

Επιμέλεια: **Δημήτριος Γκότζος, Βαρβάρα Βορύλλα**
Υπεύθυνοι Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης

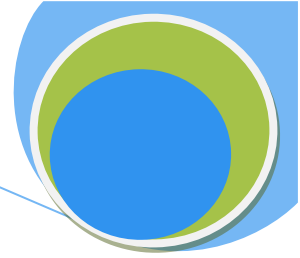
Στέλνουμε μήνυμα, αναλαμβάνουμε δράση!

**Μειώνουμε, επαναχρησιμοποιούμε,
ανακυκλώνουμε
στο σπίτι, στο σχολείο, στη γειτονιά**

Εφαρμοσμένα εκπαιδευτικά προγράμματα και καλές πρακτικές για τη διαχείριση των απορριμμάτων σε σχολικές μονάδες των Δ/νσεων Α/θμιας Εκπ/σης Β' Αθήνας και Ανατ. Αττικής

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

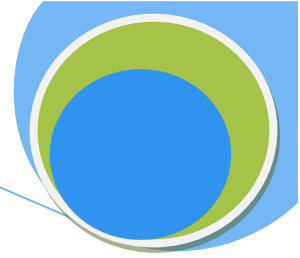

Στέλνουμε μήνυμα, αναλαμβάνουμε δράση!

Μειώνουμε, επαναχρησιμοποιούμε, ανακυκλώνουμε
στο σπίτι, στο σχολείο, στη γειτονιά

Εφαρμοσμένα εκπαιδευτικά προγράμματα και καλές πρακτικές για τη διαχείριση των απορριμμάτων σε
σχολικές μονάδες των Δ/νσεων Α/θμιας Εκπ/σης Β' Αθήνας και Ανατ. Αττικής

Στέλνουμε μήνυμα, αναλαμβάνουμε δράση!

Συλλογικός Τόμος

Αθήνα 2018

Εισαγωγή-Επιστημονική επιμέλεια: Βαρβάρα Βορύλλα & Δημήτριος Γκότζος

Επιμέλεια κειμένων: Βαρβάρα Βορύλλα & Δημήτριος Γκότζος

Έργο εξωφύλλου: Παιδική δημιουργία με κουτιά Tetra Pak με την επίβλεψη του Νίκου Έξαρχου, εκπαιδευτικού-εικαστικού

Εκδότης: Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης

1^η Έκδοση

ISBN 978-960-7197-25-2

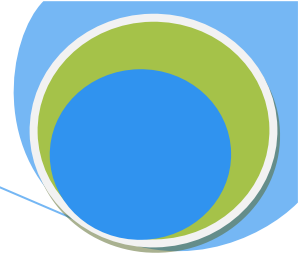
©Copyright 2018: Ελληνική Εταιρία Προστασία της Φύσης (ΕΕΠΦ)

Νίκης 20, 105 57 Αθήνα, τηλ. 210 3224944

E-mail: education@eepf.gr, Ιστοθέση: www.eepf.gr

Αυτό το έργο χορηγείται με άδεια [Creative Commons Αναφορά Δημιουργού-Μη Εμπορική Χρήση 4.0 Διεθνές](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

Συγγραφείς

(Με αλφαβητική σειρά)

Εκπαιδευτικοί Ανατ. Αττικής

Αθανασοπούλου Μαρία

Βάρσου Λαμπρινή

Γεωργάκη Μαρία

Δελγιαννίδη Βενετία

Ζεϊμπέκη Θεανώ

Ζερβάκης Δημήτρης

Θεοδωροπούλου Ιωάννα

Κακάτση Σοφία

Καραντουμάνη Μαρία

Κατωπόδη Ανδρονίκη

Κυριακίδη Ανθήπιπη

Μαλάμη Ευθυμία

Μαντζουράνη Κλεοπάτρα

Μέλλου Σταματίνα

Μινοπούλου Δήμητρα

Πανταζίδου Σοφία

Παπαγεωργίου Κωνσταντίνα

Παρασκευοπούλου Σεβαστή

Παυλίδου Όλγα

Σιδέρη Αγγελική

Σκαρλάτου Ουρανία

Στουπάκη Ελευθερία

Τόρη Γεωργία

Εκπαιδευτικοί Β' Αθήνας

Βαρβαρούση Κωνσταντίνα

Γαρυφαλλίδου Δέσποινα

Κοκορικού Χρυσούλα

Μανταλόβα Γεωργία

Μπουζούκη Μαρία

Παπαγεωργίου Κατερίνα

Παπαγεωργίου Παναγιώτα

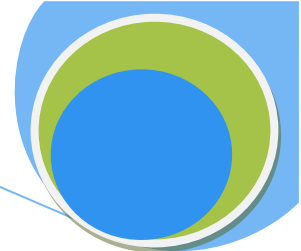
Παπάζογλου Ασημίνα

Ποταμιάς Γεώργιος

Πωλ Ιωάννα

Στρατάκη Βασιλική

Χανδρινού Θεοδώρα

Ευχαριστίες

Η παρούσα έκδοση αποτελεί προϊόν συλλογικής αποτύπωσης των προγραμμάτων που πραγματοποιήθηκαν σε σχολεία της Δ/νσης Α/θμιας Εκπ/σης Β' Αθήνας και Ανατ.Αττικής κατά το σχολικό έτος 2016-17 στο πλαίσιο της δράσης «**Στέλνουμε μήνυμα, αναλαμβάνουμε δράση**». Οι πιο θερμές ευχαριστίες ανήκουν στους εκπαιδευτικούς που υλοποίησαν τα προγράμματα και με επιμέλεια κατέγραψαν και αποτύπωσαν τις δράσεις και δραστηριότητες των μαθητικών ομάδων ως συμβολή σε αυτό το συλλογικό τόμο.

Το πρόγραμμα-δράση διοργανώθηκε από τους Υπευθύνους Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης των Δ/νσεων Α/θμιας Εκπ/σης Β' Αθήνας και Ανατ. Αττικής σε συνεργασία με την Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης. Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε το Δ.Σ. της Ε.Ε.Π.Φ. για την άψογη συνεργασία, και ιδιαίτερα τον Αντιπρόεδρο, Συντονιστή των Προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης της ΕΕΠΦ, κο Σταμάτη Σκαμπαρδώνη, για την πρωτοβουλία και την πρόσκληση της συνεργασίας, την ενεργητική συμμετοχή του και στήριξη σε όλα τα στάδια του προγράμματος και την προσωπική του φροντίδα για την επίλυση των όποιων προβλημάτων προέκυψαν.

Ευχαριστίες οφείλονται στην εταιρεία Tetra Pak Hellas που στήριξε οικονομικά το πρόγραμμα με παροχή υλικοτεχνικής στήριξης στα σχολεία που συμμετείχαν και προσωπικά στην κα Αλίκη Μιμιλίδου για την πίστη της στην αξία του προγράμματος.

Τέλος, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τη Διευθύντρια Δ/νσης Α/θμιας Εκπ/σης Ανατ. Αττικής κα Βασιλική Ξυθάλη και το Διευθυντή Δ/νσης Α/θμιας Εκπ/σης Β' Αθήνας κο Αθανάσιο Ανδρώνη για την εμπιστοσύνη και τη συνεχή στήριξη στη συνεργασία με φορείς, στο σχεδιασμό και την υλοποίηση των προγραμμάτων που συμβάλλουν στη δημιουργία κουλτούρας ενεργού πολίτη στις σχολικές μονάδες.

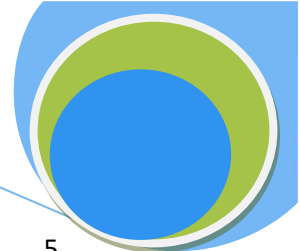
Οι επιμελητές της έκδοσης

Δημήτριος Γκότζος

Υπεύθυνος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Δ/νσης Α/θμιας Εκπ/σης Β' Αθήνας

Βαρβάρα Βορύλλα

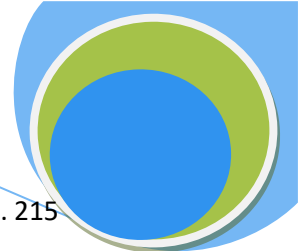
Υπεύθυνη Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Δ/νσης Α/θμιας Εκπ/σης Ανατ. Αττικής

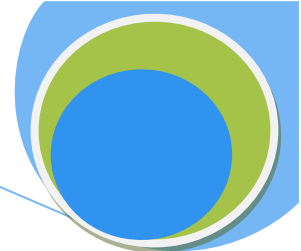
Περιεχόμενα

Ευχαριστίες	5
Πρόλογος.....	8
Εισαγωγή.....	10
Η διαχείριση απορριμμάτων στο σχολικό περιβάλλον	10
Το πρόγραμμα «Στέλνουμε μήνυμα, αναλαμβάνουμε δράση»	14
Ανασκόπηση ενοτήτων.....	19
Προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης για τη Διαχείριση Απορριμμάτων	23
4ο Νηπιαγωγείο Μελισσίων	24
5ο Νηπιαγωγείο Βριλησίων	27
Δημοτικό Σχολείο Ισραηλιτικής Κοινότητας Αθηνών	29
1ο Δημοτικό Σχολείο Νέας Ιωνίας (1η πρακτική)	36
1 ^ο Δημοτικό Σχολείο Νέας Ιωνίας (2 ^η πρακτική)	43
4 ^ο Δημοτικό Σχολείο Νέου Ψυχικού	44
1ο & 3ο Δημοτικά Σχολεία Πεύκης	48
13 ^ο Δημοτικό Σχολείο Χαλανδρίου	54
6ο Νηπιαγωγείο Βριλησίων	62
1ο Νηπιαγωγείο Αρτέμιδας	65
7ο Νηπιαγωγείο Αρτέμιδας	82
23 ^ο Νηπιαγωγείο Αχαρνών	87
35ο Νηπιαγωγείο Αχαρνών	102
2 ^ο Νηπιαγωγείο Μαρκοπούλου Ωρωπού	113
2ο Νηπιαγωγείο Ραφήνας	115
2ο Νηπιαγωγείο Κερατέας.....	124
Ιδ. Νηπιαγωγείο «Ονειροχώρα»	135
Δημοτικό Σχολείο Βουλιαγμένης	162
2 ^ο Δημοτικό Σχολείο Παλλήνης.....	165
Κατασκευές από άχρηστα υλικά	169
6ο Νηπιαγωγείο Βριλησίων	170
2 ^ο Δημοτικό Σχολείο Πεύκης	178
7ο Νηπιαγωγείο Αρτέμιδας	180
14 ^ο Δημοτικό Σχολείο Αχαρνών (1 ^η πρακτική)	183
14 ^ο Δημοτικό Σχολείο Αχαρνών (2 ^η πρακτική)	190
14ο Δημοτικό Σχολείο Αχαρνών (3η πρακτική)	194
Δράσεις	209
3ο Νηπιαγωγείο Γέρακα.....	210

Στέλνουμε μήνυμα, αναλαμβάνουμε δράση!

1ο Δημοτικό Σχολείο Σκάλας Ωρωπού & Νέων Παλατιών	215
6ο Νηπιαγωγείο Βριλησίων	217

Πρόλογος

Η **Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης** είναι μία περιβαλλοντική Μη Κυβερνητική Οργάνωση πανελληνίας εμβέλειας που δραστηριοποιείται συνεχώς από το 1951 για την προστασία του ελληνικού φυσικού περιβάλλοντος. Έχει ως αποστολή της να ενημερώνει και να ευαισθητοποιεί, τους πολίτες για τη φυσική κληρονομιά της χώρας μας και να δραστηριοποιείται για τη προστασία της. Ασχολείται ενεργά με τους εξής βασικούς τομείς:

- Περιβαλλοντικές παρεμβάσεις
- Έργα και προγράμματα προστασίας της φύσης
- Αειφορική διαχείριση στον τομέα του τουρισμού
- Ευαισθητοποίηση του κοινού
- Περιβαλλοντική εκπαίδευση

Στον τελευταίο τομέα δραστηριοποιείται με τρία διεθνή θεματικά δίκτυα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης εγκεκριμένα από το Υπουργείο Παιδείας, τα «**Οικολογικά Σχολεία**», το «**Μαθαίνω για τα Δάση**» και «**Νέοι Δημοσιογράφοι για το Περιβάλλον**» και δύο εθνικά δίκτυα, το «**Φύση χωρίς Σκουπίδια**» και «**Οι Πράσινες Γωνιές της Γειτονιάς μου**», όπως και άλλες στοχευμένες δράσεις στον τομέα της εκπαίδευσης. Στο πλαίσιο αυτό σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε και η δράση-πρόγραμμα «**Στέλνουμε μήνυμα, αναλαμβάνουμε δράση: Μειώνω τα Απορρίμματα-Επαναχρησιμοποιώ-Ανακυκλώνω: Στο Σχολείο μου, στη Γειτονιά μου, στην Πόλη μου**» σε 80 σχολικές μονάδες (δημοτικά σχολεία και νηπιαγωγεία) των Δ/νσεων Α/θμιας Εκπ/σης Ανατ. Αττικής και Β' Αθήνας με την υποστήριξη της Tetra Pak Hellas. Το συντονισμό και την υποστήριξη των σχολείων ανέλαβαν οι Υπεύθυνοι Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης των Δ/νσεων.

Το πρόγραμμα προέκυψε από τη συνεχή ανάγκη για εδραίωση υπεύθυνων συμπεριφορών ως προς τη διαχείριση απορριμμάτων στο σχολικό και στο ευρύτερο περιβάλλον και υιοθέτηση νέων καταναλωτικών προτύπων στο πλαίσιο της προσπάθειας για την κατεύθυνση προς την αειφορία.

Η δραστηριοποίηση των σχολικών μονάδων στο θέμα αυτό υπήρξε ενθουσιώδης, δημιουργική και αποτελεσματικά επικοινωνιακή ώστε να μας εμπνεύσει να αποτυπώσουμε τις καλές πρακτικές των προγραμμάτων σε ένα συλλογικό τόμο δίνοντας λόγο στους εκπαιδευτικούς να παρουσιάσουν το έργο τους στην ευρύτερη κοινότητα. Οι στόχοι της παρούσας έκδοσης περιλαμβάνουν:

Να ενημερωθεί η ευρύτερη κοινότητα για τα προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης σχετικά με τη διαχείριση απορριμμάτων που εφαρμόζονται στα σχολεία,

Να ενημερωθεί η εκπαιδευτική κοινότητα για καλές πρακτικές σε προγράμματα διαχείρισης απορριμμάτων,

Να εμπνευστεί η εκπαιδευτική κοινότητα για την εφαρμογή ανάλογων προγραμμάτων και την ανάληψη τέτοιων δράσεων.

Θέλω να ευχαριστήσω θερμά τους Υπεύθυνους Π.Ε κ.κ Βέρα Βορύλλα και Δημήτρη Γκότζο για την άριστη συνεργασία όπως και τους εκπαιδευτικούς όλων των σχολικών μονάδων για την καταπληκτική δουλειά που έκαναν και έστειλαν το μήνυμα σε όλη την κοινωνία ότι επιτέλους πρέπει να αναλάβουμε δράση για την μείωση των απορριμμάτων, την επαναχρησιμοποίηση των υλικών και την ανακύκλωση. Επίσης να ευχαριστήσω την κα Αλίκη Μιμιλίδου από την Tetra Pak®

Στέλνουμε μήνυμα, αναλαμβάνουμε δράση!

για την ευκαιρία που μας έδωσε να υλοποιήσουμε την δράση στα σχολεία. Ελπίζουμε ο συλλογικός αυτός τόμος να αποτελέσει όχι μόνο μία αποτύπωση του έργου που επιτελείται στα σχολεία από τους εκπαιδευτικούς, αλλά και έμπνευση για νέες δημιουργίες και συνεργασίες!

Σταμάτης Σκαμπαρδώνης
Αντιπρόεδρος του
Δ.Σ. της Ε.Ε.Π.Φ.

Εισαγωγή

Η διαχείριση απορριμμάτων στο σχολικό περιβάλλον

Βαρβάρα Βορύλλα, Υπεύθυνη Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Δ/νσης Α/θμιας Εκπ/σης Ανατ. Αττικής

& Δημήτριος Γκότζος, Υπεύθυνος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Δ/νσης Α/θμιας Εκπ/σης Β' Αθήνας

Ο προσανατολισμός των προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης/Εκπαίδευσης για την Αειφορία σχετικά με τη διαχείριση απορριμμάτων στρέφεται στο γνωστό τρίπτυχο των 3Rs: Reduce-Reuse-Recycle (Μειώνω- Επαναχρησιμοποιώ-Ανακυκλώνω). Αναλυτικά:

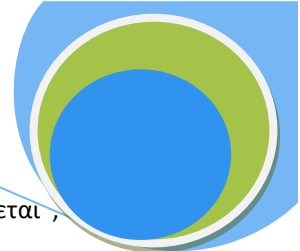
Η **μείωση** αναφέρεται στον περιορισμό της αγοράς προϊόντων που δεν είναι απαραίτητα ή στην αποφυγή αγοράς προϊόντων με περιττή συσκευασία (π.χ. φρούτα ή λαχανικά σε συσκευασία φελιζόλ τυλιγμένα με πλαστική μεμβράνη), η αποφυγή λήψης ανεπιθύμητης αλληλογραφίας κτλ.

Η **επαναχρησιμοποίηση** αναφέρεται στην επαναλαμβανόμενη χρήση ενός προϊόντος ή μιας συσκευασίας με τον ίδιο ή παρόμοιο σκοπό (π.χ. ένα γυάλινο δοχείο ή ρούχα, παιχνίδια, έπιπλα και βιβλία που μπορούν να χρησιμοποιηθούν και από άλλους χρήστες).

Η **ανακύκλωση** περιλαμβάνει τη χρήση των αποβλήτων ως πρώτη ύλη για τη δημιουργία νέων προϊόντων, με αποτέλεσμα την εξοικονόμηση πρώτων υλών και ενέργειας σε σχέση με τη δημιουργία εκ νέου των ίδιων προϊόντων (π.χ. δημιουργία νέου χαρτιού από ανακύκλωση παλιού). Στο στάδιο αυτό θα μπορούσε να ενταχθεί και η κομποστοποίηση, δηλαδή η φυσική διαδικασία κατά την οποία τα οργανικά απόβλητα μετατρέπονται σε ένα πλούσιο οργανικό μίγμα που βελτιώνει το χώμα.

Συχνά συναντάται και η πρόσθεση ενός ακόμα R για να δηλώσει το Refuse (Αρνούμαι) ή Rethink (Ξανασκέφτομαι) ή Repair (Επισκευάζω) προκειμένου να αποτυπωθεί η ανάγκη αλλαγής καταναλωτικών προτύπων και αξιών. Ανάμεσα στην επαναχρησιμοποίηση και στην ανακύκλωση υπάρχει και το στάδιο της **υπερκύκλωσης (upcycling)**, το οποίο με ακρίβεια αναφέρεται στην επαναχρησιμοποίηση αντικειμένων με άλλη χρήση συχνά αφού έχουν υποστεί κάποια μεταποίηση (π.χ. ντεκουπάζ). Πρόκειται δηλαδή για μερική ανακύκλωση αφού δεν δημιουργούνται νέα προϊόντα αλλά μετατρέπονται σε νέα προϊόντα κρατώντας έτσι το ένα μέρος του κύκλου της ανακύκλωσης και εξοικονομώντας την ενέργεια του δεύτερου μισού (downcycling). Ας δούμε ένα παράδειγμα για τον κάθε τύπο διαχείρισης σε σχέση με ένα πλαστικό μπουκάλι:

Πλαστικό διαφανές μπουκάλι			
Μείωση	Επαναχρησιμοποίηση	Υπερκύκλωση	Ανακύκλωση
Αντί για πλαστικό μπουκάλι χρησιμοποιούμε παγούρι	Ξαναγεμίζουμε το ίδιο μπουκάλι με υγρά*	Χρησιμοποιούμε το μπουκάλι π.χ. ως γλάστρα ή μολυβοθήκη αφού κόψουμε το πάνω μέρος του στομίου	Το μπουκάλι μετά από σχετική διαδικασία μετατρέπεται σε άλλο αντικείμενο π.χ. υλικό fleece**

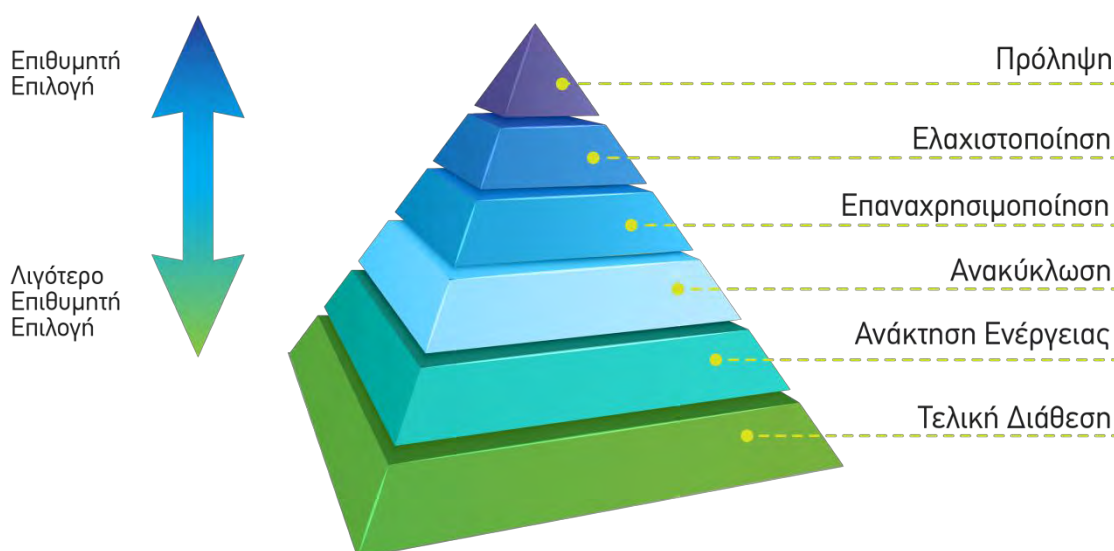

*Τα πλαστικά μπουκάλια δεν προορίζονται για πολλαπλές χρήσεις οπότε καλό είναι να αποφεύγεται, θεωρούνται ανθυγιεινά.

**Περισσότερα για τη δημιουργία υφασμάτων πολυεστέρα δείτε το ντοκυμαντέρ του National Geographic <https://www.youtube.com/watch?v=zyF9Mxlctw>.

Η προέλευση του τρίπτυχου των 3Rs που τόσο εύληπτα παρουσιάζει στο κοινό την προσέγγιση για τη διαχείριση των απορριμμάτων δεν είναι εξακριβωμένη, προσδιορίζεται, όμως, γύρω στη δεκαετία του 1970 στην Αμερική όταν ξεκίνησαν οι πρώτες προσπάθειες για ανακύκλωση. Στην Ευρώπη το ίδιο σκεπτικό αναπτύσσεται και μέσα από τις οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ιεράρχηση των επιλογών για τη διαχείριση απορριμμάτων.

ΙΕΡΑΡΧΗΣΗ ΕΠΙΛΟΓΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΣΤΕΡΕΩΝ ΑΠΟΒΛΗΤΩΝ

Πηγή εικόνας: <http://rethink.com.cy/el/rrr/ti-einai-to-rrr>

Η εφαρμογή του τρίπτυχου στο σχολικό περιβάλλον μπορεί να πραγματοποιηθεί με πολλούς τρόπους. Αρχικά, όμως, πρέπει να προσδιοριστούν τα είδη των απορριμμάτων που παράγονται στο χώρο του σχολείου:

Απορρίμματα που παράγονται στο σχολικό χώρο

Υπολείμματα τροφών

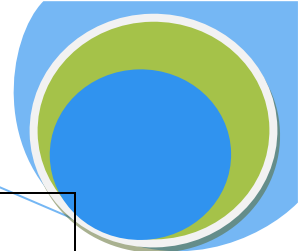
α. από φρούτα ή λαχανικά που μπορούν να κομποστοποιηθούν, π.χ. φλούδα μπανάνας, κουκούτσια μήλου κτλ.

β. από επεξεργασμένες τροφές, π.χ. τoστ, κρουασάν κτλ, που δεν μπορούν να κομποστοποιηθούν.

Συσκευασίες

α. από πλαστικό π.χ. πλαστικά μπουκάλια νερού, πλαστικά ποτήρια καφέ, μπουκάλια καθαριστικών υγρών

β. από αλουμίνιο, π.χ. αλουμινόχαρτο

γ. τετραπάκ, π.χ. χυμοί, γάλα

Γραφική Ύλη

- α. φωτοτυπίες σε χαρτί A4 με λάθος περιεχόμενο
- β. παλιά βιβλία
- γ. υπολείμματα από κατασκευές με χαρτόνι ή χαρτί
- δ. παλιοί μαρκαδόροι, στυλό
- ε. μελάνια εκτυπωτών, φωτοτυπικού

Άλλα

- α. ξύσματα μολυβιού
- β. χαρτομάντηλα

Πώς θα μπορούσαμε να διαχειριστούμε αυτά τα απορρίμματα μειώνοντας, επαναχρησιμοποιώντας, ανακυκλώνοντας στο σχολείο; Ας δούμε κάποια παραδείγματα:

Μείωση

- Φέρνουμε το κολατσιό σε δοχείο επαναχρησιμοποιούμενο, όχι τυλιγμένο σε αλουμινόχαρτο ή σε πλαστικά σακουλάκια.
- Πίνουμε νερό από το παγούρι μας. Δεν αγοράζουμε πλαστικά μπουκάλια νερού.
- Εκτυπώνουμε και από τις δύο μεριές του χαρτιού.
- Επικοινωνούμε με τους γονείς αλλά και οι εκπαιδευτικοί του σχολείου μεταξύ τους με ηλεκτρονική αλληλογραφία.
- Δε χρησιμοποιούμε ποτήρια και φλιτζάνια μίας χρήσης.

Επαναχρησιμοποίηση

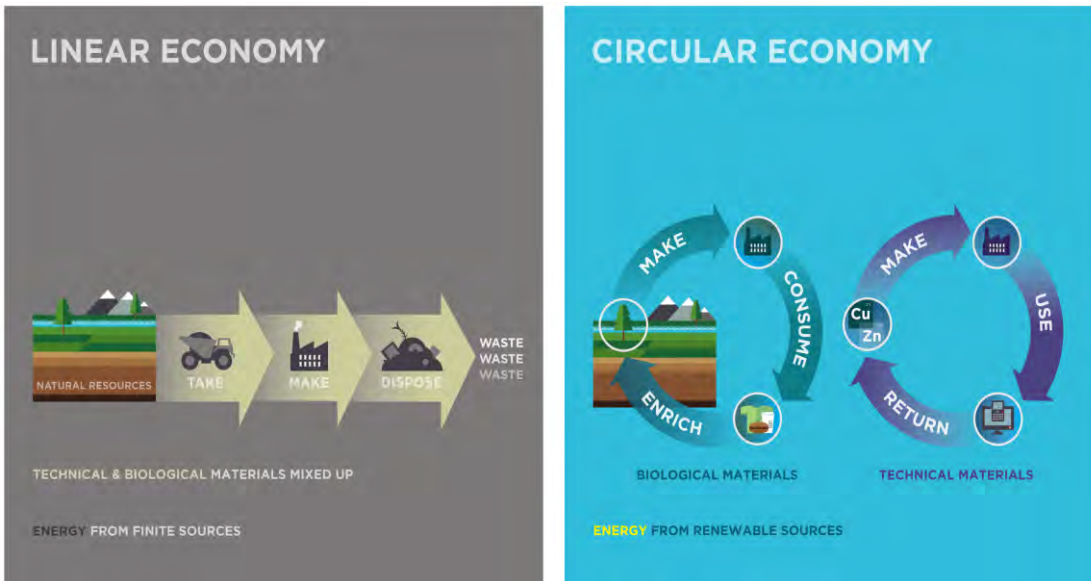
- Ξαναγεμίζουμε τα άδεια μελάνια, τόνερ κτλ.
- Χρησιμοποιούμε με φαντασία άδειες συσκευασίες, παλιές εφημερίδες και περιοδικά κ.α. για σχολικές κατασκευές και καλλιτεχνικές δημιουργίες.

Ανακύκλωση

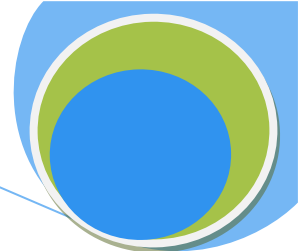
- Σε ένα δεύτερο κάδο, αυτό της ανακύκλωσης που προορίζεται για τον μπλε κάδο ανακύκλωσης που υπάρχει σε κάθε τάξη πετάμε τις άδειες συσκευασίες π.χ. από χυμούς.
- Σε συνεργασία με φορείς ανακυκλώνουμε υλικά με διαχωρισμό την πηγή π.χ. μπαταρίες (ΑΦΗΣ), λάμπες (Φωτοκύκλωση) κ.α.
- Σε περιοχές που η διαλογή στην πηγή υποστηρίζεται από Δήμους θα μπορούσαν να υπάρχουν ξεχωριστά ρεύματα ανακύκλωσης π.χ. χαρτί, πλαστικά μπουκάλια, αλουμινένια κουτάκια, τηγανέλαιο με συλλογή σε διακριτούς κάδους.
- Κομποστοποιούμε οργανικά υπολείμματα.
- Αφού ελέγξουμε ότι οι ηλεκτρικές και ηλεκτρονικές συσκευές του σχολείου δεν επισκευάζονται ή αναβαθμίζονται τις απορρίπτουμε σε ειδικούς κάδους ανακύκλωσης ηλεκτρικών συσκευών.

Η νέα αντίληψη στη διαχείριση απορριμμάτων προϋποθέτει την απαγκίστρωση από το παραδοσιακό μοντέλο της ευθύγραμμης οικονομίας και τη στροφή προς την **κυκλική οικονομία**, δηλαδή μία οικονομία που ελαχιστοποιεί τα απόβλητά της. Στην πράξη σημαίνει την εγκατάλειψη της διαδικασίας «παίρνω πόρους-κατασκευάζω-απορρίπτω» αλλά ουσιαστικά επαναχρησιμοποίη, ανακυκλώνω προκειμένου να δημιουργηθούν νέα προϊόντα και, σε τελευταίο επίπεδο, ανακτώ ενέργεια. Στην κυκλική οικονομία μέσα από καινοτόμους σχεδιασμούς και επιχειρηματικά μοντέλα τα υλικά βρίσκονται σε κυκλική ροή και χρήση με σκοπό την εξοικονόμηση πόρων και την αποκατάσταση του φυσικού κεφαλαίου.

Πηγή: Ellen MacArthur Foundation

Το πρόγραμμα «Στέλνουμε μήνυμα, αναλαμβάνουμε δράση»

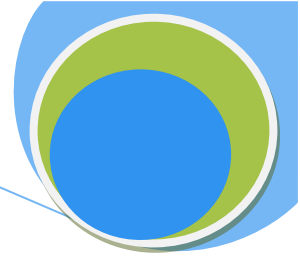
Στείλε μήνυμα ανάλαβε δράση...

σκέψου, συνεργάσου,
κινήσου ομαδικά,
το περιβάλλον
όλους μας αφορά

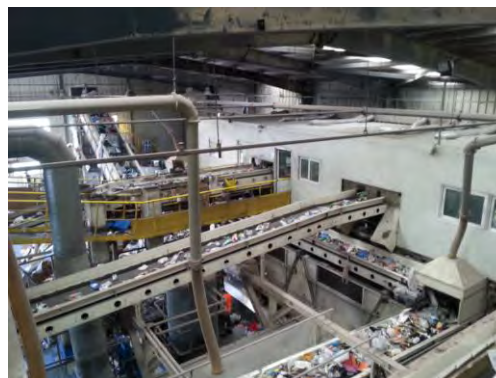
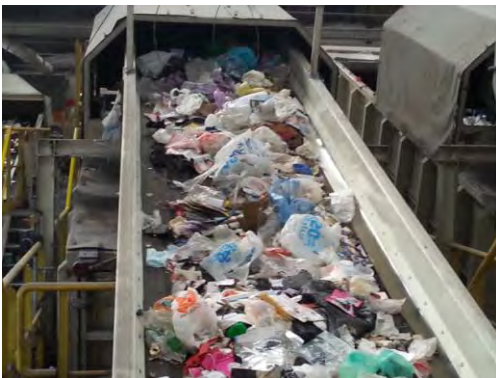

Στο πλαίσιο του σκεπτικού που περιγράφηκε παραπάνω οργανώθηκε η δράση-πρόγραμμα για τη διαχείριση απορριμμάτων «Στέλνουμε μήνυμα, αναλαμβάνουμε δράση: Μειώνω τα Απορρίμματα-Επαναχρησιμοποιώ-Ανακυκλώνω: Στο Σχολείο μου, στη Γειτονιά μου, στην Πόλη μου». Στόχος της δράσης ήταν να ευαισθητοποιήσει τους/τις μαθητές/-τριες στη μείωση των απορριμμάτων, ώστε να αναλάβουν πρωτοβουλίες μέσα κι έξω από το σχολείο, να κινητοποιήσουν όλη τη σχολική μονάδα, να ευαισθητοποιήσουν το οικογενειακό περιβάλλον και να εμπλέξουν την τοπική κοινωνία με συγκεκριμένες δράσεις και πρωτοβουλίες. Η δράση υλοποιήθηκε σε 80 σχολικές μονάδες των Διευθύνσεων Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Β' Αθήνας και Ανατολικής Αττικής με τη συνεργασία των Υπευθύνων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και της Ελληνικής Εταιρίας Προστασίας της Φύσης και τη χορηγική υποστήριξη της Tetra Pak Ελλάς.

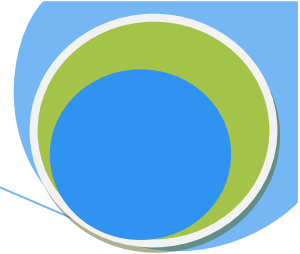
Η δράση υλοποιήθηκε ως πολύμηνο πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης με παρεμβατικό χαρακτήρα ώστε η σχολική μονάδα να υιοθετήσει ή/και να ισχυροποιήσει καλές πρακτικές σχετικά με τη διαχείριση απορριμμάτων και να ενισχύσει την υπεύθυνη στάση και συμπεριφορά των μαθητών και των οικογενειών τους σχετικά με το ζήτημα αυτό. Το πρόγραμμα περιελάμβανε επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, προτάσεις για εκπαιδευτικό υλικό και στήριξη της διαδικασίας της ανακύκλωσης με τη χορήγηση μικρών κάδων για τις αίθουσες ώστε να συλλέγονται τα υλικά προς ανακύκλωση για το μπλε κάδο και μεγαλύτερων κάδων για την ανάλογη ανακύκλωση στη σχολική αυλή.

Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών οργανώθηκε σε συνεργασία με το ΚΠΕ Λαυρίου στις 19 Νοεμβρίου 2016. Οι εκπαιδευτικοί επισκέφτηκαν αρχικά το Κέντρο Διαλογής Ανακυκλώσιμων Υλικών (Κ.Δ.Α.Υ.) Κρωπίας όπου ενημερώθηκαν για τις διαδικασίες διαλογής των υλικών προς ανακύκλωση τα οποία συλλέγονται με το σύστημα των μπλε κάδων.

Μηχανική διαλογή απορριμμάτων με ιμάντες, μαγνήτες κτλ.

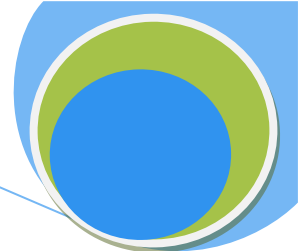
Πιο λεπτομερής διαλογή με ανθρώπινη παρέμβαση

Στη συνέχεια, στο ΚΠΕ Λαυρίου ενημερώθηκαν αναλυτικά σχετικά με το πρόγραμμα από τον Αντιπρόεδρο της Ε.Ε.Π.Φ. κο Σταμάτη Σκαμπαρδώνη. Η Αλίκη Μιμιλίδου, Υπεύθυνη Περιβάλλοντος της Tetra Pak Hellas, παρουσίασε την αναγκαιότητα και τα οφέλη της ανακύκλωσης καθώς και τη διαδικασία ανακύκλωσης των χάρτινων συσκευασιών Tetra Pak για τη μεταφορά υγρών τροφίμων, όπως φαίνεται στην παρακάτω εικόνα:

Έπειτα, η εκπαιδευτικός Σοφία Λεβαντή ως εκπρόσωπος της Παιδαγωγικής Ομάδας του European School Radio, του πρώτου Μαθητικού Ραδιοφώνου, πρότεινε τη χρήση του ραδιοφώνου προκειμένου να σταλούν μηνύματα για την αποτελεσματική διαχείριση των απορριμμάτων στην ευρύτερη κοινότητα και εξήγησε τις διαδικασίες με τις οποίες μπορούν να παρουσιαστούν ραδιοφωνικά μηνύματα και εκπομπές στο διαδικτυακό τόπο του ESR.

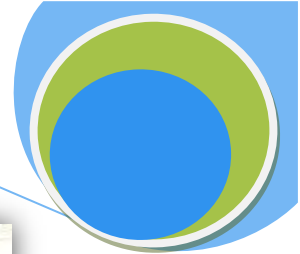
Ανακοινώστε την εκπομπή σας! Δημοσιεύστε τη!

Στα παράλληλα-κυλιόμενα εργαστήρια που ακολούθησαν από την Παιδαγωγική Ομάδα του ΚΠΕ Λαυρίου οι εκπαιδευτικοί ενημερώθηκαν για τη διαδικασία της κομποστοποίησης από την Ειρήνη Μιχαηλίδου και της παρασκευής ανακυκλωμένου χαρτιού από τη Δήμητρα Μπία και τη Φιλιά Πέππα.

Από το εργαστήριο παρασκευής ανακυκλωμένου χαρτιού

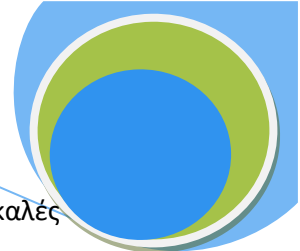
Από το εργαστήριο κομποστοποίησης

Κατά τη διάρκεια του προγράμματος που υλοποιήθηκε όλη τη σχολική χρονιά οι εκπαιδευτικοί με τις μαθητικές τους ομάδες ενεπλάκησαν σε δραστηριότητες που έδιναν τη δυνατότητα στους μαθητές να συνειδητοποιήσουν την έννοια των απορριμμάτων και των συνεπειών που έχει η αλόγιστη απόρριψή τους και να σκεφτούν τρόπους μείωσης, επαναχρησιμοποίησης και ανακύκλωσής τους. Τέτοιες δραστηριότητες είναι:

- Ανάγνωση λογοτεχνικών ιστοριών και επεξεργασία τους: συζήτηση, δραματοποίηση, εικαστικά κτλ.
- Παρακολούθηση βίντεο για τη διαχείριση απορριμμάτων και την ανακύκλωση.
- Παρακολούθηση παρουσίασης για τη διαλογή υλικών για τον μπλε κάδο ανακύκλωσης συσκευασιών.
- Ιδέες για επαναχρησιμοποίηση: κατασκευές από άχρηστα υλικά.
- Πείραμα για τη διάρκεια αποδόμησης: ο κήπος των σκουπιδιών.

Αφού οι μαθητές και οι μαθήτριες ενημερώθηκαν και ευαισθητοποιήθηκαν για το θέμα, ανέλαβαν δράση ως ενεργοί πολίτες για την υιοθέτηση συμπεριφορών που συμβάλλουν στην αντιμετώπιση του προβλήματος ενώ παράλληλα μετέφεραν το μήνυμα προς την ευρύτερη κοινότητα με

- Δημιουργία και κοινοποίηση οικοκώδικα (σύνολο κανόνων συμπεριφοράς)
- Καθαρισμό ακτής, πάρκου κτλ.
- Δημιουργία και διανομή αφίσας ή φυλλαδίου ή βίντεο ή ραδιοφωνικού σποτ για τη διάδοση του μηνύματος της υπεύθυνης διαχείρισης απορριμμάτων
- Επιστολή προς το Δήμο κτλ.
- Θεατρική παράσταση

Αυτές οι δραστηριότητες και δράσεις αποτυπώνονται στον παρόντα συλλογικό τόμο ως καλές πρακτικές.

Το πρόγραμμα έληξε με τη διοργάνωση επίσκεψης και ξενάγησης των εκπαιδευτικών που υλοποίησαν το πρόγραμμα στη Βουλή των Ελλήνων τον Ιούνιο του 2017.

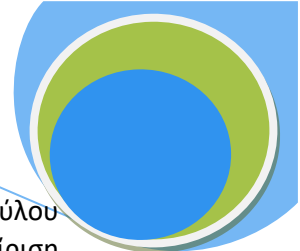
Ανασκόπηση ενοτήτων

Στον παρόντα συλλογικό τόμο έχουν ενταχθεί προγράμματα και δράσεις Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης καθώς και κατασκευές με ανακυκλώσιμα υλικά που υλοποιήθηκαν κατά το σχολικό έτος 2016-2017 στο πλαίσιο της δράσης **«Στέλνουμε μήνυμα, αναλαμβάνουμε δράση: Μειώνω τα Απορρίμματα – επαναχρησιμοποιώ - ανακυκλώνω: Στο σχολείο μου, στη γειτονιά μου, στην πόλη μου»**.

Στο πρώτο μέρος παρουσιάζονται τα ακόλουθα υλοποιημένα προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης:

Η κ. Γεωργία Μανταλόβα παρουσιάζει το πρόγραμμα με τίτλο «Διαχείριση απορριμμάτων» που υλοποιήθηκε στο 4ο Νηπιαγωγείο Μελισσίων. Στο πρόγραμμα συμμετείχαν επίσης οι εκπαιδευτικοί κ. Ματθαία Τζελβελή και κ. Αγλαΐα Παλαιολόγου. Μέσα από το πρόγραμμα επιδιώχθηκε να ευαισθητοποιηθούν νήπια και γονείς σε θέματα διαχείρισης απορριμμάτων και περιβάλλοντος, να μάθουν για τη διαδικασία ανακύκλωσης συσκευασιών και να προτείνουν λύσεις για την επαναχρησιμοποίησή τους.

Η κ. Ιωάννα Πωλ παρουσιάζει το πρόγραμμα με τίτλο «Τα σκουπίδια δεν πετώ..... την φαντασία μου χρησιμοποιώ!» που υλοποιήθηκε στο 5ο Νηπιαγωγείο Βριλησίων. Στο πρόγραμμα

συμμετείχαν επίσης οι εκπαιδευτικοί κ. Κωνσταντίνα Λέρτα και κ. Παναγιώτα Καλογεροπούλου ΠΕ60. Μέσα από το πρόγραμμα επιδιώχθηκε η ανακύκλωση υλικών και η εναλλακτική διαχείριση κάποιων από αυτά.

Ο Δρ Γεώργιος Ποταμιάς παρουσιάζει το πρόγραμμα με τίτλο «Στέλνουμε μήνυμα, αναλαμβάνουμε πολυτροπική δράση για τα απορρίμματα: Ένα πολυτροπικό περιβαλλοντικό πρόγραμμα δράσης!» που υλοποιήθηκε στο Δημοτικό Σχολείο Ισραηλιτικής Κοινότητας Αθηνών από τους/τις μαθητές/-τριες της Δ' τάξης. Μέσα από το πρόγραμμα επιδιώχθηκε η συνειδητοποίηση από τους/τις μαθητές/-τριες της συνολικής εικόνας της διαχείρισης των απορριμμάτων σε τάξη, σχολείο και ευρύτερο περιβάλλον και της ανάγκης για ανάληψη δράσης.

Η κ. Βασιλική Στρατάκη παρουσιάζει το πρόγραμμα με τίτλο «Στέλνουμε μήνυμα, αναλαμβάνουμε δράση: Μειώνω τα Απορρίμματα – επαναχρησιμοποιώ - ανακυκλώνω: Στο σχολείο μου, στη γειτονιά μου, στην πόλη μου» που υλοποιήθηκε στο 1ο Δημοτικό Σχολείο Νέας Ιωνίας. Στο πρόγραμμα συμμετείχαν επίσης οι εκπαιδευτικοί κ. Γιώργος Ασημόπουλος, κ. Βασιλική Δασκαλάκη, κ. Μαρία Μπουζούκη, κ. Ελένη Παπαδοπούλου, κ. Χρυσή Πιλάτη, κ. Μαρία Σφακιανάκη και κ. Σωτήρης Τσουβαλάς και όλοι/-ες οι μαθητές/-τριες της σχολικής μονάδας. Στο πλαίσιο του προγράμματος έγιναν εκπαιδευτικές επισκέψεις αλλά και επισκέψεις εκπαιδευτικών στο σχολείο, δραστηριότητες στην τάξη και στο πεδίο και κατασκευές με ανακυκλώσιμα υλικά.

Στο 1ο Δημοτικό Σχολείο Νέας Ιωνίας υλοποιήθηκε και το πρόγραμμα που παρουσιάζει η κ. Μαρία Μπουζούκη με τίτλο «Μειώνω – επαναχρησιμοποιώ – ανακυκλώνω» στο πλαίσιο του οποίου οι μαθητές/-τριες της Δ' τάξης ευαισθητοποιήθηκαν με βιωματικό τρόπο σχετικά με τη σωστή διαχείριση απορριμμάτων και την αειφορία.

Η Δρ Δέσποινα Γαρυφαλλίδου παρουσιάζει το πρόγραμμα με τίτλο «Μειώνω τα απορρίμματα επαναχρησιμοποιώντας τα» που υλοποιήθηκε στο 4ο Δημοτικό Σχολείο Νέου Ψυχικού. Μέσα από το πρόγραμμα επιδιώχθηκε να καταλάβουν οι μαθητές/-τριες ότι πράγματα που πετάμε, μπορούν να χρησιμοποιηθούν για μία ή ίσως και περισσότερες φορές.

Η κ. Θεοδώρα Χανδρινού παρουσιάζει το πρόγραμμα με τίτλο «Γιορτάζοντας την ανακύκλωση μέσα από την Τέχνη» που υλοποιήθηκε στα 1ο και 3ο Δημοτικά Σχολεία Πεύκης από τους/τις μαθητές/-τριες των τμημάτων της Στ' τάξης. Μέσα από το πρόγραμμα επιδιώχθηκε να επισημανθεί η αξία της αισθητικής καλλιέργειας στη ζωή μας, μέσω της Εικαστικής Αγωγής και η διασύνδεσή της με τη διάπλαση της περιβαλλοντικής συνείδησης μέσα από τη χρήση και επαναχρησιμοποίηση διαφορετικών υλικών.

Η κ. Κατερίνα Παπαγεωργίου παρουσιάζει το πρόγραμμα με τίτλο «Ανακυκλωπαιχνίδια» που υλοποιήθηκε στο 13ο Δημοτικό Σχολείο Χαλανδρίου από τους/τις μαθητές/-τριες των Γ1, Δ1 και Δ2 τάξεων. Μέσα από το πρόγραμμα επιδιώχθηκε να συνδυαστεί το μάθημα της Φυσικής Αγωγής με την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και συγκεκριμένα με την ευαισθητοποίηση των μαθητών/-τριών σχετικά με τη διαχείριση των απορριμμάτων.

Η κ. Παναγιώτα Παπαγεωργίου από το 6ο Νηπιαγωγείο Βριλησίων, παρουσιάζει τη δράση με τίτλο «Κουκλοθέατρο με κούκλες από ανακυκλώσιμα υλικά βασισμένο σε παραμύθι και φύλλο εργασίας για προβληματισμό». Με αφορμή το παραμύθι της Αντιγόνης Παρούση "Ήταν ένα μικρό χαρτάκι" οι εκπαιδευτικοί οργάνωσαν και παρουσίασαν σε κουκλοθέατρο την ιστορία. Συμμετείχαν και οι εκπαιδευτικοί κ. Κωνσταντίνα Βαρβαρούση και κ. Ασημίνα Παπάζογλου.

Οι νηπιαγωγοί Αθανασοπούλου Μαρία, Βάρσου Λαμπρινή, Παρασκευοπούλου Σεβαστή και Σκαρλάτου Ουρανία του 1^{ου} Νηπιαγωγείου Αρτέμιδας περιγράφουν καλές πρακτικές για κατασκευές με άχρηστα υλικά καθώς και τις δραστηριότητες για τη γιορτή λήξης του σχολικού έτους σχετική με το θέμα της διαχείρισης απορριμμάτων: από τα σκηνικά μέχρι την πρόσκληση. Παράλληλα, από τις δράσεις τους επέλεξαν να περιγράψουν τον καθαρισμό ακτής και την αφίσσα ενημέρωσης του κοινού.

Από το 7^ο Νηπιαγωγείο Αρτέμιδας η κ.Ιωάννα Θεοδωροπούλου και ο κ.Δημήτρης Ζερβάκης παρουσιάζουν πολλές καλλιτεχνικές δραστηριότητες με έμφαση στη σύνθεση τραγουδιών για την ανακύκλωση και την πραγματοποίηση μιας ολοκληρωμένης παράστασης για τα απορρίμματα από τα παιδιά. Στην ενότητα των κατασκευών παρουσιάζεται η κατασκευή μουσικών οργάνων.

Οι νηπιαγωγοί του 23^{ου} Νηπιαγωγείου Αχαρνών Μαρία Γεωργάκη, Σιδέρη Αγγελική και Τόρη Γεωργία παρουσιάζουν ένα πλήρες πρόγραμμα για τη διαχείριση απορριμμάτων. Οι δραστηριότητες συνδέονται με το αναλυτικό πρόγραμμα και ταυτόχρονα έχουν ως σκοπό την κατανόηση της αναγκαιότητας της μείωσης των σκουπιδιών και του οικολογικού αποτυπώματός μας.

Η κ. Βένια Δεληγιαννίδη από το 35^ο Νηπιαγωγείο Αχαρνών αποτυπώνει την πορεία του προγράμματος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης με πολλές δραστηριότητες. Ιδιαίτερο βάρος δίνεται στη δραστηριότητα κορύφωσης: θεατρική σπουδή με χειροποίητες θεατρικές κούκλες τύπου μάπετ.

Η κ. Ελευθερία Στουπάκη μας παρουσιάζει μία δραστηριότητα του 2^{ου} Νηπιαγωγείου Μαρκοπούλου Ωρωπού, στην οποία η ενανάχρηση πλαστικών μπουκαλιών συνδέεται με ένα πείραμα φυσικής.

Από το 2^ο Νηπιαγωγείο Ραφήνας η κ.Σοφία Πανταζίδου επέλεξε να παρουσιάσει τη δημιουργία ενός επιδαπέδιου παιχνιδιού με θέμα την ανακύκλωση σε όλα του τα στάδια. Η δραστηριότητα εξελίχθηκε σε δράση με τη συμμετοχή του νηπιαγωγείου στο μαθητικό φεστιβάλ του Δήμου τους.

Η κ. Κλεοπάτρα Ματζουράνη στο πρόγραμμα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης του 2^{ου} Νηπιαγωγείου Κερατέας που παρουσιάζει συνδέει τις δραστηριότητες για τη διαχείριση απορριμμάτων με την εποχικότητα μέσα από ένα διαθεματικό πρίσμα.

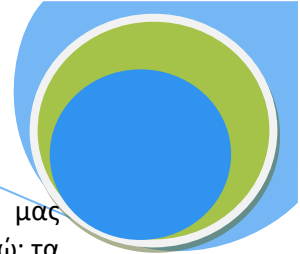
Η κ. Κωνσταντίνα Παπαγεωργίου και η κ. Όλγα Παυλίδου μας παρουσιάζουν τις δραστηριότητες και δράσεις που αποτελούν το πρόγραμμα που εφαρμόστηκε στο ιδ. νηπιαγωγείο «Ονειροχώρα»: αφόρμηση, διαχείριση υλικών, μείωση κατανάλωσης χαρτιού, θέατρο σκιών από κουτί δημητριακών, ορχήστρα από μπουκάλια, ήρωες της Ντενεκεδούπολης από αλουμινένια κουτάκια, εμπλοκή των γονέων, σύνδεση με το εικαστικό πρόγραμμα «Ντεντέκτιβ της Τέχνης» κα με το πρόγραμμα «Σχολικός Κήπος-Αειφορική Αυλή».

Η κ. Σοφία Κακάτση και η κ. Δήμητρα Μινοπούλου από το Δημοτικό Σχολείο Βουλιαγμένης μας εξηγούν συνοπτικά το σχεδιασμό του προγράμματος «Στέλνουμε μήνυμα, αναλαμβάνουμε δράση» και τις συνεργασίες που ανέπτυξαν με φορείς. Ενδεικτικά αναφέρεται η εγκατάσταση κομποστοποιητή ύστερα από το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Μαχητές του Άνθρακα».

Στο 2^ο Δημοτικό Σχολείο Παλλήνης η κ. Ευθυμία Μαλάμη υλοποίησε το πρόγραμμα στην Στ' σε σύνδεση με το αναλυτικό πρόγραμμα και στο πλαίσιο του προγράμματος ανακύκλωσης με διαλογή στην πηγή του Δήμου Παλλήνης-Γέρακα. Οι μαθητές ενεπλάκησαν ιδιαίτερα σε δημιουργίες με άχρηστα υλικά.

Στο δεύτερο μέρος παρουσιάζονται οι ακόλουθες δράσεις και κατασκευές με ανακυκλώσιμα υλικά: Η κ. Ασημίνα Παπάζογλου, από το 6ο Νηπιαγωγείο Βριλησίων παρουσιάζει την κατασκευή με τίτλο «Μολυβοθήκες & γλάστρες από μεταλλικά κουτιά. Δημιουργία σχετικής αφίσας», στο πλαίσιο της οποίας συγκεντρώθηκαν μεταλλικά κουτιά και άλλα υλικά, τα οποία μετετράπησαν σε μολυβοθήκες και γλάστρες. Επίσης, δημιουργήθηκαν δύο αφίσες με μηνύματα επαναχρησιμοποίησης των υλικών, οι οποίες αναρτήθηκαν στην κεντρική είσοδο του σχολείου. Στην παραπάνω δράση συμμετείχαν και οι εκπαιδευτικοί κ. Κωνσταντίνα Βαρβαρούση και κ. Παναγιώτα Παπαγεωργίου.

Η κ. Χρυσούλα Κοκορικού από το 2ο Δ.Σ. Πεύκης παρουσιάζει την κατασκευή με τίτλο «Πώς τα άχρηστα γίνονται χρήσιμα». Οι μαθητές/-τριες των δύο τμημάτων της Β' τάξης κατασκεύασαν ένα ρομπότ και μια μακέτα με ανακυκλώσιμα υλικά. Συμμετείχε και η εκπαιδευτικός κ. Αικατερίνη Δογραμματζή.

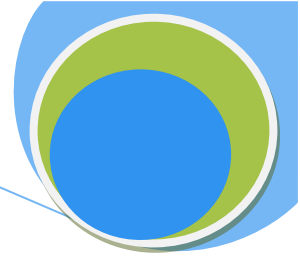
Από το 14^ο Δημοτικό Σχολείο Αχαρνών η κ. Μέλλου Σταματίνα και η κ.Ζεϊμπέκη Θεανώ μας παρουσιάζουν τις εικαστικές δημιουργίες με άχρηστα υλικά με τίτλο «Μάσκες, το άλλο μου εγώ: τα δικαιώματα του ανθρώπου για ελευθερία στη δράση και στην έκφραση μέσα από τις τέχνες» και «Κατασκευή κοσμημάτων για τον λαϊμό από τσόφλια αυγού και αυγοθήκες: ένα δώρο eco-καρδιάς για τη γιορτή της Μητέρας». Επίσης, η εικαστικός Μαρία Καραντουμάνη αποτυπώνει μια σειρά από ατομικά και ομαδικά έργα που έχουν πραγματοποιηθεί από μαθητές και μαθήτριες μεταμορφώνοντας άχρηστα υλικά σε έργα τέχνης.

Στις Δράσεις παρουσιάζεται από την εκπαιδευτικό του 3^{ου} Νηπιαγωγείου Γέρακα κ. Ανδρονίκη Κατωπόδη πώς τα νήπια υιοθέτησαν το γειτονικό πάρκο με σκοπό να το διατηρούν καθαρό για όλη την κοινότητα και, επίσης, τη διοργάνωση καθαρισμού ακτής από τους μελλοντικούς ενεργούς πολίτες.

Από το 1^ο Δημοτικό Σχολείο Σκάλας Ωρωπού και Νέων Παλατιών η κ. Ανθίπη Κυριακίδη μας εξηγεί τον τρόπο με τον οποίο ολόκληρη η σχολική μονάδα μετατράπηκε σε κέντρο διαλογής απορριμμάτων στην πηγή με πολλά ρεύματα το οποίο οι μαθητες ονόμασαν «Ανακυκλούπολη», δίνοντας το παράδειγμα στην ευρύτερη κοινότητα.

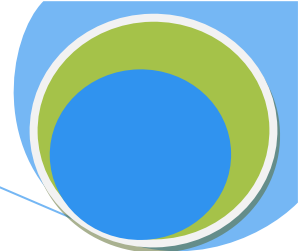
Τέλος, η κ. Κωνσταντίνα Βαρβαρούση παρουσιάζει τη δράση με τίτλο «Δημιουργία αφίσας: Η δική μας γειτονιά» που υλοποιήθηκε στο 6ο Νηπιαγωγείο Βριλησίων. Στη δράση συμμετείχαν και οι εκπαιδευτικοί κ. Ασημίνα Παπάζογλου και κ. Παναγιώτα Παπαγεωργίου. Στο πλαίσιο της παραπάνω δράσης προκλήθηκε στην τάξη ένας προβληματισμός και μια συζήτηση των μαθητών/-τριών για την εικόνα που παρουσιάζει η δική τους γειτονιά και για το πως θα μπορούσαν να συμβάλλουν στο να δημιουργηθεί μια όμορφη γειτονιά με ωραία καθαρά σπίτια και κατοίκους με φιλοπεριβαλλοντικές συνήθειες και πρακτικές, με έμφαση κυρίως στην ανακύκλωση απορριμμάτων.

Στέλνουμε μήνυμα, αναλαμβάνουμε δράση!

Προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης για τη Διαχείριση Απορριμμάτων

Προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης για τη Διαχείριση
Απορριμμάτων

4ο Νηπιαγωγείο Μελισσίων

Συγγραφή εργασίας: **Γεωργία Μανταλόβα**

Εκπαιδευτικοί που υλοποίησαν το πρόγραμμα: **Γεωργία Μανταλόβα ΠΕ60, Ματθαία Τζελβελή ΠΕ60, Αγλαΐα Παλαιολόγου ΠΕ60**

email επικοινωνίας: gioulanik1@gmail.com

Διαχείριση απορριμμάτων

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας/δράσης: Κατά τη διάρκεια του τριμήνου Μάρτιος, Απρίλιος, Μάιος 2017, πραγματοποιήσαμε στο νηπιαγωγείο μας το πρόγραμμα: «Διαχείριση απορριμμάτων».

Στόχοι:

- Γνωστικοί:
  - 1) Να ευαισθητοποιηθούν νήπια και γονείς σε θέματα διαχείρισης απορριμμάτων και περιβάλλοντος.
  - 2) Να μάθουν για τη διαδικασία ανακύκλωσης συσκευασιών και να προτείνουν λύσεις για την επαναχρησιμοποίησή τους.
- Συναισθηματικοί:
  - 1) Να αναπτύξουν τη φαντασία και τη δημιουργικότητα μέσα από εικαστικές δραστηριότητες, συγγραφή παραμυθιού και δραματοποίηση.
  - 2) Να νοιώσουν γονείς και παιδιά ενεργά μέλη μιας σχολικής κοινότητας, όπου όλοι προσφέρουν τα ταλέντα τους και τις ικανότητές τους.
  - 3) Να δημιουργηθεί κλίμα συνεργασίας και φιλίας μεταξύ παιδιών, γονέων και εκπαιδευτικών.
- Ψυχοκινητικοί:
  - 1) Να αποκτήσουν ικανότητες και δεξιότητες στη γλώσσα και στη λεπτή και αδρή κινητικότητα.
  - 2) Να μάθουν να σχεδιάζουν, να οργανώνουν και να υλοποιούν δραστηριότητες και να προτείνουν λύσεις.

Διάρκεια: Τρεις μήνες

Αναλυτική περιγραφή:

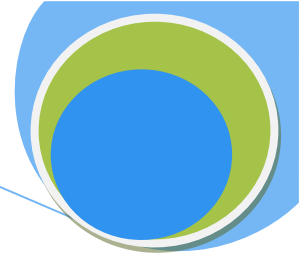
Διερεύνηση: Ξεκινήσαμε το πρόγραμμά μας με μία διερεύνηση στα νήπια, ως προς το πώς διαχειρίζονται τα απορρίμματά τους στο σπίτι και στο σχολείο, και αν γνωρίζουν εναλλακτικές μεθόδους διαχείρισης.

Σχέδιο δράσης: Αφού συγκεντρώσαμε τα αποτελέσματα της διερεύνησης, επιλέξαμε δράξεις που θα υλοποιήσουμε, κάναμε χρονοδιάγραμμα και καταμερισμό δραστηριοτήτων και ενημερώσαμε τους γονείς, ζητώντας τις προτάσεις τους και τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμά μας.

Καταλήξαμε στα εξής:

- 1) Συνεργασία με τη Δημοτική Αρχή, ώστε να μας παραχωρήσουν κάδους ανακύκλωσης, για να τοποθετούν κάθε μέρα τα παιδιά και οι γονείς ότι ανακυκλώσιμο υπάρχει στο σπίτι και στο σχολείο, πράγμα που πετύχαμε.
- 2) Δώσαμε φυλλάδιο στους γονείς και στα παιδιά για να κατηγοριοποιήσουν τα ανακυκλώσιμα υλικά και σε ποιον κάδο πρέπει να πάει το καθένα.
- 3) Συγγράψαμε μαζί με τα παιδιά ένα παραμύθι με τίτλο: «Ένα κουτί διηγείται την ιστορία του», και το δραματοποιήσαμε
- 4) Οργανώσαμε έκθεση με εικαστικές δημιουργίες παιδιών και γονέων από ανακυκλώσιμα υλικά στο χώρο του νηπιαγωγείου μας και προσκαλέσαμε το 4^ο Δημοτικό σχολείο Μελισσίων, ενώ παράλληλα αναρτήσαμε ένα μεγάλο πανό στην είσοδο του νηπιαγωγείου μας με το σύνθημα: «Με τα σκουπίδια φτιάχνουμε τέχνη»

Σύνδεση με αναλυτικό πρόγραμμα νηπιαγωγείου:

- Στη γλώσσα:
  - 1) Δημιουργία και συγγραφή παραμυθιού σχετικού με την ανακύκλωση.
  - 2) Μάθαμε νέες λέξεις, όπως «επαναχρησιμοποίηση», «κομποστοποίηση».
  - 3) Διαβάσαμε το βιβλίο «ο Μπεν, η Μου και τα σκουπίδια»

- Στα μαθηματικά:
  - 1) Κατηγοριοποιήσαμε σε ένα φυλλάδιο τα ανακυκλώσιμα υλικά και σε ποιον κάδο πρέπει να πάει το καθένα.
  - 2) Υπολογίσαμε τον αριθμό των συσκευασιών που πετάει μια οικογένεια σε μία εβδομάδα.
  - 3) Κάναμε πείραμα με τον όγκο που καταλαμβάνουν τα προϊόντα μίας χρήσης σε σχέση με εναλλακτικά προϊόντα που μπορούν να χρησιμοποιηθούν πολλές φορές ή δεν καταλαμβάνουν όγκο.

- Στα εικαστικά: Κατασκευάσαμε απίθανες εικαστικές δημιουργίες μόνο με ανακυκλώσιμα υλικά και οργανώσαμε έκθεση που την επισκέφθηκε η τοπική κοινότητα (Εικόνα 1).

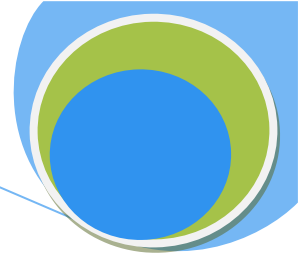
Εικόνα -1

Στη δημιουργία και έκφραση: συνεργαστήκαμε για τη συγγραφή ιστορίας με θέμα την ανακύκλωση.

Στην πληροφορική: Αναζητήσαμε πληροφορίες στο διαδίκτυο για τρόπους ανακύκλωσης και επαναχρησιμοποίησης υλικών.

Παρατηρήσεις: Η Δημοτική Αρχή συνεργάστηκε με προθυμία με το νηπιαγωγείο μας και μας παρείχε σε σύντομο χρονικό διάστημα τους κάδους που ζητήσαμε.

Οι γονείς και τα παιδιά ανταποκρίθηκαν με πολύ ενθουσιασμό, πράγμα που επιβεβαιώνουν οι φωτογραφίες που επισυνάπτονται με τις εκπληκτικές εικαστικές δημιουργίες που κατασκεύασαν (Εικόνα 2).

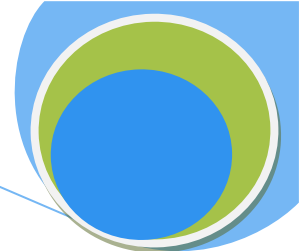
Εικόνα 2

Η έκθεσή μας είχε θετικό αντίκτυπο στο διπλανό Δημοτικό Σχολείο και σε όσους την επισκέφθηκαν.

Τα παιδιά συνεργάστηκαν με επιτυχία μεταξύ τους για τη συγγραφή της ιστορίας και χάρηκαν πολύ τη διαδικασία και το αποτέλεσμα.

Συμπερασματικά, είχαμε μια εξαιρετική εμπειρία συνεργασίας με παιδιά και γονείς, και η χρονιά μας ήταν από τις πιο δημιουργικές.

Περισσότερες φωτογραφίες από το πρόγραμμα μπορείτε να δείτε στον παρακάτω υπερσύνδεσμο:
<https://goo.gl/4Zvgww>

5ο Νηπιαγωγείο Βριλησίων

Συγγραφή εργασίας: **Ιωάννα Πωλ**

Εκπαιδευτικοί που υλοποίησαν το πρόγραμμα: **Ιωάννα Πωλ ΠΕ60, Κωνσταντίνα Λέρτα ΠΕ60, Παναγιώτα Καλογεροπούλου ΠΕ60**

email επικοινωνίας: joanpaul.al@gmail.com

Τα σκουπίδια δεν πετώ..... την φαντασία μου χρησιμοποιώ!

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας/δράσης: Οι σύγχρονες κοινωνίες καλούνται να αντιμετωπίσουν ένα από τα πιο σύνθετα προβλήματα, τη **διαχείριση των απορριμμάτων**. Υπάρχει επιτακτική ανάγκη να βρεθούν νέοι τρόποι διαχείρισης και αξιοποίησης των αποβλήτων.

Η ανακύκλωση υλικών και η εναλλακτική διαχείριση κάποιων από αυτά μπορούν να μειώσουν σημαντικά το πρόβλημα και να συμβάλλουν στην προστασία του περιβάλλοντος, στην αειφορία και τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Τα τελευταία χρόνια γίνεται προσπάθεια αλλαγής των στάσεων ως προς την προστασία του περιβάλλοντος.

Όπως κάθε προσπάθεια αλλαγής, έτσι και αυτή στηρίζεται στην εκπαίδευση.

Στόχοι: Μέσα από αυτό το πρόγραμμα επιδιώχθηκε τα νήπια:

- Να ευαισθητοποιηθούν για το πρόβλημα των απορριμμάτων.
- Να κατανοήσουν την έννοια της ανακύκλωσης.
- Να ανακαλύψουν σύγχρονους και δημιουργικούς τρόπους διαχείρισης των απορριμμάτων, που συνδέονται με κοινωνικά ζητήματα.
- Να αποκτήσουν κριτική σκέψη και στάση απέναντι στα περιβαλλοντικά προβλήματα του σύγχρονου κόσμου.
- Να γίνουν ενεργοί πολίτες.
- Να αναπτύξουν δεξιότητες επικοινωνίας
- Να εμπλουτίσουν το λεξιλόγιό τους.
- Να αναπτύξουν δεξιότητες γραφής-ανάγνωσης-μαθηματικών.
- Να αναπτύξουν τη φαντασία τους και τη δημιουργικότητά τους.
- Να συνδέσουν τη δράση τους με την κοινωνία (γονείς-τοπική κοινωνία).

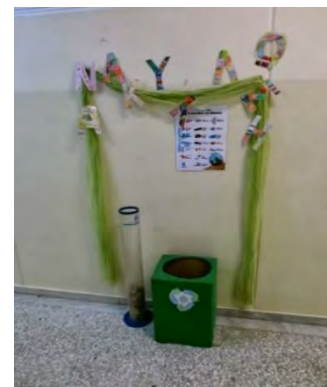
Διάρκεια: Πέντε μήνες

Αναλυτική περιγραφή: Με αφορμή τα σκουπίδια που μαζεύονταν καθημερινά στο νηπιαγωγείο μετά από τα γεύματα και τις εικαστικές δραστηριότητες έγινε συζήτηση για το πού καταλήγουν όλα αυτά και από πού προέρχονται. Μετά από καταιγισμό ιδεών αποφασίσαμε τους τρόπους με τους οποίους μπορούμε να τα μειώσουμε καθώς και να τα αξιοποιήσουμε δημιουργικά.

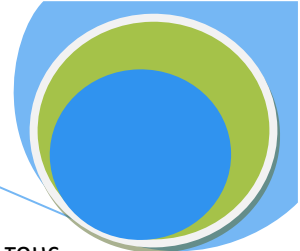
-Δημιουργήσαμε γωνιά ανακύκλωσης και αποφασίσαμε να συγκεντρώνουμε σε κάδους, χαρτί, καπάκια, μπαταρίες, πλαστικές συσκευασίες από τα φαγητά τους.

-Ενημερώσαμε τους γονείς για την δράση μας και ζητήσαμε να μας υποστηρίξουν.

-Ενημερώσαμε τον Δήμο μας και μας έφερε κάδους στο σχολείο (Εικόνα 1).

Εικόνα 1

- Οργανώθηκε εργαστήριο χριστουγεννιάτικων κατασκευών με άχρηστα υλικά με τους γονείς. Οι κατασκευές πουλήθηκαν και με τα έσοδα αγοράστηκαν τρόφιμα για το κοινωνικό παντοπωλείο, καθώς και αστέρια για φιλανθρωπική οργάνωση.
- Η χριστουγεννιάτικη γιορτή ήταν βασισμένη στο οικολογικό παραμύθι «Χριστούγεννα Δεντρούγεννα» του Α. Κυριτσόπουλου και τα σκηνικά έγιναν από παλιά χαρτόκουτα (Εικόνα 2).

Εικόνα 2

Οργανώθηκε σε συνεργασία με τους γονείς ο καλλωπισμός της αυλής μας. Τα παιδιά με τους γονείς τους έβαψαν τους τοίχους του νηπιαγωγείου, τα λάστιχα που είχαμε για παιχνίδι, καθάρισαν και φύτεψαν πολύχρωμα λουλούδια (Εικόνα 3).

Εικόνα 3

-
- **Τέλος, η αποχαιρετιστήρια γιορτή μας βασίστηκε σε παιχνίδια και κατασκευές που έγιναν από «άχρηστα» υλικά (Εικόνα 4).**
-

Εικόνα 4

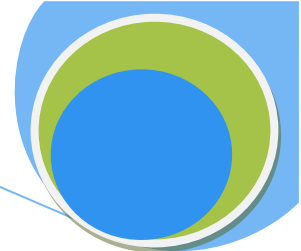
Αξιολόγηση: Ήταν ένα πρόγραμμα πολύ ενδιαφέρον, που μέσα από την επεξεργασία του, τα παιδιά το ευχαριστήθηκαν και συμμετείχαν με μεγάλο ενδιαφέρον, αποκτώντας καινούργιες γνώσεις και δεξιότητες μέσα από τη δημιουργία και τον πειραματισμό.

Η ενασχόλησή μας με το θέμα έκανε τα νήπια να ευαισθητοποιηθούν σε περιβαλλοντικά θέματα και να αλλάξουν στάση και συμπεριφορά, κάνοντας την ανακύκλωση τρόπο ζωής.

Η ανακύκλωση αγαπήθηκε από τα παιδιά και πιστεύουμε ότι θα συνεχίσουν τη δράση τους, ανακυκλώνοντας σωστά και προστατεύοντας έτσι το περιβάλλον.

Τέλος, ως εκπαιδευτικοί κάνοντας τη δική μας αυτοαξιολόγηση, αισιοδοξούμε ότι προσεγγίσαμε και, τελικά, κατακτήσαμε όλους τους βασικούς αλλά και τους επιμέρους στόχους που είχαμε παραθέσει στην αρχή της παρουσίασης του προγράμματος.

Περισσότερες φωτογραφίες από το πρόγραμμα είναι διαθέσιμες στον παρακάτω υπερσύνδεσμο <https://goo.gl/6TjzD5>.

Δημοτικό Σχολείο Ισραηλιτικής Κοινότητας Αθηνών

Συγγραφή εργασίας: **Γεώργιος Ποταμιάς**

Εκπαιδευτικοί που υλοποίησαν το πρόγραμμα: **Γεώργιος Ποταμιάς**

e-mail επικοινωνίας: giogeo_gr@yahoo.co.uk

Στέλνουμε μήνυμα, αναλαμβάνουμε πολυτροπική δράση για τα απορρίμματα: Ένα πολυτροπικό περιβαλλοντικό πρόγραμμα δράσης!

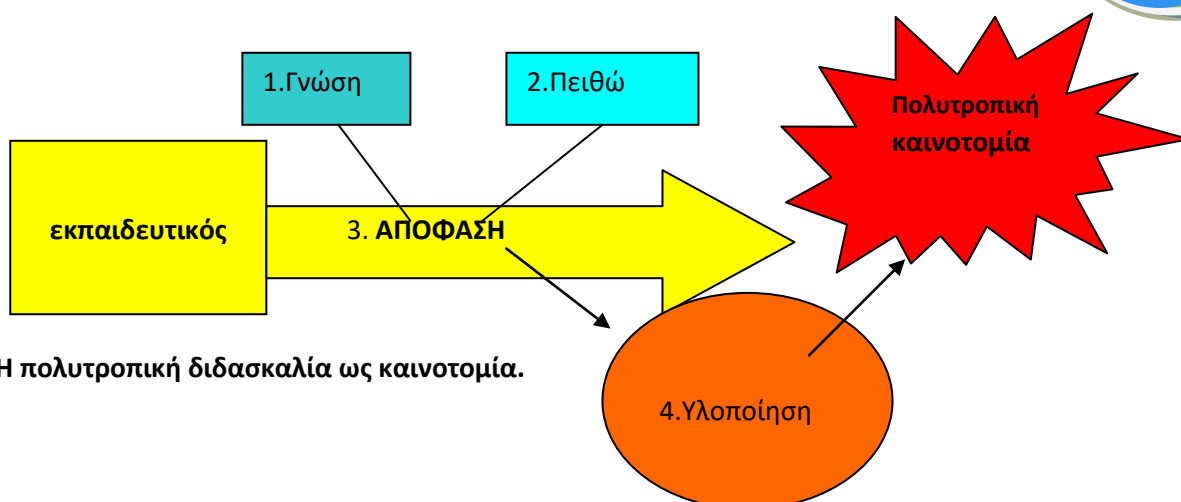
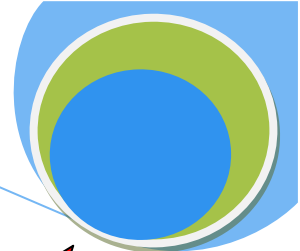
Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας/δράσης: Συνειδητοποίηση από τους μαθητές της Δ' τάξης του Δημοτικού της συνολικής εικόνας της διαχείρισης των απορριμμάτων σε τάξη, σχολείο, περιβάλλον - Ανάγκη δράσης.

Εισαγωγή: Κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους 2016- 2017 η Δ' τάξη του Δημοτικού Σχολείου της Ισραηλιτικής Κοινότητας Αθηνών δραστηριοποιήθηκε σε πολλαπλές καινοτόμες εκπαιδευτικές δράσεις. Στο πλαίσιο εφαρμογής της δυναμικής ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας οι μαθητές εργάζονταν σχεδόν αποκλειστικά σε ομάδες (εργασία- εφαρμογή- αξιολόγηση) και υλοποίησαν project βασισμένα στην ύλη των μαθημάτων της Γλώσσας, των Μαθηματικών και της Ιστορίας.

Σχετικά με το περιβάλλον, οι μαθητές υλοποίησαν πρόγραμμα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης με τίτλο «Στέλνουμε μήνυμα, αναλαμβάνουμε δράση για τα απορρίμματα», ένα πρόγραμμα σχεδόν ετήσιο που υλοποιήθηκε με τη βοήθεια του υπευθύνου περιβαλλοντικής εκπαίδευσης της Β' Αθήνας κ. Δ. Γκότζου, χωρίς τη βοήθεια του οποίου τα μαθησιακά αποτελέσματα του προγράμματος δε θα ήταν τα ίδια (Γκότζος & Ποταμιάς, 2015).

Στο πλαίσιο του project εντάχτηκαν οι ενότητες του μαθήματος της Μελέτης του Περιβάλλοντος «το Περιβάλλον μας», «Ανθρώπινες παρεμβάσεις», «Τεχνολογία» ενσωματώθηκαν σε αντίστοιχα project συνδυαστικά με τη Γλώσσα. Το project εφαρμόστηκε με τις αρχές της πολυτροπικής εισαγωγής καινοτομιών στο σχολείο και ενέπλεξε πολλές θεματικές μαθημάτων (Γλώσσα- Μαθηματικά- Μελέτη- Ιστορία).

Ο εθελοντικός χαρακτήρας, η «επαναστατικότητα» και η «συστημικότητα» των πολυτροπικών καινοτομιών στο σχολείο πρέπει να καθιστούν τις καινοτομίες μακροπρόθεσμες και βαθιά επιδραστικές για το σύνολο της σχολικής κοινότητας. Η συστημική εισαγωγή των καινοτομιών στο ήθος της σχολικής κοινότητας μπορεί να δημιουργήσει μια βαθιά κουλτούρα καινοτομίας, επηρεάζοντας θετικά μακροπρόθεσμα το σύνολο της εκπαιδευτικής κοινότητας αλλά και της ευρύτερης κοινωνίας (Ποταμιάς, 2012).

Σχήμα 1. Η πολυτροπική διδασκαλία ως καινοτομία.

Η αντιμετώπιση των εκπαιδευτικών πολυμέσων στα προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης από αυτήν πολυτροπική επικοινωνιακή και κοινωνικά προσδιορισμένη θεώρηση δε δίνει απλώς τη δυνατότητα στους εκπαιδευτικούς να γνωρίζουν συνειδητά τι να επιλέγουν και τι να απορρίπτουν, αλλά τους δίνει επιπλέον τη δυνατότητα «να τα υποβάλλουν σε κριτικό έλεγχο, να τα χρησιμοποιούν αντισυμβατικά, να τα προσαρμόζουν στις ανάγκες τους ή ακόμη και να τα ξανασχεδιάζουν και, τέλος, να συμμετέχουν ενεργά στο μετασχηματισμό των κοινωνικών πρακτικών με όποιον τρόπο κρίνουν ότι είναι καταλληλότερος» (Snyder, 2001: 115) ώστε να δημιουργήσουμε ένα αειφόρο περιβάλλον.

Μακροπρόθεσμος στόχος της παρέμβασης ήταν η πολυτροπική- ομαδοσυνεργατική διαφοροποιημένη συνεκπαίδευση των μαθητών μέσα από θέματα που προβληματίζουν σχετικά με τη διαχείριση των απορριμμάτων από τον άνθρωπο αλλά και πιο συγκεκριμένα τους μαθητές, εμπλέκοντας όλα τα μαθήματα διαθεματικά. Οι δραστηριότητες που επιλέχτηκαν ευχαριστούν αλλά και καλλιεργούν στο μέγιστο τις συναισθηματικές και μαθησιακές ικανότητες των μαθητών μέσα από παιγνιώδεις προκλήσεις.

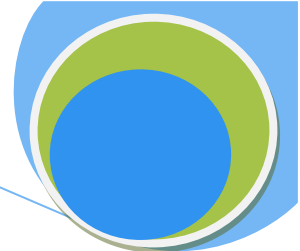
Στόχοι: Οι μαθητές:

- να γνωρίσουν την πραγματικότητα της διαχείρισης αλλά και αξίας των απορριμμάτων
- να συνειδητοποιήσουν την αξία της αποτελεσματικής διαχείρισης των απορριμμάτων.
- να αναπτύξουν ενεργή συνείδηση στην αειφόρο διαχείριση των απορριμμάτων.
να γίνουν οι ίδιοι διαφημιστές και ενεργοί πολίτες της αειφόρου διαχείρισης των απορριμμάτων.

Διάρκεια: Ετήσια βάση

Αναλυτική περιγραφή:

Σενάριο του project	
Εκπαιδευτικό πρόβλημα/ανάγκη	Συνειδητοποίηση από τους μαθητές της Δ' τάξης του Δημοτικού της συνολικής εικόνας της διαχείρισης των απορριμμάτων σε τάξη, σχολείο, περιβάλλον- Ανάγκη δράσης.

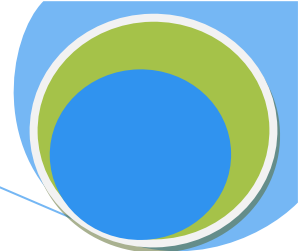

Ομάδα στόχος - ανάγκες	Δ' τάξη Δημοτικού
Γνωστικό Αντικείμενο	Γλώσσα Δ' Δημοτικού- Ενότητα 16: Ταξίδια στην Ελλάδα.
Παιδαγωγικό πλαίσιο	Πρόγραμμα Σπουδών Γλώσσας Δ' Δημοτικού
Μοντέλο διδασκαλίας- διδακτικές τεχνικές	Ομαδοσυνεργατική διδασκαλία- μέθοδος project μέσω φύλλων εργασίας. Χρήση διαδραστικών εργαλείων (PowerPoint- web browser- YouTube- Google Earth)- έρευνα πληροφοριών- παρουσίαση εργασιών στην τάξη σχολείο.
Σύνθεση ομάδας – ρόλοι και αλληλεπιδράσεις	Τάξη από 16 μαθητές. 4 ομάδες μικτές (αγόρια κορίτσια) από 4 μαθητές με ομαδική εργασία και κατανομή ρόλων (συντονιστής- γραφέας- παρουσιαστής – αναγνώστης και με μικτούς ρόλους αν χρειαστεί)
Προαπαιτούμενες γνώσεις και δεξιότητες	Προετοιμασία στο μάθημα της Μελέτης Περιβάλλοντος για τη διαχείριση των απορριμμάτων. Βασική πλοήγηση στο διαδίκτυο και αναζήτηση πληροφοριών - χρήση κειμενογράφου, PowerPoint- ομαδοσυνεργατικές δεξιότητες.
Επιλογή περιβάλλοντος (αιτιολόγηση)	Αρχική χρήση αίθουσας υπολογιστών με διαδραστικό πίνακα για την αναζήτηση και εκτύπωση πληροφοριών. Ακολουθεί εργασία στην τάξη για την κατασκευή διαφημιστικών και ενημερωτικών αφισών σε χαρτόνι και στη συνέχεια παρουσίαση είτε στην αίθουσα υπολογιστών, είτε στην τάξη για αξιολόγηση και ανατροφοδότηση.
Εργαλεία - πόροι	Υπολογιστές, διαδραστικός πίνακας, χαρτόνια, γραφική ύλη, εκτυπωτής- προγράμματα στον υπολογιστή.
Επίπεδο δυσκολίας	Βασικό

Αξιολόγηση	Μέσω αξιολόγησης των παρουσιάσεων στην τάξη από τους μαθητές, στη συνέχεια σε άλλη τάξη και αργότερα σε όλο το σχολείο και τη σχολική κοινότητα.
------------	--

Διαδικασία

Φάση 1	Επιλογή θέματος περιβαλλοντικού ζητήματος: Τα παιδιά ήδη χωρισμένα σε ομάδες, αφού έχουν διαβάσει την ενότητα του βιβλίου της Γλώσσας και της Μελέτης για και έχουν παρακολουθήσει ένα σύντομο βίντεο στο YouTube στο διαδραστικό πίνακα για διαχείριση των απορριμμάτων συζητούν για τις εμπειρίες τους και επιλέγουν ποιο περιβαλλοντικό ζήτημα- πρόβλημα θα ήθελαν να παρουσιάσουν και να προτείνουν τρόπους διαχείρισης, ανάπτυξης και αξιοποίησης του. Στο τέλος τους δίνετε φύλλο εργασίας με βοηθητικές ερωτήσεις και προτεινόμενες δραστηριότητες που θα τους βοηθήσουν στο σκοπό τους (στοχευμένες ιστοσελίδες- βίντεο- πληροφορίες). Τέλος δίνετε και στα παιδιά φυσικό χαρτόνι και υλικά για να διαφημίσουν και να προτείνουν τη λύση τους.
--------	--

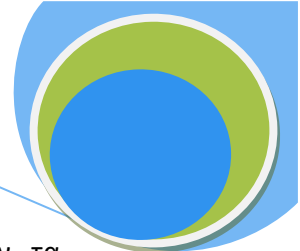
Χρονική Διάρκεια	8 διδακτικές ώρες
Τρόπος Αλληλεπίδρασης	Άμεση επαφή, διαδραστική επικοινωνία των μαθητών μεταξύ τους και του εκπαιδευτικού.
Φάση 2	Διαμόρφωση και αναζήτηση υλικού. Οι ομάδες έχουν επιλέξει το ελληνικό νησί και αναζητούν, αποθηκεύουν πληροφορίες στην αίθουσα υπολογιστών στο διαδίκτυο αλλά και με τη βοήθεια της σχολικής βιβλιοθήκης. Οι μαθητές εκτυπώνουν, κόβουν, γράφουν ή ζωγραφίζουν το υλικό που θα παρουσιάσουν και διαμορφώνουν σιγά σιγά σε χαρτόνι τη διαφημιστική καμπάνια βασικής διαχείρισης των απορριμμάτων που επέλεξαν. Ο εκπαιδευτικός παρωθεί στη χρήση τόσο ψηφιακού όσο και φυσικού υλικού.
Χρονική Διάρκεια	8 διδακτικές ώρες
Τρόπος Αλληλεπίδρασης	Επαφή με εκπαιδευτικό, διαδίκτυο και μαθητές αλληλεπιδραστικά.
Φάση 3	Τελική διαμόρφωση των παρουσιάσεων τόσο στο χαρτόνι όσο και σε ένα σύντομο PowerPoint και παρουσίαση κάθε εργασίας ομάδας στην τάξη με αξιολόγηση και ανατροφοδότηση από τους ίδιους τους μαθητές και τον εκπαιδευτικό για τυχόν διορθώσεις. Ανάρτηση του υλικού τόσο στους πίνακες ανακοινώσεων του σχολείου όσο και στην ιστοσελίδα του σχολείου όσο και στη σχολική εφημερίδα. Συμμετοχή σε διαγωνισμό του σχολείου με άλλες τάξεις, επικοινωνία με φορείς και τελική διάχυση των μαθησιακών αποτελεσμάτων σε όλη τη σχολική μονάδα.
Χρονική Διάρκεια	8 ώρες

Δομή της πρακτικής του προγράμματος- συνοδευτικές δραστηριότητες.

Στο πλαίσιο του προγράμματος, σε **πρώτο επίπεδο** με τη βοήθεια οπτικοακουστικών ερεθισμάτων, φύλλων εργασίας και με τη διδασκαλία βασικής λογικής δομής κειμένου, οι μαθητές ωθούνται να παράγουν κείμενα σχετικά με θέματα που τα προβληματίζουν τόσο για την καθαριότητα στην τάξη αλλά όσο και στο ευρύτερο περιβάλλον τους (δικαιώματα και υποχρεώσεις των παιδιών, ζώα, φύση, εθνικές εορτές, φιλία). Ως αποτέλεσμα κατασκευάζουν εννοιολογικούς χάρτες, φτάνοντας σε ανώτερα, ακόμη και για την ηλικία τους, μεταγνωστικά σχήματα (παραγωγική- επαγωγική σκέψη) αλλά και παρουσιάσεις (power point ή σε χαρτί) σχετικά με το πως μπορούν να επηρεάσουν το περιβάλλον θετικότερα με τη διαχείριση των απορριμμάτων τόσο στο περιβάλλον του σχολείου όσο και στον κόσμο όλο (ακόμη και για το διάστημα μίλησαν!!) (Gkatzos & Potamias, 2012, Gkatzos et al., 2014)

Ειδικότερη μνεία πρέπει να γίνει στο **δεύτερο επίπεδο** της καινοτόμου πρακτικής, στον τομέα της συναισθηματικής αγωγής του προγράμματος. Τα παιδιά συμμετέχουν σε πρόγραμμα συναισθηματικής αγωγής με τη συμμετοχή και επίβλεψη της κ. Σίνα Τριανταφύλλου της ψυχολόγου, συνεργάτιδος του σχολείου, για την προαγωγή της συναισθηματικής ανάπτυξης των παιδιών και στο πλαίσιο του προγράμματος περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

Τα παιδιά μέσω του προγράμματος ωθούνται να ανακαλύψουν και να προβάλλουν τα συναισθήματα, τις ανάγκες και τις ανησυχίες τους ώστε να μπορέσουν να ανταπεξέλθουν καλύτερα στις προκλήσεις της σχολικής και κοινωνικής τους ζωής. Σχέσεις, συναισθήματα, φόβοι, αγωνίες, ανάγκες και προκλήσεις γίνονται αντικείμενο συζήτησης, προβληματισμού, εξωτερίκευσης αλλά και δημιουργικότητας, καθώς τα παιδιά ζωγραφίζουν αλλά και εμπλέκονται σε δρώμενα και ομαδοσυνεργατικές δραστηριότητες.

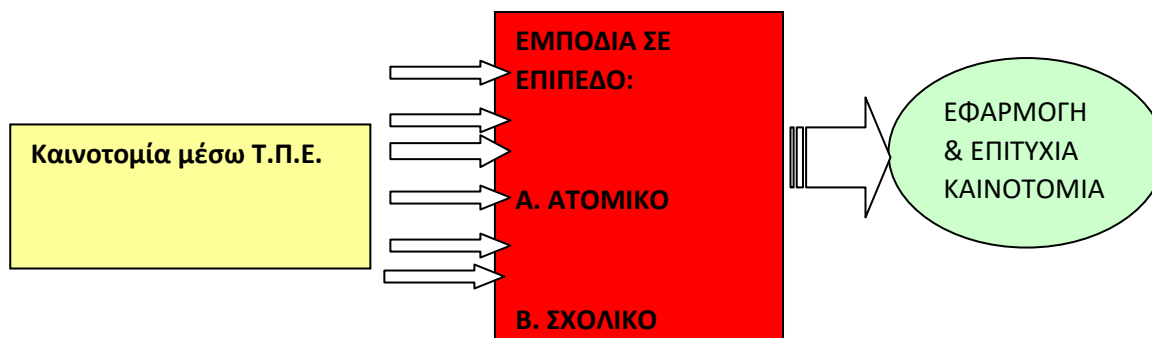
Οι δραστηριότητες αυτές λειτουργούν καθαρτικά και ευεργετικά για την ομαλή ψυχοσωματική ανάπτυξη των παιδιών. Ειδικότερα μέσα στην ομάδα διαχειρίστηκαν οι μαθητές το ζήτημα της καθαριότητας στην τάξη, στο σχολείο και στο ευρύτερο περιβάλλον τους και πως αυτό τα επηρεάζει ψυχοσωματικά. Θεσμοθέτησαν κανόνες ρόλους και συμπεριφορές που θα τα βοηθήσουν στην καλύτερη ζωή τους μέσα σε ένα καθαρό περιβάλλον στην τάξη, στο σχολείο αλλά και στο ευρύτερο περιβάλλον τους.

Τέλος σε **τρίτο επίπεδο** εκπαιδευτικών επισκέψεων, στο πλαίσιο του ετήσιου project «Στέλνουμε μήνυμα, αναλαμβάνουμε δράση για τα απορρίμματα» επισκεφτήκαμε και το «Μουσείο Οίνου» στο οποίο παρακολούθησαμε το πρόγραμμα «Καθαρούπολη». Τα παιδιά παρακολούθησαν αλλά και έπαιξαν σε ευχάριστες δραστηριότητες σχετικά με τη διατήρηση τόσο ενός καθαρού περιβάλλοντος όσο και της ατομικής υγιεινής του σώματος. Εκεί οι μαθητές συνδύασαν εκπαιδευτική εκδρομή με παιχνίδια με αποτέλεσμα να περάσουν υπέροχα, συνδυάζοντας διασκέδαση με μάθηση και ψυχαγωγία.

Η αντίδραση των μαθητών ήταν πολύ θετική. Όπως τονίζει και ο μαθητής της Δ' τάξης Ν.Γ. «πέρασαν υπέροχα μαθαίνοντας» και προσπάθησαν να εφαρμόσουν στη ζωή τους τα διδάγματα επηρεάζοντας και όσους γνωρίζουν.

Αξιολόγηση του προγράμματος.

Αν και είναι δύσκολο να αξιολογήσουμε τα αποτελέσματα μιας καινοτομίας μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα, οι βαθιές θετικές αλλαγές της πολυτροπικής θεωρίας της επικοινωνίας και οι συνέπειες της στη διαμόρφωση του σχολικού ήθους καθιστούν το εκπαιδευτικό έργο καινοτόμο (Kapani & Potamias, 2013). Ήδη αρκετοί σύγχρονοι θεωρητικοί όμως επισημαίνουν ότι τα κινήματα του σύγχρονου σχολείου και των σύγχρονων μορφών διδασκαλίας δεν είναι παρά προσπάθειες προσαρμογής σε μια νέα οικονομική τάξη πραγμάτων, όπου τη θέση της ιεραρχικής δομής του φορντικού μοντέλου οργάνωσης στην παραγωγή διαδέχεται το μοντέλο της αποκεντρωμένης συνεργασίας και της προώθησης των πρωτοβουλιών (Gee, 1996). Στο πλαίσιο αυτό οι εργαζόμενοι πρέπει να έχουν την ικανότητα συνεισφοράς στο σύγχρονο μοντέλο παγκοσμιοποίησης, το οποίο θα μπορούσε να τυποποιηθεί στο δόγμα: «να σκεφτόμαστε παγκόσμια, να δρούμε τοπικά» (Truchot, 2002).

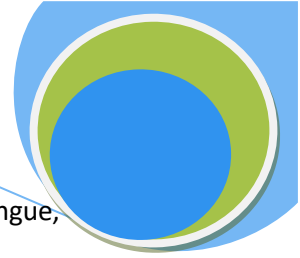
Σχήμα 2. Εμπόδια στην καινοτομία.

Η εκπόνηση ή η εφαρμογή των καινοτόμων πολυτροπικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα απογοητεύσεις, στις οποίες πολλοί εκπαιδευτικοί ίσως δεν είναι διατεθειμένοι να υποβληθούν (Λαΐνας, 2000). Οι ιδιαιτερότητες κάθε σχολείου σχετικά με τη διαμορφωμένη κουλτούρα του, τα θέματα ομοιογένειας μαθητικού πληθυσμού, η σταθερότητα του εκπαιδευτικού προσωπικού, η ηλικία και τα προσόντα των καθηγητών απαιτείται να λαμβάνονται υπόψη κατά το σχεδιασμό μιας καινοτομίας (Hsiao & Chen, 2009).

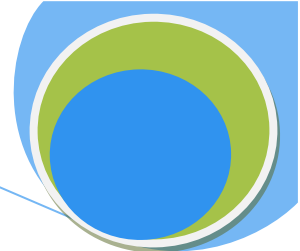
Το κεντρικό συμπέρασμα της μελέτης αυτής είναι ότι η πολυτροπική εκπαίδευση μπορεί να αποτελέσει ισχυρό μοχλό για την υλοποίηση προγραμματισμένων εκπαιδευτικών καινοτομιών. Σε αυτές ο εμπνευσμένος εκπαιδευτικός, ακόμη και όταν δεν κατέχει εξειδικευμένες ή ειδικές τεχνολογικές γνώσεις, ουσιαστικά υποστηρίζει και ενισχύει «καταλυτικά» και καθοριστικά με την στάση του, την καινοτομία.

Βιβλιογραφία

- Gee, J. P. (1996). *Social Linguistics and Literacies: Ideology in Discourses*. 2nd edn. London: Taylor & Francis.
- Gkatzos, D. , Potamias, G. & Stamatopoulou, G. (2014). The promotion of innovation in primary education through educational blogs. Στο Κ.Δ. Μαλαφάντης, Ε.Π. Γαλανάκη & Α.Ι. Παμουκτσόγλου (επιμ.) *Πρακτικά από το ΙΕ΄ Διεθνές Συνέδριο Παιδαγωγικής Εταιρείας Ελλάδος.*, σ.241-249. ISBN 978-96099909-6-7
- Gkatzos, D., & Potamias, G., (2012) Collaborative concept mapping via multimodal ICT tools. *Proceedings of the International Technology and Development Conference*. Valencia: INTED. ISBN: 978-84-615-3323-7.
- Hsiao, H., & Chen, S. (2009). Factors that influence school organizational innovation in technical institutes and universities, *World Transactions on Engineering and Technology Education*, 7(1), pp. 71-79.
- Kanari, P. & Potamias, G., (2013) *Multimodal Teaching through ICT Education: An e-Twinning Program as a Case Study of Inter-Cultural Exchange* στον τόμο Greener, S.(Ed.)(2013)*Case Studies in E-Learning Research for Researchers, Teachers and Students*. Reading: Academic International Publishing. ISBN: 978-1-909507-81-4. Pp. 200- 208.
- Snyder, I. (2001). Γραμματισμός, τεχνολογία και σχολική τάξη: μια πρόκληση για τους εκπαιδευτικούς. Στο Κουτσογιάννης, Δ. (επιμ.), *Πληροφορική-επικοινωνιακή τεχνολογία και γλωσσική αγωγή: η διεθνής εμπειρία*, Θεσσαλονίκη: Κέντρο ελληνικής Γλώσσας.

- Truchot, C. (2002). Langues et mondialisation en Europe. In Anastasios -F. Christidis (ed.) *Langue, Société, Histoire: L'Europe du sud*, (57-59), Thessaloniki: Centre for the Greek Language.
- Ποταμιάς Γ., Γκότζος Δ. (2015) Το διοικητικό, οργανωτικό, υποστηρικτικό και επιμορφωτικό έργο των Υπευθύνων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Η περίπτωση του Τμήματος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης της Διεύθυνσης Π.Ε. Β' Αθήνας. Στο Μαρδίρης, Θ., Γρηγορίου, Μ., (2015) Πρακτικά 7ου Πανελληνίου Συνεδρίου ΠΕΕΚΠΕ, Βόλος 8-10 Μαΐου 2015. ISBN: 978-960-86120-6-8.
- Ποταμιάς, Γ., (2012) Ο ρόλος της διεύθυνσης σχολικής μονάδας στη βιώσιμη εισαγωγή και εφαρμογή των Τ.Π.Ε ως καινοτομιών. Στο συλλογικό τόμο Vassilios Makrakis & Nelly Kostoulas-Makrakis (Eds.). *New Technologies, Education, for Sustainable Development*. ICTeSD: University of Crete. ISBN: 978- 960-87898-7-6.

1ο Δημοτικό Σχολείο Νέας Ιωνίας (1η πρακτική)

Συγγραφή εργασίας: **Βασιλική Στρατάκη**

Εκπαιδευτικοί που υλοποίησαν το πρόγραμμα: **Γιώργος Ασημόπουλος ΠΕ70, Βασιλική Δασκαλάκη ΠΕ70, Μαρία Μπουζούκη ΠΕ06, Ελένη Παπαδοπούλου ΠΕ32, Χρυσή Πιλάτη ΠΕ70, Βασιλική Στρατάκη ΠΕ70, Μαρία Σφακιανάκη ΠΕ70, Σωτήρης Τσουβαλάς ΠΕ70**

e-mail επικοινωνίας: basostr@yahoo.gr

Στέλνουμε μήνυμα, αναλαμβάνουμε δράση: Μειώνω τα Απορρίμματα-Επαναχρησιμοποιώ-Ανακυκλώνω: Στο Σχολείο μου, στη Γειτονιά μου, στην Πόλη μου

Σύντομη περιγραφή δραστηριοτήτων/δράσεων: Επισκέψεις ειδικών στο σχολείο, επίσκεψη στο Οικολογικό Πάρκο Ανακύκλωσης Ψυχικού, συμμετοχές σε δράσεις και εργασία στην τάξη και στο πεδίο και κατασκευές με ανακυκλώσιμα υλικά.

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες να αντιληφθούν:

- Τα διάφορα είδη απορριμμάτων, τον τρόπο της δημιουργίας κάθε υλικού και το αποτύπωμα της επεξεργασίας τους στο περιβάλλον, το χρόνο που χρειάζονται για να διαλυθούν στη φύση, αλλά και την καταστροφή που προξενούν μέχρι να διαλυθούν.
- Τα είδη των κάδων ανακύκλωσης
- Την αναγκαιότητα της ανακύκλωσης για τη ζωή όλου του πλανήτη (άνθρωποι, ζώα, φυτά) ([Εικόνα 1](#)).
- Τη σημασία της μείωσης των απορριμμάτων και τους τρόπους που αυτό μπορεί να γίνει
- Την αξία της επαναχρησιμοποίησης πολλών ειδών σε κοινωνικό, οικονομικό και οικολογικό επίπεδο
- Τη σύνδεση της ανακύκλωσης, μείωσης και επαναχρησιμοποίησης απορριμμάτων με τη μείωση του φαινομένου του θερμοκηπίου και την κλιματική σταθερότητα.
- Την ανάγκη αλλαγής στις απλές συνήθειες στην καθημερινότητά μας στο σπίτι, στο σχολείο, στη γειτονιά και στην πόλη, που μπορούν να βοηθήσουν στην μείωση και ανακύκλωση ειδών ([Εικόνα 2](#)).
- Τη δημιουργία ενεργών πολιτών
- Την πολυεπίπεδη προσέγγιση του θέματος με βιωματικές, ομαδοσυνεργατικές και διερευνητικές δραστηριότητες/δράσεις.

Διάρκεια: Επτά μήνες

Αναλυτική περιγραφή:

1. Επισκέψεις ειδικών στο σχολείο:

α) Οικολογική Εταιρεία Ανακύκλωσης, εκπαιδευτικό πρόγραμμα με στόχο την περιβαλλοντική ενημέρωση, την ευαισθητοποίηση και την πληροφόρηση σε θέματα πρόληψης, επαναχρησιμοποίησης ανακύκλωσης/κομποστοποίησης και γενικότερα την υπεύθυνη και βιώσιμη διαχείριση των απορριμμάτων.

Οι μαθητές παρακολούθησαν μια μικρή ταινία για τους χώρους διαλογής των απορριμμάτων ανακύκλωσης και συζήτησαν για τους περιβαλλοντικούς κινδύνους από τη συσσώρευση σκουπιδιών κοντά σε αστικούς, περιαστικούς και υπαίθριους χώρους.

β) Οργανισμός Αστικών Συγκοινωνιών (ΟΑΣΑ), εκπαιδευτικό πρόγραμμα με τίτλο «Γνωρίζω και χρησιμοποιώ τις Αστικές Συγκοινωνίες της πόλης μου».

γ) Οι πράκτορες του Πλανήτη, βιβλιοπαρουσίαση: «Γίνε Πράκτορας του Πλανήτη». Το βιβλίο έχει στόχο την οικολογική ευαισθητοποίηση των μαθητών με παιγνιώδη τρόπο.

δ) Μεσόγειος SOS, παρακολούθηση προγράμματος «Δράση για κλίμα», το οποίο αποτελεί μια ολοκληρωμένη εκστρατεία ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των μαθητών σε πανελλαδικό επίπεδο για την προστασία του παγκόσμιου κλίματος.

ε) Μπορούμε ΜΚΟ, Πρόγραμμα «Μπορούμε στο Σχολείο» με σκοπό τον περιορισμό της σπατάλης τροφίμων και την καταπολέμηση του υποσιτισμού στην Ελλάδα, εκπαιδευτικό υλικό με χρήσιμες πληροφορίες για το θέμα της σπατάλης φαγητού και ποικίλες δραστηριότητες (λεκτικές ασκήσεις, καλλιτεχνικές δραστηριότητες, δραστηριότητες έκφρασης συναισθημάτων και ιδεών κλπ.), πάνω στις σχετικές θεματικές ενότητες.

2. Επίσκεψη σε εξωτερικό χώρο:

Οικολογικό Πάρκο Ανακύκλωσης Ψυχικού, Ενημέρωση για την ανακύκλωση και διαδραστικά παιχνίδια με ανακυκλώσιμα είδη (Εικόνα 3).

Εικόνα 3

3. Συμμετοχές σε δράσεις:

α) Let's Do It Greece, Συμμετοχή στην καμπάνια δράσεων για το περιβάλλον με τη βοήθεια του Δήμου : Καθαρισμός τριών πάρκων του Δήμου (Εικόνα 4).

β) Χριστουγεννιάτικη Γιορτή Ανταλλαγής Δώρων «Ανταλλάσσουμε τα παλιά μας παιχνίδια-βιβλία-σχολικά είδη. Ανταλλάσσουμε ό,τι δε χρειαζόμαστε». Στόχος η καλλιέργεια της αντίληψης ότι μπορούμε να χαρίσουμε ή να ανταλλάξουμε στιδήποτε δε χρειαζόμαστε. Αυτό που για μας είναι άχρηστο, για άλλους είναι χρήσιμο. Έτσι βοηθάμε στη μείωση των απορριμμάτων μας.

Εικόνα 4

γ) Γιορτή Υιοθεσίας Ζώων, Φιλοζωική Ένωση Δήμου Νέας Ιωνίας και Δήμος. Συμμετοχή του σχολείου στη γιορτή με κατασκευές, ταΐστρες και ποτίστρες για τα ζώα, αφίσες και τραγούδια με χειροποίητα μουσικά όργανα, όλα από ανακυκλώσιμα υλικά. (Εικόνα 5 και [Εικόνα 6](#))

Εικόνα 5

δ) Συμμετοχή στην Ευρωπαϊκή Εβδομάδα Μείωσης Απορριμμάτων με κατασκευές και παρουσιάσεις για την προώθηση της Ανακύκλωσης στην ιστοσελίδα του σχολείου και στην ιστοσελίδα της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης ΔΠΕ Β' Αθήνας (παρουσίαση Power Point)

ε) Παγκόσμια Μέρα Περιβάλλοντος: Γιορτή Περιβάλλοντος- Οργάνωση: Δήμος Νέας Ιωνίας, Φιλοζωική Ένωση, Σώμα Ελλήνων Προσκόπων. Συμμετοχή στις εκδηλώσεις με προωθητικές και

ενημερωτικές αφίσες των μαθητών/-τριών για την ανακύκλωση και την προστασία του περιβάλλοντος, καθώς και παρουσίαση θεατρικής παράστασης που οι μαθητές/-τριες έγραψαν ομαδικά.

4. Εργασίες στην τάξη-πεδίο:

α) Ομαδικές κατασκευές ενημερωτικών αφισών για την ανακύκλωση (Εικόνα 7).

β) Συμπλήρωση ατομικού βιβλίου για την ανακύκλωση από το υλικό με δραστηριότητες του ΚΠΕ Λαυρίου «Τίποτα δεν πάει χαμένο». (Εικόνα 8).

γ) Χειροποίητος μικρός κομποστοποιητής για τον κήπο του σχολείου στο πλαίσιο της συμμετοχής μας στο ΘΔ «Οι πράσινες Γωνιές της Γειτονιάς μου» της ΕΕΠΦ.

δ) Τοποθέτηση πινακίδων σε όλους τους χώρους του σχολείου για τη χρήση του κάδου ανακύκλωσης, προστασίας των δέντρων του κήπου, μείωση της κατανάλωσης ρεύματος και νερού.

ε) Συμπλήρωση ερωτηματολογίου και δημοσιογραφική

Εικόνα 7

έρευνα στο χώρο του σχολείου και του σπιτιού για τη μείωση των απορριμμάτων και τον περιορισμό της κατανάλωσης ρεύματος και νερού.

στ) Καταγραφή στοιχείων ανθρωπογενούς παρέμβασης (και απορριμμάτων διαφόρων ειδών) στον Εθνικό Δρυμό Σουνίου, στο πρόγραμμα του ΚΠΕ Λαυρίου «Το δάσος έχει τη δική του ιστορία».

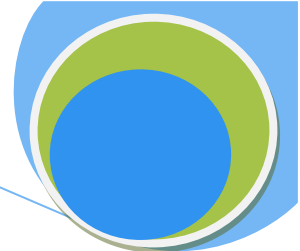
ζ) Κατασκευή χαρτοπολτού από παλιές εφημερίδες και δημιουργίες έργων με το χαρτοπολτό (Εικόνα 9).

η) Στο πλαίσιο του μαθήματος της Θεατρικής Αγωγής με αφορμή το βιβλίο της Γλώσσας Γ' Δημοτικού, 4η ενότητα «Ο κόσμος γύρω μας: Τα χαρτιά ανακυκλώνονται», (διασκευασμένα αποσπάσματα από το κείμενο για κουκλοθέατρο της Εύης Τσιτιρίδου, στο ένθετο «Οι ερευνητές» της εφημερίδας «Η Καθημερινή»), οι μαθητές/-τριες φαντάστηκαν πώς θα περνούσαν τη ζωή τους αν ήταν διαφόρων ειδών σκουπίδια και τι θα συζητούσαν μέσα σ' ένα κοινό κάδο απορριμμάτων όλα μαζί. Έτσι δημιούργησαν το αυτοσχέδιο σκετς « Τι λένε τα σκουπίδια μέσα στον κάδο;» (Εικόνα 10)

Εικόνα 9

θ) Στο πλαίσιο του μαθήματος των Αγγλικών οι μαθητές/-τριες έγραψαν συλλογικά ένα μικρό θεατρικό έργο για την ανακύκλωση. Επίσης έμαθαν ένα αγγλικό τραγούδι με τίτλο "Reduce, reuse, recycle" (Μειώνω, επαναχρησιμοποιώ, ανακυκλώνω), το οποίο δραματοποιήθηκε και παρουσιάστηκε μαζί με το θεατρικό έργο στη γιορτή λήξης του σχολικού έτους. (Εικόνα 11)

5. Κατασκευές με ανακυκλώσιμα υλικά:

α) κατασκευές για το δάσος, συμμετοχή στο ΔΘΔ «Μαθαίνω για τα δάση» ΕΕΠΦ

β) χριστουγεννιάτικα στολίδια (Εικόνα 12 και Εικόνα 13)

γ) πασχαλινά στολίδια

δ) πρωτομαγιάτικα στολίδια

ε) δώρα γιορτής Μητέρας (Εικόνα14)

στ) αποκριάτικες μάσκες

ζ) καλοκαιρινά θέματα

η) παιδικά παιχνίδια (Εικόνα 15) και (Εικόνα 16)

Εικόνα 12

Αξιολόγηση προγράμματος-δράσης:

Σε ερωτηματολόγιο (Παράρτημα) που δόθηκε στη λήξη του σχολικού έτους σε όλους τους μαθητές/-τριες του σχολείου, ως μια μορφή αξιολόγησης του προγράμματος, οι μαθητές/-τριες στην ερώτηση:

1. Πόσο συχνά πετάς ένα σκουπίδι στον κάδο ανακύκλωσης που βρίσκεται στο προαύλιο του σχολείου; Απάντησαν: 15% δεν πετούν ποτέ, 20% ότι πετούν σπάνια, 25% ότι πετούν συχνά και 40% ότι πετούν πολύ συχνά τα σκουπίδια τους στον κάδο ανακύκλωσης του σχολείου.

2. Έχεις κάδο ανακύκλωσης στην τάξη; Απάντησαν: Ναι 7 τάξεις, παρότι στο πρόγραμμα συμμετείχαν 6. Αντίθετα απάντησαν 5 τάξεις Όχι.

3. Πόσο συχνά πετάς σκουπίδια στον κάδο ανακύκλωσης της τάξης σου; Απάντησαν: Ποτέ 3%, Σπάνια 19%, Συχνά 41%, Πολύ συχνά 37%

4. Έχεις κάδο ανακύκλωσης στο σπίτι σου; Απάντησαν: 72% ναι και 28% όχι.

5. Πόσο συχνά πετάς ένα σκουπίδι στον κάδο ανακύκλωσης στο σπίτι σου; Απάντησαν: Ποτέ 0,2%, Σπάνια 5%, Συχνά 38%, Πολύ συχνά 56,8%

6. Έχεις κάδο ανακύκλωσης στη γειτονιά σου; Απάντησαν: 76% ναι και 24% όχι.

Παρατηρήσεις:

- Οι μαθητές/-τριες των τάξεων που συμμετείχαν στο πρόγραμμα-δράση της Ανακύκλωσης χρησιμοποιούσαν συχνότερα τους κάδους ανακύκλωσης σε σχέση με τους υπόλοιπους.

- Οι μαθητές των τάξεων που συμμετείχαν στο πρόγραμμα ήταν αυτοί που στο μεγαλύτερο μέρος τους είχαν στο σπίτι τους κάδο ανακύκλωσης.

- Κατά την αρχική εφαρμογή του προγράμματος οι μαθητές/-τριες δεν πετούσαν συχνά σκουπίδια στους κάδους ανακύκλωσης. Επίσης τοποθετούσαν και μη ανακυκλώσιμα είδη μέσα στους κάδους. Πλησιάζοντας το τέλος του σχολικού έτους οι μαθητές χρησιμοποίησαν πολύ περισσότερο τους κάδους, τοποθετώντας πιο πολλά και «σωστά» ανακυκλώσιμα είδη.

Τέλος αυξήθηκε και η ρίψη παλιών μπαταριών στον ειδικό κάδο της «ΑΦΗΣ».

Παράρτημα

Ερωτηματολόγιο για τη Δράση-Πρόγραμμα 2016-17 «Στέλνουμε μήνυμα, αναλαμβάνουμε δράση»

1. Πόσο συχνά πετάς ένα σκουπίδι στον κάδο ανακύκλωσης στο προαύλιο του σχολείου σου; *

A. Ποτέ:

A1	A2	B1	B2	Γ1	Γ2	Δ1	Δ2	E1	E2	ΣΤ1	ΣΤ2

B. Σπάνια:

A1	A2	B1	B2	Γ1	Γ2	Δ1	Δ2	E1	E2	ΣΤ1	ΣΤ2

Γ. Συχνά:

A1	A2	B1	B2	Γ1	Γ2	Δ1	Δ2	E1	E2	ΣΤ1	ΣΤ2

Δ. Πολύ συχνά:

A1	A2	B1	B2	Γ1	Γ2	Δ1	Δ2	E1	E2	ΣΤ1	ΣΤ2

2. Έχεις κάδο ανακύκλωσης στην τάξη σου:

ΝΑΙ:

A1	A2	B1	B2	Γ1	Γ2	Δ1	Δ2	E1	E2	ΣΤ1	ΣΤ2

ΟΧΙ:

A1	A2	B1	B2	Γ1	Γ2	Δ1	Δ2	E1	E2	ΣΤ1	ΣΤ2

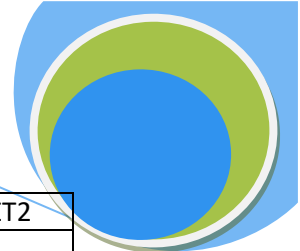
3. Πόσο συχνά πετάς σκουπίδια στον κάδο ανακύκλωσης της τάξης σου;

A. Ποτέ:

A1	A2	B1	B2	Γ1	Γ2	Δ1	Δ2	E1	E2	ΣΤ1	ΣΤ2

B. Σπάνια:

A1	A2	B1	B2	Γ1	Γ2	Δ1	Δ2	Ε1	Ε2	ΣΤ1	ΣΤ2

Γ. Συχνά:

A1	A2	B1	B2	Γ1	Γ2	Δ1	Δ2	Ε1	Ε2	ΣΤ1	ΣΤ2

Δ. Πολύ συχνά:

A1	A2	B1	B2	Γ1	Γ2	Δ1	Δ2	Ε1	Ε2	ΣΤ1	ΣΤ2

4. Έχεις κάδο ανακύκλωσης στο σπίτι σου;

ΝΑΙ:

A1	A2	B1	B2	Γ1	Γ2	Δ1	Δ2	Ε1	Ε2	ΣΤ1	ΣΤ2

ΟΧΙ:

A1	A2	B1	B2	Γ1	Γ2	Δ1	Δ2	Ε1	Ε2	ΣΤ1	ΣΤ2

5. Πόσο συχνά πετάς ένα σκουπίδι στον κάδο ανακύκλωσης στο σπίτι σου;

A. Ποτέ:

A1	A2	B1	B2	Γ1	Γ2	Δ1	Δ2	Ε1	Ε2	ΣΤ1	ΣΤ2

B. Σπάνια:

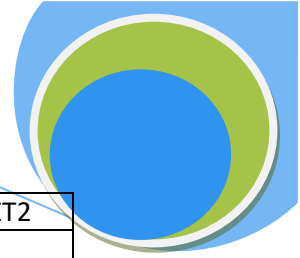
A1	A2	B1	B2	Γ1	Γ2	Δ1	Δ2	Ε1	Ε2	ΣΤ1	ΣΤ2

Γ. Συχνά:

A1	A2	B1	B2	Γ1	Γ2	Δ1	Δ2	Ε1	Ε2	ΣΤ1	ΣΤ2

Δ. Πολύ συχνά:

Στέλνουμε μήνυμα, αναλαμβάνουμε δράση!

A1	A2	B1	B2	Γ1	Γ2	Δ1	Δ2	Ε1	Ε2	ΣΤ1	ΣΤ2

6. Έχεις κάδο ανακύκλωσης στη γειτονιά σου;

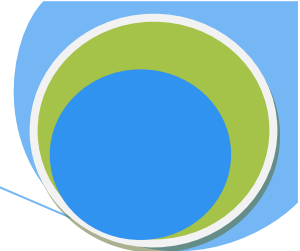
ΝΑΙ:

A1	A2	B1	B2	Γ1	Γ2	Δ1	Δ2	Ε1	Ε2	ΣΤ1	ΣΤ2

ΟΧΙ:

A1	A2	B1	B2	Γ1	Γ2	Δ1	Δ2	Ε1	Ε2	ΣΤ1	ΣΤ2

*Σπάνια: 1φορά τη βδομάδα, Συχνά: 2-3 φορές τη βδομάδα, Πολύ συχνά: κάθε μέρα

1^ο Δημοτικό Σχολείο Νέας Ιωνίας (2^η πρακτική)

Συγγραφή εργασίας: **Μαρία Μπουζούκη**

Εκπαιδευτικός που υλοποίησε το πρόγραμμα: **Μαρία Μπουζούκη, ΠΕ 06**

e-mail επικοινωνίας: mbmariabouz@gmail.com

Μειώνω – Επαναχρησιμοποιώ - Ανακυκλώνω

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας/δράσης: Οι μαθητές της Δ' Δημοτικού ευαισθητοποιήθηκαν με βιωματικό τρόπο σχετικά με τη σωστή διαχείριση απορριμμάτων και την αειφορία.

Στόχοι: Να κατανοήσουν οι μαθητές τη σημαντικότητα της μείωσης απορριμμάτων και της ανακύκλωσης, να κατανοήσουν την έννοια της αειφορίας, και όλα αυτά μέσα από τη συνεργασία και τη βιωματική μάθηση. Τέλος, να μάθουν σχετικό λεξιλόγιο στην αγγλική γλώσσα με ευχάριστο και βιωματικό τρόπο.

Διάρκεια: Τέσσερις μήνες

Αναλυτική περιγραφή:

Στο πλαίσιο του μαθήματος των Αγγλικών οι μαθητές και μαθήτριες του Δ1 έγραψαν συλλογικά ένα μικρό θεατρικό δρώμενο για την μείωση των απορριμμάτων και την ανακύκλωση. Επίσης έμαθαν ένα αγγλικό τραγούδι με τίτλο "Reduce, reuse, recycle" («μειώνω, επαναχρησιμοποιώ, ανακυκλώνω») το οποίο δραματοποιήθηκε και παρουσιάστηκε σε όλο το σχολείο μαζί με το δρώμενο στη γιορτή λήξης του σχολικού έτους στις 12 Ιουνίου 2017.

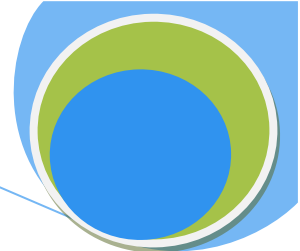
Επιπρόσθετα, οι μαθητές και μαθήτριες του Δ2 δημιούργησαν ομαδικές αφίσες σχετικά με την μείωση των απορριμμάτων, την επαναχρησιμοποίηση και την ανακύκλωση και δραματοποίησαν ένα αγγλικό τραγούδι σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος το οποίο επίσης παρουσιάστηκε στη γιορτή λήξης του σχολικού έτους (Εικόνα 1).

Τέλος, οι μαθητές και των δυο τμημάτων παρακολούθησαν ταινίες μικρού μήκους στην αγγλική γλώσσα σχετικά με την αειφορία, τη βιώσιμη ανάπτυξη και την ανακύκλωση και έπειτα ακολούθησε συζήτηση και ομαδικές δραστηριότητες.

Περισσότερες φωτογραφίες από το πρόγραμμα είναι διαθέσιμες στον παρακάτω υπερσύνδεσμο <https://goo.gl/D6ri3A>

Εικόνα 1

4^ο Δημοτικό Σχολείο Νέου Ψυχικού

Συγγραφή εργασίας: **Δέσποινα Γαρυφαλλίδου**

Εκπαιδευτικοί που υλοποίησαν το πρόγραμμα: **Δέσποινα Γαρυφαλλίδου ΠΕ70**

e-mail επικοινωνίας: d.m.garyfallidou@gmail.com

Μειώνω τα απορρίμματα επαναχρησιμοποιώντας τα

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας/δράσης: Μείωση απορριμμάτων μέσω της επαναχρησιμοποίησής τους.

Στόχοι: να καταλάβουν οι μαθητές ότι πράγματα που πετάμε, μπορούν να χρησιμοποιηθούν για μία ή ίσως και περισσότερες φορές πριν καταλήξουν στη χωματερή.

Υλικά: μεταλλικά κουτάκια από carprice, baking powder, σόδα, καφέ, σοκολάτα, κουτιά από πατατάκια, ποτήρια από καφέ, κουκουνάρια, παλιά CD, λάδια μετά το τηγάνισμα.

Διάρκεια: όλη τη χρονιά.

Αναλυτική περιγραφή: Είναι δεδομένο ότι την κοινωνία μας χαρακτηρίζει η υπερκατανάλωση. Σκοπός λοιπόν αυτής της προσπάθειας ήταν α) να προσπαθήσουμε να πείσουμε τα παιδιά να καταναλώνουν λιγότερο και β) να τους δείξουμε πώς μπορούν να επαναχρησιμοποιήσουν διάφορα αντικείμενα πριν αυτά καταλήξουν στη χωματερή.

Ως προς τον 1^ο στόχο επικεντρωθήκαμε σε μικρές αλλαγές που μπορούν να γίνουν αλλά θα έχουν μεγάλο αντίκτυπο στο περιβάλλον. Τονίσαμε πόσο άχρηστα είναι τα υλικά συσκευασίας, το χαρτί περιτυλίγματος, οι φιόγκοι, τα καλάθια, οι σακούλες και προτρέψαμε τα παιδιά να αρχίσουν να προσφέρουν τα δώρα τους χωρίς αυτά. Επίσης έγινε προσπάθεια ώστε να μάθουν να χρησιμοποιούν με μέτρο. Δε γράφουμε στο τετράδιο στη μία πλευρά και αφήνουμε λευκή την άλλη, δε φτιάχνουμε μια τεράστια ποσότητα χρυσόσκονης με ατλακόλ αλλά τμηματικά ώστε να μην την πετάξουμε όταν μείνει.

Τονίσαμε ότι προσπαθούμε να καταναλώσουμε προϊόντα του τόπου μας, γιατί η μεταφορά τους κοστίζει πολύ για το περιβάλλον. Δυστυχώς η κουλτούρα της υπερκατανάλωσης έχει βαθιές ρίζες και δύσκολα αλλάζει, αλλά με την επανάληψη ίσως καταφέρουμε κάτι.

Ως προς το 2^ο στόχο, δηλαδή την επαναχρησιμοποίηση, από την αρχή της χρονιάς ζητήθηκε από τους μαθητές να μαζέψουν διάφορα άχρηστα πράγματα όπως μεταλλικά κουτάκια από carprice, baking powder, σόδα, καφέ, σοκολάτα, κουτιά από πατατάκια, κορδέλες και τούλια από μπομπονιέρες, υφασμάτινους φιόγκους, κορδέλες και διακοσμητικά από συσκευασίες ή από την περσινή λαμπάδα κλπ.

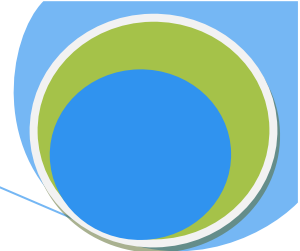
Μαζέψαμε επίσης ποτήρια από καφέ, κουκουνάρια, παλιά CD αλλά και λάδια που είχαν ήδη χρησιμοποιηθεί στο τηγάνι.

Τι κάναμε.

1. Γύρω από τα κουτιά κολλήσαμε ξυλάκια χειροτεχνίας μετατρέποντάς τα σε

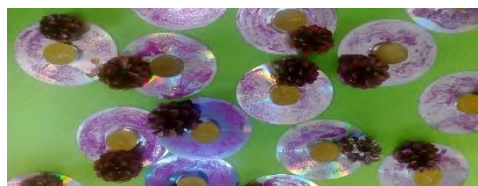

Εικόνα 1

μολυβοθήκες οι οποίες πουλήθηκαν στο bazaar του σχολείου (Εικόνα 1).

2. Στα παλιά CD κολλήσαμε κουκουνάρια και κεράκια ρεσό μετατρέποντας τα σε κηροπήγια (Εικόνα 2).

Εικόνα 2

3. Τα ποτήρια του καφέ έγιναν γλαστράκια μέσα στα οποία μεγάλωσαν οι σπόροι για τον κήπο μας.

Παρατηρήσαμε ότι τα περισσότερα παιδιά δεν μπόρεσαν να μαζέψουν ούτε αυτά τα αντικείμενα. Με τη λήξη της χρονιάς τα παιδιά παροτρύνθηκαν να μαζέψουν όλα τα ξυλάκια από τα παγωτά και όλα τα καλαμάκια που χρησιμοποίησαν για να τα χρησιμοποιήσουμε του χρόνου. Αναμένουμε...

4. Κάτι που τα παιδιά έχουν συνηθίσει να πετάνε χωρίς δεύτερη σκέψη είναι το χαρτί. Μπορεί να φτιάξουν μια δυο γραμμές επάνω και να το πετάξουν ή να πάρουν αχρησιμοποίητες σελίδες για να φτιάξουν μπάλες για το παιχνίδι τους. Τους εξηγήσαμε λοιπόν ότι το χαρτί βγαίνει από τα δέντρα και ότι δεν ανακυκλώνεται συνέχεια. Στη συνέχεια ξεκινήσαμε το παιχνίδι «έχει μείνει λευκό κομμάτι» με το οποίο εντοπίζαμε κομμάτια χαρτί που ήταν λευκά και από τις δύο πλευρές, τα κόβαμε και τα φτιάχναμε μικρά μπλοκάκια σημειώσεων (Εικόνα 3).

Εικόνα 3

5. Κατασκευή σαπουνιού. Ενώ στο σχολείο έχουμε ανακύκλωση μπαταριών, λαμπτήρων, μικροσυσκευών, χαρτιού, την ανακύκλωση λαδιού την απορρίψαμε, φοβούμενοι ότι ένας κάδος με λάδι μέσα στο σχολείο μπορεί να προσέλκυε ποντίκια, κατσαρίδες και άλλα καλούδια.

Δεν ισχύει όμως το ίδιο για μικρές ποσότητες λαδιού όπως π.χ. μερικά μπουκάλια πολύ δε περισσότερο όταν αυτά θα χρησιμοποιηθούν άμεσα. Έτσι φάξαμε να βρούμε μανούλες που χρησιμοποιούσαν φριτέζα παλιάς τεχνολογίας που απαιτεί για τη λειτουργία της μεγάλη ποσότητα λαδιού.

Εικόνα 4

Ανακαλύψαμε μία τέτοια μαμά την οποία παρακαλέσαμε να μας κρατήσει τα λάδια που θα πέταγε. Καταφέραμε να μαζέψουμε περίπου 3 λίτρα λάδι. Όταν άκουσε την πρόθεσή μας κάποιος παραγωγός λαδιού μας έδωσε και αυτός κάποια ποσότητα από παλιά και ταγγισμένα

λάδια για να τα επαναχρησιμοποιήσουμε. Έτσι συμπληρώσαμε τα 6 λίτρα που θέλαμε και ένα πρωί βρεθήκαμε στην αυλή κατασκευάζοντας σαπούνι (Εικόνα 4).

Χρειαστήκαμε:

2 μεγάλες λεκάνες

1 -2 ξύλινα τελάρα (από αυτά που πετάνε τα μανάβικα)

1 μακρύ ξύλο (δανειστήκαμε ένα σκουπόξυλο από τις καθαρίστριες)

6 λίτρα λάδι

3 λίτρα νερό

1 κιλό ποτάσα.

Γάντια για όλους όσους θα εμπλακούν στη διαδικασία.

Χρησιμοποιήσαμε συνταγή για ψυχρή σαπωνοποίηση, δηλαδή συνταγή που δεν περιέχει βράσιμο, έτσι δεν είχαμε πολύ υψηλές θερμοκρασίες, αλλά η αντίδραση ήταν εξώθερμη. Έτσι εξηγήθηκε στα παιδιά ότι το μείγμα ανεβάζει θερμοκρασία και θα πρέπει να ακολουθήσουν πολύ προσεκτικά τις οδηγίες που τους δόθηκαν, δηλαδή να μη βάλουν το χέρι τους στο μείγμα, να μη σκύψουν κοντά σε αυτό, να μην προσπαθήσουν να εισπνεύσουν πάνω από αυτό και όσα παιδιά θα βοηθούσαν έπρεπε να φορέσουν γάντια. Τονίστηκε επίσης ότι η διαδικασία πρέπει να γίνεται πάντα σε ανοιχτό χώρο.

Αφιερώσαμε μία ώρα. Τοποθετήσαμε τα 6 λίτρα λάδι σε μία λεκάνη και 3 λίτρα νερό σε μία δεύτερη. Το λάδι μας είχε δοθεί σουρωμένο, διαφορετικά θα έπρεπε να το κάνουμε εμείς για να αφαιρέσουμε υπολείμματα τροφών. Η διαδικασία του σουρώματος ανάλογα με το «φίλτρο» που θα χρησιμοποιηθεί μπορεί να χρειαστεί αρκετή ώρα (ως φίλτρο μπορεί να χρησιμοποιηθεί ένα παλιό φανελάκι, τα τούλια από μπομπονιέρες κ.α.).

Ανακατέψαμε το νερό με την ποτάσα (διατίθεται σε χρωματοπωλεία) μέχρι να διαλυθεί η ποτάσα και στη συνέχεια γυρίσαμε το μείγμα νερό-ποτάσα στο λάδι. Ανακατέψαμε καλά μέχρι που άρχισε να μοιάζει με «φρουτόκρεμα» και να πήζει.

Το τοποθετήσαμε στα τελάρα και το αφήσαμε σε ανοιχτό χώρο μέχρι την επόμενη μέρα, οπότε το κόψαμε, το βγάλαμε από το τελάρο και το τοποθετήσαμε σε μια άκρη για να στεγνώσει και άλλο.

Όταν η διαδικασία τελείωσε οι λεκάνες που χρησιμοποιήθηκαν έπρεπε να πλυθούν. Στο μεταξύ η θερμοκρασία είχε κατέβει και έτσι αφήσαμε τα παιδιά να παίξουν με τα υπολείμματα σαπουνιού. Οι μαθητές ένοιωσαν φαγούρα στα χέρια τους αλλά αυτό πέρασε μόλις τα έπλυναν.

Όταν το σαπούνι μας έπηξε αρκετά, μοιράστηκαν κάποια κομμάτια στους εκπαιδευτικούς που διδάσκουν στο τμήμα. Το αποτέλεσμα ήταν ότι αρκετοί προσφέρθηκαν να μας μαζέψουν το λάδι από το τηγάνι τους και να μας το φέρουν για να ξαναφτιάξουμε σαπούνι.

Αν θέλουμε να κάνουμε το σαπούνι μας πιο ελκυστικό μπορούμε να προσθέσουμε χρώμα ζαχαροπλαστικής, ή άρωμα. Μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν διάφορα βότανα όπως χαμομήλι, καλέντουλα, αλόη κλπ. Υπάρχουν αρκετές πληροφορίες για αυτά στο διαδίκτυο. Τέλος μπορούμε να το κόψουμε με κούπα σε διάφορα σχήματα.

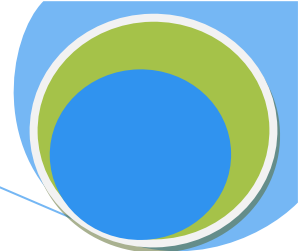
Το σαπούνι από ελαιόλαδο είναι άσπρο και δεν αφρίζει. Καθαρίζει όμως εξαιρετικά καλά, ακόμα και τους δύσκολους λεκέδες από κρασί ή αίμα.

Στέλνουμε μήνυμα, αναλαμβάνουμε δράση!

Αν θέλουμε να το κάνουμε υγρό σαπούνι τρίβουμε μια πλάκα στον τρίφτη για το τυρί, προσθέτουμε σιγά σιγά ζεστό νερό και ανακατεύουμε μέχρι να γίνει μια ενιαία παχύρρευστη μάζα την οποία μπορούμε να τοποθετήσουμε στις αντλίες του σαπουνιού.

Πιστεύουμε ότι η συγκεκριμένη διαδικασία πέτυχε το στόχο της. Καταφέραμε να ανακυκλώσουμε κάτι και να εντάξουμε και άλλους σε αυτή την προσπάθεια.

1ο & 3ο Δημοτικά Σχολεία Πεύκης

Συγγραφή εργασίας: **Θεοδώρα Χανδρινού**

Εκπαιδευτικός που υλοποίησε το πρόγραμμα: **Θεοδώρα Χανδρινού ΠΕ 08**

e-mail επικοινωνίας: arteducate@gmail.com

Γιορτάζοντας την Ανακύκλωση μέσα από την Τέχνη – Celebrating Recycling through Art

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας/δράσης: Εκπαιδευτικό πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης που υλοποιήθηκε κατά το σχολικό έτος 2016 -2017. Συνεργάστηκαν οι μαθητές και μαθήτριες των τμημάτων της ΣΤ΄ τάξης των: 1ου και 3ου Δημοτικών Σχολείων Πεύκης, Αττικής, στο μάθημα των Εικαστικών. Υπεύθυνη Εκπαιδευτικός ήταν η Εικαστικός Θεοδώρα Χανδρινού, που σχεδίασε και είχε την επιμέλεια υλοποίησης των δράσεων του έργου.

Παιδαγωγική διαδικασία

Διαστάσεις – όψεις του θέματος που προσεγγίσαμε:

- Η σημασία της επαφής του ανθρώπου με το περιβάλλον.
- Η αξία της συμμετοχής και της ευαισθητοποίησης του κάθε ανθρώπου απέναντι στα περιβαλλοντικά θέματα.
- Τρόποι προστασίας και βελτίωσης προβλημάτων μέσω της ανακύκλωσης.
- Ανάδειξη των θετικών επιπτώσεων της περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης στη ζωή του ανθρώπου και τις σχέσεις που διαμορφώνουν την υγιή συνύπαρξή του στο σύγχρονο περιβάλλον.
- Η αξία της αισθητικής καλλιέργειας στη ζωή μας, μέσω της Εικαστικής Αγωγής, και η διασύνδεση με τη διάπλαση της περιβαλλοντικής συνείδησης.

Στόχοι: Συνοπτικά οι σημαντικότεροι παιδαγωγικοί στόχοι που θέσαμε και υλοποιήσαμε:

- Η περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση των παιδιών.
- Να κατανοήσουν οι μαθητές τη σχέση αλληλεπίδρασης του ανθρώπου και των ενεργειών του αναφορικά με το περιβάλλον και τα σύγχρονα προβλήματα.
- Η αξιοποίηση της Εικαστικής Αγωγής στην αισθητική διάπλαση της προσωπικότητας των μαθητών μέσα από τη χρήση διαφορετικών υλικών.
- Η ανάπτυξη της φαντασίας και της δημιουργικότητας καθώς και η ελευθερία της έκφρασης.
- Η ανάπτυξη δεξιοτήτων προσωπικών και κοινωνικών, μέσα από τη συνεργασία και την επικοινωνία, με στόχο τη δημιουργία συνείδησης «ενεργών πολιτών».
- Η καλλιέργεια της συναισθηματικής νοημοσύνης των μαθητών.

Υλικά:

- Διαφορετικά υλικά ανακυκλώσιμα όπως: χαρτιά σε διαφορετικό βάρος, πλαστικό, γυαλί, μέταλλο, αλουμίνιο.
- Πινέλα, χρώματα νερού, λαδοπαστέλ, κόλλες, ψαλίδια, σπασμένα παιχνίδια κι άλλα αντικείμενα.

- Έγινε αξιοποίηση της τεχνολογίας, του διαδικτύου και προγραμμάτων ηλεκτρονικού υπολογιστή, για τη δημιουργία εκπαιδευτικού υλικού και την ανταλλαγή του με Σχολεία του εξωτερικού.

Διάρκεια προγράμματος: 4 μήνες χρειάστηκαν για την πρώτη φάση του έργου. Η επιτυχία του προγράμματος αποδείχθηκε από το μεγάλο ενδιαφέρον των παιδιών και οδήγησε στην επέκτασή του. Ήταν ευπρόσδεκτη από τους μαθητές η ιδέα για συνεργασία σε πρόγραμμα eTwinning, στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων του έργου. Ακολούθησε επόμενη φάση ανατροφοδότησης, ενώ έγινε διάχυση στην κοινωνία μέσω εκδηλώσεων, εκθέσεων, διαγωνισμών και ψηφιακών αρχείων αναρτημένων στο διαδίκτυο.

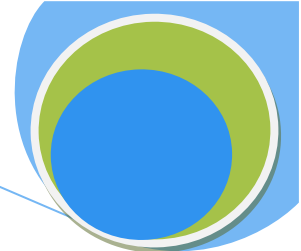
Αναλυτική περιγραφή:

Μεθοδολογία υλοποίησης – Συνεργασίες με άλλους φορείς

- Ομαδοσυνεργατική, βιωματική πρακτική.
- Καταιγισμός ιδεών.
- Έρευνα και διάλογος μαθητών.
- Μέθοδος project.
- Αξιοποίηση της τεχνολογίας στην εκπαίδευση, χρήση προγραμμάτων ηλ. Υπολογιστή.
- Ψυχοκινητικές δραστηριότητες – συνεργασία τεχνών (Μουσικής, Εικαστικών, Θεατρικής Αγωγής).
- Συνεργασία με τους Υπεύθυνους Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Πρωτοβάθμιας Διεύθυνσης Β' Αθήνας κ. Δημήτρη Γκότσο και Δυτικής Αττικής κα. Αλεξάνδρα Τσίγκου.
- Επικοινωνία, συνεργασία κι ανταλλαγή υλικού με Σχολεία της Ιταλίας, της Ισπανίας και άλλων χωρών μέσα από το πρόγραμμα eTwinning όπου έγινε ορθή χρήση εργαλείων web 2.0.

Δραστηριότητες που υλοποιήθηκαν στο πρόγραμμα:

- Ανταλλαγή Χριστουγεννιάτικων ευχών με Σχολεία του εξωτερικού –προετοιμασία των μαθητών για συνεργασίες μέσω των Εκπαιδευτικών προγραμμάτων eTwinning
- Recycling Christmas
- Η τέχνη της Ανακύκλωσης-Δημιουργίες με Ανακυκλώσιμα υλικά
- Μικροί Ζαχαροπλάστες (γλυκά από ανακυκλώσιμα υλικά)
- Συνεργασία με το Σύλλογο γονέων σε Αποκριάτικες δραστηριότητες – «Οι χαρταετοί μας πάνε ψηλά»
- Σκηνικά για τον εορτασμό της 25 Μαρτίου
- Λαμπάδες για το Πάσχα με υλικά ανακυκλώσιμα
- Ο κόσμος της χαράς – μεγάλο μέγεθος, ομαδική εργασία
- Τριαντάφυλλα της φιλίας
- Το δέντρο της Ανακύκλωσης – εργασία που υλοποιήθηκε μετά από την επίσκεψη των μαθητών και την παρακολούθηση εκπαιδευτικού προγράμματος στο Ιστορικό Αρχείο της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος «Πετάγματα & Χαράγματα –Χαρακτική»
- Τα έργα των μεγάλων Ζωγράφων εμπνέουν τους μαθητές
- Σπίτια της φαντασίας- Αφιέρωμα στον Ισπανό αρχιτέκτονα Antoni Gaudi
- Οριγκάμι
- Αφίσες

- Ο κήπος της ανακύκλωσης
- The Robots of Recycling
- «Land Art»- Υλοποίηση eTwinning Ευρωπαϊκού προγράμματος με τον τίτλο: “Cultivating life skills through Land Art”.

Σχεδιάσα τις παρακάτω δραστηριότητες οι οποίες έγιναν δεκτές και υλοποιήθηκαν χάρη στη συνεργασία όλων των συμμετεχόντων, τους μαθητές και τις συναδέλφους από την Ιταλία και την Ισπανία:

- ✓ Our project: «Cultivating life skills through Land Art»
- ✓ Our eTwinning project label
- ✓ We present ourselves
- ✓ Our contact materials
- ✓ We share beautiful photos of our countries!
- ✓ We exchange Easter wishes!
- ✓ Our Land Art creations
- ✓ Land Art unites us!
- ✓ The book of nature
- ✓ Flowers collection
- ✓ We create with nature (Οι φίλοι μας από την Ισπανία πρότειναν τη δραστηριότητα αυτή και συμμετείχαμε με την προγραμματισμένη μας επίσκεψη στην Πάρνηθα)
- ✓ The creations of the Great Masters inspire the pupils
- ✓ Friendship-Collaboration among Schools
- ✓ Teachers evaluate the project
- ✓ Students evaluate the project
- ✓ Summer wishes and great eTwinning friendships!
- ✓ Results presentation
- ✓ Final Exhibition – Our Award
- ✓ Feedback – eTwinning project: Cultivating life skills through Land Art

Έκθεση - παρουσίαση προγράμματος

- Ανάρτηση στην ιστοσελίδα Περιβαλλοντικές Εκπαιδευτικές Καινοτομίες της Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Β' Αθήνας – Γρ. Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, Υπεύθυνος κ. Γκότζος:
<http://kainotomoume.blogspot.gr/2017/09/1o.html>

Εκπαιδευτικές δραστηριότητες - Με όχημα το μάθημα των Εικαστικών:

Οι δραστηριότητες υλοποιήθηκαν κατά το Σχολικό έτος 2016-17 ενώ έγιναν και εκπαιδευτικές επισκέψεις, με στόχο την επιτυχημένη ολοκλήρωση του έργου μας:

1^ο & 3^ο Δημοτικά Σχολεία Πεύκης

- 5 Μαρτίου 2017: «Η Τέχνη ενάντια στη Σχολική βία» – Παρουσίαση Σχολικών δράσεων στο Δημοτικό Θέατρο Δήμου Πεύκης και απονομή βραβείων στους μαθητές των τάξεων που συμμετείχαν. Οι εργασίες των μαθητών μας αναρτήθηκαν στο χώρο του Θεάτρου. Διαθέσιμη στο: <https://padlet.com/arteducate/c8d00olkusa7>
- Επίσης, συνεργάστηκα με το Σύλλογο γονέων και Κηδεμόνων του 1ου Δημ. Σχ. Πεύκης στις αποκριάτικες εκδηλώσεις που πραγματοποιήθηκαν στο Σχολείο και όπου παρουσιάσαμε εικαστικά έργα των μαθητών, με συμμετοχή από όλες τις τάξεις.
- 6 Μαρτίου 2017: Επίσκεψη της Εταιρίας Ανακύκλωσης και παρουσίαση εκπαιδευτικού υλικού στο 1ο Δημοτικό Σχολείο Πεύκης. Συνδυάστηκε με τη δράση «Αλλάζοντας συμπεριφορές» κι έγινε παροχή κάδων ανακύκλωσης στο σχολείο. Υπεύθυνη Εκπαιδευτικός: Θεοδώρα Χανδρινού.

- 24 Μαρτίου 2017: Θεατρική παράσταση που παρουσίασαν οι μαθητές της ΣΤ΄ τάξης για τον εορτασμό της 25ης Μαρτίου, σε κείμενο και σκηνοθετική επιμέλεια του Διευθυντή Αθανάσιου Καραστάθη. Τα δύο σκηνικά της παράστασης έγιναν στο μάθημα των εικαστικών σε συνεργασία με τους μαθητές της Στ΄ τάξης. Στο πρώτο, σε μουσαμά ζωγραφικής μεγάλου μεγέθους 4.00 X 3.50 μέτρων, χρησιμοποιήσαμε ακρυλικά χρώματα. Στο δεύτερο χρησιμοποιήσαμε έργα των μαθητών μας με θέμα τα βιτρό, όπου χρησιμοποιήσαμε μεικτή τεχνική λαδοπαστέλ και χρωματιστά μολύβια.
- 29 Μαρτίου 2017: Επίσκεψη των μαθητών της ΣΤ΄ τάξης στο Ιστορικό Αρχείο της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος και παρακολούθηση βιωματικού προγράμματος από την υπεύθυνη, κα Μαρία Λεμπέση. Υλοποιήθηκε εικαστικό εργαστήριο με τίτλο «Χαράγματα και πετάγματα» και η εργασία ολοκληρώθηκε στη συνέχεια στο Σχολείο. Αξιοποιήθηκε υλικό προς ανακύκλωση που μας πρόσφερε το Μουσείο και το οποίο οι μαθητές πήραν μαζί τους μετά από την επίσκεψη. Υλοποιήθηκαν δύο δραστηριότητες:
  - α) «Το δέντρο της Ανακύκλωσης»: Ένα γλυπτό δέντρο με περίπου δύο μέτρα ύψος φτιαγμένο με: άδεια πλαστικά μπουκάλια νερού, χαρτιά σε διαφορετικό βάρος, νάιλον και ύφασμα. Οι μαθητές το έβαψαν με ακρυλικά χρώματα και το διακόσμησαν με τις δημιουργίες τους ζωγραφισμένες σε χαρτιά. Οι μαθητές συμμετείχαν έτσι και στη δραστηριότητα Land Art, που αποτέλεσε μέρος των εκπαιδευτικών μας προγραμμάτων. Διαθέσιμη στο: <https://padlet.com/arteducate/9c6hb7zai2aa>
  - β) Χαρακτική σε λινόλαιο
Διαδικασία υλοποίησης:
    - ✓ Έγινε επίσκεψη των μαθητών στην αίθουσα με τις χαλκογραφίες, βινιέτες χαρτονομισμάτων και στην αίθουσα «Ασπιώτη ΕΛΚΑ» του Μουσείου όπου τα παιδιά ήρθαν σε επαφή με το αντικείμενο της χαρακτικής και τις τεχνικές εκτύπωσης.
    - ✓ Κατόπιν, πίσω στο Σχολείο, αναλυτικά στην τάξη έγινε παρουσίαση εκπαιδευτικού υλικού, πρωτότυπα χαρακτικά έργα και ψηφιακές προβολές καθώς επίσης, δόθηκε υλικό σε έντυπη μορφή (βλ. Εικόνα 1).

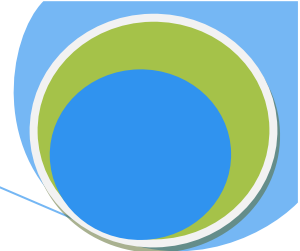
Εικόνα 1

- 7 Απριλίου 2017 – 1ο & 3^ο Δημοτικά Σχολεία Πεύκης. Συμμετοχή στον Πανελλήνιο μαθητικό διαγωνισμό «Ένα μήλο την ημέρα... το μήλο συμβάλλει στην Υγιεινή διατροφή». Τα έργα των μαθητών μου από το 1 Δημ. Σχ. Πεύκης επιλέχθηκαν ανάμεσα σε χιλιάδες και εκτέθηκαν στο χώρο του Υπουργείου Παιδείας την ημέρα της τελικής παρουσίασης. Περισσότερες πληροφορίες στη διεύθυνση: <https://zagorin.gr/panellinios-mathitikos-diagonismos/>
- 24 Απριλίου 2017 – Επίσκεψη ειδικών της Trekking Hellas στο 1ο Δημοτικό Σχολείο Πεύκης και παρουσίαση εκπαιδευτικού υλικού.
- 25 Απριλίου 2017 – Εκπαιδευτική εκδρομή των μαθητών της Στ΄ τάξης του 1ου Δημοτικού Σχολείου Πεύκης στον εθνικό δρυμό της Πάρνηθας. Οι μαθητές

παρακολούθησαν εκπαιδευτικό πρόγραμμα της Trekking Hellas ενώ δημιούργησαν στο βουνό τα δικά τους έργα «Land Art», με υλικά από τη φύση, υπό την διδασκαλία της Εικαστικού του Σχολείου Θεοδώρας Χανδρινού. Τα έργα αποτέλεσαν υλικό ανταλλαγής και συνεργασίας μας στο Ευρωπαϊκό πρόγραμμα eTwinning: “Cultivating life skills through Land Art” για το οποίο υπάρχουν περισσότερες πληροφορίες στις παρακάτω διευθύνσεις: <http://blogs.sch.gr/arteducate/2017/04/12/cultivating-life-skills-through-land-art/>
<http://blogs.sch.gr/arteducate/2016/11/27/γιορτάζοντας-την-ανακύκλωση-μέσα-από-Θερμές-ευχαριστίες-στις-δασκάλες-της-ΣΤ΄-τάξης-Κανέλλα-Τζίφα,-που-επίσης-συνόδευε,-και-Ειρήνη-Κανατούρη.>

- 3 Μαΐου 2017 – πραγματοποιήθηκε επίσκεψη στο 1ο Δημ. Σχ. Πεύκης των μαθητών του Ειδικού Δημοτικού Σχολείου Κωφών και Βαρηκόνων Πεύκης και Λυκόβρυσης. Οι μαθητές συναντήθηκαν και γνωρίστηκαν με ευχάριστο παιγνιώδη τρόπο. Μαζί δημιούργησαν ομαδοσυνεργατικά έργα Land Art στο σχολικό κήπο. Δημιουργήθηκε φωτογραφικό αρχείο και διάχυση πρακτικής στο «40ο Φεστιβάλ Παιδιού». Οι μαθητές κάνουν ορατή στο διαδίκτυο τη συνεργασία τους και γίνονται ενεργοί πολίτες και πρεσβευτές περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης με τη συμβολή της Τέχνης. Η δραστηριότητα ήταν μέρος του Καινοτόμου Εκπαιδευτικού Προγράμματος: “Γιορτάζοντας την Ανακύκλωση μέσα από την Τέχνη – Celebrating Recycling through Art” που συμπεριέλαβε το έργο eTwinning: “Cultivating life skills through land Art” και το οποίο υλοποίησαν οι μαθητές του 3ου Δημοτικού Σχολείου Πεύκης καθώς συνεργάστηκαν με τους μαθητές του 1ου Δημοτικού Σχολείου Πεύκης και μαθητές από σχολεία της Ιταλίας και της Ισπανίας. Εκπαιδευτικός, εμπνευστής και υπεύθυνη για την υλοποίηση των δραστηριοτήτων , Εικαστικός: Θεοδώρα Χανδρινού.
- 26, 27 & 28 Μαΐου 2017 – «40ο Φεστιβάλ Παιδιού» Δήμου Πεύκης, συμμετοχή με εικαστικές δημιουργίες των μαθητών του 1ου Δημοτικού Σχολείου Πεύκης. Εκτέθηκαν έργα που υλοποιήθηκαν στο πλαίσιο των εκπαιδευτικών καινοτόμων προγραμμάτων και eTwinning και τα οποία υλοποιήθηκαν στο μάθημα των Εικαστικών.
- Συνεργασία – Συμμετοχή των 1ου & 3ου Δημ. Σχολείων Πεύκης στις περιβαλλοντικές δράσεις του Δήμου Πεύκης
- Ψηφιακή παρουσίαση με τίτλο: «Καλλιεργώντας δεξιότητες μέσω της Land Art στο σχολικό κήπο – Cultivating life skills through Land Art in the School garden”. Το αρχείο ήταν το αποτέλεσμα της δραστηριότητας που υλοποιήθηκε χάρη στη συνεργασία των μαθητών του 1ου & 3ου Δημοτικών Σχολείων Πεύκης, της ΣΤ΄ τάξης, συνομιλώντας μέσω της Land Art με το σχολικό κήπο. Συνεργάστηκαν με το Ειδικό Δημοτικό Σχολείο Κωφών & Βαρηκόνων Λυκόβρυσης – Πεύκης καθώς και με σχολεία της Ιταλίας και Ισπανίας. Η δράση και το έργο eTwinning είναι μέρος του περιβαλλοντικού προγράμματος «Γιορτάζοντας την Ανακύκλωση μέσα από την Τέχνη – Celebrating Recycling Through Art”».
- Επίσης με μαθητές και εκπαιδευτικούς είχαμε συνεργασία πάνω στα θέματα: «Διαφορετικότητα», «Παιδί και Κάπνισμα», «Διατροφή και Υγεία».
- 7 Ιουνίου 2017. Με τους μαθητές της ΣΤ΄ τάξης του 3ου Δημοτικού Σχολείου Πεύκης βραβευθήκαμε από τον διαδημοτικό σύνδεσμο «21 ΟΤΑ» και τον Δήμο Αγίας Παρασκευής, για την Περιβαλλοντική μας Ευαισθησία, σε δημόσια εκδήλωση (βλ. Εικόνα 2)

Εικόνα 2

- Συμμετοχή ενεργή στο eTwinning και στην ομάδα: “Creative Classroom”, με υπεύθυνη την κ. Ειρήνη Πατεράκη, καθώς και συμμετοχή σε εκδηλώσεις των μελών της εκπαιδευτικής κοινότητας eTwinning. Περισσότερες πληροφορίες στις διευθύνσεις: <https://padlet.com/arteducate/3yngmy5aeu43> & <https://padlet.com/arteducate/rjqm4xt6zz7y>

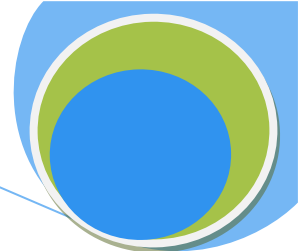
Παρατηρήσεις: Αξιοποιήθηκαν πεδία σύνδεσης με τα προγράμματα σπουδών άλλων γνωστικών αντικειμένων. Έγινε σύνδεση με τη Μελέτη Περιβάλλοντος, τη Γλώσσα, τη Μουσική, τη Θεατρική Αγωγή και το μάθημα πληροφορικής.

Φωτογραφίες από το πρόγραμμα είναι διαθέσιμες στον παρακάτω υπερσύνδεσμο:

<https://goo.gl/MjApno>

Αναρτημένη παρουσίαση του προγράμματος:

<http://kainotomoume.blogspot.gr/2017/09/1o.html>

13^ο Δημοτικό Σχολείο Χαλανδρίου

Συγγραφή εργασίας: **Κατερίνα Παπαγεωργίου**

Εκπαιδευτικοί που υλοποίησαν το πρόγραμμα: **Κατερίνα Παπαγεωργίου ΠΕ11**

e-mail επικοινωνίας: katerina2266@gmail.com

Ανακυκλωπαιχνίδια

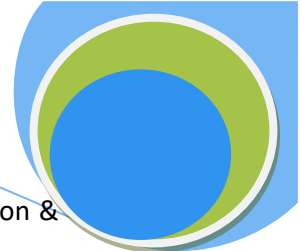
Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας/δράσης: Το πρόγραμμα αυτό προσπάθησε να συνδυάσει το μάθημα της Φυσικής Αγωγής με την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και συγκεκριμένα με την ευαισθητοποίηση των μαθητών σχετικά με τη διαχείριση των απορριμμάτων. Έγινε μια προσπάθεια προσαρμογής υπαίθριων δραστηριοτήτων αναψυχής με τη μορφή περιβαλλοντικών παιχνιδιών κατάλληλα προσαρμοσμένες ώστε να είναι δυνατόν με ελάχιστα υλικά και μηδενικό κόστος να εκτελούνται στην αυλή του σχολείου. Σκοπός του ήταν η θετική επίδραση στην υπεύθυνη περιβαλλοντική συμπεριφορά των μαθητών. Σχεδιάστηκε κινητικό πρόγραμμα με εννέα δράσεις και έξι Παίζω-Τεχνουργήματα, διάρκειας έξι μηνών, το οποίο διεξήχθη στο πλαίσιο του μαθήματος της Φυσικής Αγωγής στην αυλή και σε κλειστούς χώρους του σχολείου όταν ο καιρός ήταν βροχερός. Οι υπαίθριες δραστηριότητες και τα εκπαιδευτικά παιχνίδια μπορούν πολύ εύκολα να διεξαχθούν εξίσου και μέσα στη φύση, αλλά και σε κάθε ελεύθερο ανοικτό αστικό χώρο ή ακόμα και στην αυλή του σχολείου (Κουθούρης, 2009).

Εισαγωγή: Πολύ περισσότερο απ' ό τι συμβαίνει γενικά στην εκπαίδευση, στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση το «να μιλάς δε σημαίνει ότι διδάσκεις» (Kavtaradge, 2006). Τα παιχνίδια είναι νέες μέθοδοι που στοχεύουν στη λύση των περιβαλλοντικών προβλημάτων (Kavtaradge, 2006) και ταιριάζουν ιδιαίτερα στα μικρά παιδιά (Γεωργόπουλος & Τσαλίκη, 1998; Hewitt, 1997). Αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία καθώς οι στάσεις που αναπτύσσουν οι μικροί μαθητές είναι αρκετά δύσκολο να αλλάξουν στις επόμενες βαθμίδες της εκπαίδευσης (Hewitt, 1997).

Οι μαθητές μέσα από παιχνίδια σε ανοικτό χώρο, ενημερώνονται, ευαισθητοποιούνται, αλλάζουν στάσεις και συμπεριφορές, ενεργοποιούνται για την εξεύρεση λύσεων, αναλαμβάνουν δράσεις και εξασφαλίζουν ταυτόχρονα οφέλη κινητικά, συναισθηματικά και ψυχολογικά. Σύμφωνα με τον Μπακιρτζή (2002), είναι αδύνατο να επιτευχθεί οποιοδήποτε τύπου μάθηση και ανάπτυξη σε όλους τους τομείς δίχως την ψυχοσωματική κινητοποίηση που συνιστά το βίωμα των συγκινήσεων. Δε χρησιμεύει σε τίποτα το να διδάσκονται τα συγκεκριμένα κάθε φορά μαθήματα δίχως τη συμμετοχή των μαθητών (Μπακιρτζής, 2002).

Έχει διαπιστωθεί ακόμη, ότι τα μικρά παιδιά μαθαίνουν καλύτερα μέσα από εμπειρίες που βιώνουν σ' ένα γνώριμο γι' αυτά φυσικό περιβάλλον, ενώ παράλληλα τους δίνεται η ευκαιρία να αναπτύξουν την πρωτοβουλία τους και να καλλιεργήσουν τη δημιουργική τους σκέψη (Cobb, 1977). Έτσι θα αναπτυχθούν αξίες, αισθήματα ενδιαφέροντος για το περιβάλλον και επιθυμία να συμμετέχουν ενεργά στην προστασία και την βελτίωση του (Ζαφειρούδη & Χατζηγεωργιάδης, 2008).

Η συμμετοχή και η δράση είναι απαραίτητες προϋποθέσεις για τη μετατροπή της θεωρίας σε πράξη. Για τους νέους ανθρώπους, και ειδικότερα τους μαθητές, όλα τα παραπάνω εκφράζονται

στο μάθημα της Φυσικής Αγωγής αλλά και στις δραστηριότητες στον ελεύθερο χρόνο (Johnson & Deshrande, 2000).

Η συμμετοχή των εφήβων σε δραστηριότητες υπαίθριας αναψυχής σε συνδυασμό με την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση μπορούν να παρακινήσουν τους εφήβους να επιλέξουν συμπεριφορές που θα διατηρήσουν τον πλανήτη σε ισορροπία (Ζαφειρούδη & Χατζηγεωργιάδης, 2012).

Σύμφωνα λοιπόν με όλα τα παραπάνω, αλλά και με δεδομένη τη θέση πως το σχολείο παίζει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση του ιδεολογικού και αξιολογικού κόσμου των μαθητών και κατά συνέπεια προκαθορίζει το πλαίσιο δράσης του αυριανού ευαισθητοποιημένου περιβαλλοντικά ανθρώπου, ο συνδυασμός των προγραμμάτων της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και της Φυσικής Αγωγής δικαιούται να καταλαμβάνει τη δική του θέση στο σχολείο, ήδη από την πρωτοβάθμια βαθμίδα, όπου τα παιδιά είναι σε μια ηλικία που μαθαίνουν ευκολότερα και καλύτερα μέσα από τις κατάλληλες μαθησιακές εμπειρίες (Φουσέκης, 2009).

Στόχοι: Οι μαθητές επιδιώκεται:

- Να συνδέσουν τις αθλητικές κινητικές δραστηριότητες με την περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση.
- Να κατανοήσουν τις έννοιες της επαναχρησιμοποίησης και της ανακύκλωσης των υλικών.
- Να καλλιεργήσουν την ικανότητα για διάλογο και συνεργασία.
- Να αναπτύξουν την παρατηρητικότητα, την αντίληψη και την κριτική ικανότητα.
- Να αναπτύξουν την ευρηματικότητα, την ανακαλυπτική δράση και την αυτοεκτίμηση.
- Να προωθήσουν με βιωματικό τρόπο γνώσεις και στάσεις για το περιβάλλον.
- Να αυξήσουν τη φυσική τους δραστηριότητα.

Υλικά: Χρειάστηκαν υλικά τα οποία ήταν απλά, ανακυκλώσιμα και με μηδενικό κόστος. Χρησιμοποιήθηκαν σωλήνες πλαστικής υδρορροής, ξύλινες σανίδες, σκοινιά, πλαστικά τελάρα, χάρτινα ρολά, πλαστικά μπουκάλια. Τα παιδιά έκαναν επαναχρησιμοποίηση υλικών φέρνοντας για παράδειγμα πολλά πλαστικά μπουκάλια και χάρτινα ρολά για να φτιάξουμε τα παιχνίδια μας.

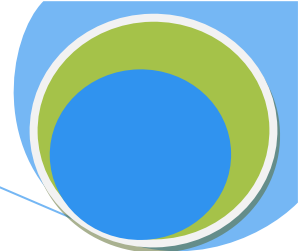
Αναλυτική περιγραφή:

1η δράση: Σκουπιδομπάσκετ

Τα παιδιά κρατούν το κουτί του χυμού και το χαρτάκι της τυρόπιτας ή του σάντουιτς, τα οποία θα πετούσαν στο διάλειμμα. Χωρίζονται σε ομάδες και στέκονται απέναντι από το καλάθι των απορριμμάτων. Μπορούν να «σουτάρουν» από απόσταση ενός μέτρου για να κερδίσουν έναν πόντο, από δύο μέτρα για δύο και από τρία μέτρα για τρεις, με στόχο τη συγκέντρωση όσο περισσότερων βαθμών για την ομάδα τους. Οι μαθητές πρέπει να δράσουν με αποφασιστικότητα, υπευθυνότητα και σε

Εικόνα 1

συνεργασία με τα μέλη της ομάδας τους (Εικόνα 1).

2η δράση: Ούτε ένα σκουπίδι στη θάλασσα

Χρησιμοποιούμε ένα μεγάλο κομμάτι μπλε πανί, ή μπλε μουσαμά δημιουργώντας έτσι τη θάλασσα και σκορπίζουμε πάνω «καθαρά σκουπίδια». Χρησιμοποιούμε επίσης πατίνια και skateboard σαν βάρκες και jet-ski. Πολλών ειδών σκυταλοδρομίες μπορούμε να κάνουμε, χωρίζοντας τα παιδιά σε ομάδες και καθαρίζοντας τη θάλασσα (Εικόνα 2).

Εικόνα 2

3η δράση: Ρακέτες από μπουκαλοσκουπίδια

Χρησιμοποιούμε πλαστικά μπουκάλια στα οποία κόβουμε τη βάση και μπαλάκια του τένις. Έχουμε έτοιμες τις «μπουκαλορακέτες» ή «ρακέτες από μπουκαλοσκουπίδια» (Εικόνες 3-4).

Εικόνα 3

Εικόνα 4

4η δράση: Ρυάκι με μπαλάκι

Τα παιδιά κάθονται στη σειρά,

κρατώντας το κάθε ένα στα χέρια ένα κομμάτι σωλήνα πλαστικής υδρορροής, κομμένο εγκάρσια, έτσι ώστε να σχηματίζει ένα μικρό ρυάκι. Ενώνοντας όλα τα παιδιά τα ρυάκια τους σχηματίζεται ένα μεγάλο ρυάκι. Ο εμπυχωτής αφήνει ένα μπαλάκι στο ρυάκι του πρώτου παιδιού το οποίο μεταφέρεται από παιδί σε παιδί. Το πρώτο παιδί μόλις το μπαλάκι περάσει από το ρυάκι του, φεύγει και πηγαίνει στο

Εικόνα 5

τέλος, για να συνεχιστεί η αλυσίδα. Αυτό κάνει κάθε παιδί, όταν το μπαλάκι περάσει από τη δική του σειρά και έτσι το μεγάλο ρυάκι μετακινείται και κάνει το γύρω του προαυλίου ή μια άλλη απόσταση που θα ορίσουμε και σε συγκεκριμένο χρόνο. Μπορούμε αντί για μπαλάκι να ρίξουμε μια ποσότητα νερού και να δούμε στο τέλος πόσο νερό θα απομείνει. (Εικόνα 5).

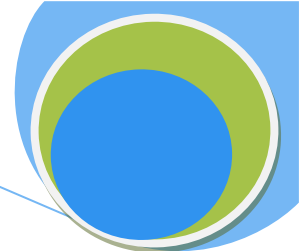
5η δράση: Ομαδικό σκι

Χωρίζουμε τους μαθητές σε ομάδες των τριών ατόμων. Χρησιμοποιούμε σανίδες πλάτους 20cm και μήκους 120 cm (2 σανίδες για κάθε ομάδα). Τοποθετούμε τις σανίδες στο έδαφος παράλληλα μεταξύ τους και σε απόσταση 10 cm περίπου (σαν να είναι πέδιλα του σκι). Οι τρεις μαθητές ανεβαίνουν πάνω τους, ο ένας πίσω από τον άλλο, έχοντας όλοι το δεξί

Εικόνα 6

πέλαμα πάνω στη δεξιά σανίδα και το αριστερό στην αριστερή (Εικόνα 6).

Κάθε σανίδα έχει σχοινιά, τόσο μακριά όσο χρειάζεται για να μπορούν να τα πιάνουν χωρίς να σκύβουν οι 3 μαθητές που είναι ανεβασμένοι. Οι μαθητές κρατιούνται από τα σχοινιά και προσπαθούν να συντονίσουν τις κινήσεις τους ώστε να κινηθούν προς τα εμπρός. Αφού δοκιμάσουν όλες οι ομάδες τη δραστηριότητα, οργανώνουμε αγώνες ανά δύο ομάδες (ή και μεταξύ περισσότερων, ανάλογα με τα ζεύγη σανίδων που διαθέτουμε). Σκοπός είναι η συνεργασία μεταξύ των μαθητών.

Παραλλαγή: μπορεί να γίνει και απλή δοκιμή της δραστηριότητας, χωρίς να έχει ανταγωνιστικό χαρακτήρα, επίσης μπορούμε κάνοντας σκι, να στρίβουμε ή να πηγαίνουμε προς τα πίσω.

6η δράση: Το πέρασμα του βάλτου

Ορίζουμε μια απόσταση περίπου 10 μέτρα. Τα παιδιά χωρίζονται σε δυο ομάδες και κάθε ένα κρατά στα χέρια του ένα τελάρο (καφάσι). Ξεκινώντας, τα πρώτα παιδιά των ομάδων βάζουν κάτω το καφάσι τους και ανεβαίνουν πάνω του. Τα δεύτερα παιδιά, κρατώντας το τελάρο τους, πρέπει να περπατήσουν πατώντας πάνω στο πρώτο τελάρο, να στήσουν στη σειρά το δικό τους και να σταθούν πάνω του. Τα τρίτα παιδιά περπατούν πατώντας στο πρώτο και στο δεύτερο τελάρο για να στήσουν στη συνέχεια το δικό τους και να σταθούν πάνω του. Αυτό συνεχίζεται με

Εικόνα 7

όλα τα παιδιά, ο τελαροδιάδρομος προχωράει για να φτάσει στο σημείο που έχουμε ορίσει για τερματισμό. Δεν πρέπει να πατήσει κανείς κάτω αλλά να μετακινείται μόνο πάνω στα τελάρα, για να «περάσουμε με ασφάλεια το βάλτο» (Εικόνα 7)!

7η δράση: Όλοι σε αλφαβητική σειρά

Ο συντονιστής ζητά από τους παίκτες να μπουν σε μια γραμμή κατά αλφαβητική σειρά, χωρίς όμως να μιλούν, αλλά να συνεννοούνται με όποιον άλλο τρόπο θέλουν (νοήματα, γραπτό λόγο, κτλ), με σκοπό να γνωριστούν οι παίκτες μεταξύ τους και να «περάσει» το μήνυμα ότι στο δάσος μπορούμε να βρούμε τρόπους να παίξουμε χωρίς να ενοχλούμε τους «οικοδεσπότες» μας (χλωρίδα, πανίδα)

Εικόνα 8

(Εικόνα 8).

Παραλλαγές: ζητάμε από τους παίκτες να μπουκ σε σειρά ανάλογα με το μήνα γέννησής τους, με το βάρος τους, κτλ.

8η δράση: Οι ακτίνες του ήλιου

Έχουμε φτιάξει μια κατασκευή από 12 κομμάτια σκοινί μήκους 5 μέτρα το καθένα που ενώνονται σε σταθερό αντικείμενο (σαν μικρό ραβδί μήκους 20εκ. έως 25εκ.). Τα παιδιά πιάνουν την άκρη κάθε σκοινιού και προσπαθούν να συνεργαστούν έτσι ώστε να βάλουν το ραβδί μέσα στον κώνο (Εικόνα 9).

Εικόνα 9

Παραλλαγές: Δένουν το σκοινί στον αστράγαλο ή στο γόνατο

9^η δράση: Οι ράβδοι της ενέργειας

Αντί να τα πετάξουμε, ενώνουμε πλαστικά μπουκάλια δημιουργώντας μια κατασκευή σαν ράβδο. Φτιάχνοντας πολλές τέτοιες ράβδους ώστε να έχουν όλα τα παιδιά ή μια κάθε ζευγάρι (Εικόνα 10). Πολλές «ενέργειες» κάνουμε με αυτές, όπως:

- την πετάμε ο ένας στον άλλο,
- πετάμε ταυτόχρονα ο κάθε ένας τη δικιά του στον άλλο,
- δημιουργούμε ένα κύκλο και μετακινούμαστε δεξιά ή αριστερά πιάνοντας τη αντίστοιχη ράβδο,
- τις κάνουμε γέφυρες και περνάμε από κάτω,
- τις κάνουμε εμπόδια και περνάμε από πάνω
- ό,τι «ενέργεια» μπορεί να σκεφτεί ο καθένας... (Εικόνα 11).

Εικόνα 10

Εικόνα 11

Παίζω...τεχνουργάματα από ανακυκλώσιμα υλικά

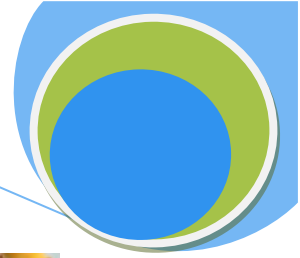

Εικόνα 12

Εικόνα 13

Σύρε κι Έλα από μπουκάλια (Εικόνες 12-13).

Τρίλιζα από χάρτινες αυγοθήκες (Εικόνες 14-16).

Εικόνα 14

Εικόνα 15

Εικόνα 16

Λαβύρινθος από κουτί παπουτσιών, μαρκαδόρους και ξυλομπογιές

(Εικόνες 17-18)

Εικόνα 17

Εικόνα 18

Χάρτινος καταράκτης για βόλους (Εικόνες 19-21).

Εικόνα 19

Εικόνα 20

Εικόνα 21

(Εικόνες 22-23).

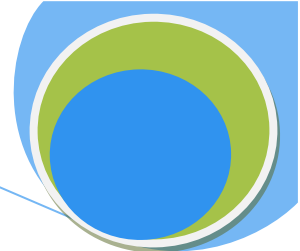
Κρίκοι από χάρτινα πιάτα

Εικόνα 22

Εικόνα 23

Γκαράζ για αυτοκινητάκια από χάρτινα ρολά (Εικόνες 24-25)

Εικόνα 24

Εικόνα 25

Εκτοξευτήρες από χάρτινα ρολά (Εικόνες 26-27)

Εικόνα 26

Εικόνα 27

Επισκέψεις – Συνεργασία με φορείς: Στο πλαίσιο του προγράμματος επισκεφτήκαμε το **ΚΠΕ Δραπετσώνας** και παρακολουθήσαμε το πρόγραμμα «Διαχείριση Απορριμμάτων – Ανακύκλωση» (Εικόνα 28).

Εικόνα 28

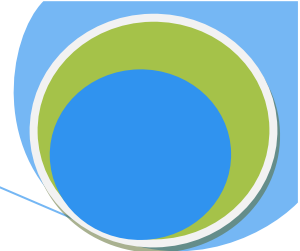
Επισκεφτήκαμε επίσης το **Μουσείο Βορρέ** και παρακολουθήσαμε ένα πρόγραμμα ανακυκλώσιμης τέχνης, με κεντρικό μήνυμα το «Όταν το σκουπίδι ονειρεύεται γίνεται λουλούδι», στο οποίο καλούνται όλοι οι μικροί φίλοι να μάθουν, πως τίποτα δεν είναι άχρηστο, τίποτα δεν πάει χαμένο.

Συνεργαστήκαμε με την Αστική μη Κερδοσκοπική Εταιρεία «**Πράκτορες του Πλανήτη**» η οποία ήρθε στο σχολείο μας και μαζί αναλάβαμε την αποστολή: «Μειώνω-Επαναχρησιμοποιώ-Ανακυκλώνω».

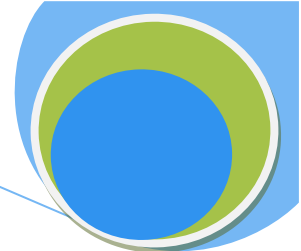
Εικόνα 29

Τέλος καλέσαμε στο σχολείο την **Ελληνική Εταιρεία Αξιοποίησης Ανακύκλωσης**, που μας παρουσίασε το πρόγραμμά για την ανακύκλωση υλικών γενικά και ξεχωριστά την ανακύκλωση ηλεκτρικών συσκευών και λαμπτήρων (Εικόνα 29).

Βιβλιογραφία

- Γεωργόπουλος, Α., & Τσαλίκη, Ε. (1998). *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση: Αρχές φιλοσοφία μεθοδολογία, παιχνίδια και ασκήσεις*. Αθήνα: Gutenberg.
- Cobb, E. (1977). *The Ecology of Imagination in Childhood*. New York: Columbia University Press.
- Ζαφειρούδη, Α. & Χατζηγεωργιάδης, Α. (2012). Περιβαλλοντικά Υπεύθυνη Συμπεριφορά & Άσκηση σε Υπαίθρια Αθλητικά Κέντρα. *Διοίκηση Αθλητισμού & Αναψυχής*, 9(1), 1-9.
- Ζαφειρούδη, Α. & Χατζηγεωργιάδης, Α. (2008). Περιβαλλοντικό Ενδιαφέρον, Ανθρώπινη Συμπεριφορά και Συμμετοχή σε Υπαίθριες δραστηριότητες Αναψυχής. *Διοίκηση Αθλητισμού & Αναψυχής*, 5(2), 23-40.
- Johnson, J., & Deshpande, C. (2000). Health education and physical education: Disciplines preparing students as productive, healthy citizens of the challenge of the 21st century. *Journal of School Health*, 70, 66-68.
- Hewitt, P. (1997). Games in instruction leading to environmentally responsible behavior. *The Journal of Environmental Education*, 28(3), 35-37.
- Kavtaradze, D. (2006). "Green Backpack" toolkit: simulations and games for education for sustainable development. In the Nature of Success: Success for Nature. *BGCI's 6th International Congress on Education in Botanic Gardens*. Oxford University. Oxford, UK.
- Κουθούρης Χ. (2009). Υπαίθριες Δραστηριότητες Αναψυχής, Ακραία Αθλήματα. Μάνατζμεντ Υπηρεσιών και Εκπαίδευση Στελεχών. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Χριστοδουλίδη.
- Μπακιρτζής, Κ. Ν. (2002). *Επικοινωνία και Αγωγή*. Αθήνα: Gutenberg.
- Φουσέκης, Ν. (2009). *Η επίδραση ενός τυπικού προγράμματος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης με την προσθήκη της υπαίθριας δραστηριότητας του Προσανατολισμού στις ατομικές δεξιότητες συμμετεχόντων μαθητών/-τριών*. Δημοσίευτη Μεταπτυχιακή Διατριβή, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας. Τρίκαλα, Ελλάδα.

6ο Νηπιαγωγείο Βριλησίων

Συγγραφή εργασίας: **Παναγιώτα Παπαγεωργίου**

Εκπαιδευτικοί που υλοποίησαν το πρόγραμμα: **Ασημίνα Παπάζογλου, Παναγιώτα Παπαγεωργίου & Κωνσταντίνα Βαρβαρούση**

e-mail επικοινωνίας: mpoyrmpoulithra@hotmail.com

Κουκλοθέατρο με κούκλες από ανακυκλώσιμα υλικά βασισμένο σε παραμύθι και φύλλο εργασίας για προβληματισμό.

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας/δράσης: Με αφορμή το παραμύθι της Αντιγόνης Παρούση "Ήταν ένα μικρό χαρτάκι" αποφασίσαμε με τα παιδιά να οργανώσουμε και να παρουσιάσουμε σε κουκλοθέατρο την ιστορία.

Εισαγωγή: Στο σημερινό κόσμο, ζούμε σε κοινωνίες όπου η υπερκατανάλωση αγαθών, η κατασπατάληση ενέργειας καθώς και η μεγάλη παραγωγή απορριμμάτων δημιουργούν ένα αβέβαιο μέλλον. Ωστόσο, όλοι οφείλουμε να οργανώσουμε ένα πλαίσιο με σκοπό να περιορίσουμε όσο μπορούμε το φαινόμενο αυτό, για να έχουμε ένα βιώσιμο μέλλον.

Είναι λοιπόν επιτακτική η ανάγκη για την ορθολογική διαχείριση των απορριμμάτων δίνοντας έμφαση στην μείωση παραγωγής τους, την ανακύκλωση και την επαναχρησιμοποίηση τους (UN,2002). Στο πλαίσιο αυτό είναι σημαντικό τα παιδιά από μικρές ηλικίες να αναπτύξουν στάσεις, αξίες, συνήθειες, αντιλήψεις και συμπεριφορές φιλικές προς το περιβάλλον. (Mackey,2012)

Μια σημαντική πτυχή της διαχείρισης των απορριμμάτων είναι η ανακύκλωση καθώς και η επαναχρησιμοποίηση τους. Στην συγκεκριμένη δράση μέσα από την δημιουργική επανάχρηση παλιών αντικειμένων τα παιδιά βοηθούνται στο να αναπτύξουν τέτοιου είδους συμπεριφορές.

Στόχοι: Οι μαθητές του Νηπιαγωγείου:

- Να αποκτήσουν συνήθειες φιλικές προς το περιβάλλον.
- Να γνωρίσουν το χαρτί ως ανακυκλώσιμο είδος.
- Να επαναχρησιμοποιούν υλικά και να κάνουν κατασκευές ενισχύοντας την δημιουργικότητα τους.
- Να συνδέσουν το πρόβλημα των απορριμμάτων με την υπερκατανάλωση και την σπατάλη πρώτης ύλης.
- Να γνωρίσουν την επαναχρησιμοποίηση ως λύση για την μείωση των απορριμμάτων.
- Να καλλιεργηθεί πνεύμα συνεργασίας, καινοτόμου κριτικής σκέψης, μεθοδικότητας και προγραμματισμού.

Υλικά: Παλιές εφημερίδες, μικρά χαρτόκουτα, παλιούς χαρτοφάκελους, ξυλάκια από σουβλάκια, μαλλί από παλιό πλεκτό πουλόβερ, μαρκαδόροι και κόλλες

Διάρκεια: Η δραστηριότητα ολοκληρώθηκε σε τρεις φάσεις των 20 λεπτών δηλαδή είχε συνολική διάρκεια 60 λεπτά.

Αναλυτική περιγραφή: Με αφορμή το παραμύθι της Αντιγόνης Παρούση "Ήταν ένα μικρό χαρτάκι" αποφασίσαμε με τα παιδιά να οργανώσουμε και να παρουσιάσουμε σε κουκλοθέατρο την ιστορία (Εικόνα 1).

Τα παιδιά χρησιμοποιώντας παλιά άχρηστα φαινομενικά υλικά όπως παλιούς χαρτοφακέλους, χαρτιά από ρολά κουζίνας, παλιές εφημερίδες, ξυλάκια από σουβλάκια, παλιά σπιρτόκουτα, τα ανακατασκεύασαν σε κούκλες απαραίτητες για την θεατρική μας παράσταση ενώ στο τέλος της παράστασης κλήθηκαν να σκεφτούν και να αποτυπώσουν στο χαρτί τι θα γίνονταν τα ίδια τα παιδιά αν ήταν ένα μικρό χαρτάκι (Εικόνες 2-5).

Εικόνα 1

Εικόνα 2

Εικόνα 3

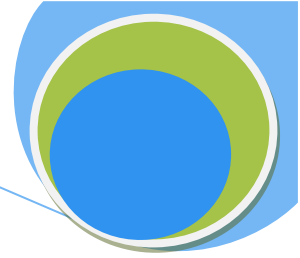

Εικόνα 4

Εικόνα 5

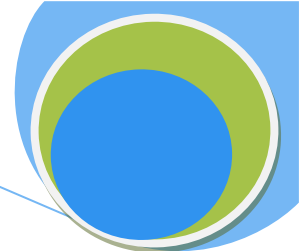
Παρατηρήσεις: Η δραστηριότητα στέφθηκε από μεγάλη επιτυχία και οι στόχοι επιτεύχθηκαν αφού τα παιδιά συμμετείχαν ενεργά και με περίσσιο ενθουσιασμό, ενώ μέσα από την όλη διαδικασία κατανόησαν πως τίποτα δεν πάει χαμένο και πως μπορούμε να βοηθάμε το περιβάλλον με πολλούς τρόπους και ένας από αυτούς είναι η δημιουργική ανάχρησή τους όχι μόνο εντός σχολείου αλλά και στην καθημερινότητα τους έτσι ώστε αργότερα ως ενήλικοι να αναπτύξουν τέτοιου είδους συνήθειες, στάσεις, αξίες, συμπεριφορές.

Βιβλιογραφία

- Παρούση, Α., Κυριτσοπούλος, Α. (2000). Ήταν ένα μικρό χαρτάκι. Αθήνα : Ελληνικά Γράμματα.
- Ηλιοπούλου, Ι. (2016). Αντιλήψεις των παιδιών προσχολικής και πρωτοσχολικής ηλικίας για την ανακύκλωση: έρευνα σε παιδιά του Βόλου. Έρευνα στην Εκπαίδευση, 5 (1), 148-164.
- Mackey, G. (2012). To Know, to Decide, to Act: The Young Child's Right to Participate in Action for the Environment. Environmental Education Research, 18 (4), 473–484. doi:10.1080/13504622.2011.634494
- UN, (2002). Report of the World Summit on Sustainable Development. Johannesburg, South Africa, 26 August- 4 September. United Nations: New York.

1ο Νηπιαγωγείο Αρτέμιδας

Συγγραφή εργασίας: **Αθανασοπούλου Μαρία**

Βάρσου Λαμπρινή

Παρασκευοπούλου Σεβαστή

Σκαρλάτου Ουρανία

Εκπαιδευτικοί που υλοποίησαν το πρόγραμμα: **Αθανασοπούλου Μαρία Π.Ε.60**

Βάρσου Λαμπρινή Π.Ε. 60

Παρασκευοπούλου Σεβαστή Π.Ε.60

Σκαρλάτου Ουρανία Π.Ε.60

e-mail επικοινωνίας: mail@1nip-artem.att.sch.gr

Δραστηριότητες προγράμματος

Κατασκευές με άχρηστα υλικά

➤ **Δραστηριότητα:** Κατασκευή χαρταετού για την Καθαρή Δευτέρα

Στόχοι: - Να μνηθούν τα παιδιά στην αξιοποίηση των άχρηστων υλικών στις εικαστικές δημιουργίες τους

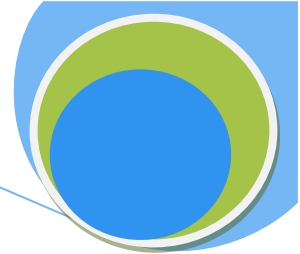
- Να ασκηθούν στην οικονομία των υλικών προς όφελος του περιβάλλοντος.

Υλικά: Χαρτόκουτες, χαρτιά περιτυλίγματος, περιοδικά, χαρτοσακούλες του μανάβη, σπάγγος ή σχοινιά

Διάρκεια: 2 διδακτικές ώρες

Αναλυτική περιγραφή: Αφού μιλήσαμε στα παιδιά για τα έθιμα της Καθαρής Δευτέρας αποφασίσαμε να φτιάξουμε τους δικούς μας χαρταετούς από άχρηστα υλικά. Συλλέξαμε τα υλικά μας και σχεδιάσαμε ρόμβους πάνω στις χαρτόκουτες. Τους κόψαμε με κοπίδι και κάθε παιδί πήρε από έναν, ώστε να τον διακοσμήσει όπως ήθελε. Έκοψαν και κόλλησαν πάνω στην επιφάνειά του χρωματιστά κομμάτια από περιοδικά και στην μέση έφτιαξαν ένα σταυρό χρησιμοποιώντας χαρτιά περιτυλίγματος. Στη συνέχεια πήραμε τις χαρτοσακούλες του μανάβη και τα παιδιά έκοψαν μικρά φιογκάκια που χρωμάτισαν με μαρκαδόρους ή τέμπρες. Για ουρά χρησιμοποιήσαμε κομμάτια σπάγκου ή σχοινιών και τα παιδιά πέρασαν και έδεσαν τα φιογκάκια που είχαν ετοιμάσει.

Παρατηρήσεις: Ήταν μια ευχάριστη δραστηριότητα που αγκαλιάστηκε με πολύ ενθουσιασμό.

Χαρταετοί

➤ **Δραστηριότητα:** Κατασκευή Πρωτομαγιάτικου στεφανιού

Στόχοι: - Να μνηθούν τα παιδιά στην επαναχρησιμοποίηση των υλικών προκειμένου να μάθουν να προστατεύουν το περιβάλλον

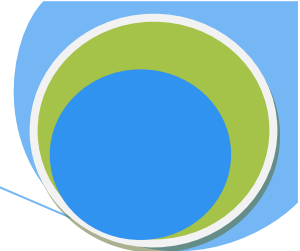
- Να εκφραστούν αισθητικά με τις εικαστικές τους δημιουργίες.

Υλικά : Χαρτόκουτα, φίλτρα καφέ, μαρκαδόροι και νερό.

Διάρκεια: 2 διδακτικές ώρες

Αναλυτική περιγραφή: Σε μία χαρτόκουτα σχεδιάσαμε και κόψαμε έναν δακτύλιο. Τα παιδιά έφεραν από δύο φίλτρα καφέ στα οποία σχεδίασαν με τους μαρκαδόρους τους γραμμές και σχήματα σε διάφορα χρώματα. Βάλαμε νερό σ' ένα παλιό spray καθαρισμού τζαμιών ψεκάσαμε τα φίλτρα και τα αφήσαμε να στεγνώσουν. Την επόμενη μέρα διαπιστώσαμε ότι τα χρώματα είχαν αναμειχθεί. Τα παιδιά έστριψαν τη βάση του φίλτρου τρεις φορές και τα μεταμόρφωσαν σε λουλούδια. Στη συνέχεια έκαναν τρύπες με το μολύβι τους πάνω στο δακτύλιο, πέρασαν μέσα τα λουλούδια τους και το Πρωτομαγιάτικο στεφάνι ήταν έτοιμο.

Παρατηρήσεις: Η δραστηριότητα κατέπληξε τα παιδιά επειδή ήταν ομαδική και η μίξη των χρωμάτων έδωσε έναν τόνο μαγικό.

Μαγιάτικο Στεφάνι

➤ **Δραστηριότητα:** Κατασκευή πρόσκλησης για την καλοκαιρινή γιορτή με τη χρήση ανακυκλώσιμων υλικών.

Στόχοι: - Ανάπτυξη της αισθητικής και της δημιουργικότητας των παιδιών.

- Τα παιδιά μαθαίνουν να επαναχρησιμοποιούν και να ανακυκλώνουν υλικά δημιουργώντας νέα πράγματα.

- Τα παιδιά μαθαίνουν τις διαφορετικές χρήσεις καθημερινών υλικών από το σπίτι.

Υλικά: χαρτόκουτα, μανταλάκια, χρωματιστά χαρτόνια, γκοφρέ, τέμπερες, πέρλες, μαρκαδόρους.

Διάρκεια : 3 ημέρες

Αναλυτική περιγραφή: Συζητήσαμε με τα παιδιά πως θα μπορούσαμε να ενημερώσουμε τους γονείς για την καλοκαιρινή γιορτή μας και ομόφωνα πήραμε την απάντηση: «να στείλουμε πρόσκληση»! Ξεκινάμε από το κείμενο και την καταγραφή του και ακολουθούν οι πρώτες σκέψεις για τη μορφή που θα θέλαμε να έχει, ανάλογη, φυσικά, με το θέμα και το περιεχόμενο της γιορτής μας. Καταλήξαμε στο σχέδιο του κοχυλιού και της γοργόνας και πιάσαμε αμέσως δουλειά! Σχηματίσαμε σε γαλάζιο χαρτί το κοχύλι όπου τα παιδιά έγραψαν το κείμενο της πρόσκλησης με τη βοήθεια της δασκάλας και το έκοψαν με προσοχή. Οι δασκάλες έκοψαν το κοχύλι από χαρτόκουτα, λόγω της δυσκολίας που έχει. Στη συνέχεια τα παιδιά έβαψαν το μανταλάκι ως σώμα της γοργόνας, έκοψαν από χρωματιστά χαρτόνια την ουρά της και σε λευκό το πρόσωπό της, το οποίο και διαμόρφωσαν με τα χαρακτηριστικά του και τα μαλλιά από γκοφρέ. Η πρώτη φάση είχε ολοκληρωθεί! Η δεύτερη φάση περιλάμβανε τη συναρμολόγηση-ολοκλήρωση της πρόσκλησης: τα παιδιά κόλλησαν το κοχύλι με το κείμενο στο κοχύλι από το χοντρό

χαρτόκουτο και σε μια εγκοπή που έφτιαξε η δασκάλα προσαρμόσαν με κόλλα τη γοργόνα τους. Τελειώνοντας στόλισαν με πέρλες από ένα παλιό κολιέ γύρω-γύρω το κοχύλι τους και το αποτέλεσμα τους ενθουσίασε!

Κατασκευή

Πρόσκληση

➤ **Δραστηριότητα:** Κατασκευή τηλεσκόπιου

Στόχοι: - Μύηση στην αξιοποίηση άχρηστων υλικών

- Ανάπτυξη φαντασίας και δημιουργικότητας
- Ανάπτυξη συνεργασίας

Υλικά: ρολά από χαρτιά κουζίνας και υγείας, χαρτοταινία, τέμπρες

Διάρκεια: Δύο διδακτικές ώρες

Αναλυτική περιγραφή: Στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων σχετικά με τους πλανήτες και το διάστημα τα παιδιά θέλησαν να φτιάξουν ένα τηλεσκόπιο. Ύστερα από συζήτηση κατέληξαν πως τα υλικά που θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν ήταν ρολά από χαρτιά κουζίνας και υγείας, τα οποία είχαμε άφθονα στην τάξη. Σε ομάδες και με σειρά το έστησαν, το κόλλησαν και τέλος το έβαψαν.

Κατασκευή

Τηλεσκόπιο

Κατασκευή σκηνικών για τη γιορτή λήξης σχολικής χρονιάς

«Στων σκουπιδιών τη γειτονιά έναν καιρό και μια φορά»

➤ **Δραστηριότητα:** Προετοιμασία καλοκαιρινής γιορτής λήξης της σχολικής χρονιάς.

Στόχοι: - Να μάθουν να αξιοποιούν και να επαχρησιμοποιούν άχρηστα υλικά

- Να μνηθούν στην μείωση απορριμμάτων.
- Να μάθουν να συνεργάζονται
- Να αναπτύξουν τη φαντασία τους,
- Να αναπτυχθεί η συνεργασία σχολείου γονέων

Υλικά: χαρτόκουτα, συσκευασίες-σκουπίδια

Διάρκεια: 2 διδακτικές ώρες

Αναλυτική περιγραφή: Στο πλαίσιο της σχολικής γιορτής έγινε διασκευή του παραμυθιού *Στων σκουπιδιών τη γειτονιά έναν καιρό και μια φορά*. Τα σκηνικά και οι στολές των παιδιών έγιναν από χαρτόκουτες και άχρηστα υλικά. Οι γονείς είχαν φέρει στο σχολείο χαρτόκουτες και διάφορες άχρηστες συσκευασίες που ήταν για τα σκουπίδια. Οι μπαμπάδες που κατάφεραν να έρθουν στο σχολείο χωρίστηκαν σε 3 ομάδες μαζί με τα

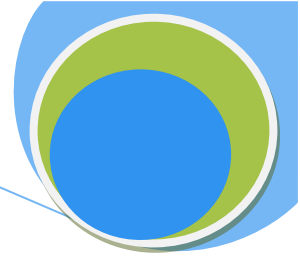
παιδιά. Η μία ομάδα έφτιαξε και έστησε με χαρτόκουτες, τις οποίες άνοιξαν, το σκηνικό της γιορτής, το οποίο ήταν μία γειτονιά σπιτιών. Μια άλλη ομάδα έκοψε τις χαρτόκουτες σε σχήμα παραθύρων και πόρτας και τα έβαψε. Τέλος η τρίτη ομάδα έβαψε τις χαρτόκουτες σε χρώματα κάδων ανακύκλωσης(συσσκευασιών, μπαταριών, λαμπτήρων, χαρτιού, κομπόστ) και σκουπιδιών. Η δραστηριότητα ολοκληρώθηκε όταν κόλλησαν τα παράθυρα, τις πόρτες στο σκηνικό και τις συσκευασίες σκουπιδιών στους αντίστοιχους κάδους.

Κατασκευή/κόψιμο/βάψιμο παραθύρων, πορτών

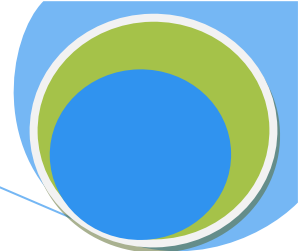
Κατασκευή σκηνικού

Στο τμήμα αυτό η πρόσκληση της γιορτής που επίσης έγινε με κομμάτια από χαρτόκουτες, ήταν μία πινακίδα για να την κρεμάσουν στο σπίτι και να ξέρουν το σημείο στο οποίο μπορούν να ανακυκλώνουν διάφορα υλικά.

Τα παιδιά κόλλησαν το κείμενο της πρόσκλησης από τη μία πλευρά και ζωγράφισαν από την άλλη κάτι το οποίο ανακυκλώνεται ή το σήμα της ανακύκλωσης.

Δράσεις

Βόλτα στη παραλία της Αρτέμιδας- Καθαρισμός ακτής

➤ **Δράση:** Καθαρισμός ακτής Αρτέμιδας

Στόχοι: - Να αναπτύξουν αίσθημα ευθύνης απέναντι στο περιβάλλον

- Να μάθουν να συνεργάζονται για έναν κοινό σκοπό
- Ανάπτυξη κριτικής σκέψης σχετικά με τα χρήσιμα και άχρηστα υλικά που μπορεί να υπάρχουν στο περιβάλλον.

Υλικά: σακούλες, γάντια, κουβαδάκια, χαρτιά ζωγραφικής και μαρκαδόροι

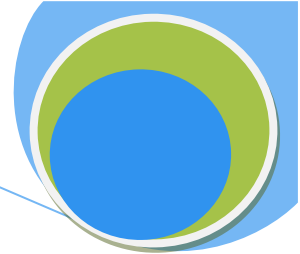
Διάρκεια: 60΄

Αναλυτική περιγραφή: Με τη βοήθεια μαμάδων ένα πρωινό και ύστερα από ομόφωνη απόφαση των παιδιών, κατεβήκαμε στην παραλία της Αρτέμιδας για να καθαρίσουμε την ακτή. Μόλις φτάσαμε στη παραλία χωριστήκαμε σε ομάδες ώστε να γίνουν όλα οργανωμένα και αποτελεσματικά. Μία ομάδα παιδιών και μαμάδων ανέλαβε να μαζέψει ό,τι σκουπίδι υπήρχε στην ακτή. Μία άλλη ομάδα ψάξανε και βάλανε σε κουβαδάκια ότι μπορούσαμε να πάρουμε για κατασκευές, χωρίς όμως να δημιουργούμε πρόβλημα στο περιβάλλον. Η τελευταία ομάδα ανέλαβε την καλλιτεχνική δουλειά της ημέρας, ζωγραφίζοντας το τοπίο.

Ζωγραφική/ μάζεμα σκουπιδιών

Αναζήτηση χρήσιμων υλικών

Αξιοποίηση υλικών παραλίας

Αφίσα για το περιβαλλοντικό πρόγραμμα

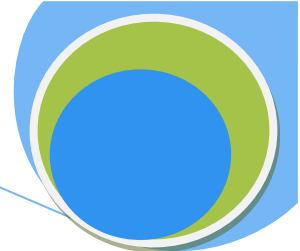
➤ **Δράση:** Δημιουργία αφίσας με τα παιδιά για το περιβαλλοντικό πρόγραμμα

Στόχοι: - Επαφή των παιδιών με ένα διαφορετικό είδος γραπτού λόγου και επεξεργασία αυτού, σύνδεση εικόνας και λόγου .

- Εμπέδωση και αποτύπωση των αξιών και των γνώσεων που διδαχθήκαμε στη διάρκεια του περιβαλλοντικού προγράμματος .

- Δημιουργία ενός μέσου επικοινωνίας με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον για την ευαισθητοποίηση σε περιβαλλοντικά θέματα.

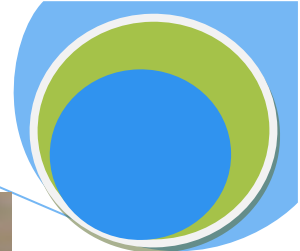
Υλικά: χαρτόνι, μαρκαδόροι, κηρομπογιές

Διάρκεια: 4 ημέρες

Αναλυτική περιγραφή: Συζητήσαμε με τα παιδιά πως θα μπορούσαμε να ενημερώσουμε την οικογένεια μας, τους συγγενείς και τους φίλους μας για τις γνώσεις μας σχετικά με το περιβάλλον και την προστασία του **μέσα από το τρίπτυχο του περιβαλλοντικού μας προγράμματος: μείωση, επανα-χρησιμοποίηση, ανακύκλωση**. Τα περισσότερα παιδιά πρότειναν τη δημιουργία ενός φυλλαδίου. Όταν δείξαμε μια αφίσα στα παιδιά ανέφεραν ότι είχαν δει στο δρόμο ,οι οποίες αφορούσαν παιδικά θέατρα και παραστάσεις. Είδαμε και επεξεργαστήκαμε διάφορες αφίσες , συζητήσαμε γι' αυτές, αναλύσαμε τη σχέση εικόνας και γραπτού λόγου και δώσαμε τον **ορισμό της αφίσας : ένα μεγάλο χαρτί στο οποίο υπάρχουν εικόνες και λόγια που μας δίνουν πληροφορίες για ένα πολύ σημαντικό θέμα, όπως το φυσικό περιβάλλον**. Με γνώμονα αυτό, συλλέξαμε τα υλικά μας, φτιάξαμε ένα προσχέδιο της αφίσας μας από τις προτάσεις όλων των παιδιών και ξεκινήσαμε δουλειά. Φυσικά το προσχέδιο εμπλουτίστηκε με αυθόρμητες ιδέες των παιδιών την ώρα της κατασκευής της αφίσας, όπως τα παιδάκια με τα σκουπάκια (βλ.εικόνα). Ζωγραφήσαμε τις εικόνες μας, γράψαμε με προσοχή τα μηνύματά μας και ολοκληρώσαμε την αφίσα μας με τις τελευταίες πινελιές! Εκτυπώσαμε την αφίσα σε αρκετά αντίτυπα και αφού τοιχοκολλήσαμε την αυθεντική στο σχολείο μας, μοιράσαμε τις υπόλοιπες σε Νηπιαγωγεία τριγύρω μας και στο σχολείο της περιοχής μας.

Παρατηρήσεις: Θα ήταν σωστότερο, κατά τη γνώμη μας, να φτιάξουμε την αφίσα σε ανακυκλωμένο χαρτί, το οποίο θα κατασκευαζόταν στο σχολείο. Τα χρονικά περιθώρια δε μας το επέτρεψαν.

Έκθεση κατασκευών από ανακυκλώσιμα υλικά

➤ Δράση: Α' Φάση: Διευκρίνιση θέματος

Στη φάση αυτή καταγράφηκαν οι ιδέες των παιδιών για το τι σημαίνει επαναχρησιμοποίηση υλικών και ποια η αναγκαιότητά της. Έγινε επίσης μια αναδρομή στις κατασκευές που κάναμε κατά την διάρκεια της σχολικής χρονιάς από ανακυκλώσιμα υλικά.

Β' Φάση: Προγραμματισμός δραστηριοτήτων

Από κοινού αποφασίσαμε ότι θα ήταν ωραία ιδέα να γίνει στο τέλος της σχολικής χρονιάς μια έκθεση κατασκευών από ανακυκλώσιμα και όχι μόνο υλικά, όπου θα έφτιαχναν τα παιδιά με τους γονείς τους. Έτσι επιλέξαμε να γίνουν οι ακόλουθες δραστηριότητες:

-Προτάσεις για το πώς οι γονείς τους μπορούν να επαναχρησιμοποιήσουν διάφορα υλικά όπως: βαζάκια, μπουκάλια, χαρτόκουτα, παλιά ρούχα, cd κ.α.

-Συγγραφή από τα παιδιά αφίσας –πρόσκλησης όπου κοινοποιούν την έκθεση και καλούν τους γονείς τους να συμμετέχουν

-Διανομή της αφίσας –πρόσκλησης και σε άλλα τμήματα και σχολεία προκειμένου να έρθουν να δουν την έκθεσή μας

- Διακόσμηση ενός κομματιού παζλ σχεδιασμένο πάνω σε χαρτόκουτο με θέμα την επαναχρησιμοποίηση

Γ' Φάση: Υλοποίηση των παραπάνω δραστηριοτήτων

Δ' Φάση: Αξιολόγηση δράσης.

Στόχοι: - Να συνειδητοποιηθεί η αναγκαιότητα της μείωσης των απορριμμάτων μέσω της επαναχρησιμοποίησης και η εφαρμογή απλών πρακτικών αξιοποίησής τους.

- Να κατανοήσουν την αλληλεπίδραση των ανθρωπίνων δραστηριοτήτων με το περιβάλλον και να αποκτήσουν ηθικές περιβαλλοντικές αξίες

- Να ευαισθητοποιηθούν στο πρόβλημα της διαχείρισης των απορριμμάτων

- Να εφαρμόσουν, όσα έμαθαν, στην καθημερινότητά τους και να προτείνουν τεχνικές μείωσης και αξιοποίησης απορριμμάτων στους ενήλικες

- Να αναπτύξουν το ενδιαφέρον για την καλλιτεχνική δημιουργία και να πειραματιστούν με πρώτη ύλη τα άχρηστα υλικά

- Να καλλιεργήσουν την φαντασία και την δημιουργικότητά τους

- Να ενεργοποιηθεί το ενδιαφέρον των παιδιών και η σκέψη τους γύρω από το γραπτό λόγο

- Να μυηθούν στον κόσμο της γραπτής επικοινωνίας παράγοντας την δική τους αφίσα/πρόσκληση

Υλικά: Χαρτόνια, μαρκαδόροι, φωτογραφίες από προϊόντα που οι συσκευασίες τους μπορούν να επαναχρησιμοποιηθούν και διάφορα ανακυκλώσιμα υλικά που χρησιμοποιήθηκαν από τους γονείς σε συνεργασία με τα παιδιά τους για τις κατασκευές τους.

Διάρκεια: Δύο εβδομάδες

Αναλυτική περιγραφή: Η συγκεκριμένη δράση πραγματοποιήθηκε λίγο πριν το τέλος του σχολικού έτους και με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα Περιβάλλοντος.

Αρχικά ανακοινώθηκε στα νήπια ότι τα τρία τμήματα του σχολείου μας θα αναλάβουν να φτιάξουν ένα παζλ τριών κομματιών. Κάθε κομμάτι θα αφορά την μείωση, την επαναχρησιμοποίηση και την ανακύκλωση των απορριμμάτων. Το δικό μας τμήμα θα αναλάμβανε το κομμάτι της επαναχρησιμοποίησης. Το παζλ αποτέλεσε την αφορμή της δράσης μας.

Αφού γράφτηκε σε χαρτόνι η λέξη ΕΠΑΝΑΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΗ, μετρήθηκαν τα γράμματα που την αποτελούν και οι συλλαβές της, τα νήπια ρωτήθηκαν τι μπορεί να σημαίνει αυτή η τεράστια λέξη, όπως την χαρακτήρισαν. Τα παιδιά εξέφραζαν τις απόψεις τους οι οποίες καταγράφονταν και αφού μίλησαν όλοι όσοι επιθυμούσαν, προσπαθήσαμε να δώσουμε τον δικό μας ορισμό.

Στη συνέχεια τα παιδιά ρωτήθηκαν αν εμείς στην τάξη επαναχρησιμοποιήσαμε υλικά και αναφέρθηκαν σε κατασκευές που κάναμε από ανακυκλώσιμα υλικά (κουμπάρδες στολίδια χριστουγεννιάτικου δέντρου, χαρταετοί, πασχαλινά καλαθάκια κ.α.). Τα παιδιά ρωτήθηκαν επίσης ποια υλικά μπορούν να επαναχρησιμοποιηθούν και με ποιο τρόπο. Φτιάξαμε έτσι ένα κατάλογο πραγμάτων που συνήθως πετάμε και προσπαθήσαμε να τους ξαναδώσουμε ζωή. Μερικά από αυτά ήταν: γυάλινα βαζάκια, κεσεδάκια, κουτιά παπουτσιών, cd, παλιά ρούχα, ρολά χαρτιού και χαρτόκουτα.

Όταν ολοκληρώθηκε ο κατάλογός μας, σκεφτήκαμε ότι θα ήταν καλό να αναρτήσουμε τις ιδέες μας στον πίνακα ανακοινώσεων του σχολείου μας, προκειμένου να τα δουν οι ενήλικες και, είτε να υιοθετήσουν κάποιες από τις προτάσεις μας είτε να εμπνευστούν για την έκθεσή μας.

Επόμενο βήμα ήταν η συγγραφή της αφίσας. Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί ότι τα νήπια είχαν έρθει σε επαφή με έντυπο υλικό και αφίσες οπότε δεν δυσκολεύτηκαν ιδιαίτερα. Αφού αναφέραμε στο περιεχόμενό της, αρχίσαμε σιγά σιγά να λέμε ιδέες για το τι θα γράψουμε και ποιες εικόνες θα βάλουμε. Την επόμενη ημέρα άρχισε η συγγραφή της αφίσας. Όλα τα παιδιά συμμετείχαν, ανάλογα με τις δυνατότητες και τα ενδιαφέροντά τους. Άλλοι έκοβαν και χρωμάτιζαν γράμματα, άλλοι έψαχναν στα περιοδικά εικόνες και άλλοι έγραφαν το κείμενο με την διαδικασία της αντιγραφής ή της υπαγόρευσης. Όταν η αφίσα ολοκληρώθηκε αναρτήθηκε μαζί με τις προτάσεις επαναχρησιμοποίησης υλικών, που είχε προηγηθεί, στον πίνακα ανακοινώσεων του σχολείου και οι πρώτες κατασκευές άρχισαν να καταφτάνουν. Η κατασκευή κάθε παιδιού παρουσιάζονταν στην ολομέλεια όπου και μας περιέγραφε τα υλικά που είχε χρησιμοποιήσει. Στη συνέχεια και για να γίνει γνωστή η έκθεσή μας και εκτός του σχολικού μας περιβάλλοντος τυπώσαμε την αφίσα-πρόσκλησή μας και τη στείλαμε σε όμορα σχολεία.

Επίλογος στην δράση μας ήταν η συμπλήρωση του δεύτερου κομματιού του παζλ που μας αναλογούσε. Με το σλόγκαν ΤΙΠΟΤΑ ΔΕΝ ΠΕΤΩ, ΜΑΘΑΙΝΩ ΝΑ ΤΟ ΕΠΑΝΑΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΩ γραμμένο στις δύο άκρες του παζλ, με μια φωτογραφία δέντρου που κατασκευάσαμε με

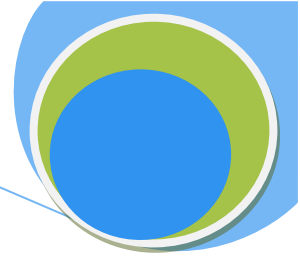
τα παιδιά στο κέντρο και με τέσσερις ζωγραφισμένες φιγούρες παιδιών στις άκρες του που προτρέπουν όσους δουν το παζλ να επαναχρησιμοποιούν υλικά, διακοσμήθηκε το κομμάτι μας.

Το παζλ συμπληρώθηκε και από τα τρία τμήματα. Ένα τμήμα έφτιαξε το κομμάτι της οικονομίας, με μήνυμα την μείωση κατανάλωσης. Το άλλο τμήμα έφτιαξε το κομμάτι της επαναχρησιμοποίησης και το τρίτο τμήμα έφτιαξε το κομμάτι της ανακύκλωσης.

Στις 14 και 15/6/2017 η έκθεσή μας ήταν ανοιχτή για το κοινό. Στις 15/6/2017 επίσης στα νήπια μαζί με τα αναμνηστικά και τις εργασίες τους, δόθηκε και το Βραβείο του Προστάτη της φύσης σαν επιβράβευση για τη συμμετοχή τους όχι μόνο στην παραπάνω δράση αλλά και στο πρόγραμμα ΣΤΕΛΝΟΥΜΕ ΜΗΝΥΜΑ ΑΝΑΛΑΜΒΑΝΟΥΜΕ ΔΡΑΣΗ που έτρεξε το σχολικό έτος 2016-2017.

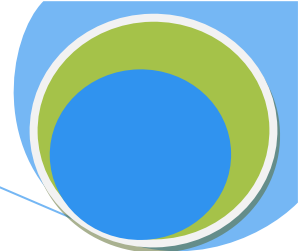
Στέλνουμε μήνυμα, αναλαμβάνουμε δράση!

Έκθεση κατασκευών από ανακυκλωσιμα υλικά

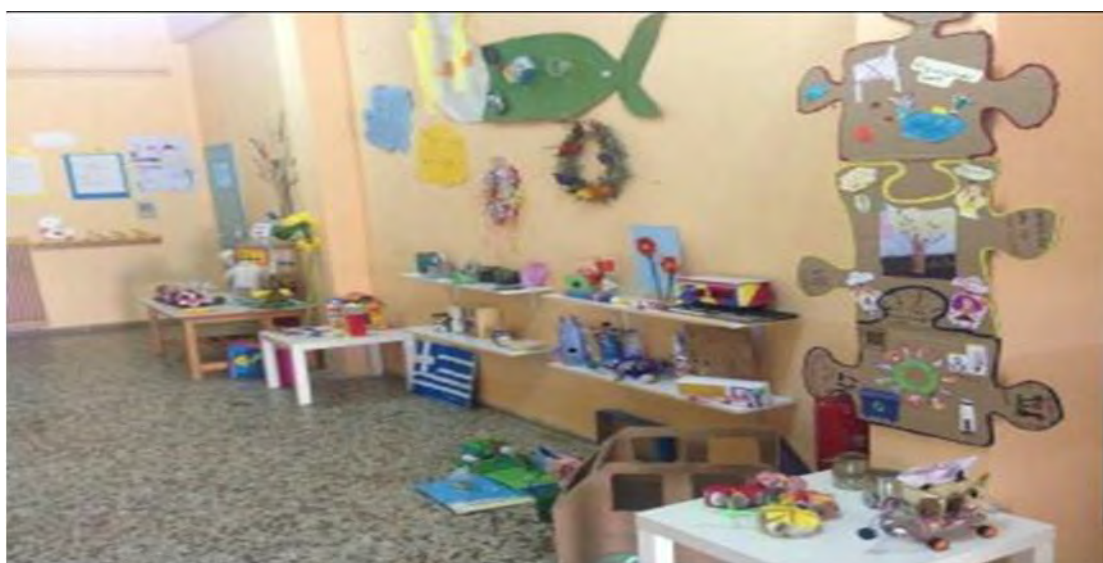
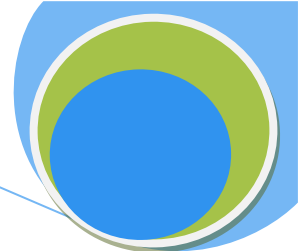

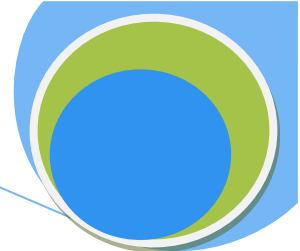
Στέλνουμε μήνυμα, αναλαμβάνουμε δράση!

Στέλνουμε μήνυμα, αναλαμβάνουμε δράση!

7ο Νηπιαγωγείο Αρτέμιδας

Συγγραφή εργασίας: **Ιωάννα Θεοδωροπούλου, Δημήτρης Ζερβάκης**

Εκπαιδευτικοί που υλοποίησαν το πρόγραμμα: **Ιωάννα Θεοδωροπούλου (ΠΕ60), Δημήτρης Ζερβάκης (ΠΕ60)**

e-mail επικοινωνίας: giannatheodor@yahoo.gr , zervakisd@yahoo.com

Δραστηριότητες προγράμματος ΣΤΕΛΝΟΥΜΕ ΜΗΝΥΜΑ, ΑΝΑΛΑΜΒΑΝΟΥΜΕ ΔΡΑΣΗ

Δημιουργία τραγουδιών με θέμα την ανακύκλωση

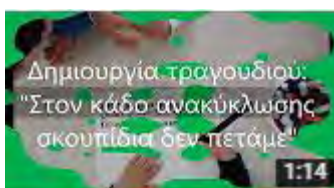
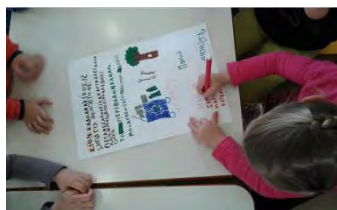
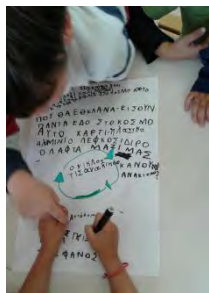
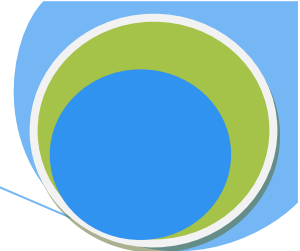
Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας/δράσης: Οι μαθητές δημιουργούν τα δικά τους τραγούδια για την ανακύκλωση.

Στόχοι: Να αξιοποιούν τον λόγο τους για να μεταφέρουν μηνύματα, να πειραματίζονται, να επιλέγουν και να οργανώνουν ήχους, να αυτοσχεδιάζουν και να εκφράζονται δημιουργικά μέσα από απλές μουσικές συνθέσεις, να συμμετέχουν ενεργά στις ομαδικές δημιουργίες αναλαμβάνοντας ποικίλους ρόλους και να λαμβάνουν ενεργά μέρος στη λήψη αποφάσεων, ακολουθώντας δημοκρατικές διαδικασίες, σεβόμενοι τη γνώμη όλων των μελών της ομάδας και με αίσθηση ευθύνης για την επιτυχία ή την αποτυχία της δημιουργίας.

Υλικά: χαρτιά, μαρκαδόροι, μουσικά όργανα Orff.

Διάρκεια: 2x45'.

Αναλυτική περιγραφή: Οι μαθητές χωρίζονται σε δύο ομάδες. Η νηπιαγωγός ζητάει από την κάθε ομάδα να δημιουργήσει ένα δικό της τραγούδι με θέμα την ανακύκλωση. Η κάθε ομάδα “απομονώνεται” σε μία γωνιά της τάξης για να εργαστεί. Οι μαθητές της κάθε ομάδας συζητούν μεταξύ τους για το θέμα του τραγουδιού τους. Συνεργάζονται και αποφασίζουν ποιοι θα είναι οι στίχοι του τραγουδιού τους. Οι μεγαλύτεροι μαθητές γράφουν τους στίχους του τραγουδιού σε ένα μεγάλο χαρτί (εάν δεν μπορούν, τους βοηθάει ο/η νηπιαγωγός στην καταγραφή) και στη συνέχεια όλοι μαζί ζωγραφίζουν την αφίσα με τραγούδι τους. Το επόμενο στάδιο της δραστηριότητας είναι οι μαθητές να βρουν ένα ρυθμό και μία μελωδία για το τραγούδι τους. Αρχικά λουπόν αποφασίζουν τον ρυθμό και την ένταση που θέλουν να έχει το τραγούδι τους. Αφού συζητήσουν και αποφασίσουν, οι μαθητές που επιθυμούν προτείνουν κάποια μελωδία για τους στίχους που έχουν ήδη φτιάξει. Ψηφίζουν και αποφασίζουν την ιδέα που τους άρεσε περισσότερο και στην συνέχεια επιλέγουν μουσικά όργανα από την μουσική γωνιά της τάξης για να συνοδεύσουν το τραγούδι τους. Συζητούν και αποφασίζουν εάν θα παίζουν όλα τα όργανα ταυτόχρονα ή εάν θα παίζουν εναλλάξ και τον ρυθμό που θα παίζει το κάθε όργανο. Έπειτα, αρχίζουν τις πρόβες για να μάθουν να τραγουδούν και να παίζουν με τα μουσικά όργανα το τραγούδι τους. Αφού η κάθε ομάδα προετοιμαστεί κατάλληλα και τελειώσουν οι “πρόβες”, συγκεντρώνονται ξανά όλοι στην ολομέλεια και η κάθε ομάδα παρουσιάζει αυτό που έχει ετοιμάσει στους υπόλοιπους. Σε όλη τη διάρκεια της διαδικασίας ο ρόλος του/της νηπιαγωγού είναι να παρατηρεί τους μαθητές και να τους βοηθάει, όποτε το έχουν ανάγκη, με διακριτικότητα. Στο τέλος, ο/η νηπιαγωγός ηχογραφεί τους μαθητές και ανεβάζουν το τραγούδι τους στο διαδίκτυο και στο ιστολόγιο του νηπιαγωγείου, για να μπορούν οι μαθητές να έχουν πρόσβαση στην δημιουργία τους και από το σπίτι αλλά και για να στείλουν ένα μήνυμα για την αξία και τη σπουδαιότητα της ανακύκλωσης στην ευρύτερη κοινότητα.

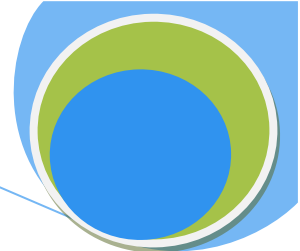

Τραγούδι 1 "Στον κάδο ανακύκλωσης" (<https://youtu.be/Xbh8qAZaEB8>)

Τραγούδι 2 "Ανακύκλωση σε αγαπώ πολύ" (<https://youtu.be/7HvIn2AES3w>)

Παρατηρήσεις: Αυτή η δραστηριότητα είναι καλό να υλοποιηθεί αφού πρώτα οι μαθητές έχουν εξοικειωθεί με βασικές μουσικές έννοιες, με τη χρήση των μουσικών οργάνων Orff, αλλά και με τη διαδικασία παραγωγής γραπτού λόγου. Θα μπορούσε να είναι από τις τελευταίες δραστηριότητες ενός οργανωμένου προγράμματος για την ανακύκλωση, μέσω της οποίας οι μαθητές θα προσπαθήσουν να εκφράσουν με καλλιτεχνικό τρόπο αυτά που αποκόμισαν από όλο το πρόγραμμα.

Ο κάδος σκουπιδιών της τάξης μας

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας/δράσης: Οι μαθητές παρατηρούν και καταγράφουν τι περιέχει ο κάδος σκουπιδιών της τάξης τους.

Στόχοι: Να ανακαλύπτουν βασικά χαρακτηριστικά σχετικά με τη δομή και τις ιδιότητες των υλικών

Υλικά: Κάδος σκουπιδιών τάξης, γάντια μίας χρήσης, χαρτιά μαρκαδόροι.

Διάρκεια: 2Χ45'

Αναλυτική περιγραφή: Αρχικά τα παιδιά μεταφέρουν στο χώρο της ολομέλειας τον κάδο σκουπιδιών της τάξης. Στη συνέχεια χωρίζονται σε τέσσερις ομάδες. Η κάθε ομάδα αφού φορέσει τα γάντια μίας χρήσης παρατηρεί τι περιέχει μέσα ο κάδος σκουπιδιών. Έπειτα η κάθε ομάδα καταγράφει σε ένα χαρτί τις παρατηρήσεις και τις παρουσιάζει στην ολομέλεια. Τέλος, τα παιδιά ομαδοποιούν τα σκουπίδια του κάδου με κριτήριο το υλικό από το οποίο είναι φτιαγμένα.

Παρατηρήσεις: Αφορμή για τη συγκεκριμένη δραστηριότητα μπορεί να δοθεί από ένα σκουπίδι (π.χ. ένα πλαστικό μπουκάλι που βρέθηκε μέσα στην τάξη) από τον σκόπιμα γεμάτο κάδο κουπιδιών της τάξης. Επίσης, καλό είναι η δραστηριότητα να πραγματοποιηθεί μετά το γεύμα των παιδιών, ώστε να υπάρχουν σκουπίδια από το φαγητό τους.

Η χωματερή

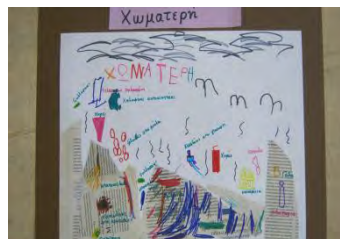
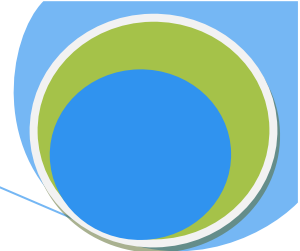
Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας/δράσης: Τα παιδιά παρατηρούν εικόνες από χωματερές στον υπολογιστή και στη συνέχεια φτιάχνουν και αυτά με διάφορους τρόπους τις δικές τους.

Στόχοι: Να αναπτύξουν την γλώσσα και την επικοινωνία και να αξιοποιούν την τεχνολογία, να αντιλαμβάνονται την αλληλεπίδραση του περιβάλλοντος με τις δραστηριότητες του ανθρώπου, να αποκτήσουν θετικές στάσεις και συμπεριφορές προς το περιβάλλον.

Υλικά: Ηλεκτρονικός υπολογιστής, εικόνες με χωματερές, πίνακας αναφοράς, διάφορα υλικά για κολλάζ, μαρκαδόροι, κόλλες, χαρτιά.

Διάρκεια: 45'

Αναλυτική περιγραφή: Αρχικά, ο/η νηπιαγωγός συζητάει με τα παιδιά τι σημαίνει η λέξη χωματερή. Ακολουθεί καταιγισμός ιδεών τις οποίες καταγράφει ο/η νηπιαγωγός στον πίνακα αναφοράς της τάξης. Στη συνέχεια, αναζητούν τα παιδιά με τη βοήθεια του/της νηπιαγωγού εικόνες στο διαδίκτυο με χωματερές. Τα παιδιά παρατηρούν τις εικόνες και τις σχολιάζουν σχετικά με τις ιδέες που αρχικά είχαν στο μυαλό τους. Ο/η νηπιαγωγός δείχνει στα παιδιά και εικόνες με νόμιμες και παράνομες χωματερές και τους ζητάει να βρουν τις διαφορές. Τέλος, τα παιδιά φτιάχνουν με διάφορα υλικά τη δική τους χωματερή.

Παρατηρήσεις: Αφορμή μπορεί να αποτελέσει και κάποιο κοντινό στο σχολείο οικόπεδο με σκουπίδια ή μία εκδρομή στο δάσος όπου τα παιδιά παρατηρούν μία παράνομη χωματερή.

Παίζουμε κουκλοθέατρο “Ο Μπεν η Μου και τα σκουπίδια”

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας/δράσης: Τα παιδιά προετοιμάζουν τις κούκλες και τα σκηνικά που χρειάζονται και παίζουν μία παράσταση κουκλοθεάτρου με θέμα το παραμύθι της Ζαραμπούκα για την ανακύκλωση και την κομποστοποίηση “Ο Κύριος Μπέν, η Μού και τα σκουπίδια τους”.

Στόχοι: Να επιλέγουν και να χρησιμοποιούν δημιουργικά διάφορα υλικά, να εξοικειώνονται με τις τεχνικές του κουκλοθεάτρου και να παίζουν δημιουργικά με τις κούκλες.

Υλικά: Παραμύθι, χαρτιά, κόλλες, μαραδόρους, κουκλοθέατρο, υφάσματα, μπάλες από φελιζόλ, μπογιές.

Διάρκεια: 3Χ45'

Αναλυτική περιγραφή: Αρχικά, ο/η νηπιαγωγός διαβάζει στα παιδιά το παραμύθι “Ο κύριος Μπεν η Μου και τα σκουπίδια”. Στη συνέχεια, συζητούν για το παραμύθι και ρωτάει τα παιδιά με ποιους τρόπους πιστεύουν ότι μπορούν να παίξουν το παραμύθι αυτό. Αφού καταλήξουν ότι θέλουν να το παίξουν ετοιμάζοντας μία παράσταση κουκλοθεάτρου, ο/η νηπιαγωγός προτρέπει τους μαθητές να σκεφτούν τί χρειάζονται για να καταφέρουν κάτι τέτοιο. Αποφασίζουν όλοι μαζί ότι χρειάζονται κούκλες, σκηνικά, μουσική κ.α. Τα παιδιά χωρίζονται σε ομάδες και η κάθε ομάδα κατασκευάζει από μία κούκλα-ήρωα του παραμυθιού από άχρηστα υλικά, παλιές κάλτσες και υφάσματα, παλιά κουμπιά, κομμάτια από μαλλί πλεξίματος, κορδέλες κ.α.. Την επόμενη μέρα τα παιδιά συζητούν για τα σκηνικά που χρειάζονται κι έπειτα χωρίζονται σε ομάδες και τα κατασκευάζουν. Τέλος, την τρίτη ημέρα τα παιδιά αποφασίζουν ποιος θα παίξει τον κάθε ρόλο και παίζουν την παράσταση κουκλοθεάτρου “Ο κύριος Μπεν η Μου και τα σκουπίδια”. Η παράσταση μπορεί να παιχτεί πολλές φορές από διαφορετική ομάδα παιδιών κάθε φορά, έτσι ώστε όλοι οι μαθητές να έχουν την ευκαιρία να παίξουν. Επίσης, οι μαθητές που δεν θα παίξουν με τις κούκλες μπορούν να παίξουν μουσική με τα μουσικά όργανα της τάξης, για να επενδύσουν μουσικά την παράστασή τους.

Παρατηρήσεις: Το συγκεκριμένο παραμύθι μπορεί να γίνει και δραματοποίηση από τα παιδιά του Νηπιαγωγείου και να φτιάξουν με άχρηστα υλικά τις στολές τους και τα σκηνικά της θεατρικής παράστασης.

Η παράσταση κουκλοθεάτρου “Ο κύριος Μπεν η Μου και τα σκουπίδια” παρουσιάστηκε από τους μαθητές του 7ου Νηπιαγωγείου Αρτέμιδας σε ανοιχτή εκδήλωση για την ανακύκλωση που οργάνωσαν και πραγματοποίησαν οι νηπιαγωγοί του 7ου Νηπιαγωγείου Αρτέμιδας σε συνεργασία με τους νηπιαγωγούς του 3ου Νηπιαγωγείου Αρτέμιδας.

Σούπερ Μάρκετ Σκουπιδόπουλος

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας/δράσης: Οι μαθητές φτιάχνουν σε μία γωνιά της τάξης έναν χώρο με ανακυκλώσιμα υλικά, τα οποία μπορούν να χρησιμοποιήσουν για να φτιάξουν κάποια κατασκευή που επιθυμούν.

Στόχοι: Να χρησιμοποιούν με πολλούς τρόπους διάφορα υλικά για να κάνουν μικροκατασκευές, να πειραματίζονται με διάφορα υλικά και να χρησιμοποιούν την φαντασία τους για να τα μεταμορφώσουν σε κάτι νέο και διαφορετικό.

Υλικά: Διάφορα ανακυκλώσιμα υλικά, έπιπλο με ράφια, χαρτιά, μαρκαδόροι.

Διάρκεια: 2x45’

Αναλυτική περιγραφή: Οι μαθητές μαζί με τον/την νηπιαγωγό αποφασίζουν σε ποιο χώρο της τάξης, θα φτιάξουν τη γωνιά με τα ανακυκλώσιμα υλικά ή αλλιώς το Σούπερ Μάρκετ “Σκουπιδόπουλος”. Στην συνέχεια, αφού τα χωρίσουν σε ομάδες ανάλογα την υλική τους σύσταση, δημιουργούν τη γωνιά Σούπερ Μάρκετ Σκουπιδόπουλος από όπου μπορούν στις ελεύθερες ή οργανωμένες δραστηριότητες να παίρνουν όποια αντικείμενα επιθυμούν και να εκφράζονται δημιουργικά φτιάχνοντας διάφορες κατασκευές.

Παρατηρήσεις: Τα υλικά με τα οποία θα εξοπλιστεί η γωνιά αυτή θα είναι ανακυκλώσιμα αντικείμενα που φέρνουν τα ίδια τα παιδιά από το σπίτι τους.

23^ο Νηπιαγωγείο Αχαρνών

Συγγραφή εργασίας: **Γεωργάκη Μαρία Π.Ε.60, Σιδέρη Αγγελική Π.Ε.60, Τόρη Γεωργία Π.Ε.60.50**

Εκπαιδευτικοί που υλοποίησαν το πρόγραμμα: **Γεωργάκη Μαρία Π.Ε.60, Σιδέρη Αγγελική Π.Ε.60, Τόρη Γεωργία Π.Ε.60.50**

E-mail: georgakim@yahoo.gr

Πρόγραμμα: Στέλνουμε Μήνυμα, Αναλαμβάνουμε Δράση

Εισαγωγή

Με την έναρξη της νέας σχολικής χρονιάς και κατά τη σχεδίαση του ετήσιου εκπαιδευτικού προγραμματισμού του νηπιαγωγείου, τέθηκε ως βασικό ζήτημα η ενασχόληση των παιδιών με θέματα που αφορούν το περιβάλλον. Συγκεκριμένα: η ανακύκλωση, η επαναχρησιμοποίηση των απορριμμάτων (π.χ. πλαστικά κυπελάκια από γιαούρτι), η διαχείριση των υπολοίπων σκουπιδιών, η δημιουργία κήπου στο σχολείο και αντίστοιχα θέματα εντάχθηκαν στον σχολικό προγραμματισμό του νηπιαγωγείου.

Τα παιδιά του νηπιαγωγείου έδειξαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την ανακύκλωση από την πρώτη στιγμή που ήρθαν σε επαφή με το θέμα. Ήδη από την προηγούμενη σχολική χρονιά υπήρχε στο σχολείο ένας πλαστικός σωλήνας που συλλέγονται οι άδειες μπαταρίες (ΑΦΗΣ) και κατά την τρέχουσα σχολική χρονιά δημιουργήθηκε μόνιμη γωνιά ανακύκλωσης με σκοπό την λειτουργία της και τις επόμενες χρονιές.

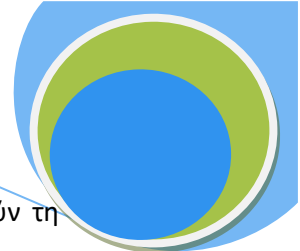
Με αφορμή το έντονο ενδιαφέρον των μαθητών για την ανακύκλωση επιλέχθηκε αυτό το θέμα για περεταίρω ανάπτυξη και διερεύνηση μέσα από ποικίλες δημιουργικές και ευχάριστες δραστηριότητες για τα παιδιά.

Αρχικά έγινε ο σχεδιασμός του προγράμματος. Αφού ρωτήσαμε τα παιδιά τι γνωρίζουν για το θέμα, ποιες ήταν οι απορίες τους και τι θα ήθελαν να μάθουν, αρχίσαμε να συλλέγουμε πληροφορίες γύρω από το θέμα και να δημιουργούμε μια γωνιά ανακύκλωσης μέσα στο χώρο του νηπιαγωγείου, έτσι ώστε τα παιδιά να μπορούν να έχουν άμεση οπτική επαφή με τα αντικείμενα που ανακυκλώνονται και να μπορούν να παίξουν και να πειραματιστούν μαζί τους.

Στη συνέχεια ορίστηκαν οι βασικοί στόχοι του εκπαιδευτικού προγράμματος και ο τρόπος με τον οποίο μπορούσαν να κατακτηθούν μέσα από τα διάφορα γνωστικά αντικείμενα.

Οι **στόχοι** του προγράμματος είναι:

- Να γνωρίσουν τα παιδιά τους τρόπους συσκευασίας των προϊόντων, τους φυσικούς πόρους που απαιτούνται και τους οικολογικούς τρόπους συσκευασίας που υπάρχουν.

- Να εξοικειωθούν τα παιδιά με τη διαδικασία της ανακύκλωσης και να αντιληφθούν τη χρησιμότητά της για τη μείωση των απορριμμάτων.
- Να αναγνωρίζουν το σήμα της ανακύκλωσης στις συσκευασίες που ανακυκλώνονται και να αναγνωρίσουν την ανακύκλωση ως λύση στη διάθεση των απορριμμάτων.
- Να εντάξουν την ανακύκλωση στην καθημερινότητά τους και γενικότερα να ευαισθητοποιηθούν στο θέμα της οικολογίας και να αποκτήσουν οικολογική συνείδηση.
- Να κατανοήσουν την αναγκαιότητα συμμετοχής όλων των πολιτών στην προσπάθεια διατήρησης και προστασίας του περιβάλλοντος.
- Να ενταχθεί και το ευρύτερο οικογενειακό περιβάλλον των μαθητών στη διαδικασία της ανακύκλωσης.
- Να ενημερώσουμε και την γειτονιά γύρω από το σχολείο για τις δράσεις μας και να εμπλακούμε και εμείς στις δράσεις που διοργανώνει ο δήμος Αχαρνών για το συγκεκριμένο θέμα.

Στάδια ανάπτυξης του προγράμματος - Δραστηριότητες

Πριν ξεκινήσουμε να ανακαλύπτουμε πτυχές του κόσμου γύρω μας, μέσα από ένα καταιγισμό ιδεών προσπαθήσαμε να δούμε τι σημαίνει για τα παιδιά περιβάλλον.

Ο καταιγισμός ιδεών μας αποκάλυψε τις ιδέες των παιδιών, τις σκέψεις, τις εμπειρίες τους γύρω από το συγκεκριμένο θέμα. Κάποια θέματα που δουλέψαμε και σχετίζονται άμεσα με το περιβάλλον ήταν:

- Τα δάση
- Τα ζώα που εξαφανίζονται
- Οι εποχές
- Και το περιβαλλοντικό πρόγραμμα ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΗ.

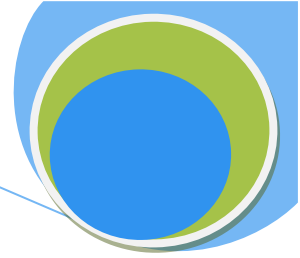
Χωρίς να έχει ξεκινήσει το πρόγραμμα Ανακύκλωση οι νηπιαγωγοί του σχολείου μαζί με τα παιδιά επέλεξαν σε διάφορες δραστηριότητες και ομαδικές κατασκευές να χρησιμοποιούν ανακυκλώσιμα υλικά όπως καπάκια ή χαρτί εφημερίδας.

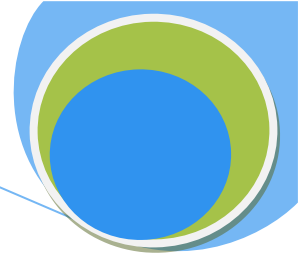
Στόχος ήταν να αρχίσουν να εμπλέκονται τα παιδιά με ποικίλα υλικά που μπορούν να ξαναχρησιμοποιήσουν για να αναπτύξουν τη δημιουργικότητα και τη φαντασία τους.

Στέλνουμε μήνυμα, αναλαμβάνουμε δράση!

Επίσης στις καθημερινές ελεύθερες δραστηριότητες τα παιδιά είχαν τη δυνατότητα να παίζουν με παιχνίδια κατασκευασμένα από ανακυκλώσιμα υλικά.

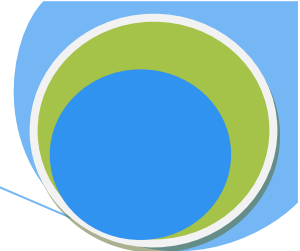

Βλέποντας την αγάπη και τον προβληματισμό των παιδιών για το περιβάλλον, αποφασίσαμε οι Χριστουγεννιάτικες κατασκευές του σχολείου να βασίζονται στην αρχή της ανακύκλωσης και συγκεκριμένα στην επαναχρησιμοποίηση διαφόρων υλικών.

Στόχος ήταν να γίνει σαφές στα παιδιά ότι επαναχρησιμοποιώ και δημιουργώ με όσα περισσότερα αντικείμενα μπορώ.

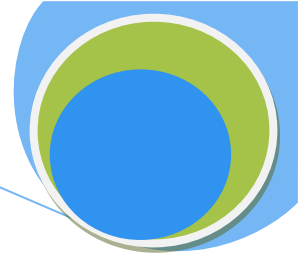

Στέλνουμε μήνυμα, αναλαμβάνουμε δράση!

(γυάλινο βαζάκι, αλάτι χοντρό, παλιό cd, κουκουνάρια, και κόλλα τα υλικά για τις δύο κατασκευές)

Δραστηριότητα μαθηματικών με καπάκια (ατομική για το κάθε παιδί)

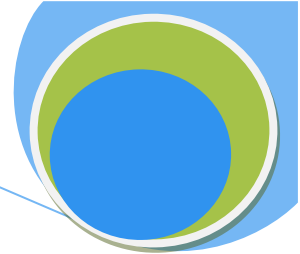

Προσπαθήσαμε μέσα από τις δραστηριότητες που σχεδιάσαμε και πραγματοποιήσαμε να κάνουμε τα παιδιά να συνειδητοποιήσουν τη σημασία της ανακύκλωσης και να αλλάξουν τη στάση τους όσον αφορά την ποσότητα των απορριμμάτων που προέρχεται από τα ίδια, εφαρμόζοντας απλές καθημερινές συμπεριφορές όπως:

- Να βάζουν στη γωνιά ανακύκλωσης συσκευασίες από γιαούρτια και χυμούς που καταναλώνουν στο σχολείο.
- Να αναγνωρίζουν το σύμβολο της ανακύκλωσης πάνω στις συσκευασίες

- Να χρησιμοποιούν τις συσκευασίες ή τα χαρτιά για κατασκευές ή άλλους τρόπους δημιουργικής έκφρασης ή και για χρηστικούς λόγους (π.χ. χρησιμοποιούμε τα χάρτινα πιάτα από την τούρτα που φάγαμε για να κάνουμε γουρουνάκια και τα μικρά κομμάτια που περίσσεψαν από τα χαρτόνια που κόψαμε για κολάζ).

Το Πάσχα οι κατασκευές ήταν πάλι με επαναχρησιμοποιημένα υλικά.

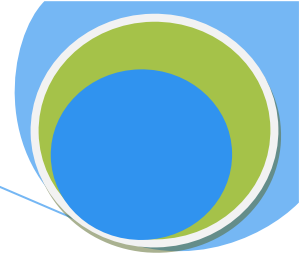
Αναζήτηση πληροφοριών για την ανακύκλωση (με τη χρήση Η/Υ):

Καθώς στο σχολείο υπήρχαν λίγα βιβλία για την εύρεση πληροφοριών σχετικών με το θέμα, αναζητήσαμε πληροφορίες και video μέσα από τη μηχανή αναζήτησης Google. Τα παιδιά έλεγαν στη νηπιαγωγό τι να αναζητήσει και εκείνη έγγραφε τις λέξεις στη μηχανή αναζήτησης.

Η διαδικασία αυτή είχε διπλό στόχο. Να αρχίσουν τα παιδιά να αντιλαμβάνονται τη δυνατότητα του υπολογιστή να δίνει πληροφορίες άμεσα και γρήγορα για διάφορα θέματα. Επίσης, να κάνει εύκολα αντιληπτή από τα παιδιά τη διαδικασία της ανακύκλωσης μέσα από την παρακολούθηση video, ειδικά όταν δεν υπάρχει η δυνατότητα επίσκεψης ενός κέντρου ανακύκλωσης από πολύ κοντά.

Φέτος ο Δήμος Αχαρνών πραγματοποιούσε ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα με θέμα την Ανακύκλωση. Έτσι παρ' ότι δεν μπορέσαμε να επισκεφτούμε ένα κέντρο διαλογής απορριμμάτων, καταφέραμε μέσα από το εκπαιδευτικό πρόγραμμα που ήρθε στο σχολείο και την χρήση της τεχνολογίας να κάνουμε τα παιδιά να κατανοήσουν τι είναι η Ανακύκλωση, που γίνεται και σε τι βοηθάει.

Δημιουργία γωνιάς ανακύκλωσης

Από τη θεωρία στην πράξη. Δεν υπάρχει καλύτερος τρόπος για την καλλιέργεια της οικολογικής συνείδησης των παιδιών από τη δημιουργία μιας γωνιάς ανακύκλωσης μέσα στην τάξη μας. Βασικός στόχος αυτής της γωνιάς ήταν να συνειδητοποιήσουν τη σπουδαιότητα της ανακύκλωσης για την προστασία του περιβάλλοντος και την εξοικονόμηση των πρώτων υλών, να ομαδοποιήσουν τα αντικείμενα σε ανακυκλώσιμα και μη και όσα ανακυκλώνονται να τα τοποθετήσουν στο σωστό κάδο.

Τα παιδιά στην καθημερινότητα τους ενθαρρύνονταν να συλλέγουν και να ταξινομούν άχρηστα υλικά στο σχολείο. Πιο συγκεκριμένα μπορούσαν σε ειδικούς κάδους να συλλέγουν:

- Χαρτί
- Πλαστικό
- Αλουμίνιο
- Σίδηρο
- Γυαλί

Τα παιδιά εκτός από το να συλλέγουν αντικείμενα για ανακύκλωση ήταν υπεύθυνα για τη φροντίδα της γωνιάς με τις εξής ευθύνες:

- μείωση του όγκου των αντικειμένων που βάζαμε στην ανακύκλωση
- υπενθύμιση στη νηπιαγωγό για το άδειασμα της γωνιάς και μεταφορά των αντικειμένων στο μπλε κάδο της ανακύκλωσης. Ο κάδος της ανακύκλωσης βρίσκεται μακριά από το σχολείο οπότε η νηπιαγωγός ήταν υπεύθυνη για να τα πηγαίνει.

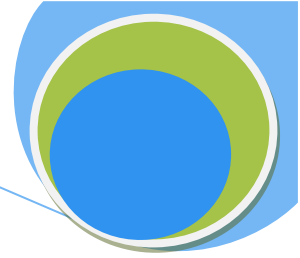
Επίσης η δημιουργική χρήση υλικών, που κάτω από άλλες συνθήκες θα τα πετούσαμε, μας έδωσε ιδέες για πρωτότυπες και δημιουργικές κατασκευές.

Στέλνουμε μήνυμα, αναλαμβάνουμε δράση!

Ακολουθούν φωτογραφίες από κατασκευές που πραγματοποιήθηκαν με ανακυκλώσιμα υλικά κατά τη διάρκεια όλης της χρονιάς (χειμώνας, άνοιξη, γιορτή της μητέρας).

Η ανακύκλωση μέσα από τα παραμύθια

Η αφήγηση ενός παραμυθιού βοηθάει τόσο στον εμπλουτισμό του λεξιλογίου των παιδιών, όσο και στην ανάπτυξη της αφηγητικής και διηγηματικής τους ικανότητας.

Μέσα από διάφορα παραμύθια που αγοράσαμε ή μας έφεραν οι γονείς και είχαν άμεση σχέση με την ανακύκλωση τα παιδιά μίλησαν για την ανακύκλωση, αφηγήθηκαν τι τους έκανε εντύπωση και κάποιες φορές δραματοποίησαν τις ιστορίες που άκουσαν.

Διαβάσαμε τα παραμύθια:

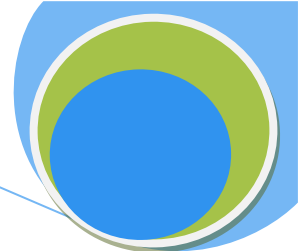
«Το Βρομοχώρι» της Σοφίας Ζαραμπούκα.

«Ο Μπεν, η Μου και τα σκουπίδια» της Σοφίας Ζαραμπούκα

«Στων σκουπιδιών τη γειτονιά, έναν καιρό και μια φορά» της Ακριβής Λαζαρίνη & της Ελισάβετ Σπύρου.

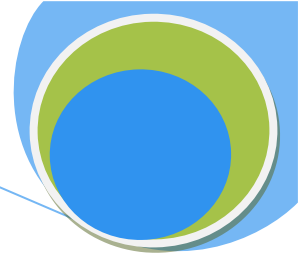

Επίσης, βρήκαμε και έντυπα που έδειχναν τη διαδικασία της ανακύκλωσης και τον κύκλο που κάνουν τα σκουπίδια που ανακυκλώνονται. Έτσι δόθηκε το έναυσμα στα παιδιά να φτιάξουν μία ομαδική αφίσα για την τάξη που να περιγράφει ακριβώς πώς τα κουτιά από το ράφι του supermarket έρχονται στο σπίτι, χρησιμοποιούμε το περιεχόμενό τους, πετιούνται στον κάδο της ανακύκλωσης, τα παίρνει το φορτηγό της ανακύκλωσης, τα πάει στο εργοστάσιο της ανακύκλωσης και χρησιμοποιούνται εκ νέου.

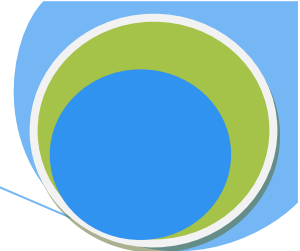

Η λέξη ανακύκλωση αποτυπώθηκε με διάφορους τρόπους στην τάξη του νηπιαγωγείου. Με αφορμή το γεγονός ότι στην τάξη φοιτούν αρκετοί μαθητές από άλλες χώρες ψάξαμε στο διαδίκτυο και βρήκαμε πως γράφεται η λέξη αυτή στα Ελληνικά αλλά και σε άλλες γλώσσες. Στόχος των παιδιών ήταν να διακρίνουν την λέξη ανακύκλωση στα ελληνικά και παράλληλα να τη συγκρίνουν με τις άλλες γλώσσες (π.χ. αν η Ελληνική λέξη έχει κοινά γράμματα με κάποια άλλη γλώσσα).

	Ελλάδα	ανακύκλωση
	Αγγλία	recycling
	Γαλλία	recyclage
	Γερμανία	Recycling
	Ιταλία	riciclaggio
	Ισπανία	reciclaje
	Σουηδία	återvinning
	Ρωσία	переработка
	Αλβανία	riciklimin
	Βουλγαρία	рециклиране

ZDHAHGH - <http://www.katimeri.gr>

Μουσική και ανακύκλωση

Δεν θα μπορούσε από το πρόγραμμα μας να λείπει το κομμάτι της μουσικής. Τα παιδιά έμαθαν το τραγούδι του Σπύρου Λάμπρου «Ανακύκλωση» (<https://www.youtube.com/watch?v=aMVpHaUx7c>) και έφτιαξαν μουσικά όργανα από πλαστικά μπουκάλια.

Στόχος ήταν τα παιδιά να αξιοποιήσουν τα πλαστικά μπουκάλια από νερό που είχαν συγκεντρώσει στη γωνιά της ανακύκλωσης, να πειραματιστούν με διάφορα υλικά όπως η χαρτοταινία με την οποία ντύσαμε τα μπουκάλια και οι τέμπρες. Επίσης, το γεγονός ότι ήταν κατασκευή των ίδιων, τα ώθησε στο να ζητούν να χρησιμοποιούν τα συγκεκριμένα μουσικά όργανα σε κάθε ευκαιρία. Έτσι τα παιδιά έμαθαν κάποιους απλούς ρυθμούς και το κατάφεραν αξιοποιώντας το «δικό τους μουσικό όργανο» όπως ανέφεραν συχνά. Επιπλέον, το τραγούδι για την ανακύκλωση τους τράβηξε το ενδιαφέρον και έγινε το «σλόγκαν» της τάξης και σχεδόν κάθε φορά που μιλούσαμε για το συγκεκριμένο θέμα ζητούσαν να το τραγουδήσουν.

Δημιουργία ανακυκλωμένου χαρτιού

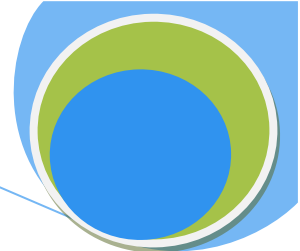
Μέσα από τη συγκέντρωση του εποπτικού υλικού για την προέλευση του χαρτιού και τις χρήσεις του στην καθημερινότητα βρήκαμε τα βήματα που χρειάζεται να κάνουμε για να κατασκευάσουμε στην τάξη ανακυκλωμένο χαρτί.

Πιο συγκεκριμένα χρησιμοποιήσαμε: χαρτί εφημερίδας, πλαστικό δίσκο, μίξερ, πλάστη και σήτα.

Σε πρώτη φάση τα παιδιά έκοψαν χαρτιά εφημερίδας σε πολύ μικρά κομμάτια.

Μετά βάλουμε τα κομματάκια χαρτιού στο μίξερ μαζί με νερό και τα χτυπήσαμε πολύ καλά στο μίξερ μέχρι να δημιουργηθεί ένας χαρτοπολτός. Ρίξαμε το χαρτοπολτό στη σήτα και πιέσαμε το μείγμα με τον πλάστη έτσι ώστε να στραγγίξει καλά από το νερό.

Τέλος αφήσαμε το χαρτί μας να στεγνώσει για ένα 24ωρο και το χαρτί μας ήταν έτοιμο.

Ομορφαίνουμε το σχολείο μας

Μιλώντας για το περιβάλλον και την ανακύκλωση τα παιδιά πρότειναν να φυτέψουμε δέντρα στο σχολείο. Επειδή όμως το σχολείο έχει δέντρα, καταλήξαμε ότι τα λουλούδια είναι που λείπουν από την αυλή.

Έχοντας εντάξει από την αρχή και τους γονείς του σχολείου στην προσπάθεια μας για ανακύκλωση και προστασία του περιβάλλοντος, τους επικοινωνήσαμε την ιδέα για το φύτεμα λουλουδιών στο σχολείο. Αρκετοί προσφέρθηκαν να βοηθήσουν, μας έφεραν γλάστρες, λουλούδια και χώμα.

Το φύτεμα των λουλουδιών έγινε σταδιακά. Τα παιδιά χωρίστηκαν σε μικρές ομάδες και όλα μαζί βοήθησαν στη διαδικασία. Στην αρχή έριξαν χώμα, έσκαψαν και τοποθέτησαν μέσα τα λουλούδια και στο τέλος τα πότισαν. Ορίστηκαν και υπεύθυνοι οι οποίοι κάθε εβδομάδα θα φρόντιζαν τα λουλούδια της αυλής.

Αξιολόγηση του περιβαλλοντικού προγράμματος: «Στέλνουμε Μήνυμα, Αναλαμβάνουμε Δράση».

Στην αρχή του προγράμματος έγινε ένας προγραμματισμός για τον τρόπο που θα αναπτυχθεί και τη διάρκεια που θα έχει το πρόγραμμα. Αυτό ήταν ιδιαίτερα βοηθητικό για την εκπαιδευτικό ώστε να μπορέσει να οργανώσει σωστά το χρόνο που διέθετε και να αποφασίσει ποιες δραστηριότητες θα κάνει.

Επίσης σε όλη τη διάρκεια του προγράμματος γινόταν περιγραφική καταγραφή των δραστηριοτήτων (ημερολόγιο) που

πραγματοποιούνταν και πως αυτές προσαρμόζονταν πάνω στα ενδιαφέροντα των παιδιών.

Παρ' όλα αυτά πρέπει να σημειωθεί ότι μειονέκτημα του προγράμματος αποτέλεσε το γεγονός ότι δεν οργανώθηκε μία εκπαιδευτική εκδρομή που να σχετίζεται με το θέμα. Βέβαια το κόστος συμμετοχής και το γεγονός ότι οι γονείς δεν συμφωνούσαν σε μια τέτοια επίσκεψη ήταν οι παράγοντες που απέτρεψαν την οργάνωση μιας τέτοιας επίσκεψης.

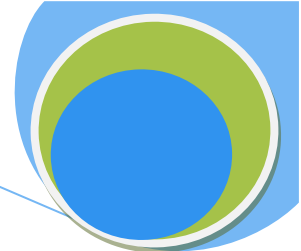
Επίλογος

Σεβασμός στο περιβάλλον σημαίνει πάνω απ' όλα σεβασμός στον εαυτό μας.

Προσπαθήσαμε μέσα από όλες τις δράσεις που οργανώσαμε εντός της τάξης, με σεβασμό πάντα στις ανάγκες και τις δυνατότητες του κάθε παιδιού, να δώσουμε τα πρώτα ερεθίσματα, έτσι ώστε να ευαισθητοποιήσουμε τα παιδιά να γίνουν αυριανοί υπεύθυνοι πολίτες τουλάχιστον όσον αφορά το περιβάλλον και την προστασία του.

Βιβλιογραφία

1. Ακριβή Λαζαρίνη & Ελισάβετ Σπύρου, *Στων σκουπιδιών τη γειτονιά, έναν καιρό και μια φορά*. Εκδ. Ρώσσης
2. Σοφία Ζαραμπούκα, *Το Βρομοχώρι*. Εκδ. Κέδρος
3. Σοφίας Ζαραμπούκα, *Ο Μπεν, η Μου και τα σκουπίδια*. Εκδ. Πατάκη
4. Jean-Francois Noblet & Catherine Levesque, *Αγαπώ τον πλανήτη μου*. Εκδ. Πατάκη (με τη συνεργασία του Δικτύου ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ SOS, www.medsos.gr)
5. Jean-Michel Billioud, *Μήλο της Γνώσης. Προστατεύω τον πλανήτη. Οι μεγάλες απειλές για το περιβάλλον*. Εκδ. Καστανιώτη

35ο Νηπιαγωγείο Αχαρνών

Συγγραφή εργασίας: **Δεληγιαννίδη Βένια**, Νηπιαγωγός-Μουσειολόγος (ΜΑ)

Εκπαιδευτικός που υλοποίησε το πρόγραμμα: **Δεληγιαννίδη Βένια**

e-mail επικοινωνίας: venetidel1981@yahoo.gr

ΑΝΑΚύκλ-ΩΣΗ & ΥΠΕΡκύκλ-ΩΣΗ: ΣΤΕΛΝΩ ΜΗΝΥΜΑ - ΑΝΑΛΑΜΒΑΝΩ ΔΡΑΣΗ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το παρόν άρθρο αφορά στην υλοποίηση περιβαλλοντικού προγράμματος που εκπονήθηκε σε δημόσιο νηπιαγωγείο κατά το σχολικό έτος 2016-17. Αποσκοπώντας στην αποτύπωση μίας εφαρμοσμένης καλής πρακτικής, καταγράφονται εδώ δραστηριότητες οι οποίες αναπτύχθηκαν στην προσχολική τάξη, στο πλαίσιο ετήσιου περιβαλλοντικού προγράμματος που πραγματοποιήθηκε υπό την έγκριση της *Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Ανατολικής Αττικής*. Σε τούτη την αποτύπωση, ενδιαφέρει όχι τόσο η παρουσίαση πρωτότυπων δραστηριοτήτων, αλλά περισσότερο η ανάπτυξη συζήτησης σχετικά με τη σημασία της περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης παιδιών προσχολικής ηλικίας - με όλες τις προεκτάσεις στα διάφορα γνωστικά αντικείμενα - η καλλιέργεια πολλαπλών δεξιοτήτων, στην κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη των νηπίων. Ενδιαφέρει η διάχυση καλών πρακτικών και πώς αυτές οι εφαρμοσμένες δραστηριότητες συνέβαλαν στη δημιουργία ισχυρών κινήτρων. Κίνητρα που αναφέρονται στη δυνατή ώθηση¹ των νηπίων προς την κατεύθυνση της ευρύτερης και εις βάθος καλλιέργειας ενεργειακής ταυτότητας και περιβαλλοντικής συνείδησης, αξιακού προσανατολισμού και, ειδικότερα, θετικής στάσης ζωής για τη διαχείριση των απορριμμάτων, την ΑΝΑκύκλ-ΩΣΗ, την ΥΠΕΡκύκλ-ΩΣΗ.

Είναι σημαντικό, προκειμένου για την διαμόρφωση της ταυτότητας των υπεύθυνων πολιτών του παρόντος και του μέλλοντος, να δημιουργούνται -ήδη από την προσχολική ηλικία- συνθήκες για τη διάχυση ηχηρών μηνυμάτων περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης. Αυτή η διάχυση μπορεί να επιτευχθεί με συγκεκριμένες, στοχευμένες δραστηριότητες και δράσεις μέσα από την υλοποίηση ενός δομημένου εκπαιδευτικού προγράμματος για νήπια. Ενός προγράμματος που με σαφή περιβαλλοντικό προσανατολισμό "ανοίγει" δημιουργικά τη συζήτηση, κατατοπίζει τα παιδιά και εγείρει ερωτήματα για το περιβάλλον, για τρόπους διαχείρισης των οικιακών απορριμμάτων σε επίπεδο καθημερινής ζωής.

Συγκεκριμένα, το εν λόγω πρόγραμμα είναι εστιασμένο σε δραστηριότητες σχετικές με την ανακύκλωση και υπερκύκλωση υλικών και την παραγωγή - από τους μετέχοντες της προσχολικής ομάδας - ιδεών, δημιουργιών, μηνυμάτων για την μείωση των απορριμμάτων και τη διαχείριση υλικών που πλεονάζουν π.χ. οικιακά απορρίμματα.

Παρουσιάζεται στο άρθρο αυτό ένα σύνολο δραστηριοτήτων, όπως υλοποιήθηκαν στο νηπιαγωγείο μας. Οι δραστηριότητες αναπτύσσονται εδώ κατά κύριο λόγο συνοπτικά, ενώ μεγαλύτερη έκταση καταλαμβάνει η ανάπτυξη της *δραστηριότητας κορύφωσης* του προγράμματος

¹ Η έμφαση στην κατάληξη *-ωση* (κατά την ονοματοδοσία και γραφική απόδοση του τίτλου του προγράμματος) των λέξεων *ΑΝΑκύκλ-ΩΣΗ* και *ΥΠΕΡκύκλ-ΩΣΗ* (προερχόμενων από ρήματα ενεργητικής διάθεσης, με κατάληξη *-ώνω*) δεν έχει γίνει τυχαία, ήδη από τον αρχικό σχεδιασμό του προγράμματος, αλλά για να εγείρει συσχετισμούς, όχι ετυμολογικούς. Η λέξη *ώση* σημαίνει *ώθηση*. Στις φυσικές επιστήμες, ορίζει τη μεταβολή της ορμής ενός σώματος με άσκηση κάποιας δύναμης σε κάποιον χρόνο. Στις νευροεπιστήμες, η ίδια λέξη ορίζει τη νευρική διέγερση, το ερέθισμα, τη διέγερση, την ευαισθητοποίηση.

η οποία ήταν η περισσότερο χρονοβόρα, θεωρείται ότι πρόσφερε τη μεγαλύτερη ώθηση και ευαισθητοποίηση για το σύνολο της τάξης εφόσον μέσω αυτής μεταφέρθηκαν μηνύματα του προγράμματος.

ΛΕΞΕΙΣ - ΚΛΕΙΔΙΑ:

Διαχείριση απορριμμάτων, μείωση άχρηστων υλικών ή υλικών που πλεονάζουν, ανακύκλωση, επαναχρησιμοποίηση, υπερκύκλωση, ενεργειακή ταυτότητα, περιβαλλοντική εκπαίδευση στην προσχολική τάξη, εκπαιδευτικό πρόγραμμα, αειφόρο νηπιαγωγείο, ώθηση, διάχυση περιβαλλοντικών μηνυμάτων.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ - ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα (σχεδιασμός, διεξαγωγή, αξιολόγηση) υλοποιήθηκε σε Νηπιαγωγείο των Αχαρνών Αττικής, με χρονικό σημείο έναρξης τον Οκτώβρη του 2016 και ολοκληρώθηκε τον Ιούνιο 2017. Συμμετείχαν 25 νήπια.

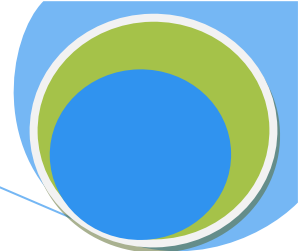
Μεθοδολογικά αξιοποιήθηκαν αρχές της Θεωρίας της Δραστηριότητας (Activity Theory) της κοινωνικο-πολιτισμικής προσέγγισης με έμφαση στην κοινωνική αλληλεπίδραση εντός πλαισίου και τα πολιτισμικά σύμβολα και εργαλεία. Οι δραστηριότητες σχεδιάστηκαν με βάση α) τη θεμελιώδη αρχή της νοηματοδότησης των πράξεων για τα παιδιά, με τέτοιον τρόπο ώστε οι δραστηριότητες να άπτονται των βιωμάτων και των ενδιαφερόντων τους, να συντελείται αλληλεπιδραστική εποικοδόμηση νέων γνώσεων σε προηγούμενες γνώσεις και εμπειρίες, με ταυτόχρονη την καλλιέργεια μαθησιακών κινήτρων και β) την εννοιολογική αλλαγή, μέσω γνωστικής σύγκρουσης, λαμβάνοντας υπόψιν τον διδακτικό μετασχηματισμό - αναπλαισίωση. Θέματα για τα οποία επιχειρήθηκε ερμηνεία είναι: “η ζωή στο δάσος”, “από το δέντρο στο χαρτί”, “απορρίμματα στο δάσος”, “διαχείριση απορριμμάτων”, στα οποία ενεπλάκησαν ήρωες παραμυθιών του δάσους π.χ. λύκος, κοκκινোসκουφίτσα, γουρούνι.

Πρόσφορα σχήματα - μορφές δραστηριοτήτων, αλλά και ταυτόχρονα εργαλεία είναι: οι αφηγήσεις, η δημιουργία ιστοριών με συνοχή, η δημιουργική γραφή, οι συζητήσεις στην ολομέλεια της τάξης, οι συνεντεύξεις, οι κατά ομάδες εργασίας δραστηριότητες, ήτοι οι “ομαδο-συνεργατικές” δραστηριότητες, οι κατασκευές και μοντελοποιήσεις, η δημιουργία σεναρίου και η σκηνοθεσία του, η παράσταση, η παραγωγή αφίσας.

Τέτοιου είδους δραστηριότητες διευκολύνουν τα παιδιά αφενός στη μεταξύ τους επικοινωνία και αλληλεπίδραση μέσα από αυθεντικές συνθήκες επικοινωνίας, αφετέρου στη συγκρότηση νοημάτων και ερμηνευτικής πλαισίωσης πραγμάτων - καταστάσεων μέσα από την καλλιτεχνική έκφραση.

Για τον σχεδιασμό του προγράμματος λήφθηκαν δημιουργικά υπόψιν ποικίλες θεωρητικές θέσεις και προσεγγίσεις, όπως π.χ. η Μάθηση μέσω Επίλυσης Προβληματικών Καταστάσεων (PBL- Problem-based Learning), η προσέγγιση της Γνωστικής Μαθητείας (Cognitive Apprenticeship), η Μάθηση μέσω Συνδέσεων (Anchored Instruction).

Σημειώνεται ότι οι αρχικά σχεδιασμένες δραστηριότητες αναδιαμορφώνονταν καθώς, αξιολογώντας διαμορφωτικά (Βελλοπούλου & Παπανδρέου, 2001) την πορεία του προγράμματος και λαμβάνοντας υπόψιν τις εναλλακτικές – πρώιμες ιδέες των νηπίων, προέκυπταν, εν είδει εγκιβωτισμού, νέες δραστηριότητες, τις οποίες θα μπορούσαμε να ονομάσουμε εγκιβωτισμένες, δημιουργώντας έτσι ενδιαφέρουσες αλληλένδετες δραστηριότητες, η μία μέσα στην άλλη.

1η δραστηριότητα. Εισαγωγικές έννοιες.

Εκκινώντας από το ρητό: “Αρχή παιδείσεως ή τῶν ὀνομάτων ἐπίσκεψις”² και με αφορμή μία σύντομης χρονικής διάρκειας παρουσίαση ppt, συζητήθηκε ένα σύνολο εννοιών, το οποίο αποτέλεσε το περιβαλλοντικό γλωσσάρι της τάξης και βοήθησε στην ανάδυση των σχετικών αντιλήψεων των συγκεκριμένων νηπίων υπό το σενάριο ότι τα παιδιά είναι μικροί περιβαλλοντολόγοι-ερευνητές. Η συζήτηση σημειώνεται ότι διήρκησε αρκετά, καθώς τα παιδιά κόμιζαν προς αναφορά και επεξεργασία, σχεδόν καθημερινά, νέες λέξεις, ορισμένες από τις οποίες καταγράφηκαν, σε **“λίστα-γλωσσάρι της φύσης”** και είναι:

ΦΥΣΗ / ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

ΡΥΠΑΝΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ / ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

ΔΑΣΟΣ / ΘΑΛΑΣΣΑ / ΛΙΜΝΗ / ΠΟΤΑΜΟΣ / ΕΛΟΣ

ΠΛΑΝΗΤΗΣ / ΓΗ

ΚΙΝΔΥΝΟΙ / ΑΠΕΙΛΕΣ

ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΗ- ΥΠΕΡΚΥΚΛΩΣΗ

ΒΙΟΔΙΑΣΠΩΜΕΝΟ ΥΛΙΚΟ

ΒΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΚΑΘΑΡΙΣΜΟΣ

ΛΥΜΑΤΑ/ ΟΞΙΝΗ ΒΡΟΧΗ / ΤΟΞΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ / ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΚΗΛΙΔΑ / ΕΝΤΟΜΟΚΤΟΝΑ

ΥΔΡΟΦΟΡΟΣ ΟΡΙΖΟΝΤΑΣ

ΧΛΩΡΙΔΑ / ΧΩΜΑ / ΑΝΑΠΤΥΞΗ / ΑΠΟΣΥΝΘΕΣΗ

ΠΑΝΙΔΑ / ΚΑΤΑΦΥΓΙΟ ΖΩΩΝ / ΦΩΛΙΕΣ

ΑΕΡΑΣ

ΠΥΡΚΑΓΙΑ

ΤΡΟΦΙΚΗ ΑΛΥΣΙΔΑ

Ξέχωρα τα παιδιά θέλησαν να καταρτίσουν **“λίστα από - ρήματα”** ή ρηματικές φράσεις που καταδεικνύουν “δράση” υπέρ του περιβάλλοντος, όπως:

ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΩ

ΠΕΡΙΟΡΙΖΩ

ΚΑΛΛΙΕΡΓΩ

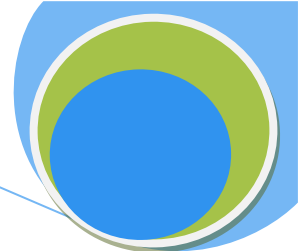
ΜΕΙΩΝΩ ΤΑ ΑΠΟΡΡΙΜΜΑΤΑ

ΚΑΤΑΝΑΛΩΝΩ ΛΙΓΟΤΕΡΟ

ΕΞΟΙΚΟΝΟΜΩ

ΑΝΑΚΥΚΛΩΝΩ

ΕΠΑΝΑΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΩ

ΑΞΙΟΠΟΙΩ

τα οποία σταδιακά συγκρότησαν μηνύματα περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης.

Ακολούθησε “**λίστα με απορρίμματα**”, όπως:

ΚΟΥΤΙ ΑΠΟ ΓΑΛΑ

ΚΟΥΤΕΣ ΔΗΜΗΤΡΙΑΚΩΝ

ΝΤΕΝΕΚΕΔΑΚΙΑ

ΧΑΡΤΟΚΟΥΤΑ

ΚΑΠΑΚΙΑ

ΠΕΡΙΤΥΛΙΓΜΑ

ΜΠΟΥΚΑΛΙΑ

ΧΑΡΤΙ ΤΟΥΑΛΕΤΑΣ

ΑΛΟΥΜΙΝΟΧΑΡΤΟ

ΒΑΖΑΚΙΑ

ΣΑΠΙΑ ΦΡΟΥΤΑ

ΔΟΧΕΙΑ ΑΠΟΡΡΥΠΑΝΤΙΚΩΝ

ΠΑΛΙΑ ΕΠΙΠΛΑ

ΑΧΡΗΣΤΕΣ ΣΥΣΚΕΥΕΣ

Η νηπιαγωγός ενίσχυσε την ιδέα της κατάρτισης λιστών, ώστε να συμπεριληφθούν στη συζήτηση έννοιες και προβλήματα που απασχολούσαν τους μικρούς περιβαλλοντολόγους-ερευνητές σε μια παράλληλη προσπάθεια διευρυμένης διερεύνησης της σκέψης των μικρών παιδιών. Μέσα από αυτές τις συζητήσεις, τις εννοιολογήσεις και τις συνεντεύξεις³ με ερωτήσεις ανοικτού τύπου (Μπιρμπίλη, 2008) (οι οποίες επιδέχονται πολλαπλές απαντήσεις και ερμηνείες) προέκυπταν σύντομες δραστηριότητες (σε συσχέτιση με δραστηριότητες οι οποίες αναπτύσσονταν για άλλες θεματικές ενότητες οι οποίες ήταν υπό παράλληλη επεξεργασία καθ' όλη τη διάρκεια της χρονιάς). Ορισμένες από αυτές ήταν π.χ. να γράψουν λέξεις σε καρτέλες και να κάνουν παιχνίδια γραμματικής ή φωνολογικής αναγνώρισης, να τιτλοφορήσουν με αυτές τις λέξεις ορισμένες ζωγραφιές τους, μακέτες από πλαστελίνη ή μικρές αφίσες περιβαλλοντικών μηνυμάτων (όπως: “Σώστε το δάσος”, “Ανακυκλώνω” ή “Κινδυνεύει...”).

Με προσέγγιση διαθεματική τα παιδιά επινοούσαν δραστηριότητες με συνάφεια και αλληλουχία, στοιχείο που ενδυναμώνει τη διάθεση και ορισμένων άλλων παιδιών με στάση ίσως πιο διστακτική.

Οι δραστηριότητες ανάπτυξης και νοηματοδότησης π.χ. της έννοιας “δάσος”, “χαρτί”, “απορρίμματα”, “ανακύκλωση” βοήθησαν στη συγκέντρωση υλικού που θα μπορούσε να

³ Με τις συνεντεύξεις-ανιχνεύσεις συγκεντρώθηκε υλικό το οποίο δύναται να αναλυθεί υπό το πρίσμα της “μεθόδου τριπλής εστίασης” της Rogoff (1998), που αναπτύσσεται στο τρίπτυχο: *προσωπική εστίαση-διαπροσωπική εστίαση-εστίαση πλαισίου αναφοράς*.

αποτελέσει υλικό έρευνας στο πεδίο της ερμηνείας εννοιών για τη φύση και το περιβάλλον, εξετάζοντας τις αντιλήψεις⁴ των παιδιών της προσχολικής ηλικίας (πρώιμες αντιλήψεις, εννοιολογική αλλαγή). Εξάλλου, η συλλογή των δεδομένων αυτών έδειχνε τον δρόμο που τα ίδια τα παιδιά ήθελαν να ακολουθήσουν, σε ροή δηλαδή κλιμακωτών και εγκιβωτιζόμενων δραστηριοτήτων με συνοχή. Οι πρώιμες αντιλήψεις των νηπίων είναι εξαιρετικά σημαντικές για τη γνωστική τους ανάπτυξη και θεωρείται απαραίτητο να λαμβάνονται υπόψιν κατά τον σχεδιασμό των σχετικών δραστηριοτήτων από τον / την εκπαιδευτικό ιδιαίτερα όταν εντοπίζονται ως γνωστικά εμπόδια. Η ανίχνευση των νοητικών αναπαραστάσεων (Parker, 2004) των παιδιών μπορεί να συντελέσει στην οικοδόμηση της επιστημονικής τους γνώσης για έννοιες των Φυσικών Επιστημών και στην προσέγγιση ερωτημάτων που σχετίζονται με μορφολογία, υλικότητα, αιτιότητα, όπως για παράδειγμα:

-Τι είναι το δάσος;

-Πώς παράγεται το χαρτί;

-Αναγνώριση της μορφολογίας και των ειδών χάρτου, ήτοι "Πώς είναι;" (Ποιοτική περιγραφή)

-Ταξινόμηση απορριμάτων με κριτήριο το υλικό τους, ήτοι "Τι είναι;"

-Πώς και γιατί τα απορρίμματα ρυπαίνουν;

Με βάση αυτά τα ερωτήματα τα οποία κατά την εξέλιξη του προγράμματος αποσκοπούσαν στην ανάδειξη των νοητικών αναπαραστάσεων των νηπίων, συγκροτήθηκαν εννοιολογικοί χάρτες με επίκεντρο διαφορετική κάθε φορά θεματική, όπως για παράδειγμα: *πώς είναι το δάσος ως οργανισμός, ο κύκλος ζωής των προϊόντων από την παραγωγή στην κατανάλωση και την απόρριψη των συσκευασιών, πού και πώς συντελείται η απόρριψη, πού καταλήγουν όλα αυτά τα υλικά και από πού και πώς προήλθαν, ο κύκλος ζωής του χαρτιού, του γυαλιού και άλλα επιμέρους θέματα.*

Συγκεκριμένα, για την νοηματοδότηση της λέξης "δάσος" αξιοποιήθηκε, κατόπιν συζήτησης, από τα παιδιά η τεχνική της μοντελοποίησης, καθώς προέβησαν σε δισδιάστατες και τρισδιάστατες αναπαραστάσεις, μία εκ των οποίων ήταν δημιουργία μοντέλων από πλαστελίνη.

2η δραστηριότητα: Ανάγνωση παραμυθιών / ιστοριών και βιωματικές δραστηριότητες με θέμα την ανακύκλωση, τα απορρίμματα και το περιβάλλον.

Η ολομέλεια της τάξης ασχολήθηκε με βιβλία που πραγματεύονται θέματα σχετικά με την ανακύκλωση, την καθαριότητα, τη δεύτερη ευκαιρία που μπορεί να δοθεί στα υλικά απόρριψης. Τα παιδιά χάρηκαν πολύ τις δραστηριότητες που ακολούθησαν, εφόσον μπήκαν στη διαδικασία να εκφράσουν τις ιδέες και τα συναισθήματά τους για τους ήρωες των αφηγήσεων, να δημιουργήσουν διαφορετικές εκδοχές του τέλους στις ιστορίες, υιοθετώντας αίσιο ή δυσάρεστο τέλος σε μια προσπάθεια σύνδεσης αιτίου-αιτιατού και κατανόησης των συνεπειών της εκάστοτε περιβαλλοντικής συμπεριφοράς. Οι ιστορίες ζωντάνεψαν με δραματοποίηση, δημιουργία διαλόγων, κατασκευή χειροποίητων βιβλίων.

3η δραστηριότητα: ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΗ: "Πώς, πότε και γιατί ...με τα ίδια μας τα χέρια"

Η δραστηριότητα αυτή αναπτύχθηκε με βάση τις ιδέες των παιδιών για τον κύκλο ζωής του χαρτιού. Μετά την συλλογή και την *ομαδοποίηση-ταξινόμηση με κριτήριο* (Κωνσταντίνου κ.ά., 2004) το υλικό ποικίλων μορφών χαρτιού π.χ. από κουτί δημητριακών, χαρτί κουζίνας, ρολό

⁴ Για τις αντιλήψεις μικρών παιδιών σχετικά με τους οργανισμούς στο περιβάλλον τους και την επίδραση του ανθρώπου στη φύση π.χ. αντιλήψεις για το δάσος και τη διαχείριση απορριμάτων βλ. Ζόγκτζα, 2006, σ.138.

χαρτιού τουαλέτας, χαρτονένιες αβγοθήκες κλπ, οργανώθηκε εργαστήριο ανακύκλωσης εντός της τάξης. Χρησιμοποιήθηκε χειροκίνητη τεχνική τεμαχισμού των χαρτιών, μουλιάσματος σε δοχείο με ζεστό νερό, σύνθλιψης με τα χέρια, στραγγίσματος, ζυμώματος και δημιουργίας χαρτιού με έντονη υφή, κατάλληλου ως καμβά ζωγραφικής και πρώτη ύλη για χειροτεχνίες. Δεν χρησιμοποιήθηκαν μηχανήματα (αναδευτήρας ή μπλέντερ) ή εργαλεία - παρά μόνο μερικώς στο τελικό στάδιο, ένα ρολό τυπώματος για πιο λεία υφή- με σκοπό να βιώσουν τα παιδιά με τα ίδια τα χέρια τους όλα τα στάδια παραγωγής χειροποίητου ανακυκλωμένου χαρτιού.

Ακολούθησε συζήτηση σχετικά με την ενέργεια, το ενεργειακό αποτύπωμα και τη διαχείριση πόρων (υλικών και ανθρώπινων) που απαιτούνται για την ανακύκλωση χάρτου και οι ιδέες των παιδιών καταγράφηκαν.

Η έμφαση της δραστηριότητας αυτής δόθηκε στα “χέρια”, όχι μόνο για να είναι βιωματική η διαδικασία και να αποτελέσει έναυσμα για περαιτέρω αξιοποίηση, αλλά και για να γίνει ξεκάθαρο ότι η ανακύκλωση δεν είναι μόνο υπόθεση των βιομηχανικών μονάδων ανακύκλωσης. Δύναται να αφορά και άλλους φορείς. Μπορεί να γίνει προσωπική υπόθεση, συλλογική, οικιακή, στην εκδοχή της “πράσινης” επιχειρηματικότητας για άτομα, σχολικές ομάδες, οικογένειες, πολιτιστικούς φορείς κλπ.

4η δραστηριότητα: ΥΠΕΡΚΥΚΛΩΣΗ, δημιουργίες από άχρηστα υλικά.

Για να κυλήσει ομαλά αυτή η εργαστηριακού τύπου εικαστική δραστηριότητα τα νήπια πρότειναν να εργαστούν σε ομάδες αξιοποιώντας άχρηστο υλικό το οποίο συγκεντρώθηκε και ταξινομήθηκε από τα ίδια. Έθεσαν ως στόχο να δημιουργήσουν, ανά ομάδα, διαφορετικές τρισδιάστατες αναπαραστάσεις (μορφές, μακέτες, προσομοιώσεις) με ρήτρα τη χρήση μόνο πέντε υλικών και να τις εκθέσουν ως προϊόντα χρηστικά (“πολυόροφες μολυβοθήκες για στενά γραφεία”, καραμελοθήκες) και διακοσμητικά (γλυπτές μορφές, “αγαλαμπίδια”).

5η δραστηριότητα: Παρουσιάσεις και προβολή βίντεο για τη διαχείριση απορριμμάτων και την ανακύκλωση.

Κατά την δραστηριότητα αυτή, τα παιδιά παρακολούθησαν με ενδιαφέρον το σχετικό υλικό και ακολούθησε συζήτηση, καταγραφή προβληματισμών που προέκυψαν και δισδιάστατες αναπαραστάσεις.

6η δραστηριότητα: Δημιουργία σεναρίων με σχετικό θέμα.

Οι μαθητές οργανώθηκαν ως εθελοντές σεναριογράφοι και σκηνοθέτες σε μία ομάδα τεσσάρων ατόμων. Συζήτησαν και παρουσίασαν εναλλακτικά σενάρια διαχείρισης απορριμμάτων με συζήτηση και παιχνίδια ρόλων. Παράδειγμα σεναρίου: τα παιδιά είναι αρχαιολόγοι εναλίων αρχαιοτήτων και ανακαλύπτουν “στο βυθό της θάλασσας άχρηστα υλικά” (τσουγκράνες, ντενεκεδόκουτα, σπασμένες κεραμικές γλάστρες) μπερδεμένα με σκαριά αρχαίων ναυαγίων και αρχαιολογικά ευρήματα (αμφορείς, αγάλματα, μεταλλικοί μηχανισμοί και εργαλεία) που χρειάζεται να ανασυρθούν. Η προβληματική κατάσταση που απασχόλησε τα παιδιά είναι⁵ : Πώς βρέθηκαν όλα αυτά τα “άχρηστα πράγματα” στον βυθό; Πώς οι αρχαιολόγοι και οι δύτες θα ξεχωρίσουν το χρήσιμο υλικό από το άχρηστο; Πώς θα μετακινηθούν και προς ποια κατεύθυνση τα “σκουπίδια”; Μπορούν να ανακυκλώσουν τα “σάπια κουτιά” και να κάνουν “καλλιτεχνήματα”; Πώς μπορούν οι κάτοικοι της πλησιέστερης περιοχής να απομακρύνουν τις φερτές ύλες; Ποιοι επαγγελματίες θα πρέπει να είναι “φύλακες” στη θάλασσα για να μην απορρίπτεται άχρηστο υλικό; “Οι θαλασσοφύλακες;” Πώς ο βυθοκόρος⁶ στις υποβρύχιες ανασκαφές δεν “θα βουλώσει από τα σκουπίδια;” “Πώς οι άνθρωποι θα καταλάβουν ότι τα απορρίμματα στον βυθό βλάπτουν την υποθαλάσσια ζωή;”

Οι υπόλοιποι μαθητές αποπειράθηκαν να αξιολογήσουν με επιχειρηματολογία αυτές τις ιδέες, τις υποθέσεις που διατυπώθηκαν και τοποθετήθηκαν στον χώρο παράγοντας λόγο, οριοθετώντας συμπεριφορές, ερμηνεύοντας ρόλους, προτείνοντας λύσεις.

7η δραστηριότητα: Ανακύκλωση, spolia και μουσειακή εκπαίδευση

Είναι γνωστό ότι το πρόγραμμα σπουδών για την προσχολική είναι ευέλικτο και οι εκπαιδευτικοί του νηπιαγωγείου έχουν την ευκαιρία να αξιοποιήσουν το μουσειακό απόθεμα στην κατεύθυνση της ενδυνάμωσης της επαφής των νηπίων με το μουσείο με ποικίλους τρόπους (Δεληγιαννίδη, 2015). Η εκπαιδευτικός της τάξης ετοίμασε και πρόβαλε στα παιδιά μια παρουσίαση ppt με εικόνες από δράσεις ορισμένων μουσείων για το θέμα της ανακύκλωσης και υπερκύκλωσης.

Η συζήτηση αναπτύχθηκε περαιτέρω με βαρύτητα στις πρακτικές ανακύκλωσης και αξιοποίησης υλικών σε δεύτερη χρήση, οι οποίες είναι ορατές σε αρχαιολογικά ευρήματα, μνημεία και αρχιτεκτονικά μέλη. Ορισμένα από αυτά είναι π.χ. ναοί στους οποίους έχουν χρησιμοποιηθεί ως οικοδομικό υλικό τμήματα από προγενέστερους ναούς, από γλυπτικό διάκοσμο, διάφορα σπαράγματα / spolia, κεραμικά αντικείμενα καθημερινής χρήσης. Μαρμάρινες επιγραφές ή επιτύμβιες στήλες επίσης έχουν εντοιχισθεί σε ρωμαϊκές κατοικίες, κλπ. Σημαντικό και χαρακτηριστικό παράδειγμα αρχιτεκτονικής επανάχρησης σπαραγμάτων στη σύγχρονη εποχή είναι έργα του Πικιώνη, όπου ετερόκλητα θραύσματα από διαφορετικές εποχές συνθέτουν μία εξαιρετικά ενδιαφέρουσα μεταφορά της εικόνας του *παλίμψηστου* κειμένου, που υποβάλλει την πόλη σε νέες αναγνώσεις.

5 Χρησιμοποιούνται επί λέξει χαρακτηριστικές εκφράσεις των νηπίων.

6 Πλωτός αναρροφητικός εκσκαφέας – αμμοληπτικό που χρησιμοποιείται σε υποβρύχιες ανασκαφές.

Επίσης, παρουσιάστηκαν παραδείγματα της λεγόμενης Τέχνης της Ανακύκλωσης (Trash Art) όπως αυτά έχουν κατασκευασθεί και εκτεθεί σε γκαλερί, μουσεία κλπ.

8η δραστηριότητα: Εκπαιδευτική ρομποτική. “Η μέλισσα μαθαίνει για την ανακύκλωση”

Αγαπημένο παιχνίδι των παιδιών τα τελευταία χρόνια, η προγραμματιζόμενη με γλώσσα LOGO ρομποτική μέλισσα BEE BOT, εντάχθηκε δυναμικά στο πρόγραμμα υποστηρίζοντας δραστηριότητες για την ανακύκλωση. Το γνωστό ρομποτάκι δαπέδου δέχεται και εκτελεί απλές εντολές κάνοντας βήματα με συγκεκριμένο προσανατολισμό, σύμφωνα με τον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά την προγραμματίζουν.

Η μέλισσα-ρομπότ στο παιχνίδι αυτό έλαβε ρόλο εκπαιδευόμενου στη διαδικασία της ανακύκλωσης. Κάθε παίκτης ρίχνοντας το ζάρι επέλεγε την αντίστοιχη με τον αριθμό που έφερε η ζαριά κάρτα με οδηγίες για τα βήματα της μέλισσας, η οποία, αρχικά, έπρεπε να συλλέξει (εικονικά) υλικά προς ανακύκλωση (π.χ. μπουκάλια, χαρτί, ντενεκεδόκουτα) στις διάφορες στάσεις της. Το παιδί προγραμματίζει το ρομποτάκι να εκτελέσει τα σωστά βήματα τύπου “εμπρός-πίσω” ή “δεξιά-αριστερά” για να φθάσει στον προορισμό του. Σε δεύτερη φάση, η μέλισσα έπρεπε να ακολουθήσει τον κύκλο της χειροποίητης ανακύκλωσης από τη συγκέντρωση παλαιοχαρτού στον μπλε κάδο, στην διαλογή, τον τεμαχισμό, την διάσπαση των ινών-πολτοποίηση, στο στρώσιμο και το στέγνωμα.

Δραστηριότητα κορύφωσης του προγράμματος: Θεατρική σπουδή με χειροποίητες θεατρικές κούκλες τύπου μάπετ.

Η αξιοποίηση της θεατρικής έκφρασης στη μαθησιακή διαδικασία ενισχύει το στοιχείο της προσωπικής και ομαδικής έκφρασης, του βιώματος και της εποπτείας. Τα παιδιά σταδιακά καθίστανται ικανά να εξοικειώνονται με επικοινωνιακές διαδικασίες οι οποίες παρέχουν αυθεντικές καταστάσεις συνεργασίας, σκηνοθεσίας, καλλιέργειας εκφραστικών εργαλείων και χρήσης του λόγου. Ιδιαίτερη σημασία έχει η αξιοποίηση της κούκλας κατά τη θεατρική πράξη είτε

με χρήση της από τον ίδιο τον εκπαιδευτικό είτε από τα παιδιά. Το κουκλοθέατρο έχει θεωρηθεί ως ένας προνομιούχος τρόπος εξωτερίκευσης του εσωτερικού κόσμου του ατόμου, ένα μέσο όπου “καθετί γίνεται πιθανό” (Άλκηστις, 1992) .

Η δραστηριότητα αναπτύχθηκε σε τέσσερις φάσεις:

Α΄ΦΑΣΗ: ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΚΑΙ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΟΥ ΜΕ ΡΙΜΑ⁷

Παρουσίαση - απαγγελία παραμυθιού με χιουμοριστικά στιχάκια που έφτιαξε η νηπιαγωγός. Τα νήπια θέλησαν να αναλύσουν την ιστορία και να την αναδιηγηθούν, ενώ ορισμένα προσπάθησαν να αποστηθίσουν τα στιχάκια ή να τα τραγουδήσουν.

Το κείμενο, όπως το ερμήνευσαν τα νήπια, συνέθετε μια υπόθεση με στοιχεία του παραμυθιού της “Κοκκινোসκουφίτσα”⁸, μερικώς ανατρεπτική, όπου η ηρωίδα κάνει πικ-νικ στο δάσος και, μη έχοντας τη δέουσα συμπεριφορά, απορρίπτει εκεί τα σκουπίδια της χωρίς να το συνειδητοποιεί. Ο καλός και οικολόγος λύκος παρέα με τον φίλο του το γουρούνι παρατηρούν τις κινήσεις αυτές του κοριτσιού και κάνουν την παρέμβασή τους με ξεκάθαρα μηνύματα. Αναφορά γίνεται όχι μόνο στα απορρίμματα που αφήνει στο δάσος η ηρωίδα, αλλά και στη σπατάλη νερού, την εναπόθεση παλαιών συσκευών και φθαρμένων επίπλων μέσα στο δάσος, σαν να ήταν χώρος συγκέντρωσης άχρηστου υλικού, “σκουπιδότοπος” – όπως σχολίασαν τα παιδιά. Το γουρούνι, επιφορτισμένο με το καθήκον της προστασίας του δάσους, αναλαμβάνει να φέρει κάδους συλλογής απορριμάτων με σκοπό την άμεση διαχείρισή τους. Στο παραμύθι αυτό γίνεται αναφορά σε πρακτικές όπως: ανακύκλωση, υπερκύκλωση, κομποστοποίηση, επαναχρησιμοποίηση, ανάληψη δράσης με οικολογική σκέψη.

Β΄ΦΑΣΗ: ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΣΜΟΙ ΜΕ ΥΛΙΚΑ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΚΟΥΚΛΟΘΙΑΣΟΥ

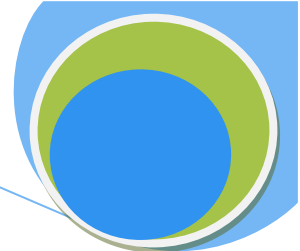
Με αφορμή το παραμύθι, προέκυψε η ιδέα για αξιοποίηση του αφρώδους υλικού ενός παλιού καναπέ. Τα παιδιά με την υποστήριξη της νηπιαγωγού προέβησαν σε πειραματισμούς για κατασκευή ηρώων-κουκλών τύπου μάπετ. Η κατασκευή κουκλοθιάσου στο στάδιο της γλυπτικής σε αφρώδες υλικό (κλασικό αφρολέξ) έγινε κατά κύριο λόγο από τη νηπιαγωγό. Τα παιδιά βοήθησαν διαμορφώνοντας με το ψαλίδι μικρά τεμάχια αφρώδους υλικού τα οποία έγιναν μάτια, μύτες κλπ. Επίσης, συμμετείχαν στην παρασκευή-ανάμειξη των χρωμάτων και έδωσαν τις ιδέες τους στη σταδιακή διαμόρφωση της κάθε φιγούρας δοκιμάζοντας διάφορες εκδοχές των μαλλιών και της απόδοσης των χαρακτηριστικών του προσώπου. Το μέγεθος του κεφαλιού της κάθε κούκλας αποφασίστηκε με βάση το σώμα που υποτίθεται ότι θα κατασκευαζόταν μετά τις πρώτες πρόβες των παιδιών. Τελικά, στην πορεία αυτό άλλαξε, εφόσον τα νήπια αφενός δεν ήθελαν να καθυστερήσουν άλλο τους πειραματισμούς και την τελική παράσταση και αφετέρου θεώρησαν ότι το χέρι του κουκλοχειριστή ήταν μια καλύτερη εκδοχή ως σώμα της κούκλας.

Η θεώρηση αυτή θεμελιώθηκε στο επιχείρημά τους ότι τα χέρια των ανθρώπων είναι αυτά που φτιάχνουν και κάνουν την κούκλα να μιλά, τα χέρια είναι που θα κινήσουν τα “νήματα” στις διαδικασίες υπέρ της ανακύκλωσης - και προφανώς της διάχυσης των οικολογικών μηνυμάτων - άρα είναι προτιμότερο να είναι ξεκάθαρη αυτή η ερμηνεία, δηλωτική της άποψης ότι “όλα τα κάνει ο άνθρωπος με τα ίδια του τα χέρια: και τα καλά και τα κακά”⁹. Η κούκλα, επομένως, αποκτά εδώ συμβολισμό ως προέκταση του ανθρώπου και θεωρούμε ότι αυτό είναι ένα από τα πολύ δυνατά σημεία του προγράμματος αυτού.

7 Παιχνίδια με τις λέξεις: ρίμα, ρήμα-ρήματα, απορρίμμα-απορρίμματα.

8 Η αναφορά του ονόματος “Κοκκινোসκουφίτσα” αποτελεί ερμηνεία των ίδιων των παιδιών, δεν έχει διατυπωθεί ρητά από το κείμενο και πηγάζει από τις συνδέσεις τους με βάση στοιχεία πλαισίου: δάσος, λύκος, κόκκινο σκουφί, γιαγιά κλπ. Αργότερα, κάποιο παιδί πρότεινε να την ονομάσουν “Κοκκινο-σκουπιδίτσα”.

9 Ακριβής διατύπωση νηπίου.

Γ΄ΦΑΣΗ: ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΣΠΟΥΔΗ-ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΣΜΟΙ

Τα νήπια σχημάτισαν αυτόβουλα ομάδες με κριτήριο τη συνεργατική διάθεση και ίσως την βέλτιστη θεατρική έκφραση. Οι ομάδες είχαν ως έργο να ετοιμάσουν τα λόγια τους, το κείμενο δηλαδή του παραμυθιού σε πεζό λόγο, αναδιαμορφωμένο και περισσότερο αναλυτικό, καθώς και το να ερμηνεύσουν τον κάθε ήρωα, ο καθένας με τον τρόπο του, να καθορίσουν την κινησιολογία, τις εκφράσεις, τις τοποθετήσεις. Για να καταλήξουν, πειραματίστηκαν όρθιοι και καθιστοί, πίσω από τη σκηνή ή / και στο τραπέζι, άλλοτε χωρίς σκηνή¹⁰, άλλοτε μέσα κι έξω από την αίθουσα διδασκαλίας, ακόμα και στο σπίτι, μπροστά σε καθρέπτη. Οι ποικίλοι αυτοσχεδιασμοί βοήθησαν τα παιδιά να “κατασκευάσουν”, να εξερευνήσουν και να αναπτύξουν δημιουργικά τους χαρακτήρες, να πειραματιστούν με φωνές, επίπεδα έντασης φωνής και διαφοροποίηση ηρώων, κινήσεις, νεύματα, έξυπνες ατάκες, να προσπαθήσουν να παράγουν μία παράσταση όσο πιο άρτια, στο μέτρο του εφικτού, αισθητικά και δραματουργικά. Η επικοινωνία και η καλλιέργεια της αυτενέργειας των παιδιών ήταν από τους βασικούς στόχους σε επίπεδο δεξιοτήτων. Η συναισθηματική έκφραση κατά την εμφύχωση των χαρακτήρων καθώς τα παιδιά δάνειζαν στοιχεία του εαυτού τους στην κούκλα, έγινε αντικείμενο συζήτησης που υποστήριξε τη διαμόρφωση της θεατρικής σπουδής. Διασύνδεση του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος και κατανόηση της αλληλεξάρτησης των δύο, απαραίτητη ώστε τα νήπια να μπορέσουν να εκφράσουν τα μηνύματα που ουσιαστικά απασχόλησαν τους χαρακτήρες και όχι να αναπαράγουν έτοιμα μηνύματα, πραγματοποιήθηκε μέσα από συζητήσεις με διάρκεια.

Ορισμένες πρόβες πραγματοποιήθηκαν ατομικά, άλλες ομαδικά. Βιντεοσκοπήθηκαν με σχόλια (αναπόφευκτα) των θεατών οι οποίοι παρείχαν διαμορφωτική αξιολόγηση και προβλήθηκαν αρκετές φορές για το σύνολο της τάξης.

Δ΄ΦΑΣΗ: ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ

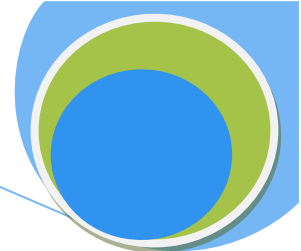
Στην τελευταία φάση πραγματοποιήθηκε παράσταση με προσκεκλημένο κοινό την Α΄ τάξη του συστεγαζόμενου Δημοτικού Σχολείου στο πλαίσιο του προγράμματος μετάβασης από το νηπιαγωγείο στο δημοτικό. Βεβαίως, το θέμα είχε “διαρρεύσει” μερικές μέρες νωρίτερα, αφού κάποιος μαθητής μεγαλύτερης τάξης ήρθε στο νηπιαγωγείο και ρώτησε με ενθουσιασμό: “Πού είναι εκείνη η αστεία Κοκκίνοσκουφίτσα που πετάει σκουπίδια στο δάσος;”

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το πρόγραμμα είχε μεγαλύτερη διάρκεια από ό,τι αναμενόταν, εφόσον προέκυπταν συνεχώς νέες προς υλοποίηση ιδέες - φαινόμενο σύνηθες με τέτοιου είδους προγράμματα στην προσχολική τάξη. Σημειώνεται ότι συμπεριέλαβε πολλές ακόμα μικρές δραστηριότητες που “ξεπηδούσαν” απρόσμενα. Ο κύκλος αυτός, όντας τόσο εμπλουτισμένος, δεν θα έκλεινε αν η διδακτική χρονιά δεν εξέπνεε. Η δραστηριότητα κορύφωσης ήταν η μεγαλύτερη προσδοκία για όλα τα παιδιά, ήταν αυτό που περίμεναν: απολαυστική και με νόημα. Θεωρούμε ότι ο εκπαιδευτικός οφείλει να υποστηρίζει δυνατές, απολαυστικές και με νόημα δραστηριότητες και να συμβάλλει στη βίωση αξέχαστων στιγμών. Είναι προσφορά για τον ίδιο και τα παιδιά.

Θεωρούμε ότι τα μηνύματα αυτά, μετά από αυτές τις δραστηριότητες και για την συγκεκριμένη σχολική ομάδα που έζησε όλο αυτό, δεν θα σταματήσουν να διαχέονται και να ανακυκλώνονται.

10 ορίζοντας το σώμα ως σκηνή, το οποίο “οφείλει να μην ανταγωνίζεται” τη θεατρική κούκλα, σύμφωνα με την Παρούση (2012).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Άλκηστις, (1992), *Κουκλο-θέατρο σκιών*, Αθήνα: Ελλ. Γράμματα

Βελλοπούλου, Α. & Παπανδρέου, Μ. (2001). Οι φυσικές επιστήμες στο νηπιαγωγείο. Και μετά τον πειραματισμό τι; Αξιολόγηση ενός εκπαιδευτικού προγράμματος για τη διδασκαλία του χρόνου, Στο Κ. Ραβάνης (Επιμ.), *Η μύηση των μικρών παιδιών στις φυσικές επιστήμες* (σσ.149-155). Πάτρα

Δεληγιαννίδη, Β. (2015). Η μουσειακή εκπαίδευση στην προσχολική ηλικία. Πρακτικές στη συνάντηση μουσείου-νηπιαγωγείου, Στο Μ. Μούλιου (επιμ.), *Τα μουσεία και η μουσειολογία στη σύγχρονη κοινωνία. Νέες προκλήσεις, νέες σχέσεις*, περ. Αρχαιολογία και Τέχνες, 19/01/15

Ζόγκζα, Β., (2006). *Η βιολογική γνώση στην παιδική ηλικία. Ιδέες των παιδιών και διδακτικές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Μεταίχμιο

Κωνσταντίνου, Κ., Φερωνύμου, Γ., Νικολάου, Χρ. & Κυριακίδου, Ε. (2004). *Οι φυσικές επιστήμες στο νηπιαγωγείο. Βοήθημα για τη νηπιαγωγό*. Λευκωσία: Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού Κύπρου

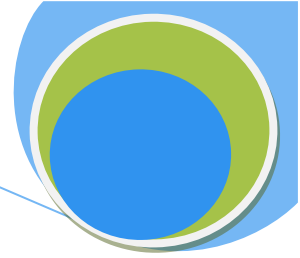
Μπιρμπίλη, Μ. (2008). *Προς μια παιδαγωγική του διαλόγου. Η σημασία και ο ρόλος των ερωτήσεων στην προσχολική εκπαίδευση*. Αθήνα: Gutenberg

Παρούση, Α. (2012), *Κουκλοθέατρο στην Εκπαίδευση. Εκπαίδευση στο κουκλοθέατρο*. Αθήνα: Πλέθρον

Parker, J. (2004). Knowledge and Understanding. In J. Sharp (ed.), *Developing primary science* (pp.19-32). Exeter: Learning Materials Ltd.

Rogoff, B. (1998). Cognition as a collaborative process. In W. Damon (ed.), *Cognition, perceptions and language. Handbook of child philosophy* (pp. 679-744). NY: Wiley and sons, Inc.

2^ο Νηπιαγωγείο Μαρκοπούλου Ωρωπού

Συγγραφή εργασίας: **Ελευθερία Στουπάκη**

Εκπαιδευτικοί που υλοποίησαν το πρόγραμμα: **Ελευθερία Στουπάκη**

e-mail επικοινωνίας: eleftheritsa0304@gmail.com

Δραστηριότητα:

Πλαστικά μπουκάλια ως ποτιστήρια: μία αφορμή για ένα πείραμα φυσικής

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας/δράσης: Την περίοδο του φυτέματος (άνοιξη) στην αυλή μας, συγκεντρώσαμε πλαστικά μπουκάλια και δοχεία (από απορρυπαντικά, μαλακτικά και απιονισμένο νερό) με την συμμετοχή των γονέων και σκεφτήκαμε πού θα μπορούσαμε να τα χρησιμοποιήσουμε. Με αφορμή ένα πείραμα κάποια έγιναν ποτιστήρια και κάποια άλλα έγιναν γλάστρες και ταΐστρες πουλιών. Φυτέψαμε στην αυλή μας σποράκια που συλλέξαμε με τη συμμετοχή των γονέων. Ως χώμα χρησιμοποιήσαμε χώμα που είχαμε στον κομποστοποιητή (Εικόνα 2). Ως γλάστρες, χρησιμοποιήσαμε πλαστικά μπουκάλια διαφόρων μεγεθών, λάστιχα αυτοκινήτου και άχρηστες παλιές γλάστρες. (Εικόνες 1 και 2).

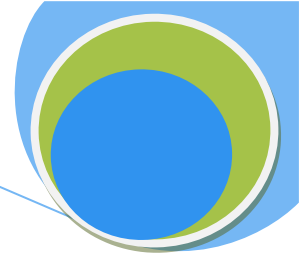
Στόχοι: Κύριος στόχος, η υπερκύκλωση των πλαστικών μπουκαλιών με στόχο την πρακτική τους διάσταση. Μέσα στη διαδικασία εμπλέξαμε και τις φυσικές επιστήμες μέσω ενός πειράματος.

Υλικά: Πλαστικά μπουκάλια

Διάρκεια: Το πότισμα γινόταν καθημερινά τους μήνες της άνοιξης και το καλοκαίρι.

Αναλυτική περιγραφή: Αφού συλλέξαμε μπουκάλια διαφόρων μεγεθών, σκεφτήκαμε με τα παιδιά άλλες πιθανές τους χρήσεις. Τα παιδιά πρότειναν να γίνουν ποτιστήρια και η νηπιαγωγός να γίνουν γλάστρες και ταΐστρες για τα πουλιά. Αφού κόψαμε κάποια μπουκάλια, τα διαμορφώσαμε ως ταΐστρες. Κάποια άλλα τα κόψαμε στη μέση και φτιάξαμε γλάστρες. Αυτά που περίσσεψαν τα κάναμε ποτιστήρια. Αφού η νηπιαγωγός έθεσε το ερώτημα πώς θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ως ποτιστήρια, τα παιδιά είπαν ξεβιδώνοντας το καπάκι και χύνοντας το νερό. Η νηπιαγωγός όμως, τους επισήμανε ότι η ορμή του νερού πιθανότατα να έσπαγε τους βλαστούς των σπόρων. Η ομάδα προβληματίστηκε και τότε η νηπιαγωγός ξεκίνησε το πείραμα με το μπουκάλι.

Αφού έκανε μικρές τρύπες στον πάτο ενός μπουκαλιού και έβαλε μέσα νερό, χωρίς να την δουν τα παιδιά, σφράγισε καλά το καπάκι. Στην παρεούλα με τα παιδιά, αφού έβαλε μια λεκάνη από κάτω από το μπουκάλι, έδειξε το μπουκάλι στα παιδιά. Είδαν ότι δεν έπεφτε νερό. Όταν όμως η νηπιαγωγός ξεβίδωνε το καπάκι, το νερό άρχιζε να πέφτει. Η νηπιαγωγός συζήτησε για αυτό το φαινόμενο και τους εξήγησε ότι η ατμοσφαιρική πίεση από έξω είναι μεγαλύτερη από ότι μέσα (όσο είναι βιδωμένο το καπάκι) διότι μέσα υπάρχει κενό αέρος. Το πιέζει από έξω ο αέρας (τον πάτο με τις τρύπες) και το νερό δεν μπορεί να βγει. Όταν όμως ανοίγουμε το καπάκι, μπαίνει αέρας, εξισώνονται οι δύο ατμοσφαιρικές πιέσεις (στον πάτο με τις τρύπες και από πάνω, που τώρα έχει εισέλθει αέρας) και λόγω της βαρύτητας το νερό πέφτει. Το πείραμα εντυπωσίασε τα παιδιά με αποτέλεσμα να θέλουν να το χρησιμοποιούν ως ποτιστήρι κυρίως για τους σπόρους, που τα βλαστάρια τους ήταν μικρά και ευαίσθητα. Το νερό που έπεφτε από τις τρύπες έμοιαζε με αυτό της βροχής και έτσι τα βοηθούσε πολύ ώστε να εστιάσουν σωστά εκεί που ήθελαν να ποτίσουν (εικόνα 3).

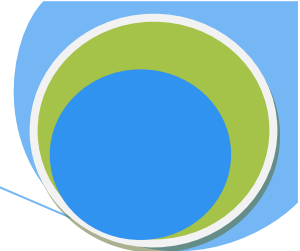
Εικόνα 1: Γλάστρες από πλαστικά μπουκάλια και λάστιχα.

Εικόνα 2: Κομποστοποιητής και γλάστρες από πλαστικά μπουκάλια.

Εικόνα 3: Το μπουκάλι ως ποτιστήρι και το μπουκάλι ως γλάστρα που ποτίζεται.

2ο Νηπιαγωγείο Ραφήνας

Συγγραφή εργασίας: **Σοφία Πανταζίδου**

Εκπαιδευτικοί που υλοποίησαν το πρόγραμμα: **Σοφία Πανταζίδου (Π.Ε. 61), Πηνελόπη Χατζηπολυχρονίου (Π.Ε. 60), Άννα Νικολακούλη (Π.Ε. 60), Μαρία Δαμασκηνάκη (Π.Ε. 60)**

e-mail επικοινωνίας: pantazidous@yahoo.com

Δραστηριότητα:

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΕΠΙΔΑΠΕΔΙΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ ΜΕ ΘΕΜΑ ΤΗΝ ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΗ

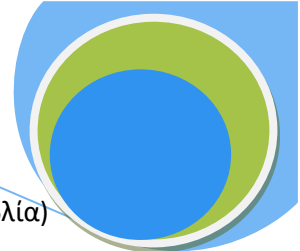
Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας: Οι μαθητές μαζί με τις νηπιαγωγούς, αφού επεξεργάστηκαν το θέμα της ανακύκλωσης μέσα από πολλές δραστηριότητες, δημιούργησαν ένα μεγάλο επιδαπέδιο παιχνίδι. Διατήρησαν τη βασική φόρμα ενός επιτραπέζιου παιχνιδιού- τύπου φιδάκι, όρισαν τους κανόνες του παιχνιδιού, επιμελήθηκαν τη διακόσμηση και έγιναν δοκιμές ως προς τη διάταξη στην επιφάνεια του παιχνιδιού. Αφού οι μαθητές έπαιξαν αρκετά με το παιχνίδι και έγιναν οι απαραίτητες διορθώσεις, το νηπιαγωγείο συμμετείχε με αυτό στο μαθητικό φεστιβάλ του δήμου. Μαθητές και επισκέπτες από διαφορετικά σχολεία και ηλικιακές ομάδες έλαβαν μέρος στο παιχνίδι το οποίο φάνηκε να έχει απήχηση και σε μεγαλύτερα παιδιά. Θεωρούμε ότι ιδιαίτερα σημαντικοί παράγοντες στην επιτυχία του παιχνιδιού ήταν η ποικιλία των δράσεων που συνέβαιναν κατά τη διάρκεια καθώς και το καθεαυτό είδος του επιδαπέδιου παιχνιδιού, όπου τα ίδια τα άτομα έγιναν τα πιόνια.

Στόχοι:

- * Σύνδεση του θέματος της ανακύκλωσης με όσο το δυνατό περισσότερες μαθησιακές περιοχές του Αναλυτικού Προγράμματος.
- * Δημιουργία ενός ευχάριστου και εναλλακτικού τρόπου θέασης της Ανακύκλωσης- “Όταν η ανακύκλωση γίνεται παιχνίδι”
- * Συμμετοχή σε μια δημόσια δράση. Οι μαθητές να μοιραστούν τη δημιουργία τους με άλλους ανθρώπους εκτός του στενού σχολικού πλαισίου.

Υλικά:

- πλαστικός μουςαμάς
- κολλητική ταινία
- εικόνες με υλικά που ανακυκλώνονται (εκτυπωμένες από τον υπολογιστή)

- διάφανη αυτοκόλλητη μεμβράνη (αυτή που χρησιμοποιούμε για να “ντύσουμε” τα βιβλία)

Διάρκεια: 1 μήνας

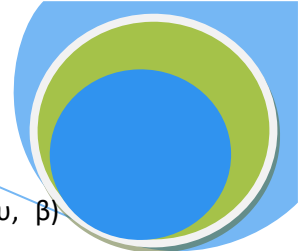
Αναλυτική περιγραφή:

Στην ενότητα αυτή θα περιγράψουμε την πορεία για την κατασκευή του παιχνιδιού καθώς και τους κανόνες του.

Στο νηπιαγωγείο από την αρχή της χρονιάς οι μαθητές εισάγονται στο ζήτημα της ανακύκλωσης και της επανάχρησης των υλικών. Σε κάθε αίθουσα διατηρείται ειδικός κάδος για ανακυκλώσιμα υλικά (χαρτί και πλαστικό) και οι μαθητές παροτρύνονται να καθαρίζουν και να τοποθετούν διάφορες συσκευασίες (π.χ. πλαστικά μπουλάκια από γιαούρτι) στα αποθηκευτικά συρτάρια της τάξης για μελλοντική χρήση. Σε όλη τη διάρκεια της χρονιάς η επιλογή των κατασκευών γίνεται κυρίως με κριτήριο την αξιοποίηση υλικών που έχουμε συλλέξει μέσα στην τάξη (εικ.1,2,3). Επίσης, συγκεντρώθηκαν πλαστικά καπάκια και μεταφέρθηκαν σε ειδικό κιβώτιο συλλογής που διατηρούσε το διπλανό Δημοτικό, δράση που αξιοποιήθηκε και ως πρακτική μετάβασης (εικ.4,5).

Με αφορμή τη συμμετοχή του Νηπιαγωγείου στο μαθητικό φεστιβάλ του Δήμου, ξεκίνησε με τους μαθητές μια συζήτηση για τον τρόπο που θα ήθελαν να πάρουν μέρος. Εκείνη την περίοδο τα παιδιά έπαιζαν αρκετά με επιτραπέζια παιχνίδια καθώς και με αυτοσχέδια παιχνίδια στο πάτωμα που έστηναν οι νηπιαγωγοί. Πιθανώς έτσι να προέκυψε η πρόταση να φτιάξουμε ένα επιδαπέδιο παιχνίδι. Το θέμα της ανακύκλωσης προτάθηκε από τις εκπαιδευτικούς. Αφού συμφωνήθηκε το θέμα συζητήσαμε σχετικά με τα υλικά με τα οποία θα έπρεπε να κατασκευάσουμε το ταμπλω του παιχνιδιού. Ακούστηκαν διάφορες προτάσεις και λάβαμε υπόψη μας τις ιδιότητες κάθε υλικού (βάρος μεταφοράς, αντοχή, κόστος κ.ά.). Στο τέλος, καταλήξαμε στο μουςαμά διότι είναι ένα ανθεκτικό υλικό, το βρίσκουμε σε ποικιλία χρωμάτων, μπορεί εύκολα να μεταφερθεί και να τοποθετηθεί πάνω σε πολλές επιφάνειες (χώμα, γκαζόν, τσιμέντο).

Στα παιδιά ζητήθηκε να ζωγραφίσουν στο σπίτι τους, μαζί με τους γονείς τους, πως θα ήθελαν να είναι η βασική διαδρομή του παιχνιδιού καθώς και να σκεφτούν πιθανές “παγίδες” που θα ήθελαν να εισάγουμε. Σε όλη τη διάρκεια επεξεργασίας του θέματος της ανακύκλωσης και της διαχείρισης των απορριμάτων, και τα δύο τμήματα του νηπιαγωγείου, παρακολούθησαν ειδικά εκπαιδευτικά βίντεο τα οποία αποτέλεσαν την αφετηρία για να εξάγουμε τις ερωτήσεις που θα χρησιμοποιούσαμε στο παιχνίδι μας. Έτσι, σταδιακά διαμορφώθηκε η διαδρομή (τύπου φιδάκι), οι κανόνες καθώς επίσης και ο ορισμός ειδικών θέσεων. Ως ειδικές θέσεις ορίσαμε: α) πλακάκια ερωτήσεων – αν πατήσεις σε πλακάκι ερώτησης πρέπει να απαντήσεις σε μια ερώτηση, αν

απαντήσεις σωστά ξαναρίχνεις το ζάρι, αν απαντήσεις λάθος παραμένεις στη θέση σου, β) πλακάκια παιχνιδι- στο πλαινό μέρος του παιχνιδιού είχαμε στήσει δύο παιχνίδια από ανακυκλώσιμα υλικά (μπόουλινγκ με πλαστικά μπουκάλια και μπασκετάκι με πλαστικά αυγουλάκια από γνωστό παιδικό γλύκισμα)- αν πατήσεις σε πλακάκι παιχνιδιού πηγαίνεις και παίζεις το αντίστοιχο παιχνίδι και κερδίζεις πόντους που αντιστοιχούν σε βήματα πάνω στο ταμπλω, γ) πλακάκια ΜΠΟΥΜ- αν πατήσεις σε αυτό το πλακάκι επιστρέφεις στην αφετηρία, δ) πλακάκια οικολογικής συμπεριφοράς- σε αυτά τα πλακάκια περιγράφεται μια σωστή οικολογική συμπεριφορά (π.χ. κλείνεις τα φώτα όταν βγαίνεις από ένα δωμάτιο) και επιβραβεύουν τον παίχτη προσφέροντας του βήματα, ε) πλακάκια “αντιοικολογικής” συμπεριφοράς (π.χ. αφήνεις τη βρύση ανοιχτή όταν βουρτσίζεις τα δόντια σου), τα οποία οδηγούν τον παίχτη ορισμένα βήματα πίσω. Η ενσωμάτωση τα διάφορων τύπων πλακιδίων εμπλούτισε το παιχνίδι και του έδωσε πιο έντονη και απρόβλεπτη δράση (εικ. 6,7,8,9,10,11).

Στόχος του παιχνιδιού ήταν να προλάβει ένας από τους παίχτες να φτάσει στον τερματισμό. Επειδή ο πληθυσμός στο φεστιβάλ ήταν αρκετά μεγάλος, στο παιχνίδι έπαιζαν κάθε φορά 4 παίχτες γεγονός που διευκόλυνε την ταχύτητα του παιχνιδιού αλλά ταυτόχρονα απαιτούσε την παρουσία και των 4 νηπιαγωγών για να παρακολουθούν τη σωστή πορεία του παιχνιδιού. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον είχε η ταυτόχρονη παρακολούθηση του παιχνιδιού από τους γονείς- συνοδούς των παιχτών, οι οποίοι ενθάρρυναν τα παιδιά και συμμετείχαν με το δικό τους τρόπο.

Αναστοχασμοί:

Η ανάπτυξη της συγκεκριμένης δράσης αξιοποίησε ως θεωρητικές κατευθυντήριες γραμμές την ανάπτυξη των τεσσάρων βασικών δεξιοτήτων που προτείνονται από το Νέο Πρόγραμμα Σπουδών, α) την επικοινωνία, β) τη δημιουργική και κριτική σκέψη, γ) την προσωπική ταυτότητα και η αυτονομία, δ) τις κοινωνικές ικανότητες και τις ικανότητες που σχετίζονται με την ιδιότητα του πολίτη. Ας αναφέρουμε επιγραμματικά πως σχετίζονται τα παραπάνω με τη δημιουργία του επιδαπέδιου παιχνιδιού.

α) Επικοινωνία: τα παιδιά έπρεπε να επιλέξουν τα κατάλληλα μέσα επικοινωνίας για το συγκεκριμένο παιχνίδι (λέξεις, εικόνες, αριθμούς, ειδικά σύμβολα που απέκτησαν συγκεκριμένο περιεχόμενο) έναντι άλλων (π.χ. ήχοι, μουσική, κίνηση). Επιπλέον, δημιουργήθηκε ο χώρος για να επικοινωνήσουν την προϋπάρχουσα εμπειρία τους στο πεδίο των επιτραπέζιων παιχνιδιών την οποία είχαν την ευκαιρία να αναπαραστήσουν και να την εξελίσουν με νέα σύμβολα και κατασκευές.

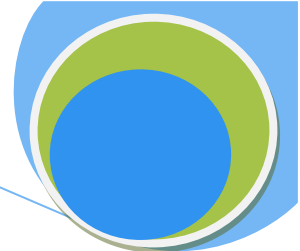

β) Δημιουργική και κριτική σκέψη: σε αυτόν τον τομέα δόθηκε η μεγαλύτερη σημασία, πιθανώς γιατί η ομάδα των παιδιών εστίασε περισσότερο. Συγκεκριμένα, οι μαθητές πέρασαν μέσα από μια σειρά δοκιμών σχετικά με το σχεδιασμό και την αναπαράσταση του παιχνιδιού. Τα διάφορα επιτραπέζια με τους διάφορους κανόνες αποτυπώθηκαν στο χαρτί, πέρασαν στα ξύλινα τουβλάκια, στη δημιουργία διαδρομών με μαξιλάρια, μεταφορά σε ολόκληρη την αίθουσα αξιοποιώντας τα έπιπλα. Έπρεπε, να αποφασίσουν σχετικά με τα υλικά και το μέγεθος λαμβάνοντας υπόψη τον παράγοντα της μεταφοράς του παιχνιδιού σε εξωτερικό χώρο, τη διάρκεια καθώς και τον αριθμό των παικτών (επίλυση προβλημάτων). Η συμμετοχή των νηπιαγωγών ήταν πιο έντονη στη φάση που η δημιουργικότητα των νηπίων χρειάστηκε να οργανωθεί σε λογική ιεράρχηση των σταδίων δράσης. Στη φάση αυτή οι μαθητές μνησθήκαν σε μεταγνωστικές δεξιότητες οι οποίες θεωρούμε ότι θα αξιοποιηθούν στην μετέπειτα προσωπική τους ανάπτυξη.

γ) Προσωπική ταυτότητα και η αυτονομία: η δημιουργία του επιδαπέδιου παιχνιδιού αξιοποίησε τη διαφορετικότητα του κάθε παιδιού και ενθάρρυνε την αυτονομία του. Η κατασκευή πέρασε από διάφορα στάδια στα οποία κάθε παιδί είχε το χώρο και το χρόνο να αξιοποιήσει το δυναμικό του και να ενισχύσει θετικά την προσωπική του ταυτότητα.

δ) Κοινωνικές ικανότητες και ικανότητες που σχετίζονται με την ιδιότητα του πολίτη: οι κοινωνικές ικανότητες διατρέχουν όλο τη ζωή των μαθητών στο νηπιαγωγείο, όμως στη συγκεκριμένη δράση τονίστηκε και δοκιμάστηκε η σημασία της δημιουργίας σχέσεων, η ενεργητική συμμετοχή για την επίτευξη του κοινού στόχου καθώς και η δημιουργία και τήρηση κανόνων. Οι μαθητές βίωσαν τη σημασία των κανόνων για τη λειτουργία ενός παιχνιδιού αλλά και γενικότερα στο “παιχνίδι της κοινωνικής αλληλεπίδρασης”.

Μετά την ολοκλήρωση της δράσης μπορούμε να προτείνουμε ότι τέτοιου είδους κατασκευές είναι πιο διευκολυντικό να πραγματοποιούνται προς το τέλος της σχολικής χρονιάς. Μπορούν μάλιστα να αποτελέσουν ένα είδος βιωματικής αξιολόγησης πολλών πλευρών του παιδαγωγικού έργου και της μαθησιακής ανάπτυξης.

Φωτογραφικό υλικό

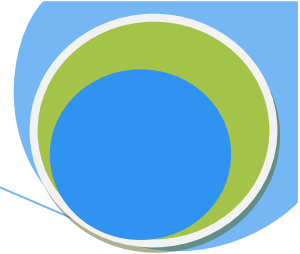
εικ. 1

εικ. 2

εικ. 3

εικ.4

εικ.5

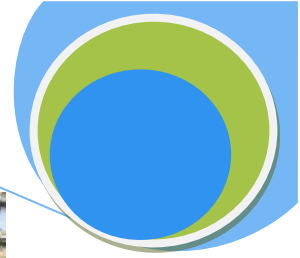
εικόνα 6

εικ.7

Εικ.8

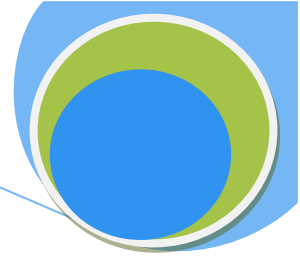
Εικόνα9

εικ.10

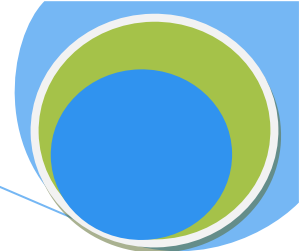

εικ. 11

Εκπαιδευτικό υλικό:

- Υλικό από το Διεθνές Δίκτυο «Οικολογικά Σχολεία»
<http://www.ecoschools.gr/sites/default/files/filesmisc/oikologikasholeiavivliodrastiriotion2011.pdf>
- Εκπαιδευτικά πακέτα για τα απορρίμματα από την Πύλη Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης
<http://www.env-edu.gr/ViewSubject.aspx?id=12>

2ο Νηπιαγωγείο Κερατέας

Συγγραφή εργασίας: **Κλεοπάτρα Ματζουράνη**, ΠΕ60

e-mail επικοινωνίας: kleomantz@yahoo.gr

Πρόγραμμα: Στέλνουμε μήνυμα, αναλαμβάνουμε δράση για το περιβάλλον

Εισαγωγή

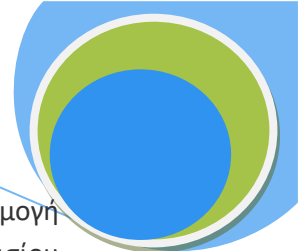
Η φοίτηση στο Νηπιαγωγείο, σύμφωνα με τα επιστημονικά δεδομένα, είναι κομβικής σημασίας μιας και το Νηπιαγωγείο, ως φορέας αγωγής, εκπαίδευσης και κοινωνικοποίησης του παιδιού και προσαρμοζόμενο με ευελιξία στις ανάγκες και τις ιδιαίτερες κλίσεις του μαθητή εξασφαλίζει όλες εκείνες τις προϋποθέσεις ώστε το παιδί να συμμετέχει ενεργά, μέσα από ένα πλούσιο σε ερεθίσματα περιβάλλον, και να ενεργοποιήσει όλες του τις αισθήσεις, να κινητοποιήσει το ενδιαφέρον του για να γνωρίσει τον κόσμο γύρω του και να κατακτήσει τη γνώση με παιγνιώδη τρόπο.

Το Νηπιαγωγείο δεν φέρει τυχαία τον τίτλο “Θεμέλιο της Παιδείας” ή “Ακρογωνιαίος Λίθος της Εκπαίδευσης”, μιας και η παιδαγωγική πορεία του κάθε παιδιού εξαρτάται άμεσα από την παρεχόμενη εκπαίδευση στο Νηπιαγωγείο, αφού κατά την ηλικιακή περίοδο των τεσσάρων (4) έως έξι (6) ετών, το παιδί αναπτύσσεται σε όλους τους τομείς. Σύμφωνα με τους Bredekamp & Copple, για να μπορέσει ένα νήπιο να αναπτυχθεί νοητικά, συναισθηματικά, γνωστικά και κοινωνικά, να αναπτύξει τις θεμελιώδεις κινητικές του δεξιότητες, να αποκτήσει σταθερό συναισθηματικό υπόβαθρο, τόσο για την ανάπτυξη του εγκεφάλου όσο και για τη νοητική και γλωσσική του ανάπτυξη, απαραίτητη προϋπόθεση είναι η συμμετοχή των παιδιών σε κατάλληλης ποιότητας Προσχολικής Εκπαίδευσης (1998).

Η Προσχολική Αγωγή στη χώρα μας, θεσμοθετήθηκε το 1895 (Ν. ΒΤΜΘ'/5-10-1895, ΦΕΚ 37/5-10-1895, τ.Α'), ενώ από το 1929 (Ν.Δ. 4397/1929, ΦΕΚ 309/24-08-1929, τ.Α', “Περί στοιχειώδους εκπαίδευσης”) είναι ενταγμένη στο εκπαιδευτικό σύστημα και αποτελεί μέρος της Γενικής Εκπαίδευσης, με την ευρεία της έννοια, και της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, ειδικότερα.

Η Προσχολική Εκπαίδευση, λοιπόν, είναι εκείνη η βαθμίδα που φέρνει σε επαφή το νήπιο με τον κόσμο γύρω του. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, εντάσσεται και η γνωριμία των παιδιών, προσχολικής ηλικίας, με τη φύση και το περιβάλλον, καθώς και με την ανάπτυξη αξιών και στάσεων απέναντι του (UNESCO, 1977 · Tilbury, 1994 · Palmer and Suggate, 1996). Τα θέματα που άπτονται της Περιβαλλοντικής Αγωγής, παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τα παιδιά και είναι ιδιαίτερης παιδαγωγικής αξίας, καθώς “σκοπός της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης είναι να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές τη σχέση του ανθρώπου με το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον του, να ευαισθητοποιηθούν για τα προβλήματα που συνδέονται με αυτό και να δραστηριοποιηθούν με ειδικά προγράμματα ώστε να συμβάλλουν στη γενικότερη προσπάθεια αντιμετώπισής τους (Ν. 1892/1990)”. Δεν είναι τυχαίο εξάλλου και το μήνυμα της UNESCO: “**about the environment - in the environment - for the environment**” (1977).

Στην Ελλάδα, η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, θεσμοθετήθηκε, για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, το 1990 (Ν. 1892/1990, ΦΕΚ 101/31-07-1990, άρθρο 111, παράγραφος 13) και ένα (1) χρόνο αργότερα, ο νόμος αυτός επεκτάθηκε για την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, με σχετική

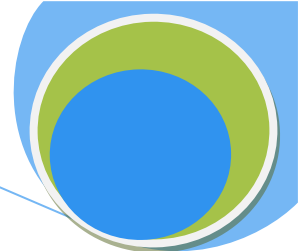
Υπουργική απόφαση. Σύμφωνα με το νόμο αυτό, προτείνεται η προαιρετική εφαρμογή προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Στο πλαίσιο του Διαθεματικού Ενιαίου Πλαισίου Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ.), εντάσσεται η προαιρετική εφαρμογή και υλοποίηση των προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, με κύριο στόχο την κατανόηση, από τα παιδιά, των σχέσεων αλληλεξάρτησης ανάμεσα στο φυσικό και το ανθρωπογενές περιβάλλον και την απόκτηση θετικών στάσεων και συμπεριφορών απέναντι στο φυσικό περιβάλλον.

Κριτήρια Επιλογής Θέματος:

- Η δυνατότητα που μας δινόταν να είμαστε μέρος του φυσικού περιβάλλοντος (ημιαστική περιοχή με πλούσια πανίδα και χλωρίδα).
- Η σημασία της διατήρησης της φυσικής πανίδας και χλωρίδας ως βασικού παράγοντα για την ύπαρξη και τη διατήρηση της ζωής καθώς και για τη βελτιστοποίηση της ίδιας της ζωής μας.
- Ο υπέρμετρος καταναλωτισμός που παρατηρήθηκε στο πλαίσιο της καθημερινότητάς μας.
- Η δυνατότητα διαθεματικής μελέτης του θέματος.
- Η κατανόηση του όρου “Οικολογικό Αποτύπωμα” και η ενσυναίσθηση. Να δουν και να κατανοήσουν τον τρόπο σχηματισμού του Οικολογικού Αποτυπώματος του ανθρώπου και να κάνουν τις κατάλληλες επιλογές στην καθημερινή τους ζωή ώστε να έχουν μικρότερο Οικολογικό Αποτύπωμα.

Στόχοι:

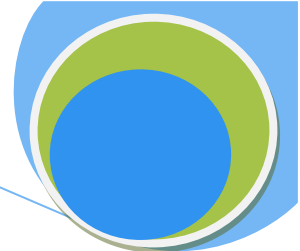
- Να γνωρίσουν την πρώτη ύλη των τελικών αντικειμένων που χρησιμοποιούμε στην καθημερινότητά μας (π.χ. το χαρτί προέρχεται από τα δέντρα, το πλαστικό από το πετρέλαιο, κ.α.).
- Να διευρύνουν το λεξιλόγιό τους και να έρθουν σε επαφή και να κατανοήσουν την σημαντικότητα όρων όπως ανθρωπογενές και φυσικό περιβάλλον, οικολογικό αποτύπωμα, ρύπανση, μόλυνση, ανακύκλωση, αειφορία, προστατευόμενες περιοχές (π.χ. NATURA 2000), είδη υπό εξαφάνιση - προστατευόμενα είδη, βιοποικιλότητα, οξυγόνο.
- Να γνωρίσουν, να συνειδητοποιήσουν και να αναγνωρίσουν το πεπερασμένο μέγεθος της Γης, την χρονοβόρα διαδικασία για να αποκατάσταση του πρωτογενούς υλικού και ως εκ τούτου την περιορισμένη ικανότητά της να μας τροφοδοτεί.
- Να εξοικειωθούν με την αλλαγή χρήσης των υλικών, να γνωρίσουν τη σημαντικότητα της ανακύκλωσης, να εφαρμόζουν απλές πρακτικές ανακύκλωσης στην καθημερινή τους ζωή και να παρακινούν και άτομα του περιβάλλοντος τους προς αξίες επικεντρωμένες στην αειφορία και την προστασία του περιβάλλοντος.
- Να μάθουν να ξεχωρίζουν τα υλικά ως προς τη σύνθεσή τους, να τα σειραθετούν και να τα χρησιμοποιούν εκ νέου αναλόγως.

- Να παρατηρήσουν την ποσότητα των σκουπιδιών (που εμείς οι ίδιοι παράγουμε μέσα στην τάξη) και να κατανοήσουν την αντίστοιχη κατάσταση που επικρατεί στο φυσικό περιβάλλον.
- Να ευαισθητοποιηθούν για το πρόβλημα των απορριμμάτων στο άμεσο περιβάλλον και γενικότερα στο σύγχρονο κόσμο, να συνειδητοποιήσουν ότι το Οικολογικό Αποτύπωμα του ανθρώπου (μικρό ή μεγάλο) σχηματίζεται αθροίζοντας τις καθημερινές του συνήθειες.
- Να έρθουν σε επαφή (μέσω του διαδικτύου και των εικόνων) με τα προβλήματα που προκαλεί η αλλοίωση του περιβάλλοντος αλλά και η χωρίς μέτρο ρύπανσή του που λυμαίνει και καταστρέφει τα έμβια.
- Να αναζητούν πληροφορίες για τον τρόπο καλλιέργειας φυτικών προϊόντων, για τον τρόπο δημιουργίας ζωικών προϊόντων, για τον τρόπο κατασκευής και παρασκευής αγαθών, για τον τρόπο μεταφοράς αποθήκευσης και συντήρησής τους.

Υλικά:

- Εποπτικό υλικό (διαδίκτυο, μουσική, τραγούδια, βιβλία, εικόνες, φυσικό περιβάλλον)
- Φυσικά υλικά (κουκουνάρια, χώμα, πέτρες, άμμος...)
- Εφημερίδες, φίλτρα γαλλικού καφέ
- Πλαστικά μπουκάλια, τενεκεδένια κουτιά, γυάλινα βαζάκια, αλουμινένια προστατευτικά καπάκια, κούτες, χάρτινα κουτιά, πλαστικές σακούλες, χαρτοσακούλες, ...
- Σπόροι - ζυμαρικά (όσπρια, καλαμπόκι, μακαρόνια)
- Σόδα (Μαγειρική), ξύδι
- Πλαστικά χρώματα, τέμπερες, σπρέι, χρυσόσκονες

Διάρκεια: 8 Μήνες

Αναλυτική Περιγραφή:

1. Με αφόρμηση την αυλή μας, με τα πεύκα της, τα κουκουνάρια της και τις κάμπιες συζητήσαμε με τους μικρούς μας φίλους για την σημαντικότητα ύπαρξης της φύσης γύρω μας και αναρωτηθήκαμε για το τι μπορεί να πάθει ένα δάσος, ποιους τρόπους θα μπορούσαμε να χρησιμοποιήσουμε για να διατηρήσουμε την φύση ζωντανή και εμάς, τους ανθρώπους, πιο υγιείς, πιο ευτυχισμένους και πιο δημιουργικούς. Μιλήσαμε για την Μυθολογία, την Γαία, τον Ουρανό, τη Ρέα, τους Τιτάνες. Μέσα από συζήτηση λοιπόν, φτιάξαμε τον εννοιολογικό μας χάρτη και ξεκινήσαμε.

1.1. Ενδεικτικό υλικό που χρησιμοποιήθηκε:

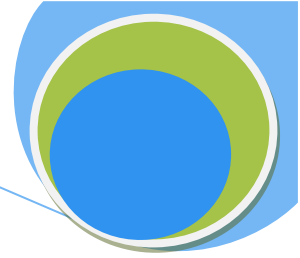
- α) http://kpe-kastor.kas.sch.gr/secrets_forest/contents.htm
- β) http://kpe-kastor.kas.sch.gr/biod_net/schools5/exp-gymn-tripoli4.htm
- γ) http://users.sch.gr/organopoulos/ekpaideytiko_yliko/kpe_an_olympou_Dasos.pdf
- δ) <http://www.env-edu.gr/ViewUnit.aspx?id=37>
- ε) <http://kpe-akrat.ach.sch.gr/images/regeneration/presentation.pdf>

1.2. Ενδεικτικές δραστηριότητες που πραγματοποιήθηκαν (πειράματα):

- α) Παρατηρήσαμε το χρώμα του νερού (καθαρό). Στη συνέχεια βάλαμε μέσα φύλλα που κόψαμε από την αυλή μας. Το αφήσαμε στη γωνιά του Περιβάλλοντος και κάθε μέρα παρατηρούσαμε την διαφορά. Μετά από μερικές μέρες είδαμε τις διαφορές σε φύλλα και νερό.
  - β) Βάλαμε φρέσκα λουλούδια και φύλλα σε ένα καλάθι, στη γωνιά του Περιβάλλοντος, και παρατηρούσαμε κάθε μέρα τις διαφορές.
  - γ) Πήραμε μια κουκουνάρα από την αυλή μας. Την βάλαμε σε δοχείο και γεμίσαμε με νερό. Αφήσαμε στη γωνιά του περιβάλλοντος κι παρατηρήσαμε. Είδαμε ότι κλείνει τα “πέταλά” της. Γιατί; Στη συνέχεια και αφού την σκουπίσαμε, την βάλαμε πάνω στο καλοριφέρ. Είδαμε ότι ανοίγει τα “πέταλά” της. Γιατί;
  - δ) Παρατηρήσαμε τον καρπό της κουκουναριάς. Το περίβλημά του κουκουναριού και τη θέση του στο κουκουνάρι. Συγκρίναμε το κουκουνάρι με καρπό και το σκέτο κουκουνάρι. Βρήκαμε διαφορές και ομοιότητες. Κάναμε και τις χειροτεχνίες μας.
2. Είδαμε βιντεάκια στο You Tube, με θέματα από τη φύση, τη δημιουργία της, το πέρασμά της ανά τους αιώνες, τη μόλυνση του περιβάλλοντος, το πως προκαλείται μόλυνση και τις επιπτώσεις της στην υγεία μας αλλά και τις καταστροφές που προκαλεί σε δάση, κατοικημένες περιοχές και θάλασσες.

2.1. Ενδεικτικό υλικό που χρησιμοποιήθηκε:

- α) <https://www.youtube.com/watch?v=PREv873ryYI>
  - β) <https://www.youtube.com/watch?v=bDsdBB8PEV8>
  - γ) <https://www.youtube.com/watch?v=vCufxP4OXgl>
3. Συζητήσαμε για το γυαλί, το χαρτί και το πλαστικό, μάθαμε ποιο είναι το πρωτογενές υλικό τους και πως μπορούμε να τα επαναχρησιμοποιήσουμε:

3.1. Ενδεικτικό υλικό που χρησιμοποιήθηκε:

α) https://www.youtube.com/watch?v=i_KixvqvFpQ

β) <https://www.youtube.com/watch?v=Mx9949aT06U>

γ) https://www.youtube.com/watch?time_continue=6&v=ZfyPCujUPms

δ) <https://www.youtube.com/watch?v=lwdUwffecsM>

3.2. Ενδεικτικές δραστηριότητες:

α) Διακοσμητικά βαζάκια

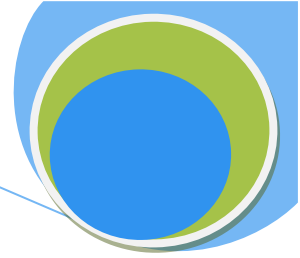

β) Φτιάχνουμε χαρτί

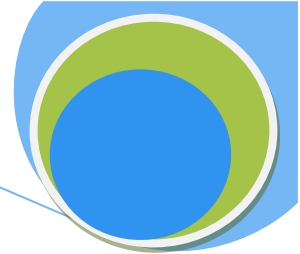
Στέλνουμε μήνυμα, αναλαμβάνουμε δράση!

- γ) Επαναχρησιμοποιούμε χαλασμένες και σκισμένες τσάντες
- δ) Φτιάχνουμε κουκλοθέατρο και σπίτι για τη γωνιά θεάτρου
- ε) Φυτεύουμε σε πλαστικά μπουκαλάκια και διακοσμούμε

- στ) Φτιάχνουμε το Χριστουγεννιάτικο δέντρο μας και στολίζουμε

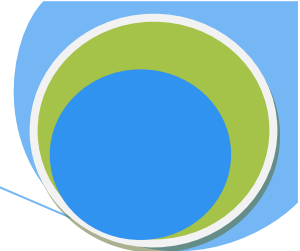
- ζ) Αξιοποιούμε τις κουκουνάρες
- η) Βάφουμε κουτιά γάλακτος και φτιάχνουμε φαναράκια για το Πάσχα
- θ) Φτιάχνουμε κατασκευές, στολίζουμε την τάξη μας (Χριστούγεννα, Πάσχα, Απόκριες, Καλοκαίρι, Πολυτεχνείο, ...)

4. Μέσα από τη μουσική, εξετάσαμε τα διάφορα είδη μουσικής που υπάρχουν, μιλήσαμε για τα μουσικά όργανα και τους κανόνες της μουσικής. Με τα σχετικά με το περιβάλλον τραγούδια, μάθαμε τα λόγια, τα τραγουδώσαμε στους γονείς που μας τιμούσαν με την παρουσία τους στο πλαίσιο του Προγράμματος “Βήματα για τη Ζωή”, τα χορέψαμε, κάναμε μουσικοκινητικές δραστηριότητες, τα δραματοποιήσαμε, παίξαμε με τα μουσικά όργανα που φτιάξαμε μόνοι μας. Με λίγα λόγια τα απολάυσαμε!

4.1. Ενδεικτικές δραστηριότητες που έγιναν:

- α) Από ρολό κουζίνας και φακές φτιάξαμε μαράκες.
- β) Από καπάκια από γυάλινα βαζάκια φτιάξαμε καστανιέτες
- γ) Γεμίσαμε γυάλινα μπουκάλια με νερό. Την πρώτη φορά ίδια ποσότητα σε όλα τα μπουκάλια και την δεύτερη φορά όχι την ίδια ποσότητα σε όλα τα μπουκάλια. Τί παρατηρούμε; Αλλάζει ο ήχος;
- δ) Από διάφορου μεγέθους αλουμινένια κουτάκια δοκιμάσαμε το ήχο που προέκυπτε αν χτυπούσαμε πάνω τους με πλαστικό αντικείμενο / με γυάλινο αντικείμενο / με ξύλινο

τουβλάκι. Υπάρχει διαφορά; Τι διαφορά;

Παρατηρήσεις - Αξιολόγηση

Η προστασία του περιβάλλοντος είναι ένα θέμα με το οποίο είναι εξοικειωμένα τα παιδιά, το αγαπούν ιδιαίτερα και ιδίως στο σκέλος που αφορά στην Ανακύκλωση, μιας και έχουν “εκπαιδευτεί”, σε ένα γενικό πλαίσιο, σε αυτό.

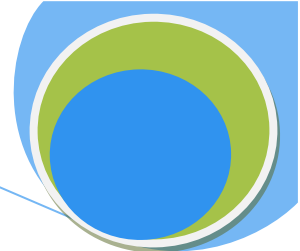
Έτσι και φέτος, οι μικροί μας φίλοι, υποδέχτηκαν την θεματολογία με ιδιαίτερη χαρά. Παραξενεύτηκαν με τις εικόνες και τα βιντεάκια που είδαν, αισθάνθηκαν άβολα όταν συνειδητοποίησαν ότι οι πράξεις μας έχουν αντίκτυπο και μάλιστα αρνητικό και σε εμάς αλλά και σε ό,τι μας περιβάλλει, διασκέδασαν με τις κατασκευές μας, τα παιχνίδια, τα τραγούδια, τη δραματοποίηση, τη διαδραστικότητα και απόλαυσαν την καλοκαιρινή μας γιορτούλα, που είχε για θέμα της “την μόλυνση των θαλασσών”.

Συνέβη και ένα απρόοπτο, φέτος στο σχολείο μας, που, παρ'όλη την αναστάτωση που προκάλεσε, έγινε η αφορμή για μια συζήτηση εφ'όλης της ύλης. Έτυχε, λοιπόν, να πάρει φωτιά και ένας κάδος ανακύκλωσης, ακριβώς έξω από το προαύλιο του Νηπιαγωγείου μας, πολύ κοντά στα πεύκα της αυλής μας και τα παιδιά παρακολούθησαν από κοντά (εντός του χώρου του σχολείου), την επικοινωνία μας με την Πυροσβεστική, την άμεση επέμβαση της και την προσπάθεια της να σβήσει την φωτιά. Ταυτόχρονα, όμως, έβλεπαν την αγωνία όλων των ενηλίκων που βοηθούσαν στην κατάσβεση. Αφού όλα τελείωσαν και το τοπίο ξεκαθάρισε, προσεγγίσαμε τον κάδο, είδαμε τι ζημιά είχε προκαλέσει η φωτιά, πόσο πολύ νερό χρειάστηκε για να σβήσει η φωτιά, πώς μύριζε το καμένο πλαστικό, το χρώμα που είχε πια ο κάδος και ότι είχε απομείνει πια από αυτόν αλλά και τι συνέβη με τον όγκο του (είχε λιώσει ο κάδος). Στη συνέχεια και με την επιστροφή μας στην τάξη, συζητήσαμε για τη φωτιά και πόσο εύκολο είναι να προκαλέσει μεγάλες ζημιές από όπου και αν περάσει, πόσο εύκολα μπορεί να τεθεί εκτός ελέγχου, πόσο δύσκολα σβήνει και τι συνέπειες έχει η φωτιά στο περιβάλλον. Είναι αναστρέψιμη η ζημιά; Το ερώτημα αυτό τέθηκε, οι απαντήσεις ήταν μεν αρνητικές αλλά επειδή σε αυτή την ηλικία, δεν έχει κατακτηθεί η έννοια του χρόνου, δεν έγινε πλήρως αντιληπτό το μέγεθος της ζημιάς που μπορεί να προκληθεί.

Με πολλή μεγάλη ευχαρίστηση, χώριζαν τα σκουπίδια σε ανακυκλώσιμα και σε μη ανακυκλώσιμα, δημιουργούσαν μικρά έργα τέχνης στη γωνιά της χαρτοκολλητικής, έφτιαξαν το δικό τους κουκλοθέατρο και ένα “εγκαταλελειμμένο” σπίτι με το οποίο έπαιζαν στις ελεύθερες δραστηριότητες, ενώ με το οικοδομικό υλικό, κάποιες φορές, “έφτιαχναν” φράγματα, ποτάμια, γέφυρες, εργοστάσια για τον καθαρισμό των νερών, ...

Όσο καιρό κράτησε το πρόγραμμα, τα παιδιά κέρδισαν πολύ σημαντικά πράγματα με την ανάγνωση των βιβλίων, όπως την καλλιέργεια του λόγου τους, τον εμπλουτισμό του λεξιλογίου τους, γνώρισαν τα διάφορα είδη του γραπτού λόγου, και τα περισσότερα εκτίμησαν τη μαγεία του “έντυπου” βιβλίου (το πιάνουμε, το αγγίζουμε, το μυρίζουμε, το απολαμβάνουμε).

Ευαισθητοποιήθηκαν για το τοπικό περιβάλλον και τα προβλήματά του, έμαθαν την σημαντικότητα της θάλασσας και του νερού και με ποιους τρόπους μπορεί και πρέπει να προστατευτούν.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

- Bredenkamp, S., & Copple, C. (1998, Β' Εκδ.). *Καινοτομίες στη Προσχολική Εκπαίδευση: Αναπτυξιακά κατάλληλες πρακτικές στα προσχολικά προγράμματα*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
- Palmer, J. & Suggate, J. (1996). Influences and experiences affecting the proenvironmental behaviour of educators. *Environmental Education Research*, 2, 109-121
- Tilbury, D. (1994). The critical learning years for environmental education, in R. A. Wilson (ed.), *Environmental Education at Early Childhood Level*, 11-13, Washington, DC: North American Association for Environmental Education.
- UNESCO (1977), *Intergovernmental Conference on Environmental Education*, Tbilisi, USSR, Final Report
- Ν. ΒΤΜΘ'/5-10-1895, ΦΕΚ 37/5-10-1895, τ.Α'
- Ν.Δ. 4397/1929, ΦΕΚ 309/24-08-1929, τ.Α'
- Ν. 1892/1990, ΦΕΚ 101/31-07-1990, άρθρο 111, παράγραφος 13

Ιστοσελίδες:

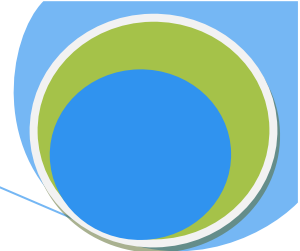
- http://blogs.sch.gr/vpliatsika/files/2011/11/Fyllovola-aeithali_pliatsika.pdf
- http://ec.europa.eu/environment/pubs/children/zoe/index_en.htm
- http://europa.eu/teachers-corner/age-ranks/9-years/tom-lila_el
- <http://www.medsos.gr/>
- <http://www.medasset.org/el/>
- <http://www.greenpeace.org/greece/el/>
- <http://www.wwf.gr/>
- <http://www.env-edu.gr/ViewUnit.aspx?id=37>
- <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSDIM-B106/672/4469,20096/>

Υλικό από Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης:

- http://kpe-kastor.kas.sch.gr/secrets_forest/contents.htm
- http://kpe-kastor.kas.sch.gr/biod_net/schools5/exp-gymn-tripoli4.htm
- <http://kpe-akrat.ach.sch.gr/images/regeneration/presentation.pdf>
- <http://blogs.sch.gr/kpearg/archives/1248>

Βιβλία που διαβάσαμε:

- Αλεξοπούλου - Πετράκη, Φ. (2008). *Ο πλανήτης εκπέμπει S.O.S.* Αθήνα: εκδ. Παπαδόπουλος

- Βελετά – Βασιλειάδου, Μ. (2004). *Το Νεφροσυννεφάκι*. Αθήνα: εκδ. Μίλητος
- Βλαχοπούλου, Σ. (1997). *Ο τρομαγμένος σκαντζόχοιρος*. Αθήνα: εκδ. Κέδρος
- Βλαχοπούλου, Σ. (1997). *Πετώντας στα δάση*. Αθήνα: εκδ. Κέδρος
- Βλαχοπούλου, Σ. (1997). *Το πράσινο εργοστάσιο – Συνάντηση με ένα ελάφι*. Αθήνα: εκδ. Κέδρος
- Βλαχοπούλου, Σ. (1997). *Το καμένο δάσος*. Αθήνα: εκδ. Κέδρος
- Ελένη, Ε. & Κανελλόπουλος, Γ. (2008). *Το πρώτο μου βιβλίο για τι περιβάλλον*. Αθήνα: εκδ. Πατάκης
- Ζαραμπούκα, Σ. (2011). *Το Βρωμοχώρι*. Αθήνα: εκδ. Κέδρος (Αφού το διαβάσαμε και συζητήσαμε πάνω στο περιεχόμενο το δραματοποιήσαμε κιόλας)
- Giorno, J. (2008). *Ο άνθρωπος που φύτευε δέντρα*. Αθήνα: εκδ. Παπαδόπουλος (Προτότυπο: L' HOMME QUI PLANTAIT DES ARBRES, 1953)
- Ηλιόπουλος, Β. (2008). *Η Μεσόγειος είμαι εγώ και δεν είμαι πια εδώ!*. Αθήνα: εκδ. Πατάκης
- Ηλιόπουλος, Β. (2013). *Ο κότσυφας απαιτεί το δάσος να σωθεί*. Αθήνα: εκδ. Πατάκης
- Ηλιόπουλος, Β. (2016). *Η μικρή γοργόνα πώς να ζήσει στο σκουπιδονήσι*. Αθήνα: εκδ. Πατάκης
- Κάντζολα – Σαμπατάκου, Β. (2008). *Το δάσος που τ'όσκασε*. Αθήνα: εκδ. Μίνωας
- Καραϊσκού, Χ. (2009). *Δωσ' μου μια δεύτερη ευκαιρία*. Αθήνα: εκδ. Διάπλαση
- Κριτσωτάκη, Φ. (2008). *Το κλάμα του ποταμού*. Αθήνα: εκδ. Μίλητος
- Μπελαμί, Ντ. (2008). *101 τρόποι να σώσεις τη Γη*. Αθήνα: εκδ. Μεταίχιμο
- Παπαδοπούλου, Ε. (2008). *Η κυρα-Φύση και ο κακός Ρύπος*. Αθήνα: εκδ. Λιβάνης
- Silverstein, S. (1998). *Το δέντρο που έδινε*. Αθήνα: εκδ. Δωρικός
- Τασάκου, Τ. (2001). *Η μοναχική φώκια και το παλτό της κυρίας Προέδρου*. Αθήνα: εκδ. Κέδρος
- Τασάκου, Τ. (2002). *Οι τρεις δροσοσταλίδες*. Αθήνα: εκδ. Κέδρος
- Τασάκου, Τ. (2002). *Ο Κόκκινος Γίγαντας*. Αθήνα: εκδ. Κέδρος

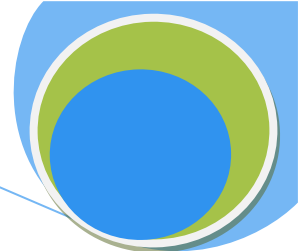
Υλικό για φύλλα εργασίας που χρησιμοποιήθηκε (ενδεικτικά):

<http://dreamkindergarten.blogspot.gr/search?q=%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CE%BA%CF%8D%CE%BA%CE%BB%CF%89%CF%83%CE%B7>

<http://dreamskindergarten.blogspot.gr/search?q=%CE%BD%CE%B5%CF%81%CF%8C>

<http://dreamkindergarten.blogspot.gr/search?q=%CE%B4%CE%AC%CF%83%CE%BF%CF%82>

<http://dreamkindergarten.blogspot.gr/search?q=%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CE%BA%CF%85%CE%BA%CE%BB%CF%89%CF%83%CE%B7> (αφού διαβάσαμε το έργο, ζωγραφίσαμε ότι μας άρεσε

περισσότερο)

http://dreamkindergarten.blogspot.gr/2013/02/blog-post_4.html

http://dreamkindergarten.blogspot.gr/2013/05/blog-post_28.html (αφού διαβάσαμε το έργο, ζωγραφίσαμε ότι μας άρεσε περισσότερο)

http://dreamkindergarten.blogspot.gr/2013/05/blog-post_29.html

<https://www.youtube.com/watch?v=gL3bUirw7SM> (ακούσαμε το τραγούδι, μάθαμε τα λόγια και ζωγραφίσαμε ότι μας έκανε εντύπωση)

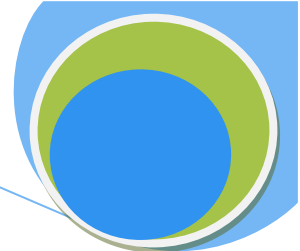
<https://www.youtube.com/watch?v=6WhTyCr2Tzs> (ακούσαμε το τραγούδι, μάθαμε τα λόγια και ζωγραφίσαμε ότι μας έκανε εντύπωση)

<https://www.youtube.com/watch?v=fHVT-PBVMx8> (ακούσαμε το τραγούδι και αφού μάθαμε τα λόγια του, ζωγραφίσαμε ότι μας άρεσε περισσότερο)

<https://www.youtube.com/watch?v=Pgud3y6I6EE> (ακούσαμε το τραγούδι και αφού μάθαμε τα λόγια του, ζωγραφίσαμε ότι μας άρεσε περισσότερο)

http://magikokapelo.blogspot.gr/2013/03/blog-post_31.html

<http://dim-rizou.pel.sch.gr/perivallon/tragoydia.htm#5>

Ιδ. Νηπιαγωγείο «Ονειροχώρα»

Συγγραφή εργασίας: Κωνσταντίνα Παπαγεωργίου, ΠΕ60 & Όλγα Παυλίδου, ΠΕ60

Πρόγραμμα ΣΤΕΛΝΟΥΜΕ ΜΗΝΥΜΑ, ΑΝΑΛΑΜΒΑΝΟΥΜΕ ΔΡΑΣΗ

Περιγραφή δραστηριοτήτων

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας: Αφόρμηση προγράμματος- η Κυρία Ανακυκλωσούλα

Στόχοι:

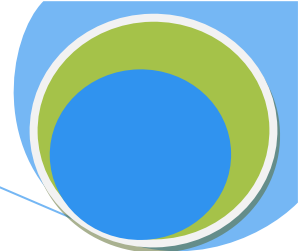
1. Να ανακαλύψουμε την προϋπάρχουσα γνώση των παιδιών πάνω στο θέμα.
2. Να συμμετέχουν τα παιδιά σε μια παραγωγική συζήτηση.
3. Να εμπλουτίσουν και να βελτιώσουν τον προφορικό τους λόγο

Υλικά : κούκλα χαρακτήρα «Η Κυρία Ανακυκλωσούλα», διάφορα ανακυκλώσιμα υλικά.

Διάρκεια: 45'

Αναλυτική Περιγραφή : Σε διάστημα 2 εβδομάδων με τα νήπια παρατηρούσαμε τον κάδο σκουπιδιών της τάξης μας να ξεχειλίζει από σκουπίδια. Έτσι μας δόθηκε η αφορμή για να επισκεφτεί την τάξη μας η «Κυρία-Ανακυκλωσούλα», μια κούκλα φτιαγμένη από ανακυκλώσιμα υλικά, η οποία έφερε μαζί της πολλές εικόνες από χωματερές, θάλασσες με σκουπίδια, πεζοδρόμια με σκουπίδια, κάδους πράσινους, κάδους μπλε, καθώς κι αντικείμενα καθημερινής χρήσης που μπορούν να ανακυκλωθούν. Στη συνέχεια προέκυψε μια συζήτηση με γενικά ερωτήματα προς ανίχνευση της προϋπάρχουσας γνώσης των παιδιών. Τα νήπια ήταν ενημερωμένα για την διαδικασία της ανακύκλωσης, οπότε αξιοποιήσαμε την ευκαιρία να ξεδιαλύνουμε απορίες, απόψεις και να συζητήσουμε παραγωγικά πάνω στο θέμα.

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας: Διαχωρισμός υλικών

Στόχοι:

1. Να προβληματίζονται και να ερευνούν καταστάσεις βασιζόμενοι στις προηγούμενες γνώσεις τους.
2. Να καλλιεργήσουν την παρατηρητικότητα και την ερευνητική τους ικανότητα.
3. Να ταξινομήσουν αντικείμενα με βάση κάποιο κριτήριο, ώστε να φτιάχνουν ομάδες αντικειμένων

Υλικά : διάφορα ανακυκλώσιμα υλικά από πλαστικό, γυαλί, αλουμίνιο, χαρτί.

Διάρκεια: 30΄

Αναλυτική περιγραφή: Φτιάξαμε ένα σωρό με άχρηστα αντικείμενα και ζητήσαμε από τα παιδιά να σκεφτούν έναν τρόπο ώστε να τα χωρίσουν σε ομάδες. Τους προτείναμε να σκεφτούν από τι υλικό είναι κατασκευασμένα. Έτσι ομαδοποιήσαμε τα υλικά στις 4 βασικές κατηγορίες: πλαστικό, γυαλί, αλουμίνιο, χαρτί. Τέλος, ονομάσαμε τις ομάδες στις θέσεις της παρεούλας καθώς και τα τραπέζια εργασιών μας με τα ονόματα των 4 υλικών ως εξής: αλουμινούληδες, γυαλούληδες, πλαστικούληδες, χαρτούληδες.

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας: Διαχωρισμός Ανακυκλώσιμων Υλικών

Στόχοι :

1. Να εξασκήσουν την λεπτή τους κινητικότητα
2. Να ομαδοποιούν αντικείμενα
3. Να αντιστοιχίσουν τα αντικείμενα στους κατάλληλους κάδους

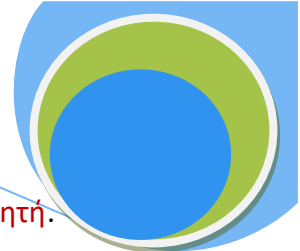
Υλικά : εκτυπωμένες εικόνες με ανακυκλώσιμα υλικά και μη, χαρτόνι κάνσον πορτοκαλί, κόλλα stick, ψαλίδια.

Διάρκεια: 30΄

Αναλυτική περιγραφή : Τι μπαίνει στον πράσινο κάδο και τι στον μπλε; Χωρίσαμε ένα μεγάλο χαρτόνι κάνσον σε 2 μέρη. Στο ένα μέρος τοποθετήσαμε την εικόνα του πράσινου κάδου με τίτλο «κάδος σκουπιδιών» και στον δεύτερο τον μπλε κάδο με τίτλο «κάδος ανακύκλωσης». Ακολούθως τα παιδιά έκοψαν εικόνες από διάφορα υλικά και τις τοποθέτησαν στην αντίστοιχη στήλη με τον κάδο.

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας: Αίτηση για αγορά μπλε κάδων και κομποστοποιητή.

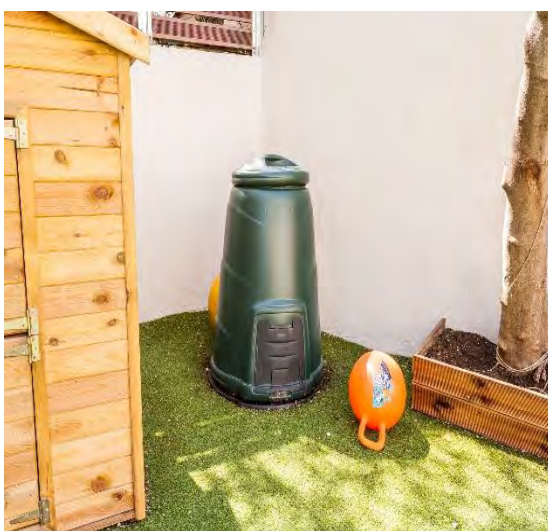
Υλικά : εκτυπωμένη φόρμα αίτησης

Διάρκεια: 60΄

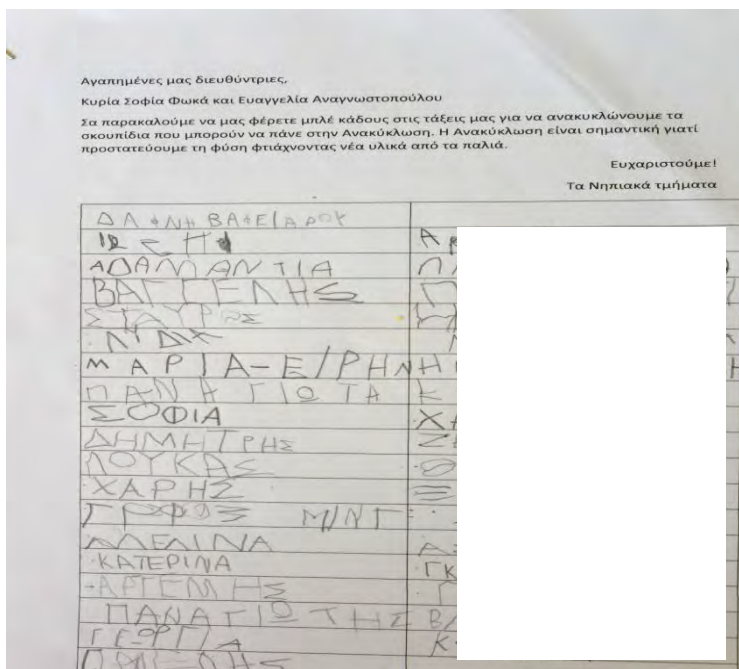
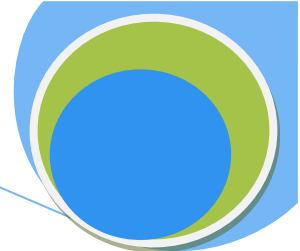
Στόχοι :

1. Να προβληματιστούν σχετικά διαλογή των δικών μας απορριμμάτων στο σχολείο μας.
2. Να υποκινήσουν διαδικασίες αιτημάτων.
3. Να συντάξουν επιστολή προς την διεύθυνση και να επιχειρηματολογήσουν σχετικά με την ανάγκη ανακύκλωσης στο σχολείο.
4. Να εκλέξουν επιτροπή εκπροσώπησης τμημάτων μέσα από την διαδικασία της ψηφοφορίας.
5. Να εξασκηθούν σε δημοκρατικές διαδικασίες.

Αναλυτική περιγραφή : Αφού συνειδητοποιήσαμε μέσα από την συζήτηση στην ολομέλεια την επιτακτική ανάγκη ύπαρξης κάδων ανακύκλωσης, και ταυτόχρονα την έλλειψη που υπήρχε στον δικό μας χώρο αποφασίσαμε να αναλάβουμε δράση. Από την συζήτηση προέκυψε πως υπεύθυνος στον δικό μας χώρο για να μας προμηθεύσει με κάδους, δεν είναι άλλος από την διεύθυνση του σχολείου μας. Έτσι όλοι μαζί συντάξαμε μια επιστολή που εξηγούσε για ποιους λόγους είναι σημαντική η ανακύκλωση και για αυτό τον λόγο χρειαζόμαστε και εμείς κάδους ανακύκλωσης ώστε να ανακυκλώνουμε τα άχρηστα υλικά μας. Τα παιδιά, τέλος, υπέγραψαν την επιστολή και ψήφισαν επιτροπή που θα εκπροσωπούσε την ολομέλεια για τη διεκδίκηση του αιτήματος. Το αίτημα έγινε αποδεκτό και μετά από λίγο καιρό, μπορούσαμε πλέον να ανακυκλώνουμε και εμείς στον χώρο μας!

Παρακάτω μπορείτε να δείτε την φόρμα συμπλήρωσης:

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας: Μείωση κατανάλωσης χαρτιού σε όλο το σχολείο

Στόχοι:

1. Να μειώσουμε την καθημερινή χρήση χαρτιού.
2. Να εισάγουμε ένα νέο τρόπο επικοινωνίας, ο οποίος θα μπορούσε να υιοθετηθεί και από τους γονείς.

Υλικά : επιστολή προς τους γονείς

Αναλυτική περιγραφή:

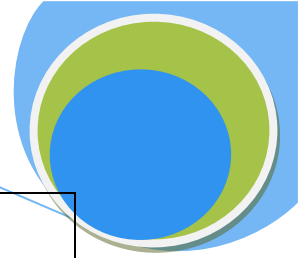
Αγαπητοί γονείς,

Στο πλαίσιο της καλύτερης και πιο σύγχρονης επικοινωνίας σχολείου–οικογένειας καθώς και της μείωσης της ημερήσιας κατανάλωσης πολύτιμου χαρτιού, εγκαινιάζουμε ένα νέο τρόπο επικοινωνίας με εσάς μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου.

Στο e-mail θα παραλαμβάνετε τα διατροφολόγια, τα νέα μας, δράσεις που πραγματοποιούνται στο σχολείο, τα διαθεματικά του μήνα και άλλα πολλά ακόμα και όταν απουσιάζει το παιδί σας χωρίς τον φόβο να χάσετε σημαντικές ενημερώσεις.

Για τον λόγο αυτό θα σας παρακαλούσαμε να συμπληρώσετε το/τα e - mail στα οποία θα θέλετε να λαμβάνετε υλικό του σχολείου μας.

Ας μην ξεχνάμε ότι η εξοικονόμηση πρώτων υλών βοηθά το περιβάλλον και κατ' επέκταση όλους εμάς!

Όνομα παιδιού.....
e- mail επικοινωνίας .....

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας: Κάθε Δευτέρα...Καθαρά

Στόχοι:

1. Να εμπλακεί όλη η οικογένεια σε μια διαδικασία συλλογής ανακυκλώσιμων υλικών.
2. Να συνειδητοποιήσουν οικογένεια και παιδιά πόσα ανακυκλώσιμα είδη χρησιμοποιούν σε μια εβδομάδα.

Υλικά : επιστολή προς τους γονείς

Αναλυτική περιγραφή: Με την έναρξη του προγράμματος «Στέλνω Μήνυμα, Αναλαμβάνω Δράση» οι γονείς έλαβαν στο ηλεκτρονικό τους ταχυδρομείο την εξής επιστολή :

«Κάθε Δευτέρα...καθαρά»

Αγαπημένοι μας γονείς,

Θα θέλαμε να σας προσκαλέσουμε να συμμετάσχετε στην δράση της Ονειροχώρας green «Κάθε Δευτέρα...καθαρά». Με την επιστολή αυτή σας καλούμε τις 4 προσεχείς Δευτέρες να προμηθεύσετε το σχολείο μας με ανακυκλώσιμα υλικά, τα οποία εμείς θα αξιοποιήσουμε με ποικίλους τρόπους, προωθώντας την επαναχρησιμοποίηση και την ανακύκλωση των υλικών. Κάθε Δευτέρα θα πρωταγωνιστεί και ένα υλικό, με της εξής σειρά :

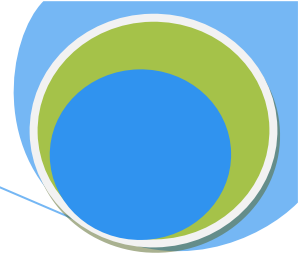
Δευτέρα 24 Οκτώβρη , η ημέρα του αλουμίνιου.

Δευτέρα 31 Οκτώβρη , η ημέρα του γυαλιού (Για λόγους ασφαλείας θα γίνουν δεκτά μόνο μικρά βαζάκια από μαρμελάδα ή μέλι κ.ο.κ)

Δευτέρα 7 Νοέμβρη , η ημέρα του χαρτιού.

Δευτέρα 14 Νοέμβρη, η ημέρα του πλαστικού.

Η διαλογή μπορεί να γίνει από τα ίδια τα παιδιά, πάντα με την συνεργασία και την βοήθειά σας. Ενθαρρύνετε τα παιδιά να βάλουν μια μικρή κούτα, ή σακούλα στο δωμάτιο τους, και εκεί να συλλέγουν, αναλόγως με την εβδομάδα, τα απορρίμματα που τα ίδια παράγουν.Καλή επιτυχία!

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας: **Θέατρο σκιών από κουτί δημητριακών**

Στόχοι:

1. Να επαναχρησιμοποιήσουν ένα καθημερινό τους αντικείμενο για την δημιουργία ενός παιχνιδιού.
2. Να πειραματιστούν με την δημιουργία σκιάς.
3. Να εξασκηθούν σε δεξιότητες λεπτής κινητικότητας.

Υλικά : κουτί από δημητριακά, πινέλα, χρώματα, εκτυπωμένες φιγούρες ζώων, καλαμάκια, ατλακόλ, ριζόχαρτο, φακός.

Διάρκεια: 45'

Αναλυτική περιγραφή : Συλλέξαμε τα κουτιά των δημητριακών από το πρωινό μας και τα επαναχρησιμοποιήσαμε κατασκευάζοντας θέατρο σκιών. Κόψαμε τις δύο μεγάλες πλευρές και στην μία πλευρά κολλήσαμε το ριζόχαρτο. Τα παιδιά χρωμάτισαν το υπόλοιπο κουτί καθώς και τις φιγούρες ζώων που στην συνέχεια και έκοψαν. Κολλήσαμε καλαμάκια στο πίσω μέρος από τις φιγούρες ώστε τα παιδιά να μπορούν να τις κρατούν και τις κινούν. Στο τέλος φωτίσαμε με φακό σε σκοτεινό δωμάτιο και απολαύσαμε το θέατρο που παρουσίασε ο καθένας.

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας: **Ορχήστρα από μπουκάλια**

Στόχοι:

1. Να φτιάξουν αυτοσχέδια μουσικά όργανα και να πειραματιστούν με τους ήχους τους
2. Να παίξουν με τα αυτοσχέδια όργανα μια δική τους σύνθεση.

Υλικά : 6 γυάλινα μπουκάλια, νερό, κουτάλια.

Διάρκεια: 30'

Αναλυτική περιγραφή: Χρησιμοποιήσαμε 6 γυάλινα μπουκάλια και τα γεμίσαμε με διαφορετική ποσότητα νερού, έτσι ώστε να παράγουν διαφορετικές νότες, όταν τα χτυπάμε με το κουτάλι. Αφού πειραματιστήκαμε σε ελεύθερο ρυθμό, προσπαθήσαμε να παίξουμε γνωστά τραγούδια που λέμε στην καθημερινότητα.

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας: **Ο βασιλιάς της σιωπής**

Στόχοι:

1. Να αναπτύξουν την λεπτή κινητικότητα και το συντονισμό ματιού- χεριού.

2. Να συμμετάσχουν σε ποικίλες, αναπτυξιακά κατάλληλες, δραστηριότητες κίνησης με χαρά, να αναπτύξουν τις κινητικές τους δεξιότητες και να αποκτήσουν καλή φυσική κατάσταση.
3. Να μάθουν να συνεργάζονται στο πλαίσιο της ευγενούς άμιλλας.

Υλικά : 3 κουτάκια αναψυκτικών στα οποία έχουν ρίξει φακές, χαρτοταινία.

Διάρκεια: 45'

Αναλυτική περιγραφή: Ένας μαθητής γίνεται ο βασιλιάς της σιωπής και κάθεται στο πάτωμα με τα μάτια κλειστά. Πίσω του τοποθετείται ο θησαυρός του βασιλιά ο οποίος αποτελείται από τα κουτιά των αναψυκτικών με τις φακές μέσα που κάνουν θόρυβο όταν τα κουνάμε. Οι άλλοι παίκτες κάθονται μπροστά στο βασιλιά σε μικρή απόσταση. Ο κάθε μαθητής με την σειρά του προσπαθεί να κλέψει αθόρυβα το θησαυρό. Όταν ο βασιλιάς ακούσει θόρυβο γυρίζει προς την κατεύθυνση από την οποία προήλθε ο θόρυβος και δείχνει με το δάχτυλο του. Αν εκείνη την στιγμή υπάρχει κάποιος εκεί, θα πρέπει να επιστέψει στη θέση του χωρίς τον θησαυρό. Αν έπειτα από 10 λεπτά δεν έχει καταφέρει κανείς να κλέψει τον θησαυρό του βασιλιά, τότε νικητής αναδεικνύεται ο βασιλιάς. Όποιος παίκτης καταφέρει να κλέψει τον θησαυρό, γίνεται βασιλιάς.

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας: **Ήρωες της Ντενεκεδούπολης από αλουμινένια κουτάκια**

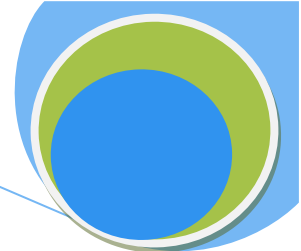
Στόχοι:

1. Να επαναχρησιμοποιήσουν τα τις αλουμινένιες συσκευασίες που οι ίδιοι έχουν συλλέξει.
2. Να δημιουργήσουν ήρωες παραμυθιού με άχρηστα και άλλα υλικά διακόσμησης.
3. Να παίξουν δημιουργικά με κούκλες που οι ίδιοι δημιούργησαν και να εκφραστούν μέσα από την τεχνική του κουκλοθεάτρου.

Υλικά : Αλουμινένιες συσκευασίες, κόλλα, πινέλα, χάρτινα πατρόν με τα χαρακτηριστικά των ηρώων, μαλλί πλεξίματος, πομ-πομ, χαρτί γκοφρέ.

Διάρκεια: 45'

Αναλυτική περιγραφή: Με αφορμή τον εορτασμό της 17 Νοέμβρη και την αφήγηση της γνωστής ιστορίας της Ντενεκεδούπολης κατασκευάσαμε τους ήρωες του παραμυθιού από τα αλουμινένια κουτάκια που έφεραν τα παιδιά την Δευτέρα του αλουμινίου. Τα παιδιά διάλεξαν τον αγαπημένο τους ήρωα, χρωμάτισαν και έκοψαν τα χαρακτηριστικά από τα πατρόν. Τέλος τα κόλλησαν στο αλουμινένιο κουτάκι που έφεραν από το σπίτι τους και τα διακόσμησαν με μαλλί πλεξίματος, πομ- πομ, χαρτί γκοφρέ και ότι άλλο επιθυμούσαν. Αφού ολοκληρώθηκε η κατασκευή των ηρώων τα παιδιά σε ομάδες παρουσίασαν στο κουκλοθέατρο του σχολείου μας την δική τους παράσταση με βάση το παραμύθι.

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας: Τι μπορείς να κάνεις με μια εφημερίδα

Στόχοι:

1. Να αναπτύξουν την φαντασία και την δημιουργικότητα τους.
2. Να συνεργαστούν για να παράγουν ένα αποτέλεσμα.
3. Να χρησιμοποιήσουν άχρηστα υλικά, αξιοποιώντας τα δημιουργικά.

Υλικά : εφημερίδα, ιστορία «Λήδα η εφημερίδα»

Διάρκεια : 60'

Αναλυτική περιγραφή: Με τα νήπια διαβάσαμε στην παρεούλα την ιστορία της Λήδας της εφημερίδας, στην οποία αναφέρονται οι πολλές χρήσεις μιας εφημερίδας, πέραν της κλασσικής που όλοι ξέρουμε, όπως για να τοποθετεί ψάρια ο ψαράς κτλ. Στην συνέχεια τα παιδιά χωρίστηκαν σε ομάδες, και κλήθηκαν να σκεφτούν γύρω από το θέμα και να παρουσιάσουν τις δικές τους ιδέες για το πώς κανείς μπορεί να χρησιμοποιήσει μια εφημερίδα. Τα αποτελέσματα ήταν ενθαρρυντικά καθώς προέκυψαν ποικίλες χρήσεις όπως φούστα, τηλεσκόπιο, καπέλο, καράβι κ.ά. Ύστερα κάθε ομάδα έφτιαξε μια ιστορία γύρω από το αντικείμενο που κατασκεύασε και τη παρουσίασε στην ολομέλεια. Στη συνέχεια έγινε μια απόπειρα σύνθεσης όλων των ιστοριών που προέκυψαν σε μία.

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας: Συλλογή καπακιών

Στόχοι:

1. Να συλλέξουμε ένα άχρηστο αντικείμενο για φιλανθρωπικό σκοπό.
2. Να γνωστοποιήσουμε αυτή την κίνηση στη σχολική κοινότητα.

Υλικά : επιστολή προς τους γονείς

Αναλυτική περιγραφή : Απεστάλη στους γονείς η παρακάτω επιστολή για να ενημερωθούν για την προσπάθεια συλλογής πλαστικών καπακιών και τη συνεργασία του

σχολείου μας με φορείς που με τα έσοδα της ανακύκλωσης καλύπτουν την αγορά αναπηρικών αμαξιδίων για συμπολίτες μας που το έχουν ανάγκη.

Θέλουμε τα καπάκια σας!

Πρίν πετάξετε το μπουκαλάκι του νερού, του γάλακτος, του αναψυκτικού, κρατήστε το καπάκι.... και φέρτε το στο σχολείο μας!

Μαζεύουμε καπάκια 'παντός είδους' αρκεί να είναι πλαστικά, έτσι ώστε να παραδοθούν στο Δήμο Αγίας Παρασκευής ο οποίος σε συνεργασία με τη Διεύθυνση Περιβάλλοντος αποστέλλει τα καπάκια στο σύλλογο Σπαστικών στις Σέρρες.

Με τα έσοδα από τα καπάκια που στέλνονται προς ανακύκλωση, ο φορέας που επιλέξαμε, θα μπορέσει να καλύψει το κόστος της αγοράς ή ποσοστού της αγοράς, αναπηρικών αμαξιδίων ή άλλων ειδών για άτομα ΑΜΕΑ.

Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι για να αγοραστεί **ένα πιστοποιημένο αμαξίδιο απαιτούνται από 2-7 τόνοι καπάκια** ανάλογα με τον τύπο που είναι απαραίτητος ανά οικογένεια.

Ήδη, ως τώρα έχουν αγοραστεί και παραδοθεί **πανελλαδικά** από διάφορους (όχι μόνο έναν) φορείς, πάνω από **20 αμαξίδια**, σε άτομα που τα είχαν ανάγκη. Ως επι το πλείστον οι αποδέκτες είναι παιδιά. Συνολικά, έχουν έως τώρα μαζευτεί **πανελλαδικά** από διάφορους φορείς ή ομάδες, **πάνω από 25 τόνοι καπάκια**. Ενδεικτικά για έναν τόνο καπάκια είναι απαραίτητο ένα εκατομμύριο καπάκια. Όλες οι δράσεις συνεχίζονται, ενώ οι αποδέκτες φορείς/ομάδες/σωματεία είναι διάφοροι σε όλη την Ελλάδα.

Σας προσκαλούμε, να συμμετάσχετε και εσείς - αντί να πετάξετε τα καπάκια στα σκουπίδια ή στην απλή ανακύκλωση, να τα συλλέγετε και να τα φέρνετε στο σχολείο για να τα αποστείλουμε εμείς στο τέλος της σχολικής χρονιάς.

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας: Αξιοποίηση εκπαιδευτικού υλικού Ελληνικής Εταιρίας Αξιοποίησης Ανακύκλωσης

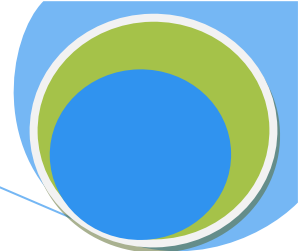
Στόχοι:

1. Να χρησιμοποιήσουν κατάλληλο λογισμικό και να εκτελέσουν παιχνίδια εξερεύνησης και επίλυσης απλών προβλημάτων
2. Να γνωρίσουν την σωστή χρήση του υπολογιστή ως ένα νέο μέσο πληροφόρησης.

Υλικά : Εκπαιδευτικό υλικό Ελληνικής Εταιρίας Αξιοποίησης Ανακύκλωσης

Διάρκεια: 45'

Αναλυτική περιγραφή : Αφού παρακολουθήσαμε το βίντεο «Παιδικό Εκπαιδευτικό Βίντεο για τον Μπλε Κάδο-ΕΕΑΑ» και συζητήσαμε σχετικά με το θέμα, παίξαμε το παιχνίδι με την διαλογή των υλικών που βρήκαμε στον ακόλουθο ιστότοπο : <http://www.herrco.gr/#>

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας: **Ανταλλακτικό παζάρι**

Στόχοι:

1. Να έρθει η σχολική κοινότητα σε επαφή με μια διαφορετική ιδέα από την καταναλωτική που κυριαρχεί την περίοδο των Χριστουγέννων.
2. Να εμπλακεί όλη η σχολική κοινότητα σε αυτή τη δράση.
3. Να μνηθούν στην ιδέα της επαναχρησιμοποίησης.

Υλικά : επιστολή προς τους γονείς

Αναλυτική περιγραφή : Διοργανώθηκε στο σχολείο μας παράλληλα με το χριστουγεννιάτικο παζάρι και το ανταλλακτικό παζάρι στο οποίο οι γονείς έφεραν ένα άχρηστο για αυτούς αντικείμενο και το αντάλλαξαν με κάτι άλλο που θα μπορούσε να τους είναι πιο χρήσιμο.

«Ο ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΤΟΥ ΑΛΛΟΥ»

Αγαπημένοι μας γονείς,

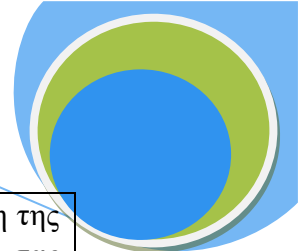
Το νηπιαγωγείο της Ονειροχώρας «*Ονειροχώρα green*» διοργανώνει για πρώτη φορά **Ανταλλακτικό Παζάρι!**

Τα νήπια του σχολείου μας με αφορμή τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα της Ελληνικής Εταιρείας Προστασίας της Φύσης «Στέλνω μήνυμα... Αναλαμβάνω δράση» που αφορά την ολοκληρωμένη διαχείριση απορριμμάτων, παίρνουν την πρωτοβουλία να σας καλέσουν κι εσάς να επαναχρησιμοποιήσετε υλικά και ποικιλία ειδών, ανταλλάσσοντας τα!

Έχετε κάτι που δεν το χρειάζεστε; Κάτι που να σας περισσεύει; Ένα αντικείμενο που έχετε χρόνια να το χρησιμοποιήσετε; Ψάξτε και βρείτε οτιδήποτε “άχρηστο” για εσάς αλλά “χρήσιμο” σε άλλους... Αντικείμενα, παιχνίδια, διακοσμητικά, παλιά βιβλία, παραμύθια, αγαθά παντός φύσεως θα γίνουν όλα δεκτά!

Το Ανταλλακτικό παζάρι θα πραγματοποιηθεί στις 18 Δεκεμβρίου μαζί με το χριστουγεννιάτικο Bazaar στον νέο χώρο του Νηπιαγωγείου μας!

Η διαδικασία θα έχει ως εξής: η παράδοση των αντικειμένων θα γίνεται στην διεύθυνση της Ονειροχώρας, όπου εκεί θα παραλαμβάνετε κι ένα λαχνό που θα δηλώνει τη συμμετοχή σας σε αυτή τη δράση! Με αυτόν το λαχνό θα έρθετε στον πάγκο μας για να επιλέξετε ότι εσείς επιθυμείτε! Εκεί θα σας καλωσορίσουν τα νήπια μας για να σας εξυπηρετήσουν σε ότι χρειαστείτε!

Όσα αντικείμενα μας δώσετε τόσα θα μπορέσετε να πάρετε! Επισημαίνουμε ότι η ανταλλαγή των ειδών θα γίνει χωρίς καταβολή χρημάτων και χωρίς να υπάρχει αναγραφόμενη τιμή! Μπορείτε να ανταλλάξετε με ό,τι εσείς θέλετε!

Ας μην ξεχνάμε πως την αξία των πραγμάτων την καθορίζουμε εμείς!

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας: Χριστουγεννιάτικο δέντρο από μπουκάλια και στολίδια από πάζλ

Στόχοι:

1. Να φανταστούν ένα διαφορετικό τρόπο για κατασκευή και διακόσμηση χριστουγεννιάτικου δέντρου.
2. Να συνεργαστούν για κοινό σκοπό.

Υλικά : Πλαστικά μπουκάλια, παλιά κομμάτια από χρησιμοποιημένα πάζλ, γκοφρέ χαρτί σε πράσινο ανοιχτό και σκούρο, ντενεκές από λάδι, κόλλα σιλικόνης, κορδέλες, τέμπερες σε ασημί χρυσό.

Διάρκεια : 120'

Αναλυτική περιγραφή: Τα Χριστούγεννα έφτασαν και αντί για το τυπικό χριστουγεννιάτικο δέντρο αποφασίσαμε να κατασκευάσουμε ένα δικό μας από ανακυκλώσιμα υλικά. Αξιοποιήσαμε τα πλαστικά μπουκάλια που τα παιδιά είχαν συλλέξει και τα βάψαμε με τέμπερες σε ασημί και χρυσό χρώμα. Ακολούθως, κολλήσαμε με κόλλα σιλικόνης τα μπουκάλια μεταξύ τους, τοποθετώντας τα μεγάλα κοντά στην βάση, η οποία ήταν από ντενεκέ λαδιού και τα πιο μικρά στην κορυφή. Στα κενά που δημιουργούνται ανάμεσα στα μπουκάλια, γεμίσαμε με χαρτί γκοφρέ για πιο πλούσιο και εντυπωσιακό αποτέλεσμα.

Στην συνέχεια τα παιδιά δημιούργησαν στολίδια σε σχήμα στεφανιού και χιονονιφάδας από χρησιμοποιημένα κομμάτια πάζλ, τα οποία στόλισαν το δέντρο μας.

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας: Η ζωή με και χωρίς την ανακύκλωση.

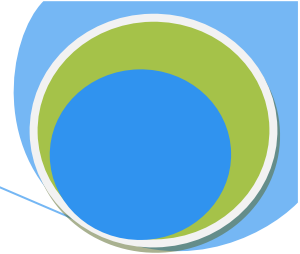
Υλικά : δύο γαλάζια χαρτόνια κάνσον, τέμπρες, καλαμάκια, χαρτί A4.

Διάρκεια: 45΄

Στόχοι :

1. Να εξασκήσουν τις δεξιότητες λεπτής κινητικότητας.
2. Να έρθουν σε επαφή με την τεχνική του φυσήματος μέσα από καλαμάκι.
3. Να δημιουργήσουν μόνοι τους υποθετικές αναπαράστασης της γης- ζωής με και χωρίς την ανακύκλωση

Αναλυτική περιγραφή : Τα παιδιά χωρίστηκαν σε 2 ομάδες. Η κάθε ομάδα σε πρώτο επίπεδο χρωμάτισε την Γη της φυσώντας τα χρώματα με το καλαμάκι έως ότου αυτά να απλωθούν παντού. Ακολούθως ζωγράφισαν σε χαρτί πως θα ήταν η ζωή χωρίς την ανακύκλωση και η άλλη ομάδα πως είναι η ζωή με την ανακύκλωση. Τέλος έκοψαν τις εικόνες και τις κόλλησαν περιμετρικά ο καθένας στην δική του Γη.

Σύνδεση με το εικαστικό πρόγραμμα «Οι ντεντέκτιβ της τέχνης»

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας: «Τα ηλιοτρόπια» του Βαν Γκόγκ από καπάκια

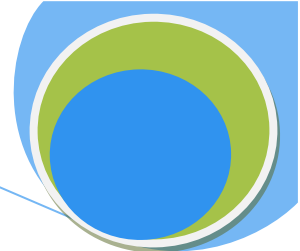
Στόχοι:

1. Να χρησιμοποιήσουν ανακυκλώσιμα υλικά για να δημιουργήσουν ένα έργο τέχνης.
2. Να γνωρίσουν διάσημα έργα τέχνης μεγάλων ζωγράφων.

Υλικά : καπάκια διαφόρων χρωμάτων, ατλακόλ, κίτρινο κάνσον, πινέλα , αυγοθήκη για την κόλλα.

Διάρκεια: 30΄

Αναλυτική περιγραφή: Τα νήπια χωρίστηκαν σε 4 ομάδες. Η μια ομάδα ανέλαβε πρώτα να σχεδιάσει και να κολλήσει το βάζο, ύστερα η άλλη τα ηλιοτρόπια, μετά η επόμενη τα κοτσάνια και η τελευταία το φόντο. Έτσι σταδιακά ολοκληρώθηκε ο πίνακας.

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας: «Η έναστρο νύχτα» του Βαν Γκόγκ από **περισσεύματα χαρτονιού κάνσον**

Στόχοι:

1. Να χρησιμοποιήσουν ανακυκλώσιμα υλικά για να δημιουργήσουν ένα έργο τέχνης.
2. Να γνωρίσουν διάσημα έργα τέχνης μεγάλων ζωγράφων.
3. Να αξιοποιήσουν τα περισσεύματα από το χαρτί που χρησιμοποιούν όλη την χρονιά.

Υλικά : περισσεύματα χαρτονιού, ατλακόλ, , πινέλα, τέμπερες, οντουλέ χαρτόνι

Διάρκεια: 120΄

Αναλυτική περιγραφή: Από εργασίες που πραγματοποιήθηκαν σε όλη την διάρκεια της χρονιάς κρατήσαμε περισσευούμενες λωρίδες κάνσον διαφόρων χρωμάτων και τα νήπια σε πρώτη φάση τις τύλιξαν σε σχήμα σπείρας και άλλες τις δίπλωσαν ζιγκ-ζαγκ. Σε δεύτερη φάση σχεδιάσαμε στο οντουλέ χαρτόνι τα περιγράμματα από τα δομικά στοιχεία του πίνακα και τα νήπια τα γέμισαν με τα κατάλληλα χρώματα, βάση του πρωτότυπου

πίνακα. Τέλος, αφού στέγνωσαν τα χρώματα απλώσαμε παντού την κόλλα και τοποθετήσαμε τις σπείρες και τα διπλωμένα ζιγκ-ζαγκ.

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας: «Το κεφάλι του ταύρου» του Πάμπλο Πικάσο από ανακυκλώσιμα υλικά

Στόχοι:

1. Να χρησιμοποιήσουν άχρηστα υλικά για να δημιουργήσουν ένα τρισδιάστατο έργο τέχνης.
2. Να γνωρίσουν διάσημα έργα τέχνης μεγάλων ζωγράφων.
3. Να χρησιμοποιήσουν με πολλούς τρόπους διάφορα υλικά για να κάνουν μικροκατασκευές.

Υλικά : συσκευασία από μαλακτικό πλυντηρίου, καπάκια, παλιά καλώδια, μεταλιζέ χαρτόνι

Διάρκεια: 20΄

Αναλυτική περιγραφή: Στην πορεία της επεξεργασίας μας σχετικά με τη ζωή και το έργο του Πάμπλο Πικάσο, συναντήσαμε το έργο του «Το κεφάλι του Ταύρου» το οποίο είναι φτιαγμένο από σέλα και τιμόνι ποδηλάτου. Έτσι εμπνεόμενοι και εμείς, δημιουργήσαμε τους δικούς μας ταύρους. Τα παιδιά πέρασαν μέσα από τα καλώδια καπάκια που τα είχαμε τρυπήσει, τα οποία τοποθετήθηκαν ως κέρατα. Για κεφάλι χρησιμοποιήσαμε την συσκευασία από το μαλακτικό και το καπάκι της και μεταλιζέ χαρτί για τα μάτια.

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας: «Η Θάλασσα» του Ανρί Ματίς φτιαγμένη από παλιό ύφασμα

Στόχοι:

1. Να χρησιμοποιήσουν εμπειρικάρες (στένσιλ) διαφόρων σχημάτων και μεγεθών από φύκια.
2. Να πειραματίζονται με διάφορα υλικά και χρώματα και να μάθουν διάφορες τεχνικές να τις εφαρμόζουν για να σχεδιάζουν και να ζωγραφίζουν.

Υλικά : Λωρίδα ύφασμα, στένσιλ από χαρτόνι, χρώματα, πινέλα

Διάρκεια: 40΄

Αναλυτική περιγραφή: Τα νήπια με αφορμή το βιβλίο για το έργο του Ανρί Ματίς «Ο κήπος του Ματίς» δημιούργησαν σε παλιό ύφασμα τον πίνακα «Η θάλασσα».

Η διαδικασία που ακολουθήθηκε είναι η εξής: χωρίσαμε την λωρίδα υφάσματος σε 16 ίσα ορθογώνια. Στην συνέχεια τα παιδιά γέμισαν με διαφορετικά χρώματα τα ορθογώνια ώστε

να σχηματιστεί το φόντο. Τέλος, μοιράσαμε στα παιδιά εμπειρχάρακες (στένσιλ) φτιαγμένα από χαρτόνι με τα χαρακτηριστικά φύκια που συνήθιζε να ζωγραφίζει ο Ματίς. Δώσαμε ιδιαίτερη έμφαση στα χρώματα και τις αντιθέσεις, όπως άλλωστε έκανε και ο ίδιος.

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας: «Ο ήλιος και το κάστρο» του Πάουλ Κλέε από φελιζόλ

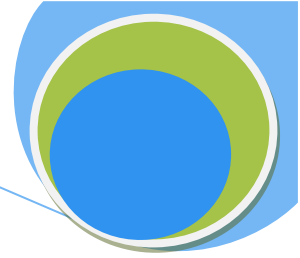
Στόχοι:

1. Να πειραματιστούν με διάφορα υλικά
2. Να συνθέσουν από διάφορα ακανόνιστα σχήματα ένα έργο τέχνης.

Υλικά : ασύμμετρα κομμάτια από φελιζόλ, κόλλα, χρώματα, πινέλα

Διάρκεια: 30΄

Αναλυτική περιγραφή: Στο πλαίσιο της επεξεργασίας του έργου του Πάουλ Κλέε ήρθαμε σε επαφή με τον πίνακα «Ο ήλιος και το κάστρο». Παράλληλα, στο σχολείο μας υπήρχαν κομμάτια φελιζόλ που τα είχαμε χρησιμοποιήσει στην χριστουγεννιάτικη γιορτή μας και είχαν περισσέψει κάποια άνισα κομμάτια. Χρωμάτισαμε λοιπόν με τέμπρες τα κομμάτια αυτά και στην συνέχεια τα κολλήσαμε μεταξύ τους με τρόπο τέτοιο, ώστε σχηματίστηκε η δικιά μας πόλη, βασιζόμενοι πάντα στην τεχνοτροπία του Πάουλ Κλέε.

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας: Δημιουργία χαρτοπολτού

Στόχοι:

1. Να έρθουν σε επαφή με την διαδικασία ανακύκλωσης του χαρτιού.
2. Να γνωρίσουν ιδιότητες των υλικών.
3. Να πειραματιστούν με το υλικού του χαρτιού και να επινοήσουν και να εφαρμόσουν διάφορες τεχνικές αξιοποίησής του.

Υλικά : Εφημερίδες, ατλακόλ, μίξερ, σουρωτήρι, λεκάνη,

Διάρκεια : 180'

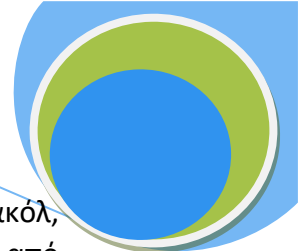
Αναλυτική περιγραφή : Αποφασίσαμε με τα νήπια να ανακαλύψουμε την διαδικασία παρασκευής ανακυκλωμένου χαρτιού. Σε πρώτο επίπεδο τα νήπια έκοψαν τις εφημερίδες που τους μοιράσαμε σε λωρίδες. Στην συνέχεια τοποθετήσαμε τις λωρίδες αυτές σε μια λεκάνη με νερό, για να μουλιάσουν έως την επόμενη ημέρα. Όταν οι εφημερίδες είχαν μουσκέψει καλά, τις βγάλαμε από το νερό και σταδιακά τις τοποθετούσαμε στο μίξερ. Το μυστικό για να μην κολλάει το μίξερ, πράγμα που συμβαίνει συχνά, είναι αρκετή ποσότητα νερού. Ακολούθως, παίρνουμε μια μικρή ποσότητα πολτοποιημένου χαρτιού και την τοποθετούμε στο σουρωτήρι. Τα παιδιά πιέζουν με τα χέρια τους ώστε να φύγει το περιττό νερό και αφού σουρώσουμε καλά παίρνουμε την μάζα που σχηματίστηκε και την τοποθετούμε στο τραπέζι. Τα παιδιά προσέθεσαν αρκετή ατλακόλ και έπλασαν τον χαρτοπολτό δημιουργώντας διάφορα σχήματα όπως σφαίρες για χάντρες και ορθογώνια για κάρτες.

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας: Πασχαλινές λαμπάδες από πλαστικό μπουκάλι

Στόχοι:

1. Να χρησιμοποιούν με πολλούς τρόπους διάφορα υλικά για να κάνουν μικροκατασκευές.
2. Να επινοήσουν έναν δικό τους τρόπο διακόσμησης για ένα αγαπημένο τους αντικείμενο.

Υλικά : Λαμπάδα σε λευκό χρώμα, ζάχαρη, κιμωλία σε διάφορα χρώματα, κόλλα ατλακόλ, διακοσμητικά πασχαλίτσες και λουλούδια, κορδέλες, πλαστικά μπουκάλια, καλαμάκια από σουβλάκι.

Διάρκεια: 60΄

Αναλυτική περιγραφή: Στο πλαίσιο του εορτασμού του Πάσχα επιλέξαμε να δημιουργήσουμε με τα παιδιά λαμπάδες, με βασικό στοιχείο, διακοσμητικό γλάστρας σε σχήμα λουλουδιού, φτιαγμένο από πλαστικό μπουκάλι.

Αρχικά, τρίψαμε κιμωλία και την αναμίξαμε με ζάχαρη και έτσι δημιουργήθηκε μια χρωματιστή σκόνη την οποία την χρησιμοποιήσαμε για να στολίσουμε την λαμπάδα μας. Στην συνέχεια τα παιδιά χρωμάτισαν το πάνω μέρος του μπουκαλιού, το οποίο το είχαμε κόψει σε σχήμα λουλουδιού. Τέλος, στερεώσαμε το καλαμάκι στο λουλούδι, το δέσαμε στην λαμπάδα με κορδέλες και στολίσαμε με διακοσμητικές πασχαλίτσες και λουλούδια.

Σύνδεση με το πρόγραμμα : Σχολικός Κήπος-Αειφορική αυλή του δικτύου Οικολογικά Σχολεία

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας: Μολυβοθήκη από γυάλινα βάζα

Στόχοι :

1. Να επαναχρησιμοποιήσουν τα γυάλινα βάζα που οι ίδιοι έχουν συλλέξει.
2. Να δημιουργήσουν ένα αντικείμενο καθημερινής χρήσης με άχρηστα και φυσικά υλικά.

Υλικά: γυάλινα βάζα(μαρμελάδες, μέλι κ.τ.λ.), ατλακόλ, πινέλα, πεσμένα φύλλα από την αυλή μας, σπάγκος, ξύλινο κουμπί.

Διάρκεια: 60'

Αναλυτική περιγραφή: Από την Δευτέρα του γυαλιού, δηλ. μία μέρα που όλα τα παιδιά έφεραν ένα γυάλινο αντικείμενο για ανακύκλωση, συλλέξαμε όλα τα βάζα από μέλι, μαρμελάδες, γλυκά κ.ά. και τα επαναχρησιμοποίησαμε κατασκευάζοντας μολυβοθήκες τις οποίες και διακοσμήσαμε με φύλλα που τα παιδιά συλλέξαν από την φθινοπωρινή αυλή μας. Τέλος τα διακοσμήσαμε με σπάγκο και ξύλινο κουμπιά στο στόμιο τους. Η μολυβοθήκη μας είναι έτοιμη!

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας: Φύτεμα σπόρου σε ρολά από χαρτί υγείας

Στόχοι :

1. Να επαναχρησιμοποιήσουν ένα άχρηστο αντικείμενο με τυπικό τρόπο.
2. Να συνδέσουν την γνώση που τους έχει προσφέρει η διαδικασία της επαναχρησιμοποίησης σε ένα διαφορετικό γνωστικό πεδίο.
3. Να παρατηρήσουν τα στάδια της ανάπτυξης ενός φυτού.
4. Να μετρούν χρησιμοποιώντας συμβατικές μονάδες μέτρησης.
5. Να εμπλέξουμε την οικογένεια σε μια εκπαιδευτική διαδικασία με διάρκεια.
6. Να διερευνήσουν την έννοια του αριθμού και τις διαδικασίες αρίθμησης
7. Να οργανώνουν και να παρουσιάζουν πληροφορίες.

Υλικά : ρολό χαρτί υγείας, χώμα, σπόροι φασολιών, φύλλο καταγραφής ανάπτυξης σπόρου

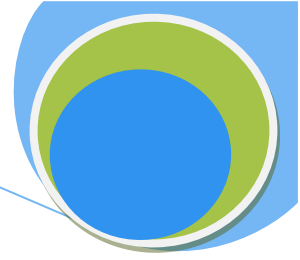
Διάρκεια: 40'

Αναλυτική περιγραφή : Θέλοντας να καταγράψουμε την ανάπτυξη του σπόρου σε φυτώριο, αξιοποιήσαμε τα ρολά από χαρτί υγείας που συλλέγαμε κατά την διάρκεια της χρονιάς και αφού τα διπλώσαμε στο κάτω μέρος για να δημιουργήσουμε πάτο,

προσθέσαμε χώμα και φυτέψαμε τους σπόρους. Τα νήπια πήραν την κατασκευή στο σπίτι συνοδευόμενη από φύλλο καταγραφής στο οποίο θα έπρεπε να συμπληρώσουν και να ζωγραφίσουν την ανάπτυξη του σπόρου με δείκτη το ύψος ανά μία εβδομάδα, με διάρκεια ενός μήνα. Το φύλλο καταγραφής βρίσκεται παρακάτω:

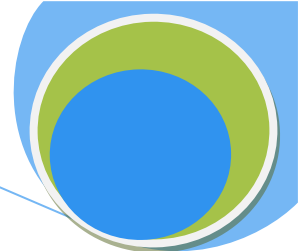
Φύλλο καταμέτρησ ς ανάπτυξ ης του σπόρου με ήλιο και νερό.	1 ^η εβδομάδα	2 ^η εβδομάδα	3 ^η εβδομάδα	4 ^η εβδομάδα
Καταμέτρηση Ύψους				
Ζωγραφική				

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας: Διαγωνισμός Αυτοσχέδιας Γλάστρας

Στόχοι :

1. Να εμπλέξουμε τις οικογένειες δημιουργικά για την κατασκευή αυτοσχέδιας γλάστρας.
2. Να χρησιμοποιήσουν την φαντασία τους και να αξιοποιήσουν τα άχρηστα οικιακά υλικά
3. Να στείλουμε μήνυμα και πληροφορία μέσα από την χρήση κοινωνικών μέσων δικτύωσης.
4. Να εξασκηθούν τα παιδιά σε δημοκρατικές διαδικασίες.

Υλικά: επιστολή προς τους γονείς

Αναλυτική περιγραφή :

Αγαπημένοι μας γονείς,

Ο πρώτος διαγωνισμός αυτοσχέδιας γλάστρας είναι γεγονός!!!

Ενεργοποιήστε την φαντασία σας, αξιοποιήστε τα άχρηστα υλικά σας, και δημιουργήστε πρωτότυπες κατασκευές γλάστρας μαζί με τα παιδιά σας!

Οι γλάστρες αφού παρουσιαστούν από τα παιδιά στο σχολείο, θα διαγωνιστούν για 3 βραβεία:

βραβείο πρωτότυπης γλάστρας,

βραβείο πιο αστείας γλάστρας,

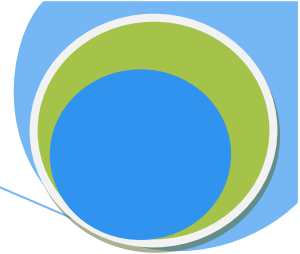
βραβείο οικολογικής γλάστρας.

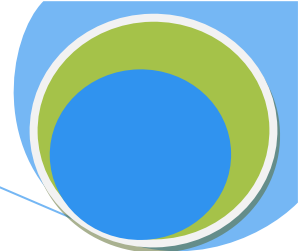
Την ημέρα παράδοσης θα πραγματοποιηθεί ο πρώτος διαγωνισμός ενδοσχολικά από τα 2 νηπιακά μας τμήματα ο οποίος θα περιλαμβάνει όλη την διαδικασία μιας μυστικής και καθ' όλα δημοκρατικής ψηφοφορίας.

Ο δεύτερος διαγωνισμός θα πραγματοποιηθεί διαδικτυακά από όλους εσάς. Όλες οι γλάστρες θα αναρτηθούν ανώνυμα στην ιστοσελίδα του σχολείου μας όπου διαδικτυακά μπορείτε να ψηφίσετε την γλάστρα που εσείς επιθυμείτε!

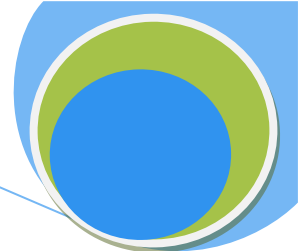
Ενδεικτικά κάποιες από τις γλάστρες που έλαβαν μέρος είναι οι εξής:

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Ελληνική εταιρία αξιοποίησης υλικών. Ανακτήθηκε από: <http://www.herrco.gr/#>

Ζαραμπούκα, Σ. (2011). Το Βρωμοχώρι. Αθήνα: Κέδρος

Ζαραμπούκα, Σ. (2014). Ο κύριος Μπεν η μου και τα σκουπίδια. Αθήνα: Πατάκη

Καραΐσκου, Χ. (2009). Δωσ' μου μια δεύτερη ευκαιρία. Αθήνα: Διάπλαση

Λαζαρίνη, Α.& Σπύρου, Ε. (2009) Στων σκουπιδιών τη γειτονιά ένα καιρό και μια φορά. Αθήνα: Ρώσση Ε.

Μάγος, Κ. (1999). Μια νύχτα στη χωματερή. Αθήνα: Μικρή Άρκτος

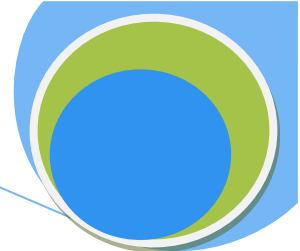
Ναούμ, Ε. & Παπαμιχαήλ, Γ. (2005). Θεματικές Προσεγγίσεις Σχέδια Εργασίας για το Νηπιαγωγείο. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα Α.Ε

Τόλκα, Μ. (2007). Η κυρία Ανακύκλωση και οι φίλοι της. Αθήνα: Λιβάνη

Φακίνου, Ε. (1999). Ντενεκεδούπολη. Αθήνα: Κέδρος

Παιδικά τραγούδια:

- Ο κάδος μπλέ <https://www.youtube.com/watch?v=H0e3D7wHoxU>
- Το τραγούδι της σακούλας <https://www.youtube.com/watch?v=4A8489lyzCg>
- Ο χορός της Ανακύκλωσης <https://www.youtube.com/watch?v=F5x6-jlzkSc>
- Ανακύκλωση https://www.youtube.com/watch?v=vlpur_A2064
- Η πόλη από το cd "Εδώ Νηπιαγωγείο" Λάχανα και Χάχανα

Δημοτικό Σχολείο Βουλιαγμένης

Συγγραφή εργασίας: **Σοφία Κακάτση, Δήμητρα Μινοπούλου**

Εκπαιδευτικοί που υλοποίησαν το πρόγραμμα: **Σοφία Κακάτση, Δήμητρα Μινοπούλου, Σπύρος Λέκκας, Γιάννης Μουταφίδης** (δάσκαλοι ΠΕ70)

e-mail επικοινωνίας: mail@dim-vouliagm.att.sch.gr

Πρόγραμμα ΣΤΕΛΝΟΥΜΕ ΜΗΝΥΜΑ, ΑΝΑΛΑΜΒΑΝΟΥΜΕ ΔΡΑΣΗ

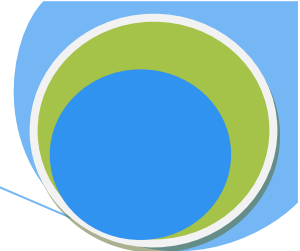
Σύντομη περιγραφή προγράμματος

Το σχολείο μας πήρε μέρος στο πρόγραμμα «Στέλνουμε μήνυμα, αναλαμβάνουμε δράση». Η αρχική ενημέρωση έγινε σε ημερίδα στο ΚΠΕ Λαυρίου όπου αναπτύχθηκαν οι στόχοι και οι δράσεις του προγράμματος. Από την επόμενη κιόλας μέρα, πράγματι, αναλάβαμε δράση!

Ανιχνεύσαμε την προϋπάρχουσα γνώση των μαθητών, κατόπιν προβάλαμε video και ακολούθησε σχετική συζήτηση. Διοργανώθηκε ενημέρωση με τη χρήση οπτικοακουστικού υλικού των μαθητών από την Υπεύθυνη Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης σχετικά με την παραγωγή απορριμμάτων, τα προβλήματα που δημιουργούνται από την έλλειψη διαχείρισης απορριμμάτων και προτάθηκαν λύσεις από τους μαθητές. Ακολούθησε ενημέρωση για την ανακύκλωση και δόθηκαν λεπτομερείς οδηγίες για τη χρήση του μπλε κάδου και το διαχωρισμό των ανακυκλώσιμων υλικών. Οι μαθητές εξοικειώθηκαν με επιστημονικούς όρους σχετικούς με την ανακύκλωση (επαναχρησιμοποίηση, εναλλακτικές μορφές ενέργειας, διοξείδιο του άνθρακα, κτλ).

Έτσι προχωρήσαμε σε

- Συμπλήρωση φύλλων εργασίας.
- Δημιουργία ενημερωτικής αφίσας.
- Συγγραφή ποιημάτων με θέμα την ανακύκλωση. Οι μαθητές ανέλαβαν ρόλο στιχουργού και καταγράφοντας φράσεις για το περιβάλλον που προέκυψαν από την τεχνική της ιδεοθύελλας συνέθεσαν ποιηματάκια.
- Ενημέρωση της σχολικής κοινότητας από τα ίδια τα παιδιά.
- Εικαστικές δημιουργίες με «άχρηστα υλικά».
- Επισκέψεις σε σχετικούς χώρους (Πάρκο Ανταποδοτικής Ανακύκλωσης).
- Καθαρισμός σχολικής αυλής .
- Τοποθέτηση στο προαύλιο ξύλινων κάδων ανακύκλωσης.
- Τοποθέτηση δεύτερου κάδου σκουπιδιών σε κάθε αίθουσα: ο ένας για τα κοινά σκουπίδια και ο άλλος για τα ανακυκλώσιμα.
- Επικοινωνία με τον Δήμο, ώστε να τοποθετηθεί ο μπλε κάδος ακριβώς στην είσοδο του σχολείου. Έτσι τα ίδια τα παιδιά, με τη λήξη των μαθημάτων, αδειάζανε εκεί τα σκουπίδια που είχαν συλλέξει κατά τη διάρκεια της μέρας στην τάξη. Είναι αξιοσημείωτο ότι τα ίδια τα παιδιά έλεγχαν το περιεχόμενο του κάδου της τάξης (έκαναν μάλιστα και παρατηρήσεις στα λάθος αντικείμενα!) ώστε να μπαίνουν στον μπλε κάδο μόνο τα σωστά απορρίμματα.
- Συλλογική ανακύκλωση (καπάκια, μπαταρίες).
- Συμμετοχή με δρώμενο στην τελετή βράβευσης των σχολείων που υλοποιούσαν το πρόγραμμα.

Αναλυτική περιγραφή δράσεων:

Από τις δράσεις που πραγματοποιήθηκαν δύο ήταν αυτές που είχαν το μεγαλύτερο αντίκτυπο:

α. Συμμετοχή στο πρόγραμμα- διαγωνισμό για σχολεία που διοργάνωσε το Πάρκο Ανταποδοτικής Ανακύκλωσης Αγίων Αναργύρων

Κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς ενημερωθήκαμε για τον διαγωνισμό που έτρεχε στο Πάρκο Ανταποδοτικής Ανακύκλωσης Αγίων Αναργύρων. Τα παιδιά με μεγάλο ενθουσιασμό αποφάσισαν να λάβουν μέρος και συμμετείχαν ενεργά στη συλλογή πλαστικών και γυάλινων μπουκαλιών. Απευθύνθηκαν ακόμα και σε χώρους εστίασης της περιοχής και έφερναν καθημερινά σακούλες ολόκληρες με μπουκάλια! Έτσι έγινε και διάχυση της δράσης στη σχολική αλλά και στην τοπική κοινότητα! Ακολούθησε επίσκεψη στο Πάρκο όπου παρακολούθησαν σχετικό πρόγραμμα για τη διαδικασία και τα οφέλη της ανακύκλωσης. Αφού, λοιπόν, έγινε η αναγνώριση και ο διαχωρισμός των συσκευασιών, έγινε και η παραλαβή τους.

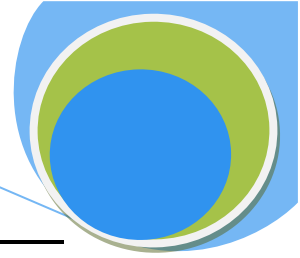
Με αυτή τη δράση επιτεύχθηκε υψηλό επίπεδο συμμετοχής των μαθητών στην διαδικασία της ανακύκλωσης, βελτιώθηκε η περιβαλλοντική τους συμπεριφορά ενώ παράλληλα παρατηρήθηκε αλλαγή της στάσης του απέναντι σε περιβαλλοντικά θέματα με βιωματικό τρόπο.

β) Για να αποκτήσουν οι μαθητές σφαιρική γνώση για το πώς η συμμετοχή μας στην ανακύκλωση επηρεάζει την κλιματική αλλαγή, καλέσαμε στο σχολείο μας την ομάδα «Μαχητές κατά του Άνθρακα» και υλοποιήσαμε την θεματική ενότητα «έδαφος». Δόθηκαν στα παιδιά πληροφορίες για το τι είναι κομποστοποίηση, τι επιτρέπεται να κομποστοποιηθεί, ποια είναι τα πλεονεκτήματά της, ποια διαδικασία ακολουθείται και ποιος είναι ο κύκλος της κομποστοποίησης. Ταυτόχρονα τους δόθηκαν οδηγίες χρήσης του κομποστοποιητή από τους υπεύθυνους του προγράμματος για τη σωστή χρήση και συντήρησή του. Τέλος, στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων τοποθετήσαμε κομποστοποιητή στην αυλή του σχολείου!

Οι μαθητές ανέλαβαν την ευθύνη του κάδου κομποστοποίησης. Άρχισαν να γεμίζουν τον κάδο φέρνοντας κάποιες φορές και από το σπίτι τους υπολείμματα που έπρεπε να καταλήξουν σε τέτοια απορρίμματα, εφαρμόζοντας τη διαλογή των υλικών στην πηγή. Ταυτόχρονα ανέλαβαν να ενημερώνουν την ώρα των διαλειμμάτων και τους υπόλοιπους μαθητές για το τι επιτρέπεται και τι όχι να ρίχνουν στον κάδο κομποστοποίησης.

Διαπιστώσαμε ότι τα παιδιά κατανόησαν βασικές περιβαλλοντικές έννοιες και η δραστηριότητα αυτή είχε ως αποτέλεσμα πρωτίστως τη δική τους ενημέρωση και ευαισθητοποίηση σε περιβαλλοντικά θέματα αλλά και τη συμβολή τους στην περιβαλλοντική αναβάθμιση του σχολείου καθώς και την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της κοινότητας.

Κάνοντας τον απολογισμό μας στο τέλος της σχολικής χρονιάς, διαπιστώσαμε ότι παρατηρήθηκε εντυπωσιακή αλλαγή της στάσης των παιδιών απέναντι στα μεγάλα περιβαλλοντικά ζητήματα. Και όχι μόνο αυτό! Συνέβαλαν στην περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση των συμμαθητών τους. Επίσης αντιλήφθηκαν πως μια απλή αλλά σημαντική ατομική ή σχολική δράση αφήνει ένα θετικό αποτύπωμα και μπορεί να αλλάξει το μέλλον του πλανήτη! Και ήταν τέτοιος ο ενθουσιασμός που είναι βέβαιο ότι θα συνεχίσουμε!

Βιβλιογραφία

Ανακυκλωμένο αλουμίνιο (Ερευνητές – σειρά ανακύκλωση)

Ανακυκλωμένο πλαστικό (Ερευνητές – σειρά ανακύκλωση)

Γκαζόζα ΑΑΑ (Ελληνοεκδοτική)

Δώσ' μου μια ευκαιρία (εκδ. Διάπλαση)

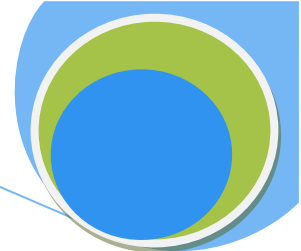
Η κατανάλωση (εκδ. Πατάκη)

Μια νύχτα στη χωματερή (μικρή Άρκτος)

Ο κύριος Μπεν, η Μου και τα σκουπίδια (εκδ. Πατάκης)

Σκουπιδιστάν (εκδ. Πατάκης)

Το δάσος (εκδ. Πατάκη)

2^ο Δημοτικό Σχολείο Παλλήνης

Συγγραφή εργασίας: **Μαλάμη Ευθυμία**

Εκπαιδευτικοί που υλοποίησαν το πρόγραμμα: **Μαλάμη Ευθυμία (ΠΕ 70), Σταματελάτου Αικατερίνη (ΠΕ70)**

e-mail επικοινωνίας: efimalami@outlook.com

Πρόγραμμα:

Δια βίου... ανακύκλωση

Στόχοι:

- 1) Κατανόηση της συσχέτισης της υπερκατανάλωσης με την παραγωγή σκουπιδιών.
- 2) Δημιουργική χρήση «σκουπιδιών».
- 3) Γνωριμία μεθόδου διαχείρισης απορριμμάτων.
- 4) Υιοθέτηση της διαδικασίας της ανακύκλωσης ως στάση ζωής.

Σύντομη περιγραφή δραστηριοτήτων

- 1) Πραγματοποίηση «εργαστηρίων εικαστικών δημιουργιών» στην τάξη, όπου οι μαθητές δημιούργησαν/ ανασυνέθεσαν τα δικά τους χειροτεχνήματα με τη χρήση ανακυκλώσιμων υλικών.
- 2) Επεξεργασία ενημερωτικού φυλλαδίου σχετικού με την ανακύκλωση και συζήτηση γύρω από το θέμα αυτό και επεξεργασία γλωσσικών ασκήσεων.
- 3) Σύνδεση μαθηματικών εννοιών με την έννοια «ανακύκλωση».
- 4) Στη διδακτική ενότητα «Ευρώπη» του διδακτικού αντικειμένου της Γεωγραφίας, έγινε αναφορά στη Σουηδία ως χώρα-πρότυπο ανακύκλωσης και δόθηκε σχετικό ενημερωτικό φυλλάδιο.

Υλικά που χρησιμοποιήθηκαν: ενημερωτικά φυλλάδια, παλιά υφάσματα, πλαστικά καπάκια και μπουκάλια, κομμάτια από χαρτιά, εφημερίδες και χαρτόνια, τσόχα.

Διάρκεια: Ιανουάριος 2017-Μάιος 2017

Αναλυτική περιγραφή δραστηριοτήτων

Αρχικά, επιχειρήθηκε μία πρώτη προσέγγιση του ζητήματος της ανακύκλωσης (καταιγισμός ιδεών) ούτως ώστε να διαπιστωθεί το επίπεδο πληροφόρησης των μαθητών. Κρίθηκε απαραίτητο να γίνει επεξήγηση ορισμένων βασικών όρων σχετικών με την ανακύκλωση. Δόθηκε στους μαθητές ενημερωτικό φυλλάδιο σχετικό με την ανακύκλωση μετά την επεξεργασία του οποίου οι ίδιοι συνέταξαν τους κανόνες της ανακύκλωσης και τους μοίρασαν σε οικεία τους πρόσωπα. Ακόμη, δόθηκε φυλλάδιο με τίτλο «10 τρόποι για να προστατέψετε το περιβάλλον» μέσω του οποίου έγινε εξάσκηση στην Προστακτική Έγκλιση, στο πλαίσιο της διδακτικής ενότητας του σχολικού βιβλίου «Διατροφή». Τέλος, στη σχετική συζήτησης που διενεργήθηκε αναφέρθηκε ότι «ανακυκλώσιμα»

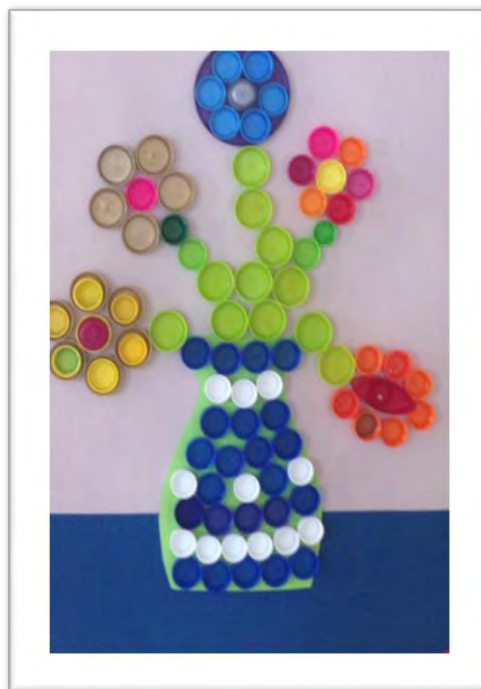

υλικά μπορεί να αποτελούν ακόμη και τα τρόφιμα, όπως παραδείγματος χάρη τα ώριμα φρούτα, τα οποία, αντί να πεταχτούν, αποτελούν πρώτη ύλη για γλυκίσματα και μαρμελάδες.

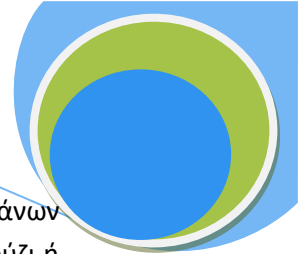
Σε σύνδεση με το αναλυτικό πρόγραμμα, δόθηκαν στους μαθητές μαθηματικά προβλήματα με εκφωνήσεις σχετικές με την ανακύκλωση και μέσω αυτών έγινε επεξεργασία της έννοιας των αντιστρόφως ανάλογων ποσών, στατιστικών στοιχείων και της έννοιας της μετατροπής μονάδων (τόνοι-κιά-γραμμάρια).

Εργαστήρια εικαστικών δημιουργιών

- 1) Στο πλαίσιο των «εργαστηρίων εικαστικών δημιουργημάτων» ζητήθηκε από τους μαθητές να φέρουν άχρηστα ανακυκλώσιμα υλικά, ώστε αντί να πεταχτούν να επαναχρησιμοποιηθούν αλλάζοντας μορφή. Στην πρώτη «δημιουργία» οι μαθητές χρησιμοποιώντας κάποιο παλιό τζιν ή κοτλέ παντελόνι δημιούργησαν μία τσάντα ώμου. Το παντελόνι κόπηκε στο ύψος του καβάλου και ράφτηκε στο σημείο εκείνο.
- 2) Στη δεύτερη «δημιουργία» οι μαθητές χρησιμοποιώντας κομμένα πλαστικά μπουκάλια και παλιές εφημερίδες δημιούργησαν μολυβοθήκες (ιδέα από την επιμορφωτική ημερίδα με τίτλο «Στείλε μήνυμα-Ανάλαβε δράση» που διοργανώθηκε από το ΚΠΕ Λαυρίου).
- 3) Στην τρίτη «δημιουργία» οι μαθητές συνέλεξαν πλαστικά πολύχρωμα καπάκια αναψυκτικών με τα οποία δημιούργησαν εικαστικό έργο που αναπαριστούσε ένα βάζο με πολύχρωμα λουλούδια.

- 4) Στην τέταρτη «δημιουργία» οι μαθητές δημιούργησαν κολλάζ με ανακυκλώσιμα υλικά (τσόχα, κομματάκια χαρτονιών, γκοφρέ και γυαλιστερού χαρτιού, που είχαν απομείνει από παλαιότερες εργασίες) το έργο του Πικάσο «*Το παιδί με το περιστέρι*».

- 5) Η πέμπτη και τελευταία «δημιουργία» αφορούσε την κατασκευή μουσικών οργάνων (μαράκες) από άδεια πλαστικά μπουκάλια αναψυκτικών που γεμίστηκαν με ψημένο ρύζι ή όσπρια, περισσεύματα από συνταγές μαγειρικής.

Στο πλαίσιο υλοποίησης της δράσης πραγματοποιήθηκε σχετική επίσκεψη στην εταιρία «Διασκέδραση», όπου οι μαθητές επιδόθηκαν στη δημιουργία διαφόρων κατασκευών μέσω της χρήσης ανακυκλώσιμων υλικών.

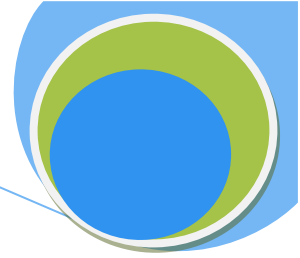
Παρατηρήσεις:

Το σχολείο μας συμμετείχε στο πρόγραμμα του Δήμου Παλλήνης «Σχολικός Μαραθώνιος Ανακύκλωσης» με τη συνεργασία της Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Ανατολικής Αττικής. Στο πλαίσιο της δράσης τοποθετήθηκαν σχετικοί κάδοι ανακύκλωσης ανά υλικό στο σχολικό χώρο με στόχο τη διαλογή των υλικών στην πηγή. Οι μαθητές ενθουσιάστηκαν με τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα και παρότρυναν και τις οικογένειές τους να συμμετέχουν στη διαδικασία της ανακύκλωσης φέρνοντας υλικά στο σχολείο.

Συμπερασματικά, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι η δραστηριότητα «Δια βίου...ανακύκλωση» συνετέλεσε με επιτυχία:

- i) στην ενημέρωση των μαθητών για το ζήτημα της ανακύκλωσης

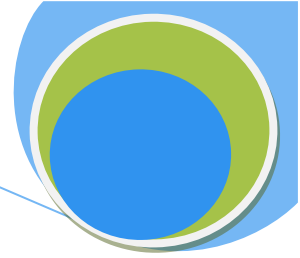
Στέλνουμε μήνυμα, αναλαμβάνουμε δράση!

- ii) στην ευαισθητοποίησή τους σχετικά με θέματα ανακύκλωσης
- iii) στη δημιουργία-καλλιέργεια οικολογικής συνείδησης
- iv) στην έμπρακτη συμμετοχή τους σε διαδικασίες ανακύκλωσης.

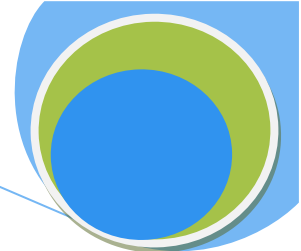

Στέλνουμε μήνυμα, αναλαμβάνουμε δράση!

ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ ΑΠΟ ΑΧΡΗΣΤΑ ΥΛΙΚΑ

Κατασκευές από άχρηστα υλικά

6ο Νηπιαγωγείο Βριλησίων

Συγγραφή εργασίας: **Ασημίνα Παπάζογλου**

Εκπαιδευτικοί που υλοποίησαν το πρόγραμμα: **Ασημίνα Παπάζογλου ΠΕ60, Παναγιώτα Παπαγεωργίου ΠΕ60 & Κωνσταντίνα Βαρβαρούση ΠΕ60**

e-mail επικοινωνίας: pasimin@sch.gr

Μολυβοθήκες & Γλάστρες από Μεταλλικά Κουτιά Δημιουργία Σχετικής Αφίσας

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας/δράσης: Με αφορμή την ανάγνωση του βιβλίου «Σκουπίδια εν δράσει» της Λένας Τοξίδου (Εκδ. Μίνωας), αναπτύσσεται ένας προβληματισμός και μία συζήτηση μεταξύ των μαθητών για τους τρόπους με τους οποίους μπορούμε να αξιοποιήσουμε υλικά που φαίνονται «άχρηστα» και να τους δώσουμε νέα μορφή και χρησιμότητα. Αποφασίζεται να συγκεντρώσουμε μεταλλικά κουτιά και άλλα υλικά, και να τα μετατρέψουμε σε μολυβοθήκες και γλάστρες. Επίσης, ομόφωνα αποφασίζεται να δημιουργηθούν 2 αφίσες με μηνύματα επαναχρησιμοποίησης των υλικών οι οποίες αναρτώνται στην κεντρική είσοδο του σχολείου.

Εισαγωγή

«...Χρειάζεται να κάνεις μια μεταστροφή στο τρόπο σκέψης σου για να αρχίσουν να σου αρέσουν τα απορρίμματα ως υλικά...» (Ed van Hinte, 2007, 78).

Στις σύγχρονες κοινωνίες, στις οποίες ζούμε, η υπερκατανάλωση αγαθών και η συνεπαγόμενη κατασπατάληση ενέργειας και φυσικών πόρων, και η μεγάλη παραγωγή απορριμμάτων αποτελεί κύρια πρακτική. Ωστόσο, αν ο στόχος αυτών των κοινωνιών είναι ένα **βιώσιμο μέλλον**, τότε αποτελεί επιτακτική ανάγκη η σοβαρή και συστηματική οργάνωση της ορθολογικής διαχείρισης των απορριμμάτων τους με έμφαση στη μείωση παραγωγής τους, την ανακύκλωση και την επαναχρησιμοποίηση. Ένας τέτοιος στόχος είναι εφικτός μόνο μέσω της αλλαγής αντιλήψεων, στάσεων και συμπεριφορών και της ανάληψης δράσης εκ μέρους όλων των πολιτών (UN, 2002).

Οι Elliott και Davis (2009), και η Stuhmcke (2012) τονίζουν ότι η εκπαίδευση για τη βιωσιμότητα μπορεί να επιτευχθεί μέσω της **σχολικής εκπαίδευσης**. Πράγματι, η σχολική εκπαίδευση μπορεί να υποστηρίξει την προσωπική ενδυνάμωση των μαθητών, με απώτερο σκοπό να νιώθουν ικανοί να παρέμβουν ενεργά στο σχολικό και κοινωνικό γίγνεσθαι. Επομένως, η περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση, η λήψη φιλοπεριβαλλοντικών αποφάσεων και η ανάληψη ανάλογων δράσεων για την επίτευξη της βιωσιμότητας πρέπει να ξεκινούν από τις νεαρές ηλικίες, κατά τις οποίες διαμορφώνονται οι αντιλήψεις, οι αξίες, οι στάσεις και οι συμπεριφορές (Mackey, 2012; Ηλιοπούλου, 2016).

Η αλλαγή των παγιωμένων συμπεριφορών και η διαμόρφωση νέων στάσεων είναι απαραίτητο να αποτελεί μέρος της σχολικής εκπαίδευσης και επιτυγχάνεται μέσα από την

αξιοποίηση, εκ μέρους των εκπαιδευτικών, της **μετασχηματιστικής προσέγγισης** (Mezirow, 2000). Ωστόσο, όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν οι Driver και Bell (1986), ο εκπαιδευτικός οφείλει να γνωρίζει τις αρχικές αντιλήψεις των μαθητών του, ώστε να σχεδιάζει πιο αποτελεσματικά τη διδασκαλία του, να χρησιμοποιεί τα κατάλληλα εποπτικά μέσα και υλικά διδασκαλίας και να διευκολύνει τη δόμηση της νέας γνώσης και των νέων δεξιοτήτων από τους μαθητές του. Η μετασχηματιστική διδασκαλία και μάθηση επικεντρώνεται στον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά αναστοχάζονται κριτικά τις νέες τους γνώσεις και εμπειρίες, βασιζόμενα στις υπάρχουσες αντιλήψεις και εμπειρίες τους, με απώτερο στόχο να μετασχηματίσουν τις υπάρχουσες πεποιθήσεις και στάσεις (Mezirow, 2000). Αυτή η προσέγγιση βασίζεται στο διάλογο και την ανακλαστική σκέψη, προάγει την βαθιά κατανόηση των θεμάτων που σχετίζονται με τη βιωσιμότητα και ωθεί τους μαθητές να δράσουν ως παράγοντες αλλαγής υιοθετώντας προληπτικούς τρόπους συμπεριφοράς, όπως είναι η ανακύκλωση απορριμμάτων (Vygotsky, 1978; Mezirow, 1997).

Η έρευνα της Palmer (1994, 1995), η οποία διερεύνησε την κατανόηση παιδιών 4 έως 6 ετών για την διαχείριση των απορριμμάτων, έδειξε ότι όσα από τα παιδιά γνώριζαν για την ανακύκλωση, είχαν ελλιπή ή ανακριβή κατανόηση για το θέμα, χωρίς να υπεισέρχονται σε λεπτομέρειες της διαδικασίας διαχείρισης των απορριμμάτων, και πολύ λίγα εξήγησαν ποιο είναι το όφελος της ανακύκλωσης, ενώ σαφώς διαφάνηκε μία εξέλιξη των γνώσεων μέσα στα δύο χρόνια εκπαίδευσης των παιδιών. Παρόμοια, η έρευνα της Ηλιοπούλου (2010), μελέτησε 1) τον τρόπο με τον οποίο οι μαθητές ορίζουν την ανακύκλωση, 2) τις αντιλήψεις τους τη διαδικασία της ανακύκλωσης και τα είδη των υλικών που μπορούν να ανακυκλωθούν, 3) τις σκέψεις τους για το όφελος της ανακύκλωσης και 4) το βαθμό πρακτικής της ανακύκλωσης στο σχολείο και το σπίτι. Τα ερευνητικά ευρήματα έδειξαν ότι **οι περισσότεροι μαθητές έχουν ελλιπή αντίληψη αναφορικά με το όφελος, τα ανακυκλώσιμα υλικά και την ακριβή διαδικασία της ανακύκλωσης.**

«Με τον όρο **ανακύκλωση** εννοείται ο διαχωρισμός των απορριμμάτων σε επιμέρους συστατικά ή ομογενείς κατηγορίες συστατικών και η επαναφορά τους στον φυσικό και οικονομικό κύκλο» (in.gr, χ.η.). Εκτός όμως από την ανακύκλωση, μία άλλη βασική μέθοδος διαχείρισης των απορριμμάτων είναι η **επαναχρησιμοποίησή** τους.

Η **δημιουργική επανάχρηση** είναι ιδιαίτερα χρήσιμη στην εκπαίδευση και είναι απαραίτητο να αποτελεί μέρος της καθημερινής σχολικής εκπαίδευσης. Με την έννοια αυτή εννοούμε κάθε εργασία με την οποία προϊόντα ή συστατικά που δεν είναι απόβλητα, χρησιμοποιούνται εκ νέου για τον ίδιο σκοπό για τον οποίο σχεδιαστήκαν, με νέα μορφή ζωής . Rescue (διάσωσε), repair (επισκεύασε), reuse (επαναχρησιμοποίησε) και rethink (ξανασκέψου) είναι οι λέξεις «οδηγοί» αλλά και τα κυρίαρχα αξιώματα μιας νέας απόδοσης της έννοιας της ανακύκλωσης (recycling).

Βασικά **πλεονεκτήματα της δημιουργικής επανάχρησης υλικών** είναι:

- Μείωση της βιομηχανικής ενέργειας.
- Μείωση των απορριμμάτων στις χωματερές.
- Εξοικονόμηση κόστους για τους καταναλωτές.

- Η επανάχρηση φυσικών υλικών που τείνουν προς εξαφάνιση, όπως το ξύλο (Αγαπητού, Βαρσάμου, Βλάχου, Γκότση & Κατσούλη, 2008).

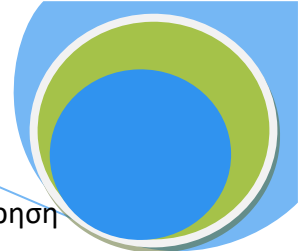
Επομένως, η οικονομική στρατηγική που επιλέγει τη διαδικασία της επανάχρησης έχει οφέλη πολλών επιπέδων, ειδικά για τις μεγαλουπόλεις, όπως η μείωση και εξάλειψη των απορριμμάτων και η εξοικονόμηση ενέργειας και υλικών. Η μείωση της ποσότητας των απορριμμάτων που συσσωρεύονται στις χωματερές συμβάλλει στην ανακούφιση του πλανήτη από τα άχρηστα υλικά. Αυτό όμως απαιτεί έναν διαφορετικό τρόπο ζωής και την αντίσταση στον πειρασμό να αγοράζουμε πράγματα που δεν χρειαζόμαστε πραγματικά. Επιπλέον με λίγη φαντασία, πολλά πράγματα μπορούν να επαναχρησιμοποιηθούν με τρόπους τέτοιους, ώστε να γίνουν και πάλι χρήσιμα.

Στόχοι: Στο νέο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών του νηπιαγωγείου (Π.Ι., 2011) υπάρχει μαθησιακή περιοχή «Περιβάλλον και εκπαίδευση για την αειφόρο ανάπτυξη» στην οποία περιλαμβάνεται ενότητα με περιεχόμενο τη «**Διαχείριση απορριμμάτων**». Μέσα στο γενικότερο πλαίσιο της διαχείρισης των απορριμμάτων υπάρχει το ζήτημα της δημιουργικής επαναχρησιμοποίησης υλικών, ως ένας τρόπος αποτελεσματικής διαχείρισης και μείωσης των απορριμμάτων.

Βασικός σκοπός της παρούσας πρακτικής είναι να αναδείξει ότι οι κατασκευές από ήδη χρησιμοποιημένες πρώτες ύλες ή προϊόντα, μπορούν να έχουν διαφορετικό ρόλο χωρίς να μειώνεται η ποιότητά τους. Αυτό επιτυγχάνεται στο Νηπιαγωγείο, με την αναζήτηση, από την νηπιαγωγό και τους μαθητές, νέων ιδεών για την αισθητική και λειτουργική αξιοποίηση προϊόντων και τον επανασχεδιασμό τους. Επομένως, τα στάδια επανασχεδιασμού και τροποποίησης μεταλλικών κουτιών με κάποια εικαστική προσέγγιση και πιθανή αλλαγή στη χρήση τους, θα παρουσιαστούν σαν παραδείγματα εφαρμογής της επανάχρησης άχρηστων υλικών. Παρουσιάζονται έτσι έξυπνες τεχνικές και απλές ιδέες, που προσδίδουν μοναδικότητα, προσφέροντας μία επιπλέον καινούρια αίσθηση, με ανανεωμένη, φρέσκια πνοή, έτσι ώστε αντικείμενα με συγκεκριμένη χρήση στο παρελθόν να κατακτήσουν μια άλλη θέση στη ζωή μας, στο χώρο και στο χρόνο.

Επιμέρους στόχοι κατά την επανάχρηση των μεταλλικών κουτιών είναι:

- Οι μαθητές και οι γονείς να ευαισθητοποιηθούν απέναντι στο περιβάλλον και να υιοθετήσουν στάσεις, αντιλήψεις και συμπεριφορές δημιουργικής διαχείρισης των απορριμμάτων.
- Τα ανακυκλώσιμα υλικά να αποτελέσουν μία οικονομική πηγή υλικών για τις σχολικές δραστηριότητες. Η αναβάθμιση αυτών των αντικειμένων συμβάλλει στο να αποκτήσουν νέα χρησιμότητα.
- Να προβληθούν τόσο στα νήπια όσο και στην ευρύτερη κοινότητα έξυπνες και οικονομικές λύσεις, με κατασκευές που έχουν ως επίκεντρο την προστασία του περιβάλλοντος, αποτελούμενες από επαναχρησιμοποιημένα υλικά.
- Να δοθεί έμφαση σε μία καινούρια αισθητική αντίληψη για τα «άχρηστα» υλικά, καθώς με τις δυνατότητες και τους περιορισμούς τους αυτά τα αντικείμενα μπορούν

να ενισχύσουν τη δημιουργικότητα και να αποτελέσουν πρόκληση για παρατήρηση και στοχασμό για άλλες «όψεις» του αντικειμένου.

Υλικά: Μολυβοθήκες: Μεταλλικά κουτιά από διάφορα προϊόντα, χαρτοπετσέτες, τέμπερες & δακτυλομπογιές, χαρτοπετσέτες με σχέδια κινουμένων σχεδίων, ατλακόλ, βερνίκι,

Γλάστρες: Μεταλλικά κουτιά από διάφορα προϊόντα, τέμπερες, λευκή & καφέ λινάτσα σε κορδέλα, χάντρες, χαρτόνι, χόρτο, χώμα, λουλούδια.

Αφίσες: 2 χαρτόνια, φωτογραφίες από τα στάδια κατασκευής των μολυβοθηκών και των γλαστρών, μαρκαδόροι.

Διάρκεια: Όλες οι δραστηριότητες διήρκεσαν 2 μήνες περίπου.

Αναλυτική περιγραφή:

1^ο Βήμα (Ανάγνωση Βιβλίου)– Διαβάζουμε στην τάξη το βιβλίο «Σκουπίδια εν δράσει» της Λένας Τοξίδου. στην οποία... «Ένα τσαλαπατημένο καραμελόχαρτο, μια παλιά μπαταρία κι ένα άδειο πλαστικό μπουκάλι βρίσκονται πεταμένα στο δρόμο. Αναλαμβάνουν δράση κι αποφασίζουν να προστατεύσουν οι ίδιοι το περιβάλλον ανακυκλώνοντας τους εαυτούς τους» (Τοξίδου, 2009) (Εικόνα 1).

Μετά την ανάγνωση του βιβλίου, αναπτύσσεται ένας προβληματισμός και μία συζήτηση μεταξύ των μαθητών σχετικά με τους τρόπους με τους οποίους τα υλικά που φαίνονται «άχρηστα» μπορούν να επαναχρησιμοποιηθούν από τους ανθρώπους και να τους δοθεί μία νέα μορφή και χρησιμότητα. Συμφωνούμε ομόφωνα να συγκεντρώσουμε μεταλλικά κουτιά και να τα μετατρέψουμε σε μολυβοθήκες και γλάστρες. Επίσης, αποφασίζεται να δημιουργηθούν δύο αφίσες με μηνύματα επαναχρησιμοποίησης των υλικών οι οποίες αναρτώνται στην κεντρική είσοδο του σχολείου.

2ο Βήμα (Κατασκευή μολυβοθηκών) Οι μαθητές συλλέγουν μεταλλικά κουτιά. Κατόπιν τα βάφουν με το χρώμα που τους αρέσει και τα αφήνουν να στεγνώσουν (Εικόνες 2 - 3).

Εικόνα 1

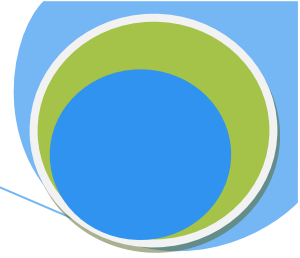

Εικόνα 2

Εικόνα 3

Στη συνέχεια, κόβουν σχέδια από χαρτοπετσέτες που απεικονίζουν πρωταγωνιστές κινουμένων σχεδίων και τις κολλούν πάνω στο χρωματισμένο μεταλλικό κουτί (Εικόνες 4-7).

Εικόνα 4

Εικόνα 5

Εικόνα 6

Εικόνα 7

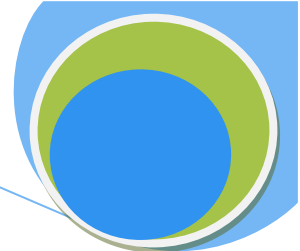
Κατόπιν, βάφουν με γυαλιστικό βερνίκι τις μολυβοθήκες και τις διακοσμούν με χόρτο. Και οι μολυβοθήκες μας είναι έτοιμες!! (Εικόνες 8-9).

Εικόνα 8

Εικόνα 9

2ο Βήμα (Κατασκευή γλαστρών) - Οι μαθητές συλλέγουν μεταλλικά κουτιά. Κατόπιν τα βάφουν με λευκό χρώμα και τα αφήνουν να στεγνώσουν (Εικόνες 10-11).

Εικόνα 10

Εικόνα 11

Στη συνέχεια, κολλούν 1 λωρίδα καφέ λινάτσα και 1 λωρίδα λευκή λινάτσα πάνω στο βαμμένο κουτί και διακοσμούν με λευκές χάντρες και με το αρχικό γράμμα του ονόματος κάθε παιδιού (Εικόνες 12-13).

Εικόνα 12

Εικόνα 13

Τέλος, γεμίζουμε τις γλάστρες με χώμα, φυτεύουμε τα χαμομήλια και ποτίζουμε. Τοποθετούμε τις γλάστρες σε φωτεινό σημείο της τάξης και ποτίζουμε τα φυτά κάθε 2-3 μέρες (Εικόνες 14-15).

Εικόνα 14

Εικόνα 15

3ο Βήμα (Δημιουργία δύο Αφισών) – Δημιουργούμε δύο αφίσες με φωτογραφίες που τραβήχτηκαν κατά τη διάρκεια της δημιουργίας των μολυβοθηκών και των γλαστρών. Κολλάμε τις φωτογραφίες πάνω στα χαρτόνια, απεικονίζοντας τα στάδια για καθεμία από τις δύο αυτές δραστηριότητες. Συζητάμε και γράφουμε δύο μηνύματα για την αξία της επαναχρησιμοποίησης των υλικών πάνω στις αφίσες. Στη συνέχεια, αναρτούμε τις αφίσες σε εμφανές σημείο στην είσοδο του σχολείου (Εικόνες 16-17).

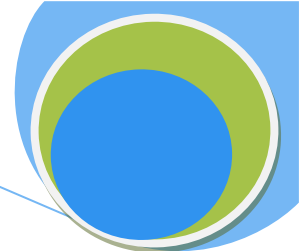
Εικόνα 16

Εικόνα 17

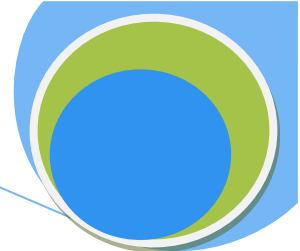
Παρατηρήσεις: Σε επόμενο στάδιο, αξιολογήθηκε ο βαθμός επίτευξης των στόχων και των μεθόδων. Οι δημιουργίες των μαθητών, η συστηματική παρατήρηση και η καταγραφή κατά τη διάρκεια των δραστηριοτήτων έδειξαν ότι οι στόχοι που τέθηκαν για την αισθητική και λειτουργική αξιοποίηση των «άχρηστων» υλικών και την επαναχρησιμοποίησή τους επιτεύχθηκαν σε μεγάλο βαθμό. Παρατηρήθηκε ότι οι μαθητές ενθουσιάστηκαν ιδιαίτερα κατά την επιλογή σχεδίων κινουμένων σχεδίων για τη μολυβοθήκη τους. Επίσης, η δημιουργία των αφισών κέρδισε πραγματικά το ενδιαφέρον τους. Είναι σημαντικό ότι ο σχεδιασμός και η εφαρμογή των δραστηριοτήτων που προτάθηκαν στο πλαίσιο του συγκεκριμένου διδακτικού σεναρίου εξασφαλίζει ευκαιρίες συμμετοχής των παιδιών στο μαθησιακό πλαίσιο που περιγράφεται στο νέο πιλοτικό Πρόγραμμα Σπουδών για το νηπιαγωγείο (παιχνίδι, οργανωμένες δραστηριότητες, προβληματισμοί και διερευνήσεις), βοηθώντας με αυτόν τον τρόπο την ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών της ομάδας.

ιβλιογραφία

- Αγαπητού, Κ., Βαρσάμου, Α., Βλάχου, Π., Γκότση, Α., & Κατσούλη, Π. (2008, Δεκέμβριος). Δημιουργώντας στα παιδιά την πρόθεση να προστατεύσουν το περιβάλλον: ένα project για τη διαχείριση των απορριμμάτων, βασισμένο στη Θεωρία Προσχεδιασμένη Συμπεριφοράς. Ανακοίνωση στο 4ο Συνέδριο ΠΕΕΚΠΕ, Ναύπλιο.
- Driver, R., & Bell, B.F. (1986). Students thinking and the learning of science: a constructivist view. *School Science Review*, 67, 443-456.
- Elliott, S., & Davis, J. (2009). Exploring the Resistance: An Australian Perspective on Educating for Sustainability in Early Childhood. *International Journal of Early Childhood*, 41(2), 65–76.
- Ηλιοπούλου, Ι. (2016). Αντιλήψεις των παιδιών προσχολικής και πρωτοσχολικής ηλικίας για την ανακύκλωση: έρευνα σε παιδιά του Βόλου. Έρευνα στην Εκπαίδευση, 5 (1), 148-164.
- In.gr (χ.η.). Περιβάλλον. Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη. Ανακτήθηκε στις 31-7-2017 από:
<http://archive.in.gr/news/reviews/placeholder.asp?lngReviewID=829017&lngChapterID=836503&lngItemID=836571>
- Mackey, G. (2012). To Know, to Decide, to Act: The Young Child's Right to Participate in Action for the Environment. *Environmental Education Research*, 18 (4), 473–484. doi:10.1080/13504622.2011.634494
- Mezirow, J. (1997). Transformative Learning: Theory to Practice. In P. Cranton (Ed.), *Transformative Learning in Action: Insights from Practice*. New Directions for Adult and Continuing Education (pp. 5–12). San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Mezirow, J. (2000). *Learning as Transformation: Critical Perspectives on a Theory in Progress*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Palmer, J. (1994). Acquisition of Environmental Subject Knowledge in Pre-School Children: An International Study. *Children's Environments*, 11(3), 41-53.
- Palmer, J. (1995). Environmental thinking in the early years: understanding and misunderstanding of concepts related to waste management. *Environmental Education Research*, 1(1), 35-45.
- Π.Ι. (2011). 1ο Μέρος Παιδαγωγικό Πλαίσιο και αρχές Προγράμματος Σπουδών Νηπιαγωγείου. Ανακτήθηκε 21-5-2017 στο: <http://ebooks.edu.gr/info/newps/>
- Stuhmcke, S. (2012). Children as change agents for sustainability: An action research case study in a Kindergarten. Ph.D. thesis, Queensland University of Technology. Available via http://eprints.qut.edu.au/61005/1/Sharon_Stuhmcke_Thesis.pdf. Accessed May 25, 2017.
- Τοξίδου, Λ. (2009). Σκουπίδια εν δράσει. Αθήνα: Μίνωας.
- Vygotsky, L.S. (1978). *Mind in Society*. Cambridge, MA: Harbard University Press.
- UN,(2002). Report of the World Summit on Sustainable Development. Johannesburg, South Africa, 26 August- 4 September. United Nations: New York.

2^ο Δημοτικό Σχολείο Πεύκης

Συγγραφή εργασίας: **Χρυσούλα Κοκορίκου**

Εκπαιδευτικοί που υλοποίησαν το πρόγραμμα: **Χρυσούλα Κοκορίκου ΠΕ70, Αικατερίνη Δογραμματζή ΠΕ70**

e- mail επικοινωνίας: chr.kokorikou@gmail.com

Πώς τα άχρηστα γίνονται χρήσιμα

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας/δράσης: Κατασκευές με ανακυκλώσιμα υλικά

Στόχοι: Οι μαθητές/μαθήτριες:

- Να γνωρίσουν τους τρόπους διαχείρισης των απορριμμάτων.
- Να κατανοήσουν την έννοια της ανακύκλωσης και πώς αυτή συνδέεται άμεσα με την προστασία του περιβάλλοντος.
- Να μάθουν να επαναχρησιμοποιούν άχρηστα ανακυκλώσιμα υλικά
- Να συνειδητοποιήσουν τη σημασία της επαναχρησιμοποίησης και ανακύκλωσης των απορριμμάτων.
- Να μάθουν να αγαπούν και να σέβονται το περιβάλλον.

1η Κατασκευή

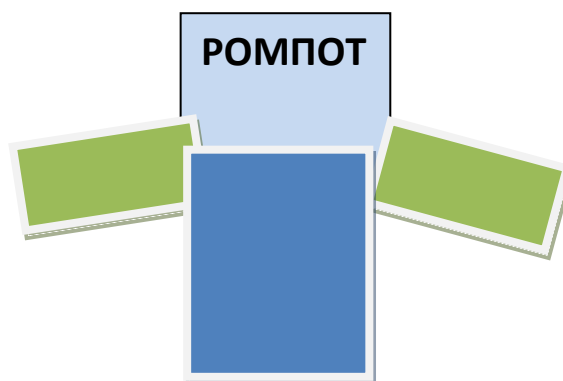
Σύντομη περιγραφή: Κατασκευή ρομπότ με ανακυκλώσιμα υλικά (Εικόνα 1)

Υλικά:

- Κουτιά από αλουμίνιο
- Γυάλινα λαμπάκια
- Κουτιά από πλαστικό
- Αλουμινόχαρτο
- Χαρτόνι
- Καπάκια από νερό και αναψυκτικά
- Πλαστικά κουτάλια

Διάρκεια: Ένας μήνας

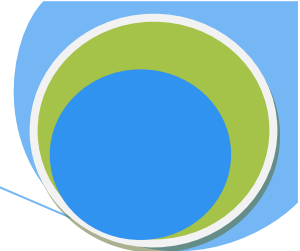
Αναλυτική περιγραφή: Αρχικά, οι μαθητές χωρίστηκαν σε ομάδες. Η κάθε ομάδα έπρεπε να συλλέξει ανακυκλώσιμα υλικά εντός μίας εβδομάδας. Στη συνέχεια τα χωρίσαμε ανάλογα με το υλικό τους: πλαστικά, χάρτινα, αλουμίνια. Τέλος, η κάθε ομάδα συνεργάστηκε και έφτιαξε τα ρομπότ με τα υλικά που είχε. Η μία ομάδα συνεργαζόταν με την άλλη και αντάλλαζε υλικά (Εικόνα 2).

Εικόνα 1

Εικόνα 2

2η Κατασκευή (Ξωτικονεραϊδούπολη)

Σύντομη περιγραφή: Κατασκευή μακέτας με ανακυκλώσιμα υλικά

Υλικά: Γυάλινα βαζάκια, χαρτόνι

Διάρκεια: Ένας μήνας

Αναλυτική περιγραφή: Οι μαθητές έφεραν γυάλινα βαζάκια από το σπίτι τους και τα χρωμάτισαν με τέμπερες. Στη συνέχεια κόλλησαν χάρτινα παράθυρα και πόρτες. Με χαρτόνι έφτιαξαν τα δεντράκια, το βουνό με τον καταρράκτη και τους δρόμους. Σε μεγάλη βάση(από χάρτινη κούτα) κόλλησαν τις

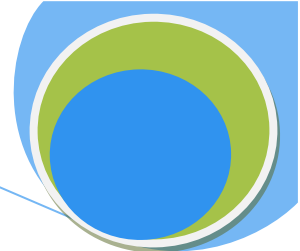
Εικόνα 3

δημιουργίες τους φτιάχνοντας την Ξωτικονεραϊδούπολη (Εικόνα 3).

Αξιολόγηση: Οι στόχοι επιτεύχθηκαν. Οι μαθητές με χαρά συμμετείχαν στο πρόγραμμα και έδειξαν μεγάλο ενδιαφέρον και ενθουσιασμό. Μέσα από τη δημιουργία συνειδητοποίησαν πως πολλά άχρηστα υλικά μπορούν να γίνουν χρήσιμα και να επαναχρησιμοποιηθούν.

Περισσότερες φωτογραφίες από τις κατασκευές είναι διαθέσιμες στον παρακάτω υπερσύνδεσμο <https://goo.gl/t3epKw>

Αναρτημένη παρουσίαση της δράσης: <http://kainotomoume.blogspot.gr/2017/08/2.html>

7ο Νηπιαγωγείο Αρτέμιδας

Συγγραφή εργασίας: **Ιωάννα Θεοδωροπούλου, Δημήτρης Ζερβάκης**

Εκπαιδευτικοί που υλοποίησαν το πρόγραμμα: **Ιωάννα Θεοδωροπούλου, Δημήτρης Ζερβάκης (νηπιαγωγοί)**

e-mail επικοινωνίας: giannatheodor@yahoo.gr , zervakisd@yahoo.com

Δημιουργική ανακύκλωση - επαναχρησιμοποίηση

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας/δράσης: Οι μαθητές δημιουργούν κατασκευές από άχρηστα υλικά καθ' όλη τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς, ανάλογα με το θέμα που επεξεργάζονται κάθε φορά.

Στόχοι: να αντιληφθούν τη διαδικασία της επαναχρησιμοποίησης των υλικών με κάποιον διαφορετικό τρόπο, να εκφραστούν δημιουργικά και να αναπτύξουν την φαντασία τους

Υλικά (αν χρησιμοποιήθηκαν): ρολά από χαρτί υγείας, πλαστικά καπάκια από μπουκάλια, γυάλινα βάζα, καπάκια από κουτιά παπουτσιών, κουτιά παπουτσιών, χάρτινα κουτιά από μπισκότα, χάρτινα κουτιά από φρέσκο γάλα, αυγοθήκες, πήλινα μπωλάκια από γιαούρτι

Διάρκεια: η κάθε κατασκευή μπορεί να ολοκληρωθεί περίπου σε 45'

Αναλυτική περιγραφή: Οι μαθητές και οι νηπιαγωγοί προτείνουν ιδέες για την επαναχρησιμοποίηση ανακυκλώσιμων υλικών στην τάξη με στόχο τη δημιουργία μιας κατασκευής, η οποία έχει σχέση με το θέμα που επεξεργάζονται κάθε φορά. Οι μαθητές και οι νηπιαγωγοί φέρνουν στην τάξη από το σπίτι τους τα ανακυκλώσιμα υλικά που χρειάζονται και τα μεταμορφώνουν σε κάτι διαφορετικό. Επιπλέον, πριν από τα Χριστούγεννα οι νηπιαγωγοί οργανώνουν χριστουγεννιάτικο καλλιτεχνικό εργαστήριο για γονείς και μαθητές και οι κατασκευές είναι φτιαγμένες κυρίως από ανακυκλώσιμα υλικά.

γουρουνάκια κουμπάρδες

τενεκεδένια ανθρωπάκια

πιγκουΐνοι

χριστουγεννιάτικες δημιουργίες

πασχαλίτσες

κάμπιες

πασχαλινά φαναράκια

χριστουγεννιάτικα σπιτάκια

βαζάκια χιονάνθρωποι

φάνη από κουτί παπουτσιών

δέντρα – ελιές

χριστουγεννιάτικες χιονόμπαλες

Παρατηρήσεις (αν υπάρχουν): Είναι πολύ ωραίο να υπάρχει μία γωνιά δημιουργικής ανακύκλωσης στην τάξη, έτσι ώστε τα παιδιά να απασχολούνται και να δημιουργούν κατά τη διάρκεια των ελεύθερων δραστηριοτήτων στις γωνιές. Επίσης, είναι ωραίο στο χριστουγεννιάτικο καλλιτεχνικό εργαστήριο να βάζουμε τους γονείς με τα παιδιά στη διαδικασία να σκεφτούν και να προτείνουν διάφορες δημιουργίες από ανακυκλώσιμα υλικά.

Κατασκευή αυτοσχέδιων μουσικών οργάνων

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας/δράσης: Οι μαθητές κατασκευάζουν αυτοσχέδια μουσικά όργανα από ανακυκλώσιμα υλικά, τα οποία παίρνουν στο σπίτι τους για να παίξουν και εκεί μουσική.

Στόχοι: να αντιληφθούν τη διαδικασία της επαναχρησιμοποίησης των υλικών με κάποιον διαφορετικό τρόπο, να εκφραστούν δημιουργικά και να αναπτύξουν την φαντασία τους

Υλικά (αν χρησιμοποιήθηκαν):

Τυμπανάκια με μπαγκέτα: μεταλλικά κουτιά (π.χ. από καφέ), μπαλόνια, ξυλάκια για σουβλάκι, παλιές χάντρες.

Τυμπανάκια χειρός: κυλινδρικά κουτιά από τρίγωνα τυράκια, παλιοί χαλασμένοι μαρκαδόροι, θερμοκόλλα, σχοινάκι, παλιές χάντρες.

Μαράκες: πλαστικά μπουκαλάκια νερού των 250ml (ή των 500ml κομμένα στην μέση), ρολά από χαρτί υγείας, πολύχρωμο ρύζι, χωνί

Μικρές κιθαρίτσες: μεταλλικά καπάκια από γυάλινα βάζα, γλωσσοπίεστρα, λαστιχάκια,

Για την διακόσμηση όλων των κατασκευών χρειάζονται: κορδέλες, χαρτονάκια, διακοσμητικά στολιδάκια, μπογιές

Διάρκεια: Η διάρκεια της κάθε κατασκευής είναι περίπου 45'

Αναλυτική περιγραφή:

Τυμπανάκια με μπαγκέτα: Ο/η νηπιαγωγός κόβει την άκρη από ένα μπαλόκι και βοηθάει τους μαθητές να το τεντώσουν στο στόμιο ενός μεταλλικού κουτιού. Οι μαθητές στερεώνουν το μπαλόκι με ένα λάστιχο και στη συνέχεια διακοσμούν το τυμπανάκι τους όπως θέλουν, με χαρτόνια, κορδέλες, κουμπιά, αυτοκόλλητα ή οτιδήποτε άλλο επιθυμούν. Την μπαγκέτα για το τυμπανάκι τους την κατασκευάζουν με ένα λεπτό ξυλάκι, στην άκρη του οποίου κολλούν μία χάντρα από ένα παλιό χαλασμένο κομπολόι ή από παλιά ψεύτικα κοσμήματα.

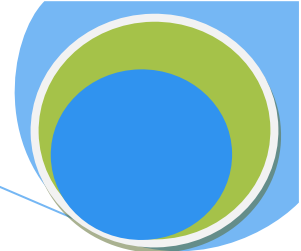

Τυμπανάκια χειρός: Ο/η νηπιαγωγός κολλάει με θερμοκόλλα τον μαρκαδόρο στο εσωτερικό μέρος του κουτιού από τα τρίγωνα τυράκια. Στη συνέχεια οι μαθητές κολλούν ένα σχοινάκι στο κουτάκι τους και στις άκρες περνάνε και δένουν δύο παλιές χάντρες ή χάντρες, που φτιάχνουν μόνοι τους από πηλό. Τέλος διακοσμούν το τυμπανάκι τους όπως επιθυμούν, με κολλάζ ή ζωγραφική και από τις δύο πλευρές.

Μαράκες: Οι μαθητές χρωματίζουν ρύζι σε λεκάνες με χρώμα από γκοφρέ χαρτί και στη συνέχεια το απλώνουν σε δίσκους για να στεγνώσει. Έπειτα, με την βοήθεια ενός χωνιού βάζουν το ρύζι μέσα στα μπουκαλιά τους. Στο στόμιο του μπουκαλιού τους, κολλούν για λαβή ένα ρολό από χαρτί υγείας (με τη βοήθεια του/της νηπιαγωγού). Τέλος, διακοσμούν τις μαράκες τους όπως επιθυμούν.

Μικρές κιθαρίτσες: Οι μαθητές περνούν λαστιχάκια σε στρογγυλά μεταλλικά καπάκια και τα τεντώνουν σαν χορδές. Στη συνέχεια, στο πίσω μέρος από το μεταλλικό καπάκι, κολλούν την άκρη ενός γλωσσοπίεστρου. Έπειτα, κόβουν και κολλούν ένα κυκλικό χαρτονάκι στο πίσω μέρος του καπακιού και ένα στο μέσα μέρος του (πίσω από τις χορδές - λαστιχάκια). Ζωγραφίζουν τα χαρτονάκια όπως θέλουν και ζωγραφίζουν γραμμές σαν τα τάστα της κιθάρας στο γλωσσοπίεστρο. Η ένταση του ήχου που βγάζουν οι μικρές κιθαρίτσες είναι χαμηλή και οι μαθητές μπορούν να παίξουν με αυτές τοποθετώντας τις κοντά στο αυτί τους.

14^ο Δημοτικό Σχολείο Αχαρνών (1^η πρακτική)
Συγγραφή εργασίας: **Μέλλου Σταματίνα (ΠΕ70)**.

Εκπαιδευτικοί που υλοποίησαν το πρόγραμμα:

Μέλλου Σταματίνα (ΠΕ70), Ζεϊμπέκη Θεανώ (ΠΕ70), Καραντουμάνη Μαρία (ΠΕ08), Μιγιάκη Ανδρούλα (ΠΕ06), Παπαλέξης Δημήτριος (ΠΕ16), Γρηγορακάκη Μαρία (ΠΕ70).

e-mail επικοινωνίας: tinamellos@yahoo.gr

Εικαστικές Δημιουργίες από άχρηστα υλικά

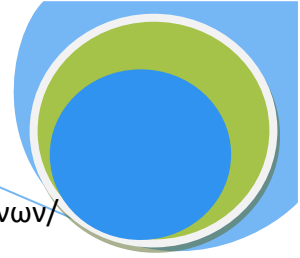
«Μάσκες, το άλλο μου Ε-γώ: τα δικαιώματα του ανθρώπου για ελευθερία στη δράση κι έκφραση μέσα από τις τέχνες. Η περίπτωση του αρχαίου θεάτρου»

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας/δράσης:

Η δράση αναπτύχθηκε σε 3 βασικούς άξονες: Οικολογία (πρακτικές) – Πολιτισμός – Εκπαίδευση (αναλυτικό πρόγραμμα: διδακτικές ενότητες από το μάθημα της Ιστορίας και από τη Μελέτη Περιβάλλοντος της Δ' τάξης). Οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα – μέσα από τις δραστηριότητες και την κατασκευή – να συνδέσουν το παρελθόν με το παρόν, να μάθουν μέσα από την ιστορική αναδρομή και να οικοδομήσουν μια ορθή οικολογική συνείδηση.

Στόχοι:

- Να ευαισθητοποιηθούν οι μαθητές σε θέματα οικολογικής συνείδησης
- Να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές ότι υπάρχει 'διαχρονικότητα' στη σπουδαιότητα της διαφύλαξης του περιβάλλοντος μας, οπότε 'αναλαμβάνοντας δράση στο ΤΩΡΑ' χτίζουμε ένα 'οικολογικό ΑΥΡΙΟ'
- Να αντιληφθούν οι μαθητές ότι ένα από τα πλέον αναφαίρετα δικαιώματα του ανθρώπου – εκτός αυτών της ταυτότητας, της οικογένειας, της υγείας, της στέγης, της τροφής κα όπως ορίζονται σύμφωνα με την σχετική Διακήρυξη της Γενεύης του 1924 και την εκτενέστερη του 1959 από τον ΟΗΕ (54 άρθρα) – είναι και η διαβίωση σε ένα καθαρό περιβάλλον.
- Να αντιληφθούν ότι δεν χρειάζονται μόνο μεγάλα, ογκώδη αντικείμενα για να βρωμίσει το περιβάλλον και να υποβαθμιστεί η ποιότητα ζωής τους. Μικρά φαινομενικά 'αθώα' σκουπίδια μπορούν να προκαλέσουν την ίδια ζημιά ίσως και χειρότερη, σε κάποιες περιπτώσεις.
- Να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές την αλληλεπίδραση του ανθρώπου με το περιβάλλον και την άμεση σύνδεσή του με αυτό.

- Να βρουν δημιουργικούς τρόπους επαναχρησιμοποίησης άχρηστων αντικειμένων/υλικών (καλλιέργεια αισθητικής κι εφευρετικότητας)
- Να συνδέσουν οι μαθητές τον ελληνικό πολιτισμό (τις ιδέες του) με το σεβασμό προς το περιβάλλον και να συνειδητοποιήσουν ότι ο σεβασμός προς την φύση και τα δημιουργήματά της δεν είναι μια επίκτητη, 'αλλοεισρέουσα' μόδα του δυτικού πολιτισμού αλλά είναι εγγενής στους Έλληνες. Συνυφαίνεται με την ιστορία μας.

Υλικά: εφημερίδες, κλωστές και νήματα, γλωσσοπίεστρα, τσόφλια αυγών, σπασμένα ή και φθαρμένα μικροαντικείμενα (κουμπιά, κοσμήματα κα), γυψόγαζες, καπάκια από αναψυκτικά, κομμάτια από παλιές δαντέλες, βαμβακοφόροι, καλούπια για μάσκες (για λόγους ασφάλειας των μαθητών οι μάσκες φτιάχτηκαν πάνω σε αυτά κι όχι στα πρόσωπά τους), εσωτερικοί χάρτινοι κύλινδροι από ρολά χαρτιού υγείας, χαρτοταινία, σπόγγοι, σύρμα, πλαστικές σακούλες σε διάφορα χρώματα, νερομπογιές.

Διάρκεια: 6 μήνες

Αναλυτική περιγραφή:

Φάση Α:

Οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες και αναζητήσαν πληροφορίες (1) για τις μάσκες που χρησιμοποιούσαν οι αρχαίοι Έλληνες: υλικά κατασκευής, τεχνοτροπίες, τρόποι χρήσης, (2) ποια είναι τα υλικά που ανακυκλώνονται σήμερα και μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την κατασκευή της μάσκας, (3) τα δικαιώματα του αρχαίων Ελλήνων ως προς την έκφραση (η περίπτωση της Αθήνας και της Σπάρτης).

Φάση Β:

Σε αυτή τη φάση οι μαθητές συμμετείχαν στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα του Ιστορικού Αρχείου της Εθνικής Τράπεζας «Αρχεία: Πηγές γνώσης, πηγές μνήμης». Κατά τη διάρκειά του έμαθαν για το τι είναι αρχείο και πηγή, πώς μπορεί κανείς να τα αναζητήσει, πώς συλλέγονται οι πληροφορίες, πώς καταγράφονται και επεξεργάζονται. Είχαν επίσης την σπάνια ευκαιρία να περιηγηθούν από το εξειδικευμένο προσωπικό στους χώρους φύλαξης, συντήρησης, καταγραφής αρχείων και να συνειδητοποιήσουν μέσα από αυτή τους τη συμμετοχή τη σπουδαιότητα μιας πηγής εν γένει.

Έγινε επεξεργασία και συζήτηση των πληροφοριών μέσα στην τάξη.

Κατόπιν, οι μαθητές συγκέντρωσαν τα ανακυκλώσιμα υλικά που θεωρούσαν ότι θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για την κατασκευή των αρχαίων μασκών.

Φάση Γ:

Οι μαθητές πειραματίστηκαν πάνω στην κατασκευή της μάσκας. Μια πολύ καλή πρόταση είναι να παρακολουθήσουν οι μαθητές κάποιο σχετικό βιωματικό εργαστήριο κατασκευής μάσκας, όπως αυτό του Δήμου Αχαρνών. Πρόκειται για ένα εθελοντικό εκπαιδευτικό

πρόγραμμα που εκπονείται επί σειρά ετών από το Τμήμα Αρχαιολογίας και Ιστορικής Έρευνας του Δήμου Αχαρνών σε συνεργασία με τον μη κερδοσκοπικό φορέα ΕΠΙΣΚΗΝΙΟ με θέμα: «Αρχαίο Θέατρο των Αχαρνών: Ο Δικαιόπολις μας ταξιδεύει στο μαγευτικό κόσμο του αρχαίου θεάτρου». Κατά τη διάρκειά του οι μαθητές έμαθαν να φτιάχνουν μάσκες ακολουθώντας τα βήματα ενός αρχαίου κατασκευαστή μάσκας χρησιμοποιώντας υλικά που είναι φιλικά προς το περιβάλλον.

Σε διαφορετική περίπτωση μπορεί ο εκπαιδευτικός σε συνεργασία με τον καθηγητή των Εικαστικών να βοηθήσουν τους μαθητές στην κατασκευή των масκών με μικρά εκπαιδευτικά βίντεο (tutorials).

Φάση Δ:

Διακόσμηση των масκών με ανακυκλώσιμα υλικά. Οι μαθητές χρησιμοποίησαν ξυλόκολλα και σε κάποιες περιπτώσεις συρραπτικό.

Φάση Ε:

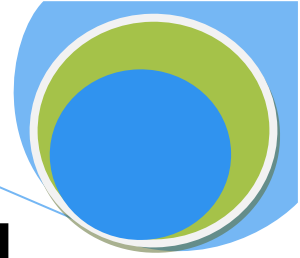
Οι μαθητές εξέθεσαν τα δημιουργήματά τους στον χώρο του σχολείου κι ενημέρωσαν την σχολική κοινότητα για τη σπουδαιότητα της ανακύκλωσης, ώστε να την ευαισθητοποιήσουν και ταυτόχρονα να την κινητοποιήσουν.

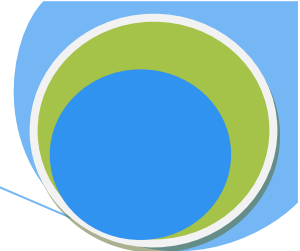
Παρατηρήσεις: για να έχει ο εκπαιδευτικός καλύτερο έλεγχο της όλης δραστηριότητας, καλό είναι το τμήμα να μην υπερβαίνει τους 20-22 μαθητές και οι ομάδες να είναι των 3-4 μαθητών το μέγιστο. Ως αφόρμηση μπορεί να χρησιμοποιηθεί η σοφή λαϊκή μας παροιμία «η καθαριότητα είναι η μισή αρχοντιά» και να συνδέσει την ‘καθαριότητα’ (=τρόποι προστασίας του περιβάλλοντος) με την ‘αρχοντιά’ (=το μεγαλείο ενός πολιτισμού είναι ο σεβασμός, *inter alia*, και σε αυτά που μας περιβάλλουν, άρα και το περιβάλλον).

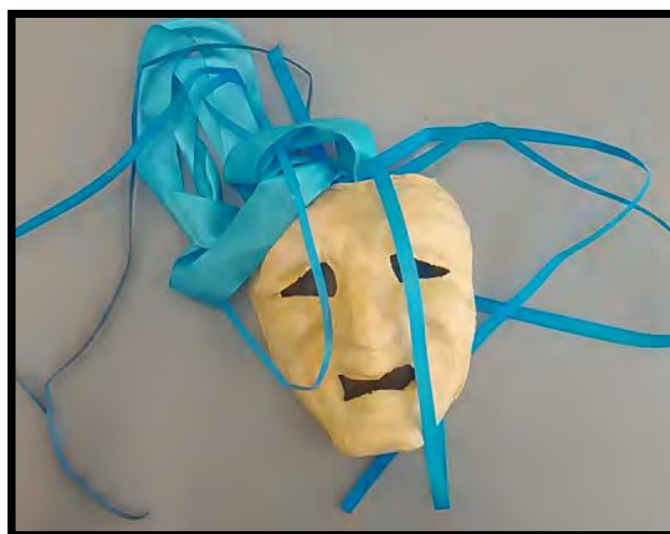
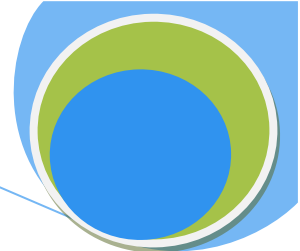
Βιβλιογραφία

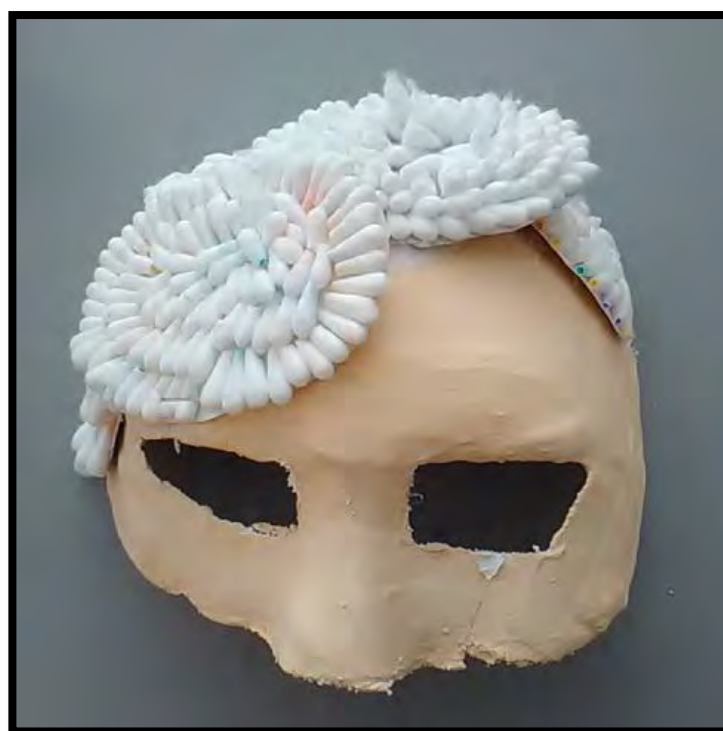
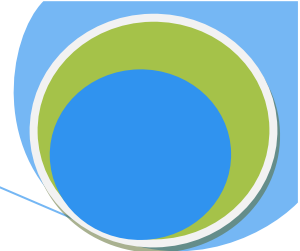
- www.unicef.gr
- www.unhcr.gr (Υπατη αρμοστέία του ΟΗΕ) και <https://www.amnesty.gr/universal-declaration-of-human-rights>
- <http://e-mesara.gr> (βίντεο μικρού μήκους με θέμα τα δικαιώματα του παιδιού και φύλλα εργασιών)
- www.0-18.gr (φυλλάδια και έρευνες από τον Συνήγορο του Παιδιού)
- The British Museum, *Teaching History with 100 Objects: a Greek Theatre Mask*, The British Museum Publications, <http://www.britishmuseum.org/>, pp. 2-18
- Kontomichos, F.; Papadakos, Ch.; Georganti, El.; Vovolis, Th.; Mourjopoulos, J. N. (2014), *The sound effect of ancient Greek theatrical masks*, Proceedings ICMC|SMC|2014, pp. 1444 – 1452.

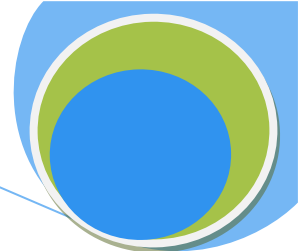
Στέλνουμε μήνυμα, αναλαμβάνουμε δράση!

14^ο Δημοτικό Σχολείο Αχαρνών (2^η πρακτική)

Συγγραφή εργασίας: **Μέλλου Σταματίνα (ΠΕ70), Ζεϊμπέκη Θεανώ (ΠΕ70)**

Εκπαιδευτικοί που υλοποίησαν το πρόγραμμα: **Μιγιάκη Ανδρούλα (ΠΕ06), Μέλλου Σταματίνα, Ζεϊμπέκη Θεανώ (ΠΕ70).**

e-mail επικοινωνίας: tinamellos@yahoo.gr

«Κατασκευή κοσμημάτων για τον λαιμό από τσόφλια αυγού και αυγοθήκες: ένα δώρο eco-καρδιάς για τη γιορτή της Μητέρας»

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας/δράσης:

Η συγκεκριμένη δράση υλοποιήθηκε από την αρχή της σχολικής χρονιάς, σταδιακά, με σκοπό οι μαθητές να ευαισθητοποιηθούν και να θέματα οικολογικής συνείδησης και να συνδέσουν μία πολύ ξεχωριστή φυσική ύπαρξη – τη μητέρα – με αυτή της γης – της μητέρας όλων μας. Ποιος καλύτερος τρόπος από το να δημιουργήσουν για τη γιορτή της Μητέρας χρησιμοποιώντας υλικά φαινομενικά άχρηστα ή δύσχρηστα που υπάρχουν στο σπίτι.

Στόχοι:

Είναι γνωστικοί, ψυχοκινητικοί και συναισθηματικοί. Αναφέρονται επιγραμματικά:

- Να γνωρίσουν οι μαθητές τα υλικά που μπορούν να ανακυκλωθούν και να χρησιμοποιήσουν τη φαντασία τους για να τα επαναχρησιμοποιήσουν δημιουργικά.
- Να κοινωνικοποιηθούν και να γαλουχηθούν στην ομαδική εργασία (ομαδοσυνεργατική μέθοδος).
- Να γνωρίσουν τρόπους εντοπισμού και ανάσυρσης πληροφοριών, συγκέντρωσης των υλικών με τα οποία θα φτιαχτούν τα δώρα (μέθοδος project).
- Να αντιληφθούν οι μαθητές ότι η ανακύκλωση δεν είναι μόνον μία γενικότερη τάση που ακολουθείται την τελευταία δεκαετία πιο εντατικά, κι η οποία θα παρέλθει με το πέρασμα του χρόνου, αλλά μία διαρκής αναγκαιότητα, ένα θέμα διαρκώς επίκαιρο και συνδεδεμένο με την ίδια την υγιή ύπαρξή μας. Όσο άρρηκτα συνδεδεμένος είναι ο άνθρωπος με τη μητέρα του τόσο αναπόσπαστο κομμάτι της ύπαρξής του είναι το περιβάλλον.
- Να περάσουν καλά οι μαθητές μαθαίνοντας ταυτόχρονα και να τους μείνει ικανοποίηση από τη συμμετοχή τους στην όλη διαδικασία μάθησης.

Υλικά:

Ανακυκλώσιμα υλικά, όπως: τσόφλι αυγού, αυγοθήκες, νήματα, κουμπιά, μικρά πετραδάκια που μάζεψαν οι μαθητές από τη θάλασσα, χαρτοπετσέτες σε διάφορα σχέδια, δαντέλα, μικρά κομμάτια από πλαστικά παιχνίδια.

Ατλακόλ, ξύλινες λεπτομέρειες (λουλούδια και αστερίες), βάσεις για μενταγιόν, χρώματα υγρής μελάνης, κορδόνι

Διάρκεια: 6 μήνες

Αναλυτική περιγραφή:

Φάση Α:

Αφού οι μαθητές χωρίστηκαν σε ομάδες, άρχισαν να αναζητούν πληροφορίες για τα είδη των υλικών που ανακυκλώνονται, για τη σημασία της ανακύκλωσης (τι μας προσφέρει μια τέτοια υγιής πρακτική μακροπρόθεσμα και βραχυπρόθεσμα), για τη γιορτή της Μητέρας και πώς μπορούν να δημιουργήσουν ξεχωριστά δώρα σεβόμενοι το περιβάλλον.

Φάση Β:

Οι μαθητές επιδίδονται στη δημιουργία των μενταγιόν για τις μητέρες τους. Αποφάσισαν να διαλέξουν αυτό το δώρο γιατί, όπως μου δήλωσαν, είναι κάτι που αρέσει στις μαμάδες και θα τους θυμίζει ότι, όπως κρέμεται από ένα λεπτό κορδονάκι το μενταγιόν τους και πρέπει να το προσέχουν πολύ για να μην τους χαλάσει, έτσι κρέμεται από μια 'κλωστή' και η υγεία του περιβάλλοντός μας και πρέπει να ανακυκλώνουμε για να ζήσουμε περισσότερο εμείς και καλύτερα.

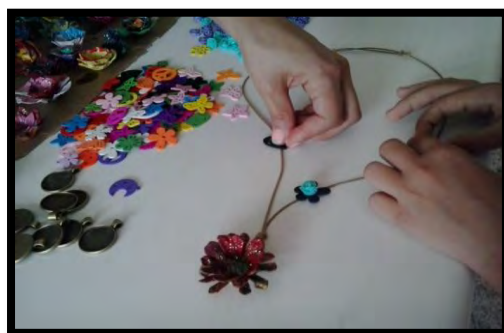
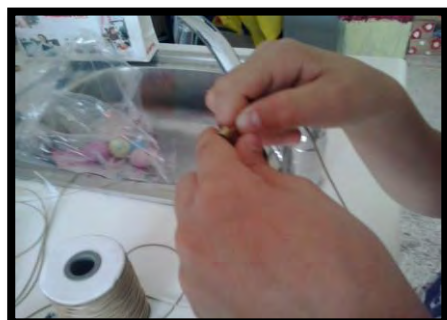
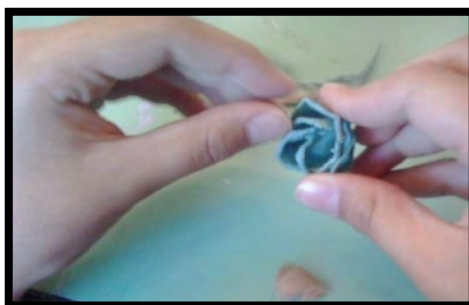
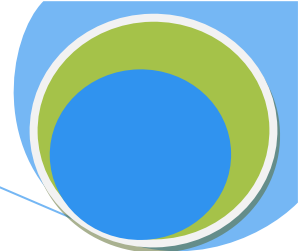
Βιβλιογραφία:

Βλάχου, Όλγ., Κοκκινάκη, Αρ., Κούστα, Αν., 'Η κυρία Ανακύκλωση και οι φίλοι της» Ένα Περιβαλλοντικό Πρόγραμμα', *Πρακτικά 7ου Πανελληνίου Συνεδρίου ΠΕΕΚΠΕ* (Βόλος 8-10 Μαΐου 2015), σελ. 1 – 8.

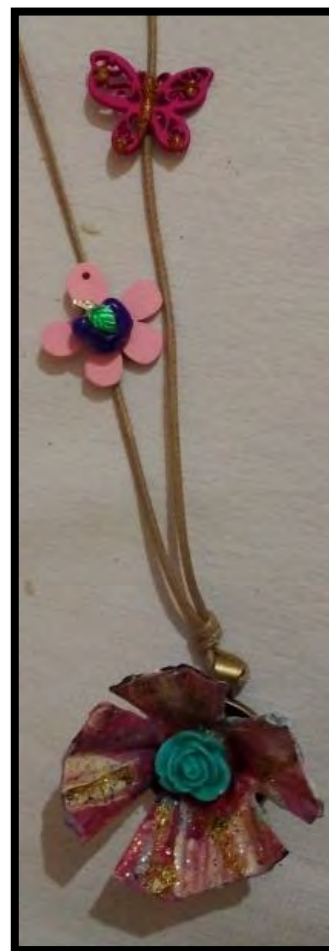
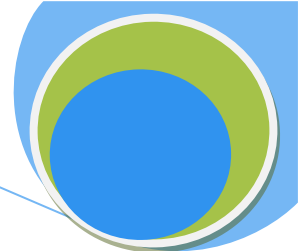
Σταυρόπουλος, Σ., Παυλίδης, Δ., Παπαγεωργίου Κ. και Αναστασίου Ε., 'Ανακύκλωση: Τίποτα δεν πάει χαμένο', *2^ο Συνέδριο Σχολικών Προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης* (Αθήνα, 15-17 Δεκεμβρίου 2006), ΥΠΕΠΘ – Πανεπιστήμιο Αιγαίου, σελ. 1662 – 1670.

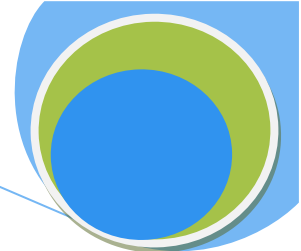
Ακολουθεί φωτογραφικό υλικό:

14ο Δημοτικό Σχολείο Αχαρνών (3η πρακτική)

Συγγραφή εργασίας: **Καραντουμάνη Μαρία**

Εκπαιδευτικοί που υλοποίησαν το πρόγραμμα: **Καραντουμάνη Μαρία, Μουσμότη Πλουσία, Έφη Καλογερά, Δώρα Νικητίδου, Δώρα Νικητίδου, Μαρία Ράπτη, Τώνια Μαμάκου**

e-mail επικοινωνίας: karadoumani@gmail.com

Κατασκευές από άχρηστα υλικά

Στόχοι: Καλλιέργεια της οικολογικής συνείδησης και δημιουργία εικαστικού έργου μέσω της ανακύκλωσης. Εμπέδωση κανόνων συνεργασίας για τη δημιουργία συλλογικού έργου.

Φανταστικός δεινόσαυρος

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας/δράσης: Ομαδικό έργο

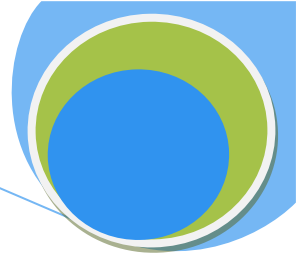
Στόχοι: Καλλιέργεια της οικολογικής συνείδησης και δημιουργία εικαστικού έργου μέσω της ανακύκλωσης, εμπέδωση κανόνων συνεργασίας για τη δημιουργία συλλογικού έργου.

Υλικά: Συρματόπλεγμα, εφημερίδες, ατλακόλ

Διάρκεια: Έξι διδακτικές ώρες.

Αναλυτική περιγραφή: Μορφοποιούμε το συρματόπλεγμα. Ντύνουμε το μορφοποιημένο συρματόπλεγμα με λωρίδες εφημερίδων. Χρωματίζουμε αφού στεγνώσει καλά με τέμπερες.

Πασχαλινό καλάθι

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας/δράσης: Πλαστικά μπουκάλια μεταμορφώνονται σε καλάθια.

Υλικά: Πλαστικά μπουκάλια νερού, διχτάκια από συσκευασίες φρούτων, πλαστικό ή βαμβακερό κορδόνι, συρραπτικό χαρτιών.

Διάρκεια: Δύο διδακτικές ώρες.

Αναλυτική περιγραφή: Κόβουμε τα πλαστικά μπουκάλια στο επιθυμητό μέγεθος. Κολλάμε το διχτάκι και το συρραπτικό, συρράπτουμε το χερούλι του καλάθιού.

Παρατηρήσεις: Για να γίνει περισσότερο θελκτικό το καλάθι μας, το γεμίζουμε με σοκολατένια αυγουλάκια και καραμέλες. Κολλάμε επάνω στο διχτάκι διάφορα πασχαλινά διακοσμητικά.

Τρισδιάστατο γλυπτό

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας/δράσης: Γλυπτό από χαρτόκουτες και ποτηράκια.

Υλικά: Χαρτόκουτες, κόλλα, ποτηράκια μιας χρήσης.

Διάρκεια: Τέσσερις διδακτικές ώρες.

Αναλυτική περιγραφή: Σχεδιάζουμε τις ανθρώπινες φιγούρες δύο φορές. Απλώνουμε ένα στρώμα κόλλας και στις δύο όμοιες επιφάνειες. Τοποθετούμε ανάμεσα τα πλαστικά ποτηράκια, της μιας χρήσης. Όταν στεγνώσουν, καλύπτουμε τα κενά ανάμεσα στις δύο όμοιες επιφάνειες, με χαρτοταινία. Χρωματίζουμε με τέμπερες.

Γλυπτά

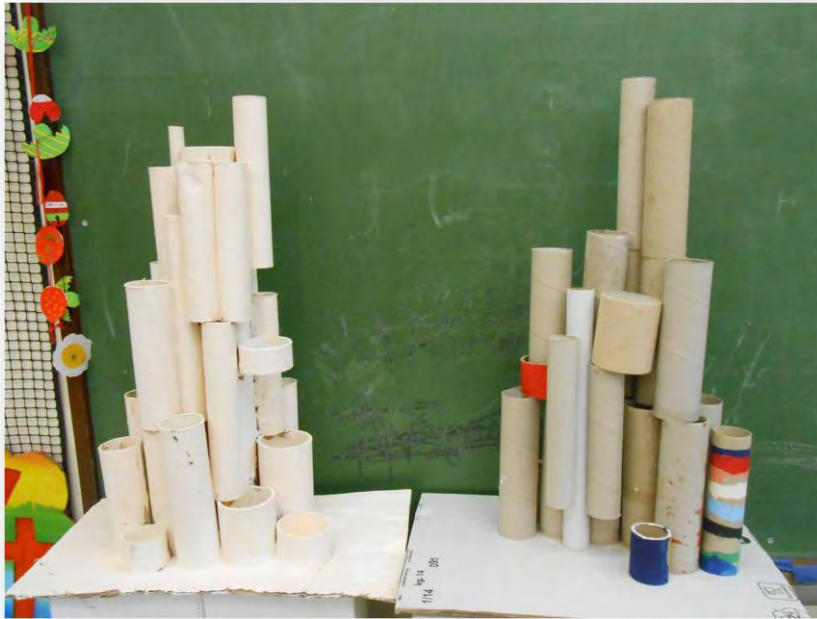
Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας/δράσης: Χάρτινοι κύλινδροι κάθε μεγέθους μεταμορφώνονται σε μοντέρνα γλυπτά

Υλικά: Χάρτινοι κύλινδροι από χαρτί υγείας. Υφάσματα κλπ.

Διάρκεια: Τέσσερις διδακτικές ώρες.

Αναλυτική περιγραφή: Χρωματίζουμε με διαφορετικές τεχνικές τους κυλίνδρους

Παρατηρήσεις: Το έργο ολοκληρώνεται από τον εκπαιδευτικό

Φ

Νεκρή φύση

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας/δράσης: Η κλασική νεκρή φύση, ένα βάζο με λουλούδια.

Υλικά: Χαρτόνι συσκευασίας, τέμπερες, χάρτινοι κύλινδροι από χαρτί υγείας.

Διάρκεια: Τέσσερις διδακτικές ώρες.

Αναλυτική περιγραφή: Κόβουμε τα σχήματα και χρωματίζουμε την χαρτόκουτα.

Τα μουσικά όργανα

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας/δράσης: μουσική και εικαστικά

Υλικά: Χαρτόνι συσκευασίας, τέμπερες.

Διάρκεια: Τέσσερις διδακτικές ώρες.

Αναλυτική περιγραφή: Κόβουμε τα σχήματα των οργάνων.Χρωματίζουμε την χαρτόκουτα.

Τα ψάρια του ουρανού

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας/δράσης: Σαν...mobile

Υλικά: Χαρτόνι συσκευασίας, τέμπερες.

Διάρκεια: Τέσσερις διδακτικές ώρες.

Αναλυτική περιγραφή: Χρωματίζουμε την χαρτόκουτα, κοβουμε σχήματα ψαριών

Παρατηρήσεις: Την τελική εικόνα της σύνθεσης ολοκληρώνει ο εκπαιδευτικός

Ποτέ μη λες ποτέ

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας/δράσης: Κατασκευή με σύρμα από μεταλλικές κρεμάστρες.

Υλικά: Χαρτόνι, μεταλλικές κρεμάστρες, γέμιση από μαξιλάρι, ξυλάκια από αριθμητήριο, υφασμάτινη κορδέλλα.

Διάρκεια: Τέσσερις διδακτικές ώρες.

Αναλυτική περιγραφή: Σχηματίζουμε με την μεταλλική κρεμάστρα το σχήμα της ανθρώπινης φιγούρας. Ντύνουμε τη φιγούρα με λωρίδες εφημερίδων. Σταθεροποιούμε με χαρτοταινία. Χρωματίζουμε τις φιγούρες. Κόβουμε τα σύννεφα και κολλάμε την γέμιση από το μαξιλάρι.

Παρατηρήσεις: Την τελική εικόνα της σύνθεσης ολοκληρώνει ο εκπαιδευτικός

Μαγνητικός πίνακας

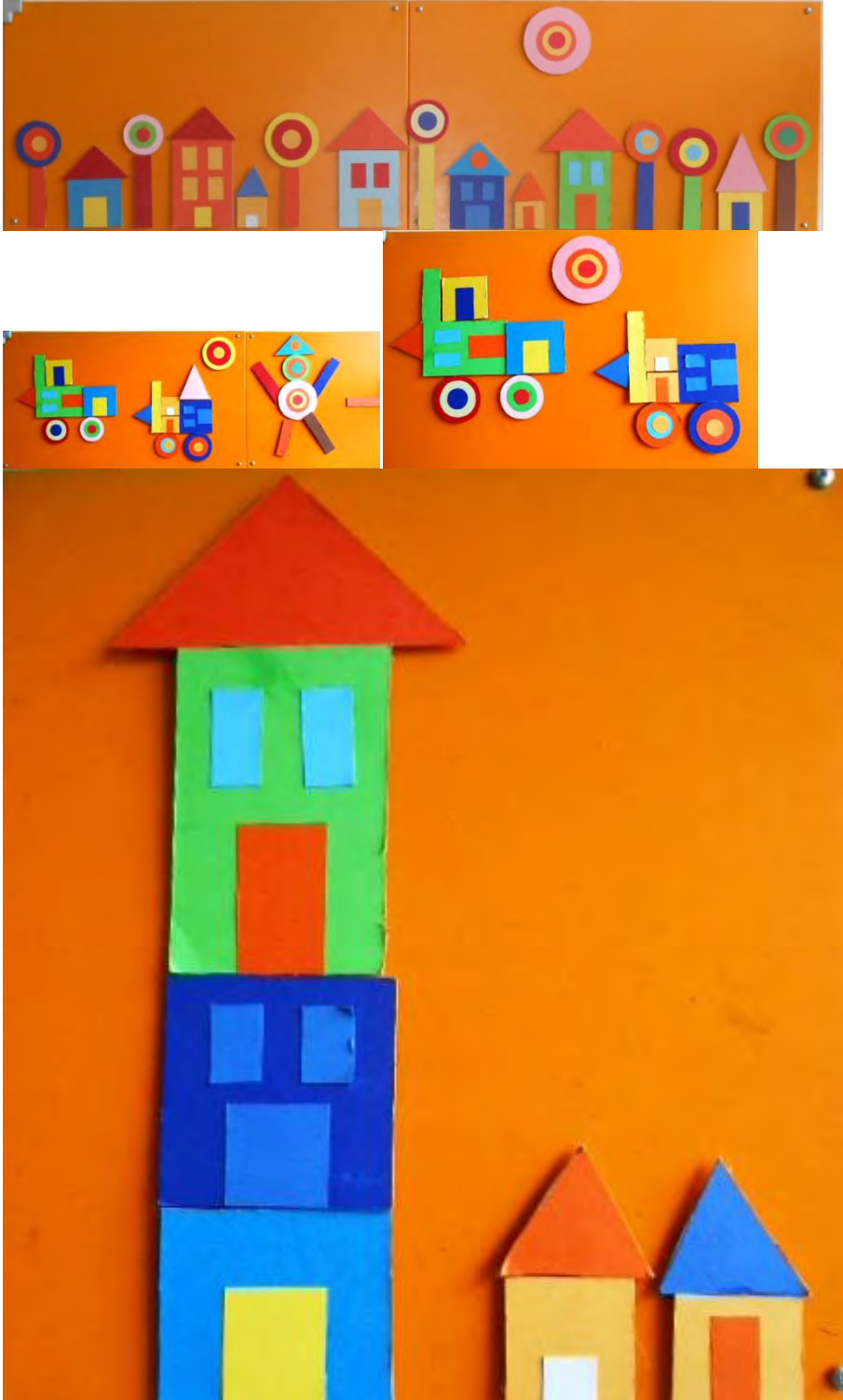
Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας/δράσης: Τέχνη και μαθηματικά

Υλικά: Μεταλλικά ράφια από παλιά βιβλιοθήκη. Χαρτί canson, μαγνήτες.

Διάρκεια: Τέσσερις διδακτικές ώρες.

Αναλυτική περιγραφή: Σχηματίζουμε με γεωμετρικά όργανα κύκλους, τρίγωνα, ορθογώνια παραλληλόγραμμα και σχηματίζουμε ένα "αστικό τοπίο".

Παρατηρήσεις (αν υπάρχουν): Γεωμετρικά σχήματα τα οποία δεν είναι στατικά, η εικόνα μεταβάλλεται ανάλογα με την φαντασία, την επινοητικότητα κάθε μαθητή-τριας.

Διακοσμητικές γιρλάντες

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας/δράσης: Διακόσμηση τάξης.

Υλικά: Χάρτινοι κύλινδροι από χαρτί υγείας, χαρτί.

Διάρκεια: Τρεις διδακτικές ώρες.

Αναλυτική περιγραφή: Κόβουμε σε "φέτες" τους χάρτινους κυλίνδρους. Χρωματίζουμε με τέμπερες. Κολλάμε τα χάρτινα λουλούδια.

Τρώμε φρούτα, υγιεινή διατροφή

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας/δράσης: Στο πλαίσιο προγράμματος για την υγιεινή διατροφή, δημιουργία φρούτων.

Στόχοι: Ευαισθητοποίηση των μαθητών-τριών σχετικά με την ανακύκλωση και την υγιεινή διατροφή

Υλικά: Μπαλόνια, εφημερίδες, τέμπερες, κόλλα ατλακόλ.

Διάρκεια: Τέσσερις διδακτικές ώρες

Αναλυτική περιγραφή: Κολλάμε πάνω στο φουσκωμένο μπαλόνι λωρίδες από εφημερίδες. Απλώνουμε πάνω στο μπαλόνι ένα στρώμα από κόλλα ατλακόλ. Κολλάμε τις λωρίδες των εφημερίδων. Μόλις στεγνώσει χρωματίζουμε με τέμπερες.

Mobile

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας/δράσης: mobile που επιτρέπουν στην ακτίνες του ήλιου να τα διαπερνούν.

Υλικά: Τυποποιημένα πλαστικά διαφανή καπάκια πχ από συσκευασίες γιαουρτιών και χαρτί ζελατίνα διαφανές. Πετονιά. Συρμάτινη κρεμάστρα ρούχων.

Διάρκεια: Μία διδακτική ώρα.

Αναλυτική περιγραφή: Κολλάμε πάνω στο διαφανές καπάκι έγχρωμα χαρτιά ζελατίνας.

Παρατηρήσεις: Το mobile το ολοκληρώνει ο εκπαιδευτικός.

Ανάγλυφα γλυπτά

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας/δράσης: Γλυπτά από χαρτί τύπου canson.

Υλικά: Χαρτί τύπου canson, καλαμάκια, κουμπιά, χάντρες κλπ.

Διάρκεια: Δύο διδακτικές ώρες.

Αναλυτική περιγραφή: Σχεδιάζουμε τα φρούτα και κολλάμε όσα υλικά έχουμε συγκεντρώσει με το ίδιο χρώμα του φρούτου.

Κοστούμια θεατρικής παράστασης

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας/δράσης: Κοστούμια αποκλειστικά με ανακυκλωμένα υλικά

Υλικά: Εφημερίδες, πλαστικές σακούλες, καλαμάκια, χάρτινες συσκευασίες, πλαστικά πιατάκια, μπουκάλια, ποτήρια κλπ.

Διάρκεια: Τέσσερις διδακτικές ώρες.

Αναλυτική περιγραφή: Πάνω σε πλαστικές σακούλες κολλήσαμε όλα τα ανακυκλώσιμα υλικά που συγκέντρωσαν οι μαθητές και οι μαθήτριες

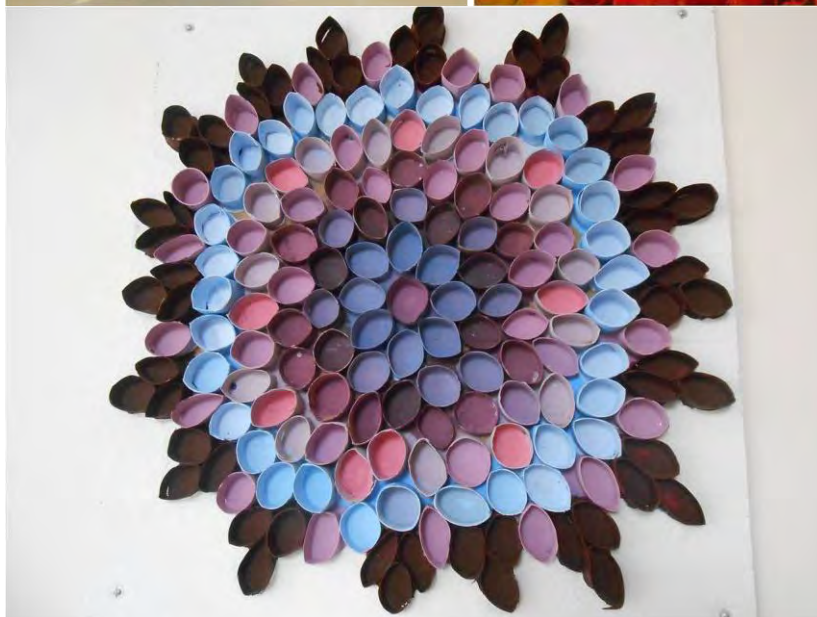
Μαργαρίτες

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας/δράσης: Χάρτινοι κύλινδροι κομμένοι σε δακτυλίδια, ροδέλες τους οποίους κολλάμε συμμετρικά πάνω σε νοητό κέντρο.

Υλικά: Χάρτινοι κύλινδροι από χαρτί υγείας, τέμπερες, χαρτόκουτες.

Διάρκεια: Δύο διδακτικές ώρες.

Αναλυτική περιγραφή: Κόβουμε τους χάρτινους κυλίνδρους σε ροδέλες. Κόβουμε την χαρτόκουτα στο επιθυμητό μέγεθος και με πλακέ πινέλο περνάμε ολόκληρη την επιφάνειά της με κόλλα ατλακόλ. Κολλάμε τις ροδέλες συμμετρικά προς ένα νοητό κέντρο, πάνω στην χαρτόκουτα, με τη νωπή κόλλα. Χρωματίζουμε αφού στεγνώσει καλά, με τέμπερες.

Δημιουργία ψαριού με πλαστικά ποτηράκια

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας/δράσης: Σχεδιάζουμε το περίγραμμα του ψαριού και κολλάμε τα πλαστικά ποτηράκια.

Υλικά: Πλαστικά ποτηράκια, κόλλα ατλακόλ, χάρτινη συσκευασία από τον καινούριο διαδραστικό πίνακα.

Διάρκεια: Τρεις διδακτικές ώρες.

Αναλυτική περιγραφή: Συγκεντρώνουμε τα ποτηράκια που χρησιμοποιήσαμε στο πάρτι, τα ξεπλύνουμε με νερό. Σχεδιάζουμε το ψάρι. Κάθε μαθητής -τρια βάζει το ποτηράκι μέσα στο κουτί της ατλακόλ και στη συνέχεια το ακουμπά στο χαρτόκουτο συσκευασίας.

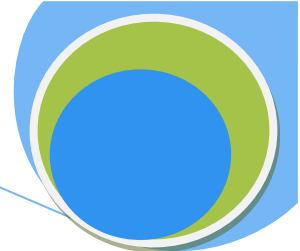

Στέλνουμε μήνυμα, αναλαμβάνουμε δράση!

ΔΡΑΣΕΙΣ

Δράσεις

3ο Νηπιαγωγείο Γέρακα

Συγγραφή εργασίας: **Κατωπόδη Ανδρονίκη**

Εκπαιδευτικοί που υλοποίησαν το πρόγραμμα: **Κατωπόδη Ανδρονίκη Π.Ε.60**

e-mail επικοινωνίας: nikikat24@gmail.com

Υιοθέτηση Πάρκου

Δράση: Τοποθέτηση πινακίδων στα δένδρα για την καθαριότητα του γειτονικού πάρκου. Τοποθέτηση ταϊστρών για τα πουλιά. Γράμμα στο Δήμαρχο.

Στόχοι: -να γνωρίσουν οι μαθητές τους κοινόχρηστους χώρους της γειτονιάς

-να καταγράψουν και να γνωρίσουν τα φυτά του πάρκου

-να προβληματιστούν για ότι τους ενοχλεί στο πάρκο

-να αναπτύξουν κριτική σκέψη σχετικά με τα χρήσιμα και άχρηστα υλικά που μπορεί να υπάρχουν στο περιβάλλοντα χώρο

-να προτείνουν βελτιώσεις για τη χρήση του πάρκου

-να αναπτύξουν αίσθημα ευθύνης απέναντι στο περιβάλλον

-να μάθουν να συνεργάζονται για έναν κοινό σκοπό.

Υλικά: χαρτιά ζωγραφικής και μαρκαδόροι, κουτιά γάλακτος, χρώματα, σπόροι.

Διάρκεια: 2 διδακτικές ώρες προετοιμασία δράσης, 60' στη δράση.

Αναλυτική περιγραφή:

Μετά από επίσκεψη μας στο γειτονικό πάρκο διαπιστώσαμε ότι οι μόνες ακαθαρσίες που υπάρχουν σε όλη του την επιφάνεια του είναι αυτές που αφήνουν οι σκύλοι που συνοδεύονται από τους ιδιοκτήτες τους. Ένα πάρκο που φροντίζεται όλο το χρόνο επιμελώς από το Δήμο με κλαδέματα και τακτικό κούρεμα του γρασιδιού είναι απροσπέλαστο από τους περίοικους και τα παιδιά της γειτονιάς λόγω κατάληψής του από τους σκύλους που οι ιδιοκτήτες τους "φροντίζουν" ώστε να το λερώνουν συστηματικά.

Η προετοιμασία για τη δράση έχει γίνει μέσα στην τάξη από τα παιδιά του ολοήμερου με τη δημιουργία φωλιών για τα πουλιά από κουτιά γάλακτος που έφτιαξαν. Επίσης με τη κατασκευή πινακίδων με λόγια των μαθητών/τριών που ενημερώνουν τους ιδιοκτήτες σκύλων να μαζεύουν τις ακαθαρσίες των ζώων τους.

Μία ομάδα παιδιών ανέλαβε να ετοιμάσει τις φωλιές των πουλιών και να τις γεμίσει με σπόρους. Μία άλλη ομάδα χρωμάτισε τις πινακίδες που μας έφτιαξε γονιός μαθητή μας και άλλος γονιός προσέφερε τα χρώματα και τα πινέλα. Στη δράση που έγινε στο πλαίσιο της εθελοντικής εβδομάδας του **Let's do it Greece** συμμετείχε όλο το μαθητικό δυναμικό του σχολείου, το διδακτικό προσωπικό και εκπρόσωποι του Δήμου Παλλήνης.

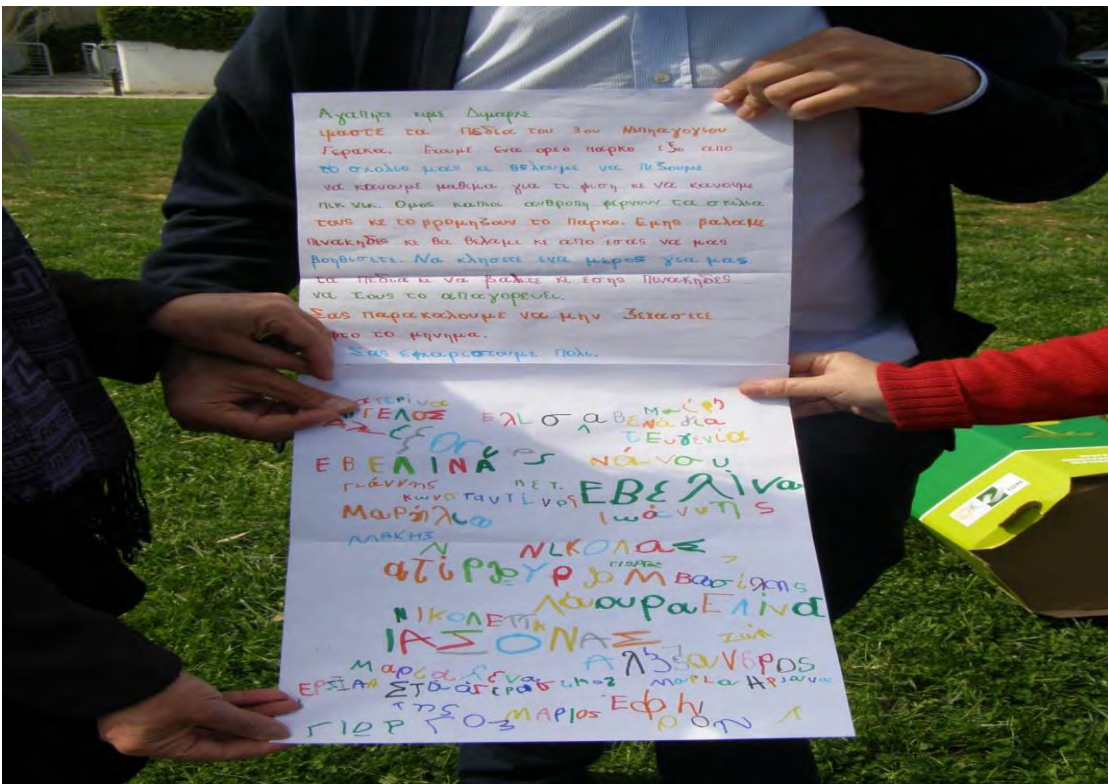
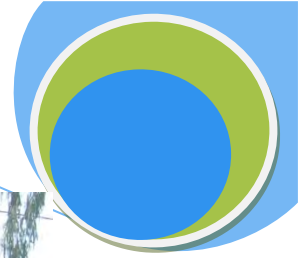
Τοποθετήθηκαν ταΐστρες για τα πουλιά και πινακίδες στα δένδρα που ενημέρωναν τους επισκέπτες του πάρκου για τη σωστή χρήση του από όλους κι όχι μόνο από τους ιδιοκτήτες σκύλων.

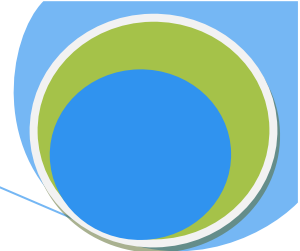
Παρατηρήσεις: Ως κριτήρια επιλογής του θέματος μπορεί να θεωρηθεί η έλλειψη κοινόχρηστων χώρων για αθλοπαιδιές που είναι ένα σημαντικό πρόβλημα για τα παιδιά της πόλης.

Το πάρκο είναι ένας γνώριμος και αγαπημένος τόπος για τους μικρούς μαθητές και η έλλειψη μεγάλου αύλειου χώρου μας προκαλεί να το εκμεταλλευτούμε για ψυχαγωγικούς αλλά και εκπαιδευτικούς σκοπούς. Το επισκεφθήκαμε σε διαφορετικές εποχές, οργανώνοντας ποικίλες δραστηριότητες όλη τη χρονιά, στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής διαδικασίας, με παιχνίδια προσανατολισμού, καταγραφή φυτών, συλλογή φύλλων και παρατήρηση πουλιών. Πήραμε συνέντευξη από ένα δέντρο, ένα θάμνο και παίξαμε παιχνίδια στο πάρκο.

Φωτο: Κατασκευή ταμπελών με μηνύματα για το πάρκο και γράμμα στο Δήμαρχο Παλλήνης

Εθελοντικός καθαρισμός στην Αρτέμιδα

Δράση: Καθαρισμός ακτής στην Αρτέμιδα

Στόχοι:

- Να παρατηρήσουν, να διαχωρίσουν και να μετρήσουν τα απορρίμματα που θα ανακαλύψουν στην παραλία
- να κατανοήσουν την αλληλεπίδραση της ανθρώπινης δραστηριότητας με το περιβάλλον
- να αναπτύξουν κριτική σκέψη, πνεύμα συνεργασίας και επικοινωνίας μέσα από την ομαδική εργασία και την ανταλλαγή απόψεων
- να καλλιεργήσουν περιβαλλοντική συνείδηση και να πάρουν πρωτοβουλίες για ένα θέμα που τους αφορά ως αυριανοί ενήμεροι, ενεργοί, ευαισθητοποιημένοι πολίτες.
- να κατανοήσουν την αξία της συμμετοχής σε κοινωνικές δράσεις που αποβλέπουν στην προστασία του περιβάλλοντος και στη βελτίωση της ποιότητας ζωής μέσα από τον εθελοντισμό.

Υλικά: σακούλες, γάντια, κουβαδάκια.

Διάρκεια: 3 ώρες.

Αναλυτική περιγραφή: Με τη συμμετοχή γονιών μαθητών/τριών μας επισκεπτόμαστε την παραλία της Αρτέμιδος με τουριστικό λεωφορείο παίρνοντας μέρος στην Πανελλήνια Περιβαλλοντική Δράση *Let's do it Greece* .

Με τη βοήθεια των γονέων οριοθετούμε την περιοχή που θα καθαρίσουμε με σκοπό οι μαθητές μας να αναπτύξουν κοινωνικά προσανατολισμένη περιβαλλοντική συνείδηση.

Για να γίνουν όλα οργανωμένα και αποτελεσματικά χωρίς καμία επικινδυνότητα για τα παιδιά δίνουμε οδηγίες έτσι ώστε να συνοδεύονται από τους γονείς τους στη συλλογή των σκουπιδιών.

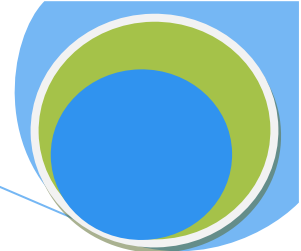
Μοιράζουμε τις σακούλες και τα γάντια που μας προσέφερε δωρεάν μεγάλη εταιρεία, στο πλαίσιο της παραπάνω εκστρατείας και ξεκινούμε τον καθαρισμό.

Σειρά έχουν τα παιχνίδια στην καθαρισμένη παραλία με τα κουβαδάκια να γεμίζουν με μικρά κοχυλάκια και πετρούλες που θα χρησιμοποιηθούν για τις παρατηρήσεις μας στη φυσική γωνιά της τάξης μας.

Στέλνουμε μήνυμα, αναλαμβάνουμε δράση!

Μια αξέχαστη εμπειρία για μικρούς και μεγάλους !!

1ο Δημοτικό Σχολείο Σκάλας Ωρωπού & Νέων Παλατίων

Συγγραφή εργασίας: **Ανθήπη Κυριακίδη**

Εκπαιδευτικοί που υλοποίησαν το πρόγραμμα: Όλοι οι εκπαιδευτικοί του σχολείου

e-mail επικοινωνίας: pepitakyr66@yahoo.gr

Δράση ΑΝΑΚΥΚΛΟΥΠΟΛΗ

Η ιδέα της Ανακυκλούπολης ξεκίνησε ένα κρύο πρωινό μέσα σε μια αίθουσα που βρίσκονταν μαθητές της τότε Ε΄ Δημοτικού. Προσπαθήσαμε να μάθουμε ποια είναι αυτά τα υλικά που ανακυκλώνουμε, πού πρέπει να τα τοποθετούμε και πού βρίσκονταν αυτά τα σημεία ανακύκλωσης στον Δήμο μας. Κάποιος μαθητής τότε πετάχτηκε και είπε: «Πού να πηγαίνουμε κυρία από δω κι από κει για να πετάμε την ανακύκλωση..... Δεν φτιάχνουμε τη δική μας μικρή πόλη; ...».

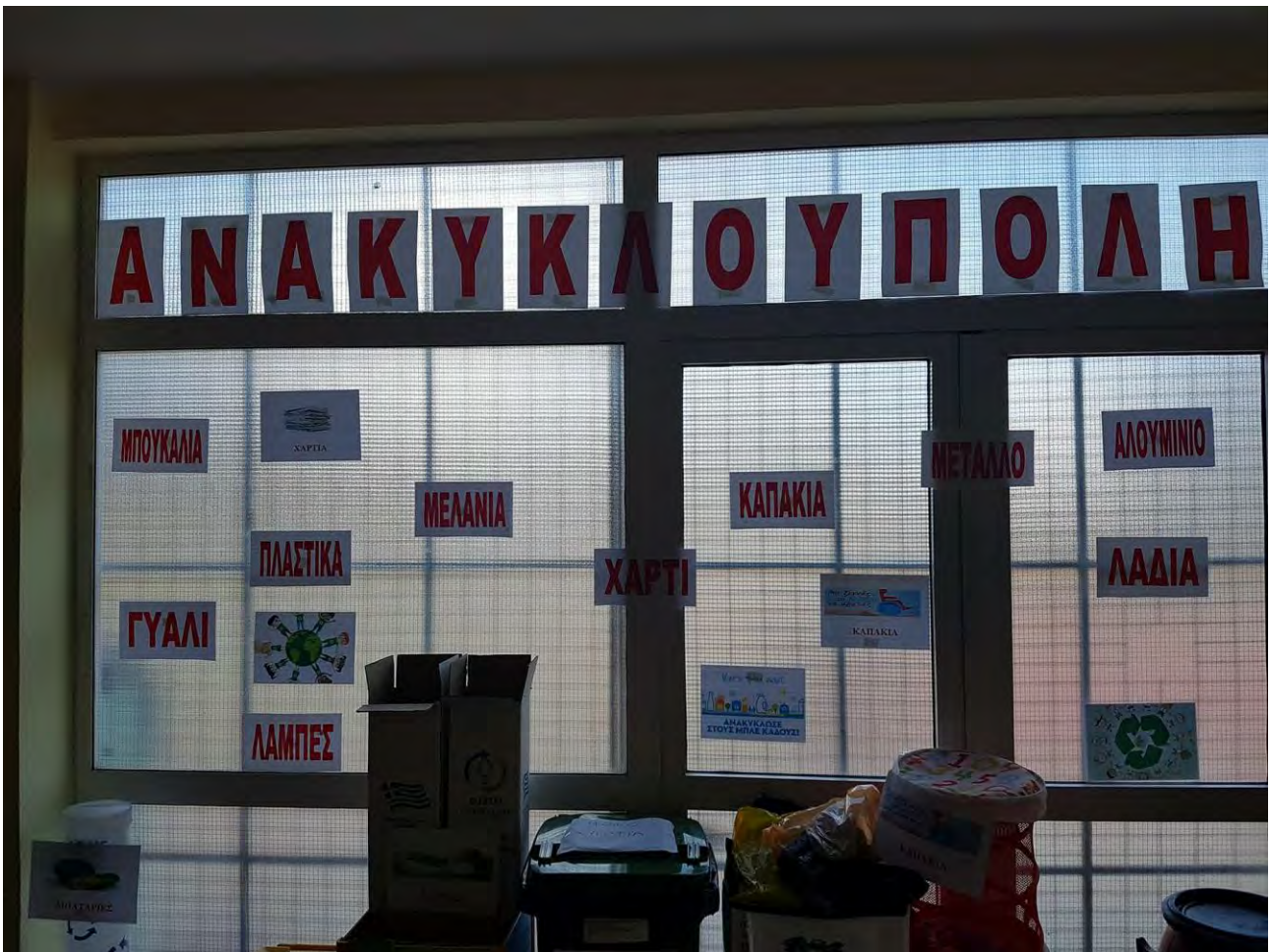
Κι έτσι έχουμε φτάσει σήμερα ένα χρόνο μετά να συλλέγουμε υλικά όχι μόνο από τους μαθητές και τους γονείς του σχολείου μας αλλά από όλη τη γειτονιά, η οποία προτιμάει να τα φέρνει σε εμάς που τα έχουμε συγκεντρωμένα σε ένα χώρο του σχολείου παρά να τα πηγαίνει σε διάφορα σημεία (μακρινά μεταξύ τους) του Δήμου. Συλλέγουμε λοιπόν τα συνηθισμένα όπως χαρτί, πλαστικό και μπαταρίες αλλά και μικροσυσκευές, τηγανέλαιο, μελάνια και από φέτος και λαμπτήρες. Η προσπάθειά μας έχει βρει μεγάλη ανταπόκριση και ειδικά η περίπτωση του τηγανέλαιου που λειτουργεί για το σχολείο μας ανταποδοτικά μια και η εταιρία μάς δίνει απορρυπαντικά και είδη καθαριότητας.

Επίσης αυτό που έχει μεγάλη σημασία για μας ως αναφορά την εκπαιδευτική διαδικασία είναι η άμεση επαφή των μαθητών με την πόλη μας που τους εξοικειώνει εύκολα και γρήγορα με την όλη διαδικασία της ανακύκλωσης. Στόχος μας τα επόμενα χρόνια είναι να ανακυκλώνουμε περισσότερα υλικά και να γίνει το σχολείο μας ένα από τα κέντρα ανακύκλωσης του Δήμου μας.

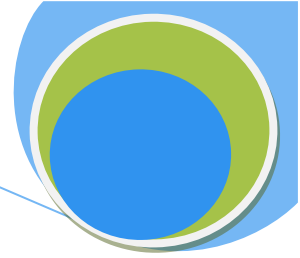
Στις φωτογραφίες που ακολουθούν:

*Στον ειδικό χώρο του σχολείου μας, κοντά στην είσοδο ώστε να είναι προσβάσιμος και από γονείς, δημιουργήσαμε την **Ανακυκλούπολη**. Εκεί υπάρχουν κάδοι για ανακύκλωση με διαλογή στην πηγή στα εξής υλικά: πλαστικά μπουκάλια και καπάκια, γυαλί, λάμπες, μελάνια, μπαταρίες, αλουμινένια κουτάκια, χαρτί και τηγανέλαια, πολλά από τα οποία διακινούνται στο πλαίσιο της ανταποδοτικής ανακύκλωσης.*

Στέλνουμε μήνυμα, αναλαμβάνουμε δράση!

6ο Νηπιαγωγείο Βριλησίων

Συγγραφή εργασίας: **Κωνσταντίνα Βαρβαρούση**

Εκπαιδευτικοί που υλοποίησαν το πρόγραμμα: **Ασημίνα Παπάζογλου ΠΕ60, Παναγιώτα Παπαγεωργίου ΠΕ60, Κωνσταντίνα Βαρβαρούση ΠΕ60**

e-mail επικοινωνίας: varkonna@gmail.com

Δημιουργία αφίσας: Η δική μας γειτονιά

Σύντομη περιγραφή δραστηριότητας/δράσης: Με αφορμή την ανάγνωση του παραμυθιού «Το Βρωμοχώρι» της Σοφίας Ζαραμπούκα (εκδ. Κέδρος) δημιουργήθηκε στην τάξη ένας προβληματισμός και μια συζήτηση των μαθητών για την εικόνα που παρουσιάζει η δική τους γειτονιά και για το πως θα μπορούσαν και αυτά όπως οι ήρωες-παιδιά του παραμυθιού να συμβάλλουν στο να δημιουργηθεί μια όμορφη γειτονιά με ωραία καθαρά σπίτια και κατοίκους με φιλοπεριβαλλοντικές συνήθειες και πρακτικές, με έμφαση κυρίως στην ανακύκλωση απορριμμάτων

Αποφασίστηκε έπειτα ομόφωνα να τη ζωγραφίσουμε τη δική μας γειτονιά, όπως τη φανταζόμαστε. Ο καθένας το σπίτι του. Να τη γεμίσουμε με μπλε κάδους και να την παρουσιάσουμε σε όλους. Τέλος να γράψουμε και ένα ποίημα με μηνύματα ανακύκλωσης και να τα αναρτήσουμε στα κάγκελα του σχολείου.

Εισαγωγή: Είναι κοινά αποδεκτό ότι ζούμε σε κοινωνίες των οποίων κοινή πρακτική αποτελεί η υπερκατανάλωση αγαθών, η οποία έχει ως φυσικό επακόλουθο την κατασπατάληση ενέργειας και φυσικών πόρων και τη μεγάλη παραγωγή απορριμμάτων. Αν το πρόβλημα αυτό εξεταστεί σε συνδυασμό με τη συνεχή αύξηση του πληθυσμού των πόλεων και την αύξηση της κατανάλωσης τυποποιημένων και συσκευασμένων προϊόντων δίνει μια εφιαλτική εικόνα του μελλοντικού κόσμου. Ωστόσο αν οι σύγχρονες κοινωνίες επιθυμούν να έχουν ένα βιώσιμο μέλλον, οφείλουν σε πολύ επιτακτικό βαθμό να συνειδητοποιήσουν ότι η αλλαγή αντιλήψεων, στάσεων και συμπεριφορών και η ανάληψη δράσης εκ μέρους όλων των πολιτών είναι μονόδρομος και αποτελεί καθήκον εν γένει του πλανήτη (UN, 2002).

Έχοντας λοιπόν ως βασική επιδίωξη την περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση και τη λήψη φιλοπεριβαλλοντικών αποφάσεων και δράσεων, η διεθνής κοινότητα αναγνωρίζει ότι κυρίαρχο ρόλο μπορεί να διαδραματίσει η σχολική εκπαίδευση από τις νεαρές κιόλας ηλικίες. Η προσχολική ηλικία αναγνωρίζεται ως η περίοδος εκείνη κατά την οποία διαμορφώνονται αντιλήψεις, στάσεις, αξίες και συμπεριφορές (Mackey, 2012). Επομένως κύριος στόχος της εκπαίδευσης των μικρών παιδιών για τη φύση και το περιβάλλον είναι η ενίσχυση της αλληλεπίδρασης τους με τον κόσμο που τα περιβάλλει (φυσικό, βιολογικό, κοινωνικό) αξιοποιώντας την περιέργεια και το εσωτερικό κίνητρο που τα ίδια έχουν να τον εξερευνήσουν. Οι εμπειρίες που αποκτούν τα άτομα στην προσχολική ηλικία

διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο στη διαμόρφωση αντιλήψεων τους για το περιβάλλον, στην ενίσχυση συναισθημάτων και τη διαμόρφωση στάσεων και προτύπων συμπεριφοράς αναφορικά με την αειφόρο διαχείριση και προστασία του (Wilson, 1994, 1996). Η σχολική εκπαίδευση λοιπόν σε αυτή την ηλικία μπορεί να λειτουργήσει ως ένα ενεργό όχημα που θα καθιστά τα παιδιά ικανά να κατανοήσουν την υπάρχουσα κατάσταση και να παρέμβουν ενεργά στο σχολικό και κοινωνικό γίγνεσθαι (Fien, 2004; Elliott & Davis, 2009; Stuhmcke, 2012).

Τα μικρά παιδιά επομένως μπορούν να δράσουν ως παράγοντες αλλαγής, αν μέσω της σχολικής εκπαίδευσης υιοθετήσουν προληπτικούς τρόπους συμπεριφοράς όπως είναι και η ανακύκλωση απορριμμάτων. Μια επιστημονική όμως έρευνα της Palmer (1994, 1995), η οποία διερεύνησε την κατανόηση παιδιών 4 έως 6 ετών για τη διαχείριση των απορριμμάτων, έδειξε ότι όσα από τα παιδιά γνώριζαν για την ανακύκλωση, είχαν ελλιπή ή ανακριβή κατανόηση για το θέμα, χωρίς να υπεισέρχονται σε λεπτομέρειες της διαδικασίας διαχείρισης των απορριμμάτων, και πολύ λίγα εξήγησαν ποιο είναι το όφελος της ανακύκλωσης, ενώ σαφώς διαφάνηκε μία εξέλιξη των γνώσεων μέσα στα δύο χρόνια εκπαίδευσης των παιδιών. Παρόμοια, η έρευνα της Ηλιοπούλου (2010), διαπίστωσε μια αδυναμία σαφή ορισμού της ανακύκλωσης από τα νήπια καθώς επίσης και μια άγνοια τους σχετικά με τη διαδικασία της ανακύκλωσης. Επιπλέον διαπιστώθηκε ότι από τα υλικά που ανακυκλώνονται γνώριζαν κυρίως το χαρτί, μετά το γυαλί και σε πολύ μικρό ποσοστό το πλαστικό και το αλουμίνιο. Τέλος ενδιαφέρον παρουσιάζει η διαπίστωση πως αναγνωρίζεται ως όφελος της ανακύκλωσης ότι τα πράγματα γίνονται πάλι νέα και πως η πρακτική της ανακύκλωσης στο σπίτι είναι σχεδόν ανύπαρκτη.

Λαμβάνοντας λοιπόν υπόψη τα παραπάνω ερευνητικά δεδομένα και το γεγονός ότι στο Νηπιαγωγείο η περιβαλλοντική εκπαίδευση ξεκινά και καταλήγει στην καθημερινή ζωή των παιδιών, μέσω της παρούσας πρακτικής επιχειρήθηκε, με βάση πάντα τις υπάρχουσες γνώσεις και εμπειρίες των νηπίων, να εμπλουτιστούν οι γνώσεις τους γύρω από την ανακύκλωση, από το ποια υλικά μπορούν να ανακυκλωθούν και με ποια διαδικασία και ποιο είναι το όφελος της στην κοινωνία και το περιβάλλον που ζούμε όλοι. Κρίσιμο στοιχείο επίσης του προγράμματος αυτού είναι η έμφαση στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης και της δημιουργικότητας γύρω από το πως μπορούν τα νήπια σαν ομάδα να προάγουν την ιδέα της ανακύκλωσης και να ωθήσουν την αλλαγή καταναλωτικών συμπεριφορών και να συμμετάσχουν και τα ίδια στην αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων σε βάρος των ατομικών τους συνηθειών.

Στόχοι: Στο νέο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών του νηπιαγωγείου (Π.Ι, 2011) υπάρχει η μαθησιακή περιοχή «Περιβάλλον και εκπαίδευση για την αειφόρο ανάπτυξη» στην οποία περιλαμβάνεται ενότητα με περιεχόμενο τη «**Διαχείριση απορριμμάτων**». Μέσα στο γενικότερο πλαίσιο της διαχείρισης των απορριμμάτων υπάρχει η υποενότητα «μπορώ κι εγώ να συμβάλλω» που έχει ως στόχο να αναγνωρίσουν τα νήπια τις δυνατότητες που

έχουν να συμβάλλουν θετικά στο ζήτημα της ορθολογικής διαχείρισης των απορριμμάτων και να υιοθετήσουν θετικές στάσεις και συμπεριφορές.

Βασικός σκοπός της παρούσας πρακτικής είναι, να μάθουν τα παιδιά να οργανώνουν και να υλοποιούν ομαδικά δράσεις για να ενημερώνουν και να ωθούν τους γύρω τους (γονείς, αδέρφια, μαθητές Δημοτικού Σχολείου) να υιοθετήσουν συμπεριφορές φιλικές προς το περιβάλλον. Με τη δημιουργία και την παρουσίαση της δικής τους ονειρεμένης γειτονιάς να αναδείξουν τα οφέλη της ανακύκλωσης στον κοινωνικό τους περίγυρο και να συμβάλλουν στην αλλαγή κεκτημένων συνηθειών.

Επιμέρους στόχοι είναι:

- Να γνωρίσουν τα παιδιά τη διαδικασία της ανακύκλωσης των υλικών και τα υλικά που ανακυκλώνονται.
- Να συνδέσουν το πρόβλημα των απορριμμάτων με την υπερκατανάλωση και τη σπατάλη πρώτης ύλης.
- Να αντιληφθούν τα οφέλη της ανακύκλωσης στο περιβάλλον και την άμεση ανάγκη απόκτησης φιλοπεριβαλλοντικών συνηθειών.
- Να εμπλέκονται σε καταστάσεις προβληματισμού και να προτείνουν λύσεις αντιμετώπισης.
- Να ευαισθητοποιήσουν τον κοινωνικό τους περίγυρο απέναντι στο περιβάλλον και να τους ωθήσουν να υιοθετήσουν στάσεις, αντιλήψεις και συμπεριφορές σωστής διαχείρισης των απορριμμάτων.

Υλικά: Χαρτί του μέτρου, μαρκαδόροι, νερομπογιές.

Διάρκεια: Ολόκληρη η δραστηριότητα ολοκληρώθηκε σε δύο εβδομάδες.

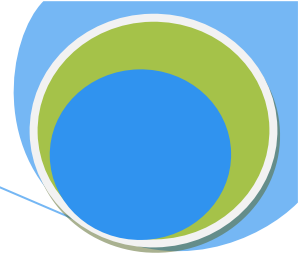
Αναλυτική περιγραφή :

Α φάση

Με αφορμή και ερέθισμα την ανάγνωση του παραμυθιού της Σοφίας Ζαραμπούκα «Το Βρωμοχώρι», (εκδ. Κέδρος) αποφασίστηκε η δημιουργία μιας αφίσας με ζωγραφισμένη επάνω τη δικιά μας γειτονιά, όπως την ονειρευόμαστε, για να αποτελέσει πρότυπο γειτονιάς.

Β φάση

Οι μαθητές ζωγραφίζουν σιγά σιγά το δικό τους σπίτι κι έτσι δημιουργείται μια ολόκληρη γειτονιά. Προσθέτουμε σχολεία, πλατείες, εκκλησίες, παιδική χαρά, πεζοδρόμια, αυτοκίνητα, μηχανάκια. Σε όλα τα σπίτια απέξω βάζουμε μπλε κάδους ανακύκλωσης (Εικόνες 1-4).

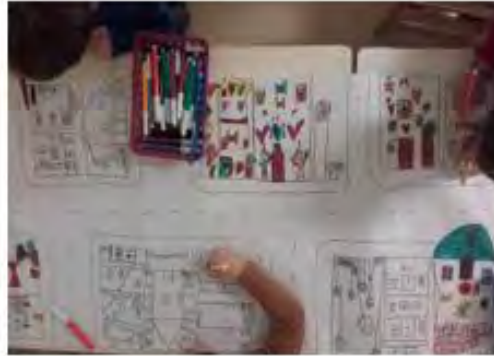
Εικόνα 1

Εικόνα 2

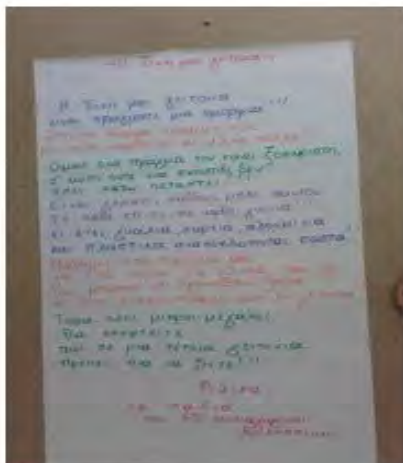
Εικόνα 3

Εικόνα 4

Γράφω

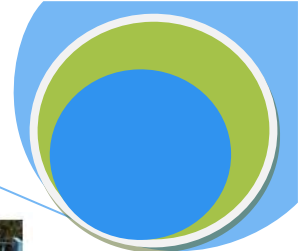
Αντί για ένα σύνθημα «γράφουμε» ένα ποίημα για να συνοδεύσει την αφίσα μας (Εικόνες 5-6).

Εικόνα 5

Εικόνα 6

Δ φάση

Αναρτούμε την αφίσα στα κάγκελα της αυλής του σχολείου από το δρόμο που περνάνε οι γονείς, τα παιδιά και οι δάσκαλοι που πηγαίνουν στο διπλανό Δημοτικό Σχολείο, ώστε να τη δουν και να παραδειγματιστούν (Εικόνες 7- 8).

Εικόνα 7

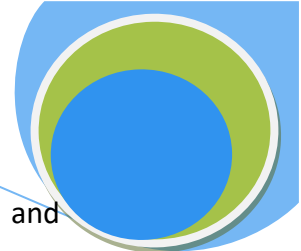
Εικόνα 8

Παρατηρήσεις : Σε αυτό το στάδιο έγινε η αξιολόγηση της επίτευξης των στόχων και των μεθόδων. Παρατηρήθηκε ότι τα νήπια παρουσίασαν ιδιαίτερο ενθουσιασμό και ζήλο στη δημιουργία του δικού τους σπιτιού, της δικής τους γειτονιάς και της δυνατότητας που τους δόθηκε να φανταστούν , να οραματιστούν χωρίς περιορισμούς. Έμειναν ικανοποιημένα με το αποτέλεσμα και εκδήλωσαν έντονη επιθυμία να το παρουσιάσουν στον κοινωνικό τους περίγυρο. Επίσης, πίστεψαν πολύ στη δύναμη της αφίσας και του ποιήματός τους. Ήταν πεπεισμένα ότι θα ωθήσει τους άλλους να προβληματιστούν και να δράσουν.

Όλα αυτά έδειξαν ότι οι στόχοι που τέθηκαν τόσο για την απόκτηση φιλοπεριβαλλοντικών συμπεριφορών όπως η ανακύκλωση, όσο και για την αναγνώριση της δυνατότητας που έχουν τα παιδιά να οργανώνουν δράσεις για να ενημερώνουν και να πείθουν τους άλλους να υιοθετούν συμπεριφορές ορθολογικής διαχείρισης απορριμμάτων επιτεύχθηκαν και με το παραπάνω.

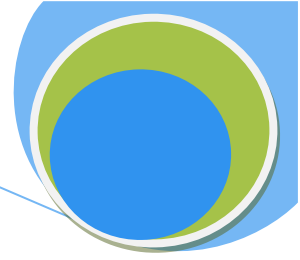
Βιβλιογραφία

- Driver, R., & Bell, B.F. (1986). Students thinking and the learning of science: a constructivist view. *School Science Review*, 67, 443-456.
- Elliott, S., & Davis, J. (2009). Exploring the Resistance: An Australian Perspective on Educating for Sustainability in Early Childhood. *International Journal of Early Childhood*, 41(2), 65-76.

- Fien, J. (2004). Education for Sustainability. In R. Gilbert (Ed.), *Studying Society and Environment. A Guide for Teachers*, 184-200. South Melbourne: Thomson.
- Ηλιοπούλου, Ι. (2016). Αντιλήψεις των παιδιών προσχολικής και πρωτοσχολικής ηλικίας για την ανακύκλωση: έρευνα σε παιδιά του Βόλου. *Έρευνα στην Εκπαίδευση*, 5 (1), 148-164.
- Mackey, G. (2012). To Know, to Decide, to Act: The Young Child's Right to Participate in Action for the Environment. *Environmental Education Research*, 18 (4), 473-484. doi:10.1080/13504622.2011.634494
- Palmer, J. (1994). Acquisition of Environmental Subject Knowledge in Pre-School Children: An International Study. *Children's Environments*, 11(3), 41-53.
- Palmer, J. (1995). Environmental thinking in the early years: understanding and misunderstanding of concepts related to waste management. *Environmental Education Research*, 1(1), 35-45.
- Π.Ι. (2011). 1ο Μέρος Παιδαγωγικό Πλαίσιο και αρχές Προγράμματος Σπουδών Νηπιαγωγείου. Ανακτήθηκε στ 4/6/2017 από: <http://ebooks.edu.gr/info/newps/Προσχολική%20-%20Πρώτη%20Σχολική%20Ηλικία/2ο%20Μέρος.pdf>
- Stuhmcke, S. (2012). *Children as change agents for sustainability: An action research case study in a Kindergarten*. Ph.D. thesis, Queensland University of Technology. Ανακτήθηκε στις 25/5/2017 από: http://eprints.qut.edu.au/61005/1/Sharon_Stuhmcke_Thesis.pdf
- UN, (2002). *Report of the World Summit on Sustainable Development*. Johannesburg, South Africa, 26 August- 4 September. United Nations: New York.
- Wilson, R.A. (Ed.) (1994). *Environmental education at the early childhood level*. Washington, DC: North American Association for Environmental Education.
- Wilson, R.A. (1996). *Starting early environmental education during the early childhood years* (ERIC Digest). Columbus, OH: ERIC Clearinghouse for Science, Mathematics and Environmental Education (ERIC Identifier ED 402147).

Στέλνουμε μήνυμα, αναλαμβάνουμε δράση!

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ
